

VERGİ İCRA HUKUKUNDA HACİZ YOLU İLE TAKİP
(İCRA VE İFLAS HUKUKU İLE BİR KARŞILAŞTIRMA)

Yüksek Lisans Tezi

Ercan EROL

Eskişehir - 1997

ÖZET

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, devlet ve diğerk kamu kuruluşlarının kamu hukukundan doğan alacaklarının tahsilini düzenlemektedir. Bu idarelerin özel hukuktan doğan alacakları ile özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin alacaklarının tahsilini ise İcra ve İflas Kanunu düzenlemektedir.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, kamu alacaklarının tahsilinde farklı düzenlemelere yer vermiştir. Bu düzenlemelerin başında, vadesinde ödenmeyen sözkonusu alacakların cebren tahsili için devlete ve diğerk kamu kuruluşlarına, özel hukuk gerçek ve tüzel kişilere tanınmayan hak ve yetkiler vermesidir. Devlet ve alacaklı diğerk kamu kuruluşları, kamu gücünün ifadesi olan bu üstün hak ve yetkileri kullanarak, kamu alacağını tahsil etme imkanına sahiptirler.

Cebren takip ve tahsil işlemlerinin başlayabilmesi için ilk şart, usulüne uygun olarak tarh ve tahakkuk ettirilen kamu alacağının vadesinde ödenmemiş olmasıdır. Fakat kamu alacaklarında cebren tahsilata geçmek için vadenin dolmuş olması tek başına yeterli değildir. Bunun yanısıra idarenin tek taraflı irade beyanı ile düzenlenen ödeme emrinin çıkarılmış olması ve vadesi geçmiş borcunu ödemeye borçlunun

davet olunması gereklidir. Usulüne uygun olarak borçluya, ödeme emri tebliğ edilmeden cebren tahsilata girişilemez.

Vadesinde ödenmeyen kamu alacağı tahsil dairesince cebren tahsil olunur. Uygulamada en çok kullanılan cebren tahsil şekli hacizdir. Haciz yapılmakla borçlunun haczedilen mallar üzerindeki tasarruf etme imkanı kaldırılmış olur. Ancak borçlu, kamu alacaklısının iznini almak suretiyle haczedilen mallar üzerinde tasarrufta bulunabilir.

Haczin asıl sonucu haczedilen malların satılarak paraya çevrilmesi, dolayısıyla kamu alacağının ortadan kalkmasıdır.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun uygulanması sırasında idarece yürütülen işlemler genel olarak idari yargının denetimine girdiğinden, idari işlemlerle ilgili olarak açılacak davalarında kural olarak idari yargıda çözümlenmesi gerekmektedir. Ancak, kanunun ilgili maddelerinde yapılan düzenlemelerde, istihkak, iptal, iflas, konkordato davaları ile ihalenin feshi davaları genel (adli) mahkemelerde görülüp çözümlenmektedir.

ABSTRACT

The act about procedure of collection of the public claims gives place to different arrangement. First, for government and other public institutions, private law offer some right and jurisdiction that natural and legal person does not be given so that public claims being overdue can collect by force.

In application, the collection metot using more than the other is distraint. After distraint, debtor loses the right of usage and disposal on their possession. The aim of this obtains money for public claims. As a general rule, problems that arise to apply result in administrative court. But claim, nuility, adjudication and concordat case come to a conclusion in judicial count.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ İCRA HUKUKUNUN NİTELİĞİ VE CEBRİ İCRA SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

I. VERGİ İCRA HUKUKU KAVRAMI, NİTELİĞİ, DİĞER

HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ VE KAYNAKLARI	4
A. VERGİ İCRA HUKUKU KAVRAMI VE NİTELİĞİ	4
B. DİĞER HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ	8
1. Vergi Hukuku İle İlişkisi	8
2. İdare Hukuku İle İlişkisi	9
3. İcra ve İflas Hukuku ile İlişkisi	14
C. VERGİ İCRA HUKUKUNUN KAYNAKLARI	21
1. Asli Kaynaklar	21
a) Anayasa	21
b) Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun	26
c) Diğer Kanunlar	29
2. Tali Kaynaklar	30
a) İdari Düzenlemeler	30
aa) Bakanlar Kurulu Kararları	30

bb) Maliye Bakanlığı Kararları	31
cc) Genel Tebliğler, Genelgeler Ve Müktezalar	33
dd) İşlem Yönergesi	35
b) Yargısal Kararlar	35
c) Doktrin	36
II. CEBRİ İCRA SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ	36
A. CEBRİ İCRA YOLUNA GİDİLMESİNİN KOŞULLARI	38
1. Kamu Alacağı İstenebilir (Muaccel) Olmalıdır	38
2. Haciz Yolu İle Takip İçin Kamu Borçlusuna Ödeme Emrinin Tebliği Gerekmemektedir	40
B. CEBREN TAHSİL USULLERİ	41
1. Teminatın Paraya Çevrilmesi veya Kefilin Takibi Suretiyle Yapılan Cebren Tahsilat	42
2. Kamu Borçlusunun Borcuna Yetecek Miktardaki Mallarının Haczedilerek Paraya Çevrilmesi	43
3. Gerekli Şartlar Bulunduğu Taktirde Borçlunun İflasının İstenmesi	44

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ İCRA HUKUKUNDA HACİZ YOLU İLE TAKİP

I. VERGİ İCRA HUKUKUNDA HACİZ KAVRAMI, KOŞULLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	46
A. HACİZ KAVRAMI	46
B. KOŞULLARI	47
C. HUKUKİ NİTELİĞİ	49
1. İcra ve İflas Hukuku Açısından	49
2. Vergi İcra Hukuku Açısından	52
II. HACİZ İŞLEMİNİN YAPILMASI	56
A. HACZE BAŞLAMA	56

1. İcra ve İflas Hukukunda	56
2. Vergi İcra Hukukunda	62
B. HACZİN YAPILIŞ ŞEKLİ	67
C. ACİZ HALİ	77
III. HACZİN KONUSU	79
A. MENKUL MALLARIN HACZİ	80
B. GAYRİMENKUL MALLARIN HACZİ	90
C. İNTİFA HAKKI VE HİSSE HACZİ	95
1. İntifa Hakkının Haczi	95
2. Hisse Haczi	96
a) Şirket Hisselerinin Haczi	96
aa) Kollektif ve Komandit Şirketlerde	97
bb) Limited Şirketlerde	98
cc) Kooperatiflerde	98
b) İştirak Halinde Mülkiyet Hissesi Haczi	99
c) Müşterek Mülkiyet Hissesi Haczi	101
D. YETİŞMEMİŞ MAHSULLERİN HACZİ	102
E. BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDEKİ MAL, HAK VE ALACAKLARININ HACZİ	104
1. Borçlunun Üçüncü Kişilerden Alacaklarının Haczi	105
a) Borçlunun Maaş ve Ücretinin Haczi	105
b) Borçlunun Maaş ve Ücret Dışındaki Alacaklarının Haczi	106
aa) İcra ve İflas Hukukuna Göre	106
bb) Vergi İcra Hukukuna Göre	112
2. Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Menkul Mallarının Haczi	114
3. Borçlunun Bankada Bulunan Alacaklarının ve Menkul Mallarının Haczi	117

IV. HACZEDİLEMEYEN MAL VE HAKLAR	118
A. HACZEDİLMEZLİK KAVRAMI	118
B. HACZEDİLEMEYEN MAL VE HAKLARA İLİŞKİN	
DÜZENLEMENİN AMACI	118
1. Kamu Düzeni ve Yararını Korumak	118
2. Özel Kanunlarında Belirtilen Amacın Gerçekleştirilmesi	121
3. Alacaklının Menfaatini Korumak	122
4. İnsani Hisleri Rencide Etmemek	123
5. Milli Duyguları Üstün Tutmak	123
C. TAMAMEN HACZEDİLEMEYEN MAL VE HAKLAR	123
1. Maddi Hukuka Göre Başkasına Devri Yasak Olan Mal ve Haklar	124
2. İcra ve İflas Kanunu ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna Göre Haczedilemeyen Mal ve Haklar	125
a) İcra ve İflas Hukukunda	125
b) Vergi İcra Hukukunda	127
aa) Devlet Malları İle Hususi Kanunlarında Haczi Caiz Olmadığı Gösterilen Mallar	128
bb) Borçlunun Kendisi ve Mesleği için Gerekli Elbise ve Eşyası İle Borçlu ve Ailesine Gerekli Olan Yatak Takımları ve İbadete Mahsus Kitap ve Eşyası	130
cc) Vazgeçilmesi Kabil Olmayan Mutfak Takımı ve Pek Lüzumlu Ev Eşyası	131
dd) Borçlu Çiftçi ise Kendisi ve Ailesi İçin Zorunlu Olan Arazi ve Çift Hayvanları ve Nakil Vasıtaları ve Diğer Teferruatı ve Tarım Aletleri	132

- ee) Borçlu veya Ailesi, Geçimleri İçin Gerekli Olan Gıdayı Hayvanlardan Temin Ediyorsa Borçlunun Tercih Edeceği Süt Veren Bir Mandası veya Bir İneği Veyahut Üç Keçisi ile Koyunu ve Bunların Üç Aylık Yiyecek ve Yataklıkları 133
- ff) Borçlunun ve Ailesinin İki Aylık Yiyecek ve Yakacakları ve Borçlu Çiftçi İse Gelecek Mahsul İçin Gerekli Olan Tohumluğu 134
- gg) Borçlu Bağ, Bahçe veya Meyva-Sebze Yetiştiricisi ise Kendisinin ve Ailesinin Geçinmeleri İçin Zorunlu Olan Bağ, Bahçe ve Bu Sanat İçin Gerekli Olan Alet ve Edevatı 134
- hh) Ordu ve Zabıta Hizmetlerinden Malül Olanlara Bağlanan Emekli Maaşları İle Bu Gibi Kişilerin Dul ve Yetimlerine Bağlanan Maaşlar ve Ordunun Hava ve Denizaltı Mensuplarına Verilen Uçuş ve Dalış İkramiyeleri 135
- ıı) Askeri Malüllerle, Şehit Yetimlerine Verilen Terfi Zammı ve 1485 Sayılı Kanuna Göre Verilen Tekel Bey'iyeleri 135
- jj) Bir Yardımlaşma Sandığı veya Derneği Tarafından Hastalık, Zaruret ve Ölüm Gibi Hallerde Bağlanan Maaşlar 136
- kk) 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Uyarınca Bağlanan Aylıklar 136
- ll) Vücut ve Sağlık Üzerine İka Edilen Zararlar İçin Tazminat Olarak Zarar Görenin Kendisi veya Ailesine Toptan veya İrat Şeklinde Verilen veya Verilmesi Gereken Paralar 137

mm) 1245 Sayılı Harcırah Kanununa Göre Yapılan Ödemeler	137
nn) Borçlunun Haline Uygun Evi	137
3. Özel Kanunlarında Haczedilemeyeceği Yazılı Olan Mal ve Haklar	139
D. KISMEN HACZEDİLEMEYEN HAKLAR	142
V. HACZE İŞTİRAK (KATILMA)	147
A. İCRA VE İFLAS HUKUKUNDA	147
1. Adi İştirak	147
2. İmtiyazlı İştirak	151
B. VERGİ İCRA HUKUKUNDA	155
VI. HACİZDEN DOĞAN İSTİHKAK İDDİALARI	159
A. HACİZLİ MALIN BORÇLUNUN ELİNDE OLMASI HALİNDE İSTİHKAK İDDİASI	160
1. İcra ve İflas Hukukunda	160
2. Vergi İcra Hukukunda	173
B. HACİZLİ MALIN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN ELİNDE OLMASI HALİNDE İSTİHKAK İDDİASI	176
1. İcra ve İflas Hukukunda	176
2. Vergi İcra Hukukunda	177
C. BORÇLU İLE ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN MALI BİRLİKTE ELDE BULUNDURMALARI HALİNDE İSTİHKAK İDDİASI	179
1. İcra ve İflas Hukukunda	179
2. Vergi İcra Hukukunda	180
VII. HACZİN NETİCELERİ	183
1. İcra ve İflas Hukuku Açısından	183
2. Vergi İcra Hukuku Açısından	184
VIII. HACZEDİLEN MALLARIN PARAYA ÇEVİRİLMESİ	187
A. MENKUL MALLARIN SATILMASI	188

1. İcra ve İflas Hukukunda	188
2. Vergi İcra Hukukunda	193
B. GAYRİMENKUL MALLARIN SATILMASI	199
1. İcra ve İflas Hukukunda	200
2. Vergi İcra Hukukunda	200
C. İNTİFA HAKKI VE HİSSE SATIŞI	211
1. İntifa Hakkının Paraya Çevrilmesi	212
2. Hisselerin Paraya Çevrilmesi	213
a) Borçlunun Haczedilen Şirket Hisselerinin Paraya Çevrilmesi	213
b) Borçlunun Haczedilen İştirak Halindeki Mülkiyet Hisselerinin Paraya Çevrilmesi	214
c) Borçlunun Haczedilen Müsterek Mülkiyet Hisselerinin Paraya Çevrilmesi	215
IX. PARALARIN PAYLAŞTIRILMASI	215
X. HACİZ İŞLEMİNE KARŞI DAVA AÇILMASI	219
A. İDARİ YARGI ALANINA GİREN DAVALAR	220
1. Görevli ve Yetkili Mahkeme	221
2. Dava Açma Süresi	221
3. Yürütmenin Durdurulması	222
4. Kanun Yolları	223
B. ADLİ YARGI ALANINA GİREN DAVALAR	225
SONUÇ	227
YARARLANILAN KAYNAKLAR	231

KISALTMALAR

A.A.T.U.H.K.	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
B.İ.M.V.M.K.	: Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun
B.K.	: Borçlar Kanunu
BKZ.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
Dnş.	: Danıştay
İ.İ.D.	: İcra İflas Dairesi
İ.İ.K.	: İcra ve İflas Kanunu
İ.Y.U.K.	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.D.V.K.	: Katma Değer Vergisi Kanunu
M.B.	: Maliye Bakanlığı
M.K.	: Medeni Kanun
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.C.K.	: Türk Ceza Kanunu
T.T.K.	: Türk Ticaret Kanunu
V.İ.V.K.	: Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu
V.U.K.	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Bir bütçe yılı içinde tahsili zorunlu olan kamu alacakları, özel hukuk ilişkilerinden doğan alacıklardan nitelik itibariyle farklı olması, kamu alacaklarının takip ve tahsilinde ayrı ve daha kolay, seri ve etkin yöntemleri içeren özel bir takip sisteminin varlığını gerektirmiştir. Bilindiği üzere İcra ve İflas Kanunu sahasında sürelerin uzunluğu, takibin her aşamasında alacaklının icra dairesini tahrik etmesi lüzumu, bir çok hallerde işlemlerin tetkik merciine ve hatta mahkemelere intikal ettirilmesinin zaruri bulunması, bu yöntemlerin kamu alacaklarının tahsil ve kovuşturmasında aynen uygulanmasına imkan vermemektedir. Bu nedenlerden ötürü A.A.T.U.H.K. uygulamaya konulmuştur.

Uygulamaya konulan A.A.T.U.H.K.'nin hükümleri vergi icra hukukunun en önemli kaynağını oluşturmaktadır.

A.A.T.U.H.K.'nin hazırlanması sırasında, hem Tahsili Emval Kanunu ve bunun ek ve değişikliklerinden, hem de İcra ve İflas Kanunu hükümlerinden geniş ölçüde faydalanılmıştır. Böylece ülkemizde halen cebri icra alanında uygulanan iki usul kanunu oluşturulmuştur.

Her iki kanun da borçlunun borcunu rızaen ödemesi ve zorla tahsil hükümlerini kapsadığından, büyük ölçüde birbirlerine yaklaşırlar.

Alacaklının haklarını koruyan ve borçluyu ödemeye zorlayan benzer hükümleri içerirler.

İ.İ.K.'nu ile gerek gerçek kişilerin gerekse tüzel kişilerin birbirlerinden olan alacakları ile devletin ve diğer kamu kurumlarının bu kişilerden farksız düşünülmediği alacakları takip ve tahsil edilmektedir.

Devletin ve diğer kamu idarelerinin kamu hukukundan doğan vergi, resim, harç gibi asli netelikte ve bunlara bağlı fer'i nitelikteki alacakları ile kamu hizmetinden doğan alacakları ise A.A.T.U.H.K. hükümleri gereğince takip ve tahsil edilmektedir.

İ.İ.K.'nu A.A.T.U.H.K.'a göre daha kapsamlıdır ve daha fazla maddeyi içermektedir.

İ.İ.K.'unda insiyatif daha ziyade hak sahibi kişilerin elindedir. Diğer bir ifade ile cebren tahsil işlemlerinin başlaması ancak alacaklının istemi ile olmaktadır. Oysa A.A.T.U.H.K.'un idari bir makam olan tahsil dairesine vermiş olduğu üstün hak ve yetkilere istinaden, derhal uygulanmaktadır.

Özel hukuk alanında, bir alacaklıyı, alacağı tahsil edildikten sonra, borçlunun ekonomik durumu ilgilendirmez. Oysa vergi, resim, harç mükellefleri, kamu idarelerinin devamlı gelir kaynaklarını teşkil ettiğinden, borçluların borç ödendikten sonraki ekonomik durumları ile ilgilenmek ve gelir kaynaklarının geleceğini gözetmek durumundadır. Bu nedenle, kamu alacakların takip ve tahsilini iki genel esasta toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi, kamu alacağını ödemekle mükellef

olanlara ödemeye ilgili bazı kolaylıkları göstermek, diğeri de kamu alacaklarını güvence altına alarak kolay ve seri bir şekilde tahsil etmektir. Çünkü devamlı bir şekilde görülmesi gereken kamu hizmetlerinin, finansman kaynaklarının uzunca bir süre borçlunun üzerinde bırakılması düşünülemez.

Çalışmanın birinci bölümünde, vergi icra hukuku kavramı, niteliği, kaynakları, diğer hukuk dalları ile ilişkisi, cebri icra yoluna gidilmesinin koşulları ve cebren tahsil usulleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise vergi icra hukukundaki haciz kavramı, koşulları, hukuki niteliği, haczin yapılması, konusu, hacedilemeyen mal ve haklar, hacze iştirak (katılma), hacizden doğan istihkak iddiaları ve haczin neticeleri, hacedilen malların satılması ve paraların paylaşılması İ.İ.K.'nu ile karşılaştırma yapılarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ İCRA HUKUKUNUN NİTELİĞİ VE CEBRİ İCRA SÜRECİNE

GENEL BİR BAKIŞ

I. VERGİ İCRA HUKUKU KAVRAMI, NİTELİĞİ, DİĞER HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ VE KAYNAKLARI

A. VERGİ İCRA HUKUKU KAVRAMI VE NİTELİĞİ

Kamu hukuku ve özel hukuktan doğan talep haklarının büyük bir kısmı borçluların ihtiyari (arzuları) ile yerine getirilir. Borçluların borçlarını herhangi bir cebri işlem (zor kullanma) ile karşılaşmadan, istekleri ile yerine getirmeleri, kanuna saygı gösterilmesi ve sözleşmelere uyulması gerektiği hakkındaki genel düşüncenin bir sonucudur. İyi örgütlenmiş bir toplumda, hakların alınması için özel (cebri) bir takip yoluna ihtiyaç gösterecek haller istisnai niteliktedir.

Bununla beraber her toplumda, borcunu isteği ile yerine getirmeyen borçlular vardır. İşte bu gibi borçlulara karşı, bunlardan alacaklı olanları korumak için (yani alacaklının alacaklarına kavuşabilmesi için) alacaklılara hukuk düzenince Devlet kuvvetinin yardımını isteme hakkı tanınmıştır. “Alacaklıların Devlet kuvveti yardımı ile alacağına nasıl kavuşacağına düzenleyen hukuk dalına icra-ıflas hukuku veya cebri icra hukuku (veya takip hukuku)” denir⁽¹⁾.

(1) Baki KURU, **İcra ve İflas Hukuku**, C. I., 3. B., İstanbul, 1988, s. 25.

Borcunu isteği ile yerine getirmeyen borçlu, alacaklının talebi üzerine, Devlet kuvveti ile borcunu yerine getirmeye (ödemeye) zorlanır. Devletin cebri icra organları borçlunun mallarına el koyar, bu malları satar ve satış bedelinden alacaklıya alacağını öder.

Borçlu borcunu rızası ile yerine getirmezse, alacaklının, borçlunun Devlet kuvveti ile borcunu yerine getirmeye zorlanmasını isteme hakkı vardır. Alacaklı bu hakkını kullanırsa (yani icra dairesi başvurursa) borçlu Devlet kuvveti tarafından borcunu yerine getirmeye zorlanır. Fakat alacaklının bazı istisnalar hariç kendi kendine alacağını almaya kalkışması yani kendiliğinden hak alması yasaktır⁽²⁾.

Ülkemizde özel hukuktan doğan borçların doğumuna ve ödenmesine ilişkin usul ve esaslar genel olarak Borçlar Kanununda yer almışken, cebren tahsile ilişkin esaslar ise İcra ve İflas Kanununda yer almıştır.

Kamu idarelerinin kamu hukukundan doğan alacaklarının öncelikli tahsili için ise özel takip hükümleri getirilmiştir. Bu hükümler iki usul kanunumuzda mevcuttur. İlki 213 sayılı Vergi Usul Kanunudur. Bu kanunda kamu alacaklısı ile kamu borçlusu arasındaki ilişki, diğer bir deyişle aktif vergi sujesi ile pasif vergi sujesi

⁽²⁾ Türk Ceza Kanununun 308 inci maddesi hükmü, bir kişinin resmi makamların yapabilecekleri bir şeyi kendisinin yapmasını yasaklamaktadır. Diğer bir ifade ile kişinin resmi makamlara müracaat edecekleri yerde zor kullanarak kendiliğinden hak elde etmelerini yasaklamaktadır. Cebri icra hukuku cebri işlemlerde bulunma (zor kullanma) yetkisini yalnız Devlet'e tanımaktadır. Bunun nedeni, sosyal karışıklıkların çıkmasını önlemektir: Vural SAVAŞ, Sadık MOLLAMAHTOĞLU, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, C. II. Seçkin Yayınevi, Ankara, 1994, s. 2738: "Taşıt ücreti olarak istediği paraya karşılık yolcunun şapkasını alan sanık şöförün eylemi hırsızlık değil, kendiliğinden hak alma niteliğindedir." Yargıtay 6. C.D. 26.2.1976 gün E. 1410 K. 1388 **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 2, s. 295.

arasındaki vergi ilişkisi düzenlenmiştir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ise kamu alacaklarının yükümlülere gerek isteyerek gerek zorla ödeme usullerini düzenlemektedir. Bu bakımdan kanunda yer alan hukuksal normlar, bütünün bir kısmı cebren tahsil işlemlerine ilişkindir. Bu nedenle hukuksal normları hem “vergi tahsil usulü hukuku” hem de “cebri icra hukuku” olarak müteala etmek mümkündür. Aslında bunun nedeni vergilerin tahsiline ilişkin ayrıntılı usul ve esasların Vergi Usul Kanununda yer almış olmasından kaynaklanmaktadır⁽³⁾.

Yukarıda da belirtildiği üzere A.A.T.U.H.K. kamu alacaklarının isteyerek veya zorla ödenmesine ilişkin hükümleri taşımaktadır. Zorla ödemeye ilişkin esasları icra hukuku düzenlemektedir. Bu sonuca icra hukukunun tanımından ulaşılması mümkündür.

İcra hukukunun tanımından hareketle vergi icra hukukunu da “Devletin (ve diğer kamu kuruluşlarının, organlarının) kamu gücüne dayanan gelirlerinin (zorla) tahsilini düzenleyen bir vergi hukuku dalıdır.” şeklinde tanımlayabiliriz⁽⁴⁾.

Kamu alacaklarında, borç ilişkisinin başından itibaren kamu gücünün taraf olması nedeni ile vergi icra hukuku terimi her türlü tahsil için kullanabileceği kanısını doğursa da, en doğru ve teknik anlamıyla bu terim kamu alacağının yalnız zorla tahsili usulünü kapsamaktadır⁽⁵⁾.

(3) Coşkun Can AKTAN, “Türkiye’de Kamu Alacaklarının Tahsili ve A.A.T.U.H.K.’nin Hukuki Niteliği”, **Yüksek Ticaretliler Dünyası**, (Nisan, 1987), s. 14.

(4) Ahmet G. KUMRULU, “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım” **Prof. Akif ERGİNAY’a 65. Yaş Armağanı**, Ankara Hukuk Fakültesi Yayın No: 460, s. 650.

(5) Nami ÇAĞAN, **Vergi Hukukunda Süreler**, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları No: 389, Ankara: 1975, s. 39, 93.

Vergi icra hukuku terimi yerine “Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku”, “Kamu Alacaklarının Zorla Alım Hukuku” gibi terimlerin kullanılması, yukarıdaki tanımlama karşısında daha uygun bir terim gibi görünebilir. Vergi icra hukuku teriminin tercih edilmesinin nedeni esas itibari ile pratikliklidir. Gündülen pratik amaç ise, bu terimi mali hukukun diğer dallarına uydurmak, bir paralellik kurmaktır. Nitekim vergi hukuku terimi, vergi dışında kalan resim, harç gibi diğer kamu gelirlerini de kapsamak üzere kullanılmaktadır. Bu bağlamda vergi icra hukuku vergi dışında kalan, vergiye benzeyen ve nitelik olarak ona yaklaşan kamu gelirlerini de kapsamaktadır. Nitelik olarak vergiye yaklaşmanın ölçütü ise bütün bu gelirlerin kamu gücüne dayanarak alınmasıdır. Devletin kamu gücünün olması veya olmamasına göre akitten doğan bazı gelirler de kapsam dışında kalacak veya kalmayacaktır. Kamu gücünün akitlere oranla daha ağır bastığı idari sözleşmelerden doğan gelirleri de⁽⁶⁾ dolayısıyla kapsamaktadır. Daha açık bir ifadeyle kamu gücünün ağır bastığı, egemen olduğu ilişkiler, akitten doğarsalar da, gelirlerin tahsili bakımından bu hukukun kapsamına girmektedir⁽⁷⁾.

Vergi icra hukuku, üç hukuk dalının belli özelliklerini ve tekniklerini bünyesinde toplamaktadır. Bu hukuk dalları sırasıyla vergi hukuku, idare hukuku ve icra ve iflas hukukudur. Öyle ki bu niteliği ile anılan hukuk dallarının sentezi olarak görünmektedir⁽⁸⁾.

(6) Sıddık Sami ONAR, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. III., 3. B., İstanbul 1966, s. 1647-1649.

(7) KUMRULU, “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, s. 648-649.

(8) Akif ERGİNAY, **Vergi Hukuku**, 14. B., Savaş Yayınları, Ankara, 1990, s. 12-13, 25. KUMRULU, “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, s. 650.

B. DİĞER HUKUK DALLARIYLA İLİŞKİSİ

Her hukuk dalı kendisine özgü olayları konu edinmesi ile bağımsızlık kazanmaktadır. Fakat bir hukuk dalının bağımsız olması, hukukun bir bütün olması nedeni ile diğer hukuk dallarıyla sürekli ilgi ve ilişki halinde bulunmasını engellemez⁽⁹⁾.

1. Vergi Hukuku İle İlişkisi

Vergi icra hukuku vergi hukukunun bir alt dalı olması nedeniyle, bu hukuk dalı ile vergi icra hukuku arasında da karşılıklı bir ilişki düzeni söz konusudur.

Hukukta genel olarak geçerli maddi hukuk-şekli hukuk yaklaşımı açısından bakıldığında, vergi icra hukuku şekli vergi hukuku içinde yer almaktadır. Ayrıca bu hukukun dayanağını vergilerin tarh, tahakkuk ve tahsili ile bu işlemlerden doğan vergi ihtilafları hakkındaki usul hükümlerini inceleyen "Vergi Usul Hukuku" oluşturmaktadır.

Vergi hukukunun konularına göre yapılan maddi vergi hukuku-şekli vergi hukuku ayrımı bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Bazı kurumların böyle bir ayırmada yerini bulabilmek zor olduğu gibi, uygulamada da hangi konu hükümlerinin hangi alana girdiğini kesin olarak saptayabilmek de pek mümkün olmamaktadır. Örneğin vergi hukukunda yer alan süre hükümlerinin önemli bir bölümü şekli vergi hukukundadır. Ancak bu kuralın maddi hukuka mı, yoksa şekli hukuka mı dahil olduğunun saptanması her zaman mümkün değildir. İlke olarak bir süre kuralı, şekli vergi hukukuna ilişkin kurallar koyan

(9) ERGİNAY, s. 10-11.

V.U.K.'da veya A.A.T.U.H.K.'da yer almışsa şekli vergi hukuku; özel bir vergi kanununda düzenlenmişse maddi hukuka girer. Bu ölçüt mutlak bir biçimde doğru sonuçlar vermez. Gerçekten, çeşitli özel vergi kanunlarında şekli vergi hukukuna giren birçok süre hükümlerine yer verildiği gibi, V.U.K.'da ve A.A.T.U.H.K.'da da maddi vergi hukukuna ilişkin süre hükümlerine yer verilmiştir⁽¹⁰⁾.

Vergi icra hukuku açısından süreler ve tebliğ usulleri konusunda A.A.T.U.H.K., V.U.K.'na gönderme yapmıştır. A.A.T.U.H.K.'da aksine hüküm bulunmadıkça sürelerin hesaplanmasında ve tebliğlerin yapılmasında V.U.K. hükümleri uygulanmaktadır (A.A.T.U.H.K. Mad. 8).

Maddi vergi hukukuna ilişkin süre hükümleri, kamu alacağının ortaya çıkmasını ve sona ermesini etkilemektedir. Çünkü vergi alacağının doğuşu, değişiklikleri ve sona ermesi maddi hukukun konusuna girer. Örneğin, V.U.K.'da (Mad. 113,114) ve A.A.T.U.H.K.'da (Mad. 102-104) belirtilen zamanaşımı sürelerinin geçmesiyle kural olarak vergiyi tarh, tahakkuk ve tahsil etmek olanağı kalmaz.

Vergi icra hukukunun amacı, subjektif hakları da dikkate alarak, objektif hukuku tatbik etmektedir. Bu amaç, cebri icra prosedürünün maddi hukuktan bağımsız bir şekilde işlemlerini önler ve maddi hukuku açıklayan yargı kararının gerektiğinde düzeltilmesine de imkan sağlar.

2. İdare Hukuku İle İlişkisi

Vergi hukuku, idare hukukunun içinde yer aldığı ya da onunla ilişkili olduğu ölçüde vergi icra hukuku ile idare hukukunun bağlantısı kendisi göstermektedir.

(10) Mualla ÖNCEL, Ahmet G. KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **Vergi Hukuku**, 3.B. Savaş Yayınları, Ankara, 1995, s. 6,7; ÇAĞAN, s. 41,42, ERGİNAY, s. 6,7,71.

İdare, kamu hukukundan doğan para türünden alacaklarını A.A.T.U.H.K. gereğince, kendi örgütü ile zorla elde etme yetkisine (yürütme) sahiptir⁽¹¹⁾.

Bireysel bir vergilendirme işleminin evrelerini oluşturan tarh ve tahsil tam anlamıyla bir idari işlem niteliği taşımaktadır. Bu evrelerden tarh idari tasarrufun hazırlık kısmını ve safhasını teşkil etmektedir.

Vergilendirme işlemlerinin evrelerinden olan tarh idari işlem ise aynı şekilde tahsilde idari işlem niteliğindedir. Dolayısıyla idari işlemin unsurları ve vergilendirme işlemleri için de aynen ya da çok büyük ölçüde geçerlidir. Vergilendirme işlemlerinin gereği bazı farklılıklar vardır⁽¹²⁾.

Tahsil işlemi niteliği itibariyle kendisinden önce gelen tarh işleminden ayrı bir idari işlem niteliğindedir. Fakat tamamen bağımsız değildir⁽¹³⁾. Tarh ve tahsil işlemleri arasında temel işlem-sonuç işlem (bağlı işlem, zincirleme işlem) bağıntısı vardır⁽¹⁴⁾. Gerek her idari işlemde aranan unsurlar gerek tahsil işleminin kendisinden öncesi ile hem genel hem özel planda bulunması zorunlu nedensellik ilişkisi

(11) A. Şeref GÖZÜBÜYÜK, Tekin AKILLIOĞLU, **Yönetim Hukuku**, 5.B. Turhan Kitabevi, Ankara: 1992, s. 262.

(12) Sıddık Sami ONAR, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, 3. B., İstanbul: 1966, C. II., s. 1406-1407., C. III., s. 1645, 1652-1653.

(13) Usulüne uygun biçimde tarh ve tahakkuk işlemi yapılmadan, kesinleşmeyen kamu alacağı için ödeme emri düzenlenmez. Bkz. Dnş. 4. D., 13.4.1974, E. 1973/4191, K. 1974/1411 Şükrü KIZILOĞLU, **Danıştay Kararları ve Özelgeleri**, Yaklaşım Yayınevi, Ankara: 1994, s. 1790-1791; Dnş. 7.D. 19.12.1991: E. 1987/4328. K. 1991/3131, **Danıştay Dergisi**, S. 84, 85., s. 445-446; Dnş. 10. D. 31.1.1985 gün E. 1984/2787. K./1985/139.

(14) ÖNCEL, KUMRULU, ÇAĞAN, s. 109.

dolayısıyla vergi tahsil işlemleri de idari işlemlerin genel teorisine ve ilkelerine uymak durumundadır⁽¹⁵⁾.

Vergi Usul Kanunu verginin tahsilini “kanuna uygun surette ödeme” şeklinde tanımlamaktadır (VUK. mad. 23). Bu tanımdan tahsilin bir idari eylem mi, işlem mi olduğu açıkça ortaya çıkmamaktadır. Ancak tahsil kamu borcunun ortadan kalkması hukuki sonucunu doğurduğu için hukuki bir işlem özelliğini taşımaktadır. Anılan kanun tahsilin eylem yönüne ilişkin bazı genel ilkelere yer vermiş bulunmaktadır (VUK. Mad. 110-112). Bunun dışında her vergi kanununda o verginin tahsili hakkında özel bazı düzenlemeler bulunur. Ancak vergi sistemimizde tahsil aşamasını düzenleyen asıl kaynak A.A.T.U.H.K.’dur. Bu kanun VUK’nundan daha geniş kapsamıyla yalnız vergilerin değil, tüm alacakların tahsil aşamasını düzenleyen ilke ve hükümleri öngörmektedir.

İdari işlemlerin çeşitli ölçülere göre yapılan tasniflerine göre incelenmesi, tarh ve tahakkuk gibi, tahsil işlemi içinde söz konusudur⁽¹⁶⁾. Bu ayırımları konumuz açısından irdelediğimizde; Tahsil işlemi de tarh, tahakkuk işlemleri gibi subjektif nitelikte bir idari işlemdir⁽¹⁷⁾. Tahsil ile, miktarı tarh işleminde belirlenmiş olan borç, her yükümlü yönünden ayrı ayrı sona ermektedir. Tahsil işlemi, tarh işlemi gibi yükümlülerin belli bir davranışta bulunmalarını gerektirdiği ve konu ilgili kamu borçları olması nedeniyle yükümlendirici işlemler gurubuna girmektedir. Tahsil işlemi ile kamu hukuku ilişkisi sona erdiğinden tarh işleminin aksine, inşai (yapıcı) bir niteliği sözkonusu

(15) KUMRULU, “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım” s. 650.

(16) Sıddık Sami, ONAR, **İdari Hukukunun Umumi Esasları**, 3. B., İstanbul: 1966, C. I., s. 338-354.

(17) ONAR, C. I., s. 339.

olmaktadır. İdarenin tahsil işlemlerine ilişkin olarak ödeme emri tebliğ etmesi de uygulama ile ilgili işlemdir. Tahsil işleminin gerçekleşmesinden sonra yükümlülere verilen makbuz ise işlemin bildirim niteliğindedir.

Tahsil işlemi açısından vergi hukuku ile idare hukuku arasındaki ilişki, yalnız işlem tasnifleri konusu ile sınırlı kalmamaktadır. Bunun yanı sıra idari işlemlerde sakatlıklar ve idari yolla (sakat işlemin geri alınması, değiştirilmesi, kaldırılması, düzeltilmesi gibi) ya da yargısal yolla (sakat işlemin iptali) ortadan kaldırılması konuları vergi hukuku açısından da önem arz etmektedir⁽¹⁸⁾.

Tahsil işleminin geçerli ve hukuka uygun bir şekilde yapılabilmesi için idare hukukunun ve idari yargılama hukukunun denetleme amacıyla geliştirdikleri işlem unsurlarında⁽¹⁹⁾ bir sakatlık bulunmaması gerekmektedir. İdari işlem sebep, konu, yetki, şekil ve maksat bakımından beş unsura ayrılmakta bu unsurlardan herhangi birindeki sakatlık işlemin iptali sonucu yaratmaktadır. Nitekim İdari Yargılama Usulü Kanununun 2'nci maddesi de iptal davalarında menfaat ihlali şartlarını işlem unsurları itibariyle belirlemektedir (İ.Y.U.K. Mad. 2/1-a)⁽²⁰⁾.

Tahsil işleminin yukarıda sayılan unsurlar itibariyle analizini yaptığımızda; maksat unsuru prensip olarak vergilendirme işlemleri bakımından söz konusu olmaz. Tahsil dairesinin her türlü işlemi geçerli olan, en genel amaç kamu yararadır. Kamu yararı dışında, özel bir yarar için vergi tahsil edilmesi durumunda yetki saptırması söz

(18) ONAR, C. I., s. 323-338; GÖZÜBÜYÜK, AKILLIOĞLU, s. 238-240.

(19) ONAR, C. I., s. 281-322.

(20) Cengiz KOSTAKOĞLU, "Kamu (Amme) Alacaklarının Tahsili Yönünden İptal Davaları" **Yasa Hukuk Mevzuat ve İçtihat Dergisi**, S. 9 (Eylül/1990), s. 1233-1244.

konusu olmaktadır. Kanunlarımızda sebebi açıkça belirtilmemiş bir işlemin, kamu yararı amacıyla yapılıp yapılmadığı araştırılmaz, sebep varsa işlem yapılır. Yani vergi borcu vergilerin kanuniliği ilkesi çerçevesinde doğarsa alınır. Böylece tahsil işlemi için maksat unsuru yönünden ilke olarak denetim sözkonusu olmayacaktır.

Tahsil işleminin sebep unsurunu maddi yasa hükümleri, A.A.T.U.H.K. ile vergi borcunun tarh ve tahakkuk aşamalarından geçmiş olması oluşturmaktadır. Sebep unsurunda bir sakatlık, temel işlem-sonuç işlem ilişkisi açısından düşünüldüğünde tahsil işleminin hukuki geçerliğini etkileyecektir.

Vergi borcunun yükümlünün iradesi ile ya da cebren ödenmesi tahsil işleminin konusunu oluşturmaktadır. Yükümlü iradi olarak borcunu vadesinde öder ya da yine iradi olmakla birlikte borç vadesinden sonra ödenir. Bu son durumda gecikme zammı uygulanmasına gidilir. Yükümlüce kendiliğinden ödenmeyen borcun tahsili için tahsil dairesi harekete geçer. Çünkü idareye A.A.T.U.H.K. gereğince kendi örgütü ile alacaklarını cebren tahsil etme yetkisi tanınmıştır.

İdari işlemin “usul” kategorisinde topladığımız diğer iki unsuru yetki ve şekil de her hangi bir yanlışlıkta aynı şekil de tahsil işleminin sakatlığına (usul sakatlığı) yol açmaktadır. Örneğin, tarh işlemine yetkili olan vergi dairesi aynı zamanda tahsil işleminde de yetkili olup, aksi durumda yetki yönünden sakatlık sözkonusu olacaktır. V.U.K. ve A.A.T.U.H.K.’ları irdelendiğinde ayrıntılı usul hükümlerine yer verdiği görülecektir. Vergilendirme işlemlerinde bu usul hükümlerine sıkı sıkıya bağlanılmıştır. Bu durumun nedeni ise bir yandan vergilerin kanuniliği

ilkesi gereğince hazine karşısında bireylere tanınan güvencenin sağlanması bir yandan da hazinenin vergi olacağının güvenceye bağlanmasıdır.

Tahsil işlemi vergilendirme işlemlerinin en önemli konusunu teşkil etmekle birlikte, bu işlemin son aşamasını oluşturmaktadır. Tarh, tebliğ ve tahakkuk aşamaları sonunda tahsil (ödeme) ile birlikte mükellef yönünden vergi borcu, devlet açısından ise vergi alacağı sona ermektedir. Tarh ve tahakkuk ettirilmiş bir verginin tahsil edilmemesi halinde yapılan idari işlemlerin hiçbir anlamı yoktur⁽²¹⁾.

3. İcra ve İflas Hukuku ile İlişkisi

Vergi icra hukuku kaynağını 6183 Sayılı A.A.T.U.H.K.'dan alırken, icra ve iflas hukuku kaynağını 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümlerinden almaktadır.

Her iki kanunun birbirlerine büyük ölçüde yaklaştıkları nokta; borçlunun borcunu rızaen ödemesi ve cebren tahsil hükümlerini içermesidir. Ayrıca her iki kanun alacaklının haklarını koruyan ve borçluyu ödemeye zorlayan benzer hükümleri kapsamaktadır⁽²²⁾.

İcrai tatbikat alacaklı ve borçlu arasındaki anlaşmazlığın son safhasını teşkil etmektedir. Borcunu ödemeyen borçlu hakkında cebren tahsil işlemlerine başvurulmaktadır. Bu durum İ.İ.K. ve A.A.T.U.H.K. uygulamalarında benzerlik göstermektedir⁽²³⁾.

(21) Çoşkun Can AKTAN, "Vergilerin Ödenmemesinin Hukuki Sonuçları" **Mali Hukuk**, S. 7., (Ocak-Şubat/1987) s. 60.

(22) İlhan ÖZER, **Kamu Alacaklarının Tahsil Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, T.O.D.A.İ. Yayınları No: 187, Ankara: 1979., s. 170.

(23) ÖZER, s. 170.

Özel hukuk ilişkilerinin sonucunda yerine getirilmeyen edimlerin gerçekleştirilmesi için devlet ilişkiyi kamu gücü ile düzenlemektedir. Çünkü icra hukukunda devlet eşitlerarası ilişkiye bazı istisnalar hariç ihkak-ı hakkı yasakladığı ve suç saydığı için girmektedir (TCK. Mad. 308). Ayrıca kamu hukukunda görülen ast-üst ilişkisi de yoktur. Bu ilişkide taraflar özel hukuk kişileri olarak yer almaktadır⁽²⁴⁾.

İcra hukuku devletin özel hukuk tüzel kişiliği niteliğiyle giriştiği ilişkileri de düzenlenmektedir. Özel ve hükmü kişiler gibi devletinde gerek özel hukuk ilişkilerinden⁽²⁵⁾ gerekse haksız fiil ve iktisaptan doğan alacakları bulunmaktadır ki, bu alacaklar İ.İ.K. hükümleri doğrultusunda ve genel takip sistemi içerisinde takip ve tahsil olunur. Diğer bir ifade ile devletin akdi ilişkilerinden veya haksız fiil ve iktisaptan doğan alacakları, özel ve hükmü kişilerin alacaklarından farklı olmadığından takip ve tahsili ayrıcalıklı ve öncelikli değildir. Bu tür alacaklarını idare kendi kuvveti ile ve re'sen hareket yetkisini kullanarak tahsil edemez⁽²⁶⁾.

İdarenin kendi kuvveti ile ve re'sen hareket yetkisi İ.İ.K.'nun 47'inci maddesine göre ancak "para cezasıyla diğer kamu hukuku borçlarının takibine" münhasırdır. Görüleceği üzere vergi icra hukukunda devlet, kamu gücüne dayanan ve kendisine ait olan alacağın tahsiline yönelmektedir.

Vergi icra hukukunda kamu alacakları esas olarak A.A.T.U.H.K.'na göre tahsil edilmektedir. Devletin kamu alacağının yanı sıra borçlunun bir de özel borcu varsa, cebren tahsilde bu iki alacak türü arasındaki

(24) M. Kamil YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", **Hukuk Araştırmaları Dergisi**, (Ocak/Mart/1989), s. 98-99; KURU, C. I., s. 26-27.

(25) ONAR, C. III., s. 1650-1651.

(26) ONAR, C. III., s. 1456-1467.

ilişkiler İ.İ.K. hükümleri çerçevesinde düzenlenmektedir. Burada kamu alacaklarına özel alacaklar karşısında belli bir üstünlük ayrıcalık tanınmaktadır (A.A.T.U.H.K. Mad. 21, İ.İ.K. Mad. 206). Kamu alacağının bu üstünlüğü bilhassa iflaslarda görülmektedir⁽²⁷⁾.

Bu son durumun esas itibariyle İ.İ.K.'na göre ya da ona gönderide bulunularak çözümlenmesi, diğer bir ifade ile bazı idari işlemlerin İ.İ.K. ve A.A.T.U.H.K. hükümlerine göre müştereken yapılması, vergi icra hukukunun ayrı varlığını ortadan kaldırmaz. Ayrıca, ayrı bir kanunla düzenlenmiş olması ayrı bir dal olarak kabulüne tek başına yeterli değildir⁽²⁸⁾.

Vergi icra hukukunda, objektif hukuk kuralından ve genel hukuki durumdan subjektif, bireysel planda doğan bir hukuki durumun düzenlenmesi söz konusudur. Doğan hukuki durumun yarattığı borç mal varlığına dahil bir borç olmuştur, fakat "menşei ve mahiyeti idari olduğundan idari takip yetisi ve takibin tabi olduğu hukuki usul alelade bir alacaklının durumundan ve adi alacakların tahsil usulünden farklıdır"⁽²⁹⁾.

Görülebileceği üzere vergi icra hukuku kapsamına giren ilişkilerde temel bir nitelik farkı bulunmaktadır. Bu fark da beraberinde belli düzenlemelere gidilirken ayrı amaçlar güdülmesine yol açmaktadır.

Vadesinde ödenmeyen kamu alacağı idari bir makam olan tahsil dairesi tarafından icra ve iflas dairesinin aracılığına gerek olmaksızın cebren tahsil edilmektedir.

(27) Edip ŞİMŞEK, **Amme Alacakları Tahsil Usulü Kanun Şerhi**, 2. B. Alfa B.Y.D. İstanbul: 1996, s. 171-174, ONAR, C. III., s. 1403-1404.

(28) KUMRULU, "Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım" s. 652.

(29) ONAR, C. I., s. 549, ÇAĞAN, s. 93.

Öte yandan, idare hukukunda özel hukuk ilişkilerinden doğan borçların takip yolları yerine, kamu alacaklarının tahsili hakkındaki usul yerini almaktadır. Ancak idare hukukunda bu konu bir bakıma genel icra yollarından geniştir. Çünkü bu usule tarh ve tahakkuk işlemleri neticesinde beliren bir icrai karar tekaddüm etmektedir. Yani takip ve tahsil döneminden önce alacağın tahakkukunu ve doğumunu sağlayan ve bir icrai kararla biten bir süreç cereyan etmektedir. Halbuki özel hukuk ilişkilerinden doğan borçların takip yollarında bu dönem mevcut değildir. Orada kişiler arasında cereyan eden hukuki ilişkilerle doğmuş bir alacak vardır. İcra safhasında bu alacağın oluşu ve doğuşu söz konusu olmamaktadır. Sadece doğmuş alacağın tahsil yolları ve işlemleri görülmektedir. Halbuki kamu alacaklarında tahsile takaddüm eden bir dönem ve bu dönemde cereyan eden bir takım işlemler vardır.

Vergi icra hukukunun kapsamına giren vergi ve benzeri kamu alacaklarının nitelik olarak icra hukuku kapsamına giren alacaklardan farklı olduğunu belirttikten sonra, bu farklılığın kaynağı üzerinde durmak gerekmektedir.

Bu farklılığın kaynağı kamu idaresinin, kamu hizmetlerinin finansmanını sağlayan kamu maliyesinin niteliklerindedir. Kamu hizmetlerinin devamlı olarak işleminin zaruri bulunması, idarede istikrar ve bir ölçüde kollektif çıkarın bireysel çıkardan üstün tutulması ilkeleri, kamu hizmetlerin karşılığını teşkil eden vergi, resim, harç ve diğer kamu gelirlerinin rizikoya sokulmadan düzenli ve zamanında tahsilini zorunlu kılmaktadır⁽³⁰⁾. Bu zorunluluk ise kamu alacaklarının takip ve tahsilinde, genel takip sisteminden ayrı ve daha kolay, seri ve etkili usulleri içeren, özel bir takip sisteminin mevcudiyetine lüzum hissettirmiş ve şimdiye kadar da genel icra

(30) ÖZER, s. 135, ONAR, C. II., 1404, C. III. 1647, 1652, 1663.

usullerinin yanında, kamu alacakları için özel bir takip usulü uygulanmıştır. İşte bu nokta vergi icra hukukunun temel nitelik farkını ortaya koymaktadır.

Kamu alacağının güvence altına alınmasına yönelik ve sırf bu alacak türü için uygulanabilecek bir önlem olan "ihtiyati tahakkuk"⁽³¹⁾ müessesesi farkı gösteren diğer bir örneğimizdir. A.A.T.U.H.K.'da yer alan bu müessesenin farklı bir konuda örneğin İ.İ.K.'da yer alması mümkün değildir. Çünkü icra hukukunun temel niteliği ve tekniği bakımından buna olanak yoktur.

Öte yandan devlete borçlu olanlar, özel hukuk alanında alâlade borçludan farklı durumundadırlar. Özel hukuk alanındaki bir alacaklının, alacağını tahsil ettikten sonra borçlunun içine düştüğü ekonomik durum ile ilgilenmesi düşünülemez. Oysa vergi, resim, harç mükellefleri, devletin gelir kaynaklarını teşkil ettiğinden, bunların mevcut borç ödendikten sonraki durumları ile ilgilenmek ve gelir kaynaklarının geleceğini gözetmek durumundadır. Aksi halde devlet kendi gelir kaynağını kurutmuş olacaktır⁽³²⁾.

A.A.T.U.H.K. tasarısı hazırlandığı sırada İ.İ.K. hükümlerinden faydalanılmıştır. Anılan genel takip kanununa benzer ve paralel hükümler getirilirken, kamu alacaklarının güven altında bulundurulması ve tahsilatın kolaylaştırılıp, hızlandırılması için İ.İ.K.'dan ayrılan hükümlere yer verilmiştir. Örneklerle ifade etmek gerekirse İ.İ.K.'daki faiz, A.A.T.U.H.K.'daki gecikme zammı farklı bir müessesese olmasına rağmen, değiştirilerek bu ad altında anılan kanunda yer almıştır. Bir

(31) ŞİMŞEK, s. 143-170.

(32) 6183 Sayılı Kanun Gerekçesi için bkz, Mehmet AKMANSU, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun Şerhi ve İzahları**, Ankara: 1954. s. 333-334.

diğer düzenleme de kamusal ilişkilere göre düzenlenen zamanaşımı kavramıdır.

İ.İ.K.'nın kabul ettiği genel prensibe paralel olarak A.A.T.U.H.K.'da yer alan bir uygulama da borçlunun "hapsen tazyiki" yöntemidir. Her iki kanunda da borçlunun hapsedilmeleri, borçlu olmaları ve borçlarının ödememeleri nedeniyle değil, mal beyanında bulunmamaları, takibat sırasında yalan beyanda bulunmaları, dürüst hareket etmemeleri ve takibata engel olmaları halinde uygulanmaktadır.

A.A.T.U.H.K. tahakkuk etmiş kamu alacaklarının takibinde, özel alacakların takibi hususunda İ.İ.K.'nın koymuş olduğu usullere benzer bir usul takip etmektedir. Ancak bu idari usulde yetkili merciler değişmekte, adli makamlar yerine idari makamlar ve uygulama bakımından adli tasarruflar yerine idari tasarruflar sözkonusu olmaktadır. İdarenin yetki ve ayrıcalıklarına dayanarak kamu alacağının idari yollardan ve usullerle takip edildiği zaman bu usulün iflasa varmasına imkan yoktur. İdari takip ve tahsil yolunda sadece teminatın paraya çevrilmesi, kefilin takibi ile haciz yolu vardır. Diğer bir ifade ile kamu alacaklılarının tahsilinde yalnız belirtilen usuller vardır. İflas ve konkordato yolu ile kamu alacağının takibinde idare adliyeye başvurmak ve genel usullere uymak mecburiyetindedir. Devlet, iflasa iştirak edebilmesine rağmen, konkordatoya katılamaz⁽³³⁾.

Vergi icra hukuku ile icra hukuku arasındaki ilişki hukuk tekniği açısından bakıldığında; her ikisi de kamu hukukunun bir dalıdır. Bilindiği üzere cebri icra devlet faaliyetidir. Dolayısıyla her iki hukuk da kamu hukuku karakterini taşımaktadır⁽³⁴⁾.

(33) ONAR, C. III., s. 1652-1653.

(34) Burhan GÜRDOĞAN, **İcra Hukuku Dersleri**, Ankara, 1970., s. 4. ÖZER, s. 19, 170, YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", s. 98-99.

A.A.T.U.H.K.'da boşluk bulunması halinde İ.İ.K. hükümleri kendiliğinden uygulanmaz⁽³⁵⁾. Açık atıf yapılması halinde İ.İ.K. hükümlerine gidilmektedir. Böyle bir durum sözkonusu değil ise A.A.T.U.H.K. hükümlerinin uygulamasını içtihatlar geliştirecektir.

Vergi icra hukuku takip sisteminde yukarıda da belirtildiği üzere bütün işlemler esas itibariyle idari işlem niteliğinde olup ayrıca idari yargı denetimine tabidir. Bütün bu idari işlemlerin kanun ve yönetmeliklere hukuk kurallarına uygun olup olmadığının, bunlardan doğacak neticeleri ve sorumlulukları idari yargı organı takdir ve tesbit etmekte ve yine bu yoldaki uyuşmazlıkları idari yargı organları çözmektedir.

Bilindiği üzere devlet, kamu alacaklarının tahsilinde özel kişilerin tabi olduğu usullere uymak mecburiyetinde değildir. Vergi icra hukukunda devlet, kamu hizmeti temel amacına yönelik olarak otoritesini, üstünlüğünü kullanmaktadır. Kamu alacaklarının tahsilindeki usul, idarenin ayrıcalıklarının en mühimi olan icrai karar alma ve re'sen hareket yetkisi kudretine dayanmasıdır.

Yukarıda saydığımız tüm özellikler, vergi icra hukukunun, icra ve iflas hukukundan ayrı bir takip hukuku olduğu kanaatini uyandıran örneklerdir.

(35) ERGİNAY, s. 35.

C. VERGİ İCRA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

1. Asli Kaynaklar

a) Anayasa

Vergi icra hukukunun kaynakları arasında bir sıralama yapıldığında Anayasanın büyük önem taşıdığı görülür. Çünkü vergi icra hukukunun asıl kaynağını yürürlükte olan Anayasa teşkil eder. Şu halde vergi icra hukukunun kaynaklarını, Anayasa ile Anayasaya uygun olarak çıkarılmış kanunlar oluşturmaktadır, diyebiliriz.

Belirtmek gerekir ki, vergi kanunlarını ve bazı maddelerini iptal eden Anayasa Mahkemesi kararlarının da bağlayıcı kaynak niteliği bulunmaktadır. Çünkü Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.

Anayasanın hükümleri incelendiğinde dolaylı da olsa birçok hükmünün vergi icra hukukunu ilgilendirdiği görülmektedir. Fakat vergi icra hukuku, vergi hukukunun bir alt dalı olması nedeniyle, bu hukuku ilgilendiren Anayasadaki temel ilkeler vergi hukukuna oranla daha kısmandır.

Anayasanın 2'nci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu hükmü yer almaktadır. Buna göre devlet vergi yükünü vatandaşlar arasında adaletli ve dengeli bir biçimde dağıtmak zorundadır.

Anayasanın 10'uncu maddesinde kanun önünde eşitlik ilkesini düzenlemektedir. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde bu ilkeye uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Anayasanın 11'inci maddesinde de Anayasa hükümlerinin bütün devlet organlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu belirtilerek kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı hükme bağlanmaktadır.

Anayasanın ikinci kısmında temel hak ve ödevlere ilişkin hükümler yer almaktadır. Devlet vergilendirmeye ilişkin işlemlerinde de bu hükümleri gözönünde tutmak zorundadır.

Anayasanın 75 ve izleyen maddelerini kapsayan Cumhuriyetin temel organlarına ilişkin üçüncü kısmında yasama, yürütme ve yargı organlarını düzenlemektedir. Bu hükümlerde vergi hukukunda olduğu gibi vergi icra hukukunun kaynakları yönünden de önemlidir.

Anayasanın bu dolaylı hükümleri yanında doğrudan doğruya vergi hukukunu ilgilendiren hükümler de getirmektedir. Bu konuda en önemli hüküm "Temel Hak ve Ödevler" başlıklı ikinci kısmın "Siyasi Hak ve Ödevler"le ilgili dördüncü bölümün "Vergi Ödevi" başlığını taşıyan 73'üncü maddesidir. Bu maddenin 3 ve 4'üncü fıkrasında "vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir ve kaldırılır".

"Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleri ile oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklikler yapma yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilebilir" hükmü yer almaktadır.

Vergi hukukunda olduğu gibi vergi icra hukukunda da en önemli fıkra üçüncü fıkradır. Bu fıkra da vergilerin kanuniliği ilkesi hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin konulması, değiştirilmesi ya da kaldırılması ancak kanunla olacaktır. Maddenin dördüncü fıkrasında ise kanunilik ilkesi yumuşatılmakta ve Bakanlar Kurulu'na kanunla belirtilecek sınırlar içinde vergilendirme konusunda bazı yetkiler verilmektedir.

Vergilerin kanuniliği ilkesi, verginin tarh ve tahakkuk aşamasını olduğu kadar, yükümlünün mal varlığından hazineye fiilen geçmesi şeklinde tanımlayabileceğimiz tahsil aşamasını da kapsamaktadır. Gerçekten, kanunla konulmuş olmasına rağmen bir verginin tahsili sırasında ortaya çıkan keyfiliğin de hukuk devleti ilkesini zedeleyeceği açıktır. Bu nedenle vergilerin tahsili kanunlarla belirli kurallara bağlanmıştır.

Vergilerin kanuniliği ilkesi, idarenin tahsil yetkisinin kural olarak “bağlı yetki”⁽³⁶⁾ olması sonucunu doğurmaktadır. Diğer bir ifade ile vergi tahsili konusunda idare bağlı yetki ile donatılmıştır. Bu yetki genel nitelikte değildir. Anayasamızın benimsediği “Kanuni İdare”⁽³⁷⁾ “Hukuk Devleti” ilkelerine uygun olarak yerine getirilmelidir. Anayasanın 2'nci maddesindeki “Türkiye Cumhuriyeti... sosyal bir hukuk devletidir”, 8'inci maddesindeki “yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir”, 123'üncü maddesindeki “idare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir” hükümleri bu konuya değinmektedir. Ayrıca vergi hukuku alanında

(36) GÖZÜBÜYÜK, AKILLIOĞLU, s. 257.

(37) GÖZÜBÜYÜK, AKILLIOĞLU, s. 12,13,20,22.

kanuni idare ilkesi, Anayasanın 73'üncü maddesi hükmü dolayısıyla daha sağlam bir güvenceye sahiptir.

Vergi hukukunda kanuni idare ilkesi, idarenin vergilendirme işlemlerini yalnız kanunlara uygun ve doğru olarak yerine getirilmesini değil, aynı zamanda yürütme organına yetki devrinin anayasal koşulları gerçekleşmişse Bakanlar Kurulu'nun düzenleyici işlemlere ve kanuna eşit ve daha üstün kaynaklara (Anayasa, Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararı, Uluslararası Vergi Anlaşmaları) uygun olarak davranmasını da içerir. Buna karşılık idare hukukunda kanuni idare ilkesi, idarenin kanun yanında tüzük, yönetmelik ve diğer düzenleyici işlemlere de uygun davranmasını ifade eden daha geniş bir içerik taşımaktadır⁽³⁸⁾.

Tarh işlemlerinde olduğu gibi tahsil işlemlerinde de aslolan, Anayasanın, hukuk devleti gereklerinden biri olarak kabul ettiği yazılı bildirim ilkesinin uygulanmasıdır (Anayasa Mad. 125/3). Ancak vergilendirme tekniği gereği bu ilkedен uzaklaşıldığı görülür. Kuşkusuz burada da yükümlünün ittilâi, hatta insiyatifi sözkonusudur. Gerçekten, beyan usulüne tabi vergilerde yükümlünün beyanı üzerine tarh işlemi yapılır. Kendi beyanına yükümlünün itirazı ilke olarak söz konusu olmadığından, vergi aynı zamanda tahakkuk da eder. Tahakkuk eden bu borç miktarının yeniden yükümlüye bildirilmesi gereksizdir. Öte yandan, bir kısım vergilerde tahakkuk tahsile bağlıdır. Bunlar için ayrı bir bildirim gerekmemektedir⁽³⁹⁾.

Hukuk devleti kavramı vergi icra hukuku açısından bir sınır özelliği taşımaktadır. Çünkü devlet vergilendirme yetkisi aracılığı ile kişilerin

(38) ÖNCEL, KUMRULU, ÇAĞAN, s. 40.

(39) "Zamanında tahsil edilmeyen tahakkuku tahsile bağlı, vergi bu niteliğini kaybettiğinden yeni bir ihbarname ile bildirilmesi gerekmektedir." bkz. Dnş. 9. D. 14.8.1983 gün E/1348 K. 2451 ŞİMŞEK, s. 471: KUMRULU, s. 661.

hak ve özgürlük alanına müdahale etmektedir. Hukuk devletinde vergilendirme yetkisinin yasama ya da yürütme organı tarafından keyfi olarak kullanılması önlenmeye çalışılır. Bu konuda yargı organına görevler düşmektedir.

Anayasamızda 73'üncü maddenin dışında vergi konusunda bazı hükümler daha yer almaktadır. Anayasanın 91'inci maddesinde kanun hükmünde kararnamelerin vergi hukuku kaynağı olamayacağı hükme bağlanmaktadır. Ancak Anayasanın 121/3 ve 122/2'nci maddeleri uyarınca olağan üstü hal veya sıkıyönetim süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağan üstü halin veya sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Anayasanın 91'inci maddesinin birinci fıkrasında, sıkıyönetim ve olağan üstü haller saklı tutulduğundan, bu gibi durumların gerekli kıldığı vergi düzenlemeleri kanun hükmünde kararname ile yapılabilecektir⁽⁴⁰⁾.

Vergi icra hukuku ve Anayasadaki temel haklar arasında yoğun ve önemli bir ilişki bulunmaktadır. Vergi icra hukuku anayasal hükümlerin somut uygulama sahası olması nedeniyle temel hakların etkinliğini sağlamaya yardımcı olmalıdır. Ayrıca cebri icra hukuku kamu hukukuna aittir. Dolayısıyla temel hakları kendiliğinden uygulamalıdır. Diğer bir ifade ile vergi icra hukuku kamu kuvveti kullanması münasebetiyle mülkiyet hakkına ve diğer temel haklara yapılacak müdahalenin ölçülü olması gerekir⁽⁴¹⁾.

Borçlunun tüm mal varlığı (A.A.T.U.H.K. Mad. 70'deki haczedilmezlik esasları haricinde) cebri icraya konu edilebilir. Cebri icra

(40) ÖNCEL, KUMRULU, ÇAĞAN, s. 15.

(41) YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi" s. 102-103.

Anayasadaki mülkiyet hakkı (Anayasa Mad. 35) ile çatışmaktadır. Örneğin, mahcuz bir malın çok düşük bir değerle paraya çevrilmesi Anayasamızın özüne aykırıdır. Hukuk Sisteminin görevi de mahcuz malın ucuza satılmasını önlemekten ibarettir.

İcra memurunun borçluya ait konutta arama yapması bazen Anayasadaki konut dokunulmazlığı ilkesi ile çatışmaktadır⁽⁴²⁾.

Borçluya hapis tehdidi ile mal beyanına zorlama, yerine getirilmemesi halinde hapisle ezalandırma (.A.A.T.U.H.K. Mad. 60,111) şahsi özgürlüklere müdahale teşkil etmektedir 5Anayasa Mad. 19/II, 38).

Borçlu da herkes gibi yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. İnsan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya işleme tabi tutulamaz (Anayasa Mad. 17)⁽⁴³⁾.

Vergi icra hukuku ailenin korunması ve sosyal devlet ilkesinde dikkate almak zorundadır. Borçlunun kendisi ve ailesinin geçimi için lazım olan bazı malları haczedilemeyecektir (A.A.T.U.H.K. Mad. 70). Haczedilmezlik, icra işleminin ölçülü olmasını sağlamak için konulmuştur⁽⁴⁴⁾.

b) Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun

Vergi icra hukukunun başlıca kaynağı 21.7.1953 tarihinde kabul edilen 28.7.1953 tarih ve 8460 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6183

(42) A.A.T.U.H.K. ve İ.İ.K. göre icra memuru bunu hakimnin iznine gerek olmadan yapar. Bu konuda bkz. KURU, C. I, s. 628,629.

(43) ONAR, C. III, s. 1462.

(44) YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi" s. 103-107.

sayılı A.A.T.U.H.K.'dur. Bu kanun yürürlüğe girmeden önce kamu alacakları 5.8.1325 (1909) tarihli Tahsili Emval Kanununa göre tahsil edilirdi. Ancak bu kanun 14 defa değişikliğe uğramasına rağmen, günün koşullarına yanıt veremez duruma gelmişti. Öyleki esas uygulama kabiliyetine haiz maddelerinin sayısı 5, 6'yı geçmiyordu. Zaten uygulama sahasında bu kanun değil, 26. Teşrinisâni 1929 tarihli "Tahsili Emval Kanunu Talimatnamesi" gözönünde tutuluyordu⁽⁴⁵⁾.

Tahsili Emval Kanunu ilk hazırlandığı zaman sınırlı birkaç vergiyi kapsamı içine alıyordu. Kanunun 1. ve 2. maddesinde konusu (Emlak ve akar, arazi, Hazine namına alınan mukataa zemin, temettü ve arazii miriye üzerinden tarh olunan aşar bedeli, Maarif ve Techizat hisseleri ve teskere esmanı, tahrir masrafları ve arazi üzerine tarh olunan âşarın tarh ve tertip muamelei esasiyenin masraflarının sureti tahsili) olarak tespit edilmişti. Fakat kanunun tatbik sahası, sayılan bu alacaklarla sınırlı kalmamış ve yürürlüğe girdikten kısa bir zaman sonra başlayan değişikliklerle kaldırıldığı ana kadarki kapsamlı ve dağınık manzarasını sürdürmüştür⁽⁴⁶⁾.

Tahsili Emval Kanunu ve eklerinin bir özel kovuşturma sistemi kurma konusunda yetersizliğinden başka, koyduğu ödeme ve kovuşturma sistemi; günün ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzak kalmıştır. Bu nedenle 1.1.1954 tarihinde yürürlüğe giren A.A.T.U.H.K.'la kamu alacağının takip ve tahsil sahasında uygulanacak hükümler bir araya toplanarak, gerek borçlular gerekse uygulayıcı kamu idarelerinin memurları için kolaylık ve fayda sağlayacak yeni bir sistem mevcuda getirilmiştir.

(45) Ömer TERZIOĞLU, "Yeni Tahsil Sistemimiz Hakkında" **Vergi ve Resimler Dergisi**, S. 190 (15 Ağustos 1953), s. 3.

(46) AKMANSU, s. 335-336.

Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile diğer kanunlar 1950 yılı başından beri uygulanmaya başlanmış ve vergiciliğimizde yepyeni bir dönem açılmıştır. Hal böyle iken bu vergilerin tahsil işlemleri, yapılan birçok eklemelerle yamalı bir bohçaya dönen 1325 (1909) tarihli Tahsili Emval Kanununa göre yürütüle gelmekte idi. Nihayet A.A.T.U.H.K.'la bu boşluk da doldurulmuş, modern vergi ve usul kanunumuzun tahsil sahasındaki noksanlığı, bu suretle geçte olsa giderilmiştir⁽⁴⁷⁾.

Nasıl ki özel alacakların tahsil usulleri İ.İ.K.'nunda düzenlenmişse, aynı doğrultuda, kamu alacaklarına özgü tahsil usulleri A.A.T.U.H.K.'la düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu kanunun en önemli özelliği Devlete ve bu düzeyde kabul edilen kurum ve kuruluşlara re'sen hareket etmek suretiyle etkin bir şekilde kamu alacaklarını tahsil edebilme imkanı sağlamış olmasıdır.

A.A.T.U.H.K.'nun sistematigi (planlanması) üzerinde durmak gerekirse, bu kanun üç kısma bölünmüştür. Birinci kısım "Genel Esaslar" başlığını almıştır. Birinci bölümde "Kanunu Şumülü, Terimler, Vazifeler Ve Selahiyetler" ikinci bölüm "Amme Alacaklarının Korunması", üçüncü bölümde "Ödeme" dördüncü bölümde "Tecil, Tehir, Gecikme Zammı" düzenlenmiş bulunmaktadır.

İkinci kısım ise "Amme Alacaklarının Cebren Tahsiline" tahsis olunmuştur. Sözkonusu kısmın birinci bölümünde "Cebren Tahsil Ve Takip Esasları", ikinci bölümde "Menkul Malların Haczi Ve Satışı" üçüncü bölümde "Gayrimenkul Malların Haczi Ve Satışı", dördüncü bölümde "İflas Yolu İle Takip ve Konkordatodan" bahsetmektedir.

(47) Enver SOYMAN, "Kanun ve Tatbikat" **Vergi ve Resimler Dergisi**, S. 20, (4 Şubat/1954), s. 11.

Üçüncü kısım ise “Zamanaşımı, Terkin, Yasaklar, Cezalar Ve Son Hükümleri” içermektedir. Bu kısmın birinci bölümünde “Zamanaşımı Ve Terkin”, ikinci bölümde “Yasaklar Ve Cezalar”, üçüncü bölümde “Son Hükümler”, yer almıştır. Demek ki kanun üç kısımdan ibarettir. Birinci kısım üç, ikinci kısım dört, üçüncü kısım ise üç bölüme ayrılmıştır. Kanun, geçici maddeler dahil 118 maddeden ibaret bulunmaktadır.

c) Diğer Kanunlar

A.A.T.U.H.K.'nin kapsamı dışındaki konulara ilişkin bulunan genel kanunların (V.U.K., İ.Y.U.K. gibi) ve özel kanunların (G.V.K., K.D.V.K., K.V.K., V.İ.V.K. gibi) pek çoğunda kamu alacağının zorla tahsilini ilgilendiren hükümler vardır. Örneğin, normal vade tarihinden, tarhiyatın tahakkuk tarihine kadar geçen süre için alınan gecikme faizi uygulaması V.U.K.'nunda düzenlenmiştir. Gecikme faizi oranı ise A.A.T.U.H.K.'nundaki gecikme zammı oranına bağlanmıştır (V.U.K. mad. 112). Bir diğer örnek ise Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihaz Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanun'un 9/3'üncü maddesindeki, Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefiyeti sona ermedikçe, kullanılan ödeme kaydedici cihazların haczedilemeyeceğidir.

Vergi icra hukukunun bir başka kaynağı da zaman zaman çıkarılan vergi aflarına ilişkin kanunlardır. Vergi afları, ülkemiz uygulamasında bazen ceza hukukunu ilgilendiren genel ve özel af kanunları ile bazen doğrudan vergi affına ilişkin kanunlarda, kimi zaman da vergi kanunlarında değişiklik yapan kanunlarla düzenlenmiştir. Söz konusu vergi aflarında vergi icra hukukunu yakından ilgilendiren hükümlere yer verilmiştir. Her ne kadar bu hükümler geçici ve istisnai nitelik taşısa da vergi aflarının Türkiye'de geleneksel bir hal almış olması ve sıklıkla

başvurulması vergi affı kanunlarının vergi icra hukuku bakımından dikkate alınmasını gerektirmektedir⁽⁴⁸⁾.

2. Tali Kaynaklar

a) İdari Düzenlemeler

aa) Bakanlar Kurulu Kararları

Bakanlar Kurulunca çeşitli konularda kararnameler çıkarılmaktadır. Vergi ile ilgili kararnameler genellikle kanunda yer alan bir hükme dayanırlar ve bu gibi kararnameler vergi hukukunda kaynak olarak kabul edilir.

Burada önemli olan Anayasanın 73 ncü maddesinin son fıkrasındaki esaslar dahilinde çıkarılacak kanunla, Bakanlar kurulunun yetkili kılınması halidir. Anayasanın bu hükmüne göre; Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla oran ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilmektedir. Bu hükümle vergi kanunlarının, mali ve ekonomik gereklere göre uygulanmasını sağlamak üzere Bakanlar Kuruluna yetki verilmek amacı güdülmektedir. Fakat bu değişiklik yetkisinin yukarı ve aşağı hadleri kanunla tespit olunacaktır.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere vergiye ilişkin kararnameler iki kanuni nedene dayanmaktadır. Bunlardan birincisi, herhangi bir vergi kanununda yer alan bir hükümle tayin ve tespiti Bakanlar

⁽⁴⁸⁾ Ayrıntılı bilgi için bkz, Recai DÖNMEZ, **Teoride ve Uygulamada Vergi Afları**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 557, Eskişehir 1992, s. 141-246.

Kuruluna bırakılan hususlar olup, buna göre çıkarılan kararnamelerdir. Örneğin A.A.T.U.H.K.'nun 51 nci maddesinin son fıkrasına göre Bakanlar Kurulu gecikme zammı oranını aylar itibariyle topluca veya her ay için ayrı ayrı iki katına kadar artırmaya ve bu oranları % 30'una kadar indirmeye yeniden kanuni hadlerine getirmeye ve gecikme zammı asgari miktarını 10 katına kadar arttırmaya yetkilidir⁽⁴⁹⁾. İkincisi ise Anayasanın vergi kanunları ile ilgili olarak yasama organına tanıdığı çerçeve dahilinde, bu organ Bakanlar Kurulunu yetkili kılabilceği hususlarıdır ki, bunlar da Bakanlar Kurulu Kararı ile düzenlenmektedir. Örneğin, A.A.T.U.H.K.'nun 105 nci maddesinde bir kısım kamu alacaklarının Bakanlar Kurulu kararıyla terkin edilebileceği (silineceği) belirtilmiştir. Birinci halde kanundan doğan bir yetki ve görev vardır. İkinci halde ise Anayasanın Yasama Organına verdiği yetki ve görev ile bunun çerçevesi söz konusudur.

Her iki halde de çıkarılan bu kararnameler kanuna dayanan kararnameler olup, vergi icra hukukunda kaynak olarak geçerlidir.

bb) Maliye Bakanlığı Kararları

Maliye Bakanlığına teknik nedenler dolayısıyla bir kısım vergi kanunlarında yetkiler tanınmıştır. Örneğin Vergi Usul Kanununun 315 nci maddesine göre iktisadi değerlerin amortisman oranları Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilir. Bunun gibi bazı koşullar, içinde vergi alacaklarının kısmen veya tamamen terkinini aynı bakanlığa bırakılmıştır (V.U.K. Mad. 115). Katma Değer Vergisi Kanununa göre matrah ve oranlarda değişiklik yapmak yetkisi Maliye Bakanlığına tanınmıştır (KDV 15, 22, 36, 43/6, 46/5 vb).

(49) Kanun ve Bakanlar Kurulu Kararı ile gecikme zammı oranları yıllar itibariyle farklı uygulanmıştır. Süleyman GENÇ, Emin TANRIVERMİŞ, **Vergi Kanunları, Harç ve Resimle Belediye Gelirleri Kanunu**, Süray A.Ş., C. II., s. 350.

Maliye Bakanlığına tanınan yetkilere istinaden alınan kararlardan, vergi kanunlarında matrah ve tarifeler konusunda yetkilerin kullanılmasına ilişkin olanlar aynen Bakanlar Kurulu Kararı gibi ayrı bir bağlayıcı kaynak niteliğindedir⁽⁵⁰⁾.

A.A.T.U.H.K.'na bakıldığında birçok maddelerinde Maliye Bakanlığına yetkiler tanındığı görülür⁽⁵¹⁾. Maliye Bakanlığında tanınan bu yetkilere istinaden kararlar almaktadır. Örneğin Maliye Bakanlığı bir düzenleme ile postaneler vasıtasıyla posta ve havaleler ile kamu alacağının ödenmesi uygulanmasına son vermiştir (A.A.T.U.H.K. Mad. 41)⁽⁵²⁾. Aynı bakanlık Md. 45'de vergi cüzdanları uygulaması ile ilgili kararında Gelir, Kurumlar, Gider ve Damga Vergileri için vergi cüzdanlarının 1.9.1984 tarihinden itibaren kullanılacağını belirtmiştir (A.A.T.U.H.K. Mad. 45)⁽⁵³⁾. A.A.T.U.H.K.'nun 48 nci maddesi ile Maliye Bakanlığına tanınan yetkiye istinaden tecil faizi oranı bakanlığın kararı ile yeniden belirlenmiştir⁽⁵⁴⁾. Maliye Bakanlığı, A.A.T.U.H.K.'nun madde 17, 53, 59, 65 ve 106'daki yetkilerini kullanarak hangi vergiler hakkında ihtiyati tahakkukun tatbik edileceğini, köylerde uygulanmakta olan % 10 oranındaki gecikme zammının hangi vergilere tatbik edileceğini, hangi vergiler dışında kalan kamu borçları için köy muhtarlığına da mal bildirimini yapılabileceğini, hangi vergiler için köylerde menkul mal hazine o mahallin en büyük mal memurunun yetkili olduğunu, tahsil imkansızlığı nedeniyle terkin edilecek kamu alacağı miktarını belirlemiştir⁽⁵⁵⁾. A.A.T.U.H.K.'nun 107nci maddesi ile

(50) ERGİNAY, s. 36

(51) Maliye Bakanlığını yetkili kılan maddeler: 17, 41, 42, 45, 48, 53, 59, 64, 65, 93, 105, 106, 107, Ek Mad. 1.

(52) Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 393., **Resmi Gazete**, no: 226500; 29.5.1996.

(53) Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 369., **Resmi Gazete**, no: 18451; 7.7.1984.

(54) Tecil faizi oranı 22.10.1996 tarihinden itibaren yıllık % 144'den, % 120'ye indirilmiştir. Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 397, **Resmi Gazete**, no: 22795, 22.10.1996.

(55) Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 359., **Resmi Gazete**, no: 17221, 15.1.1981.

ödeme müddetinin bitim tarihinden itibaren altı ay geçmesine rağmen maddede belirtilen kamu alacaklarını ödemeyen kamu borçlularının ad ve ünvanları ile borç miktarının yılda en çok bir defa Maliye Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde ilan edileceği hükme bağlanmıştır. Maliye Bakanlığında bu yetkilerini kullanmıştır⁽⁵⁶⁾. A.A.T.U.H.K.'nun 93 ncü maddesinde gayrimenkul satış ilanlarının yer, müddet ve şekillerine ait genel esasların Maliye Bakanlığınca belirleneceği hükme bağlanmıştır. Anılan madde ile bakanlığa verilen yetkiye istinaden gayrimenkul satış ilanlarının esasları düzenlenmiştir⁽⁵⁷⁾.

Maliye Bakanlığı "Erken Ödeme İndirim" başlığını taşıyan A.A.T.U.H.K.'nun Ek Madde 1 hükümleri uyarınca, kamu alacaklarını nev'ileri ve dönemleri itibariyle sınırlamaya, münhasıran tahakkuk eden kamu alacakları için uygulamaya, indirim yapılma şekli ve zamanı ile diğer usul ve esasları belirlemeye yetkili kılınmıştır⁽⁵⁸⁾.

cc) Genel Tebliğler, Genelgeler ve Müktezalar

Maliye Bakanlığı, A.A.T.U.H.K.'nun uygulanması konusunda teşkilatın aydınlanması için genel tebliğ, genelgeler ve müktezalar çıkarmaktadır.

(56) Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 384., **Resmi Gazete**, no: 21928, 8.5.1994.

Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 386., **Resmi Gazete**, no: 22285, 16.5.1995.

Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 394., **Resmi Gazete**, no: 22656, 4.6.1996.

(57) Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 385., **Resmi Gazete**, no: 22108, 11.11.1994.

(58) 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun (Kanun No: 4179), **Resmi Gazete**, no: 22746; 3.9.1996. Uygulamaya ilişkin ayrıntılar konusunda bkz. **Resmi Gazete**, no: 22746, 39.1996 Tahsilat Genel Tebliği Seri No. 398, **Resmi Gazete** , no: 22860 27.12.1996.

Genel tebliğler Maliye Bakanlığı'nın iç işlemlerini ilgilendirdiği için mükellefler bakımından hukuki bir sonuç yaratmazlar. Ancak haklarında uygulanacak işlemi gösterdiğinden kendileri için de önem taşır. Kanuni bir yetkiye dayanılarak çıkarılanlar hariç bunlar müsbet hukukun bir kaynağı olmayıp, vergi davalarında yargı organlarını bağlamazlar. Ancak vergi memurlarının amirin emri olarak kesinlikle bunlara uyması gerekmektedir.

İç genelgeler ile genel yazılar ise genel tebliğlere nazaran daha özel durumlara ilişkin olarak teşkilata gönderilen yazılardır. Teşkilat ve mükelleflerce tereddüt edildiği için sorulan ya da yazışma veya denetim sonucu yaygın bir şekilde yanlış uygulandığı görülen hususlar hakkında iç genelge ya da genel yazı gönderilerek tüm ülkedeki uygulamada birlik sağlamaya çalışılır. İç genelge ve genel yazılar da amirin emri olarak tüm vergi teşkilatını bağlamakla birlikte, mükellefler ve vergi yargı organları için bağlayıcı değildir.

Birde mükteza adıyla anılan olayına münhasır yazılar vardır. Mükellefler V.U.K.'nun 413 ncü maddesine göre Maliye Bakanlığı ve yetkili kıldığı makamlardan (Defterdarlıklar) vergi durumları ve vergi uygulaması bakımından belirsiz ve tereddüde düştükleri hususlar hakkında açıklama isteyebilirler.

Bu imkandan yararlanacak mükellefler yetkili makamlara yazılı olarak bir konuda başvurdukları taktirde, kendilerine yazılı olarak verilen cevaba mükteza denilmektedir. Müktezalar vergi teşkilatının görüşünü ortaya koymak yönünden benzer olaylarda yardımcı kaynak değerini bulmaktadır.

dd) İşlem Yönergesi

Maliye Bakanlığı örgütünün vergi kanunlarının uygulama şekil ve şartlarını düzenlemek, uygulamaya mevzuata göre yön vermek ve birlik sağlamak amacıyla işlem yönergeleri yayınlamıştır. İşlem yönergeleri de (özellikle kovuşturma bölümü) vergi icra hukukunun kaynakları arasındadır.

b) Yargısal Kararlar

Yargı organlarının kararları vergi icra hukuku bakımındanda çok önemli bir kaynaktır. Bu kaynaklar vasıtası ile diğer hukuk dalları bakımından olduğu gibi A.A.T.U.H.K.'nun belirsiz noktaları aydınlanmakta, boşlukları doldurulmakta ve böylece A.A.T.U.H.K.'nun ülkemizin her yerinde aynı şekilde uygulanması sağlanmaktadır.

Bilindiği üzere mahkeme kararları, normal olarak, sadece davadaki tarafları bağlar; başka kişileri bağlamaz. Ancak içtihadı birleştirme kararları diye adlandırılan kararlar ise, sadece olayına münhasır olmayıp, benzeri olaylarda da yargı organlarını bağlayıcı karaktere haiz olan, uygulaması ve uyulması zorunlu hukuk kaynaklarındandır.

Vergi anlaşmazlıkları konusunda içtihadı birleştirme kararlarını Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu vermektedir. 2575 sayılı Danıştay Kanununun 40 ncı maddesi uyarınca, Danıştay içtihadı birleştirme kararları, Danıştayın daire ve kurulları ile idari mahkemeler ve idare için bağlayıcıdır.

İçtihadı birleştirme kararları dışında, vergilerle ilgili olarak Danıştay daireleriyle dava daireleri kurulunca verilen kararlar sadece

ilgili mükellefler ve vergi dairesini bağlamasına ve benzeri olaylarda uyulma zorunluluğu olmamasına rağmen vergi anlaşmazlıklarında Danıştay belirli olaylar hakkında aynı şekilde kararlar verdiği taktirde Maliye Bakanlığı genellikle bunlara uymakta, tüm vergi dairelerinin uymasını ve uygulamada birlik sağlanmasını temin için de uyma kararını tebliğ veya iç genelgelerle teşkilatına duyurmaktadır.⁽⁵⁹⁾

c) Doktrin

Doktrin, mevzuatı ve yargı içtihatlarını tahlil ve tenkid etmek, yeni yollar göstermek suretiyle hukuki çözümlerde isabet sağlamaya ve hukukun gelişmesine yardım eder.

Doktrin, yargısal kararlar gibi (içtihadı birleştirme kararları hariç) gerçekte asli bir hukuk kaynağı değildir. Çünkü, gerekçe gösterilerek bunlardakinin aksine çözüm benimsenmesi mümkündür. Bununla beraber, doktrin hukuk uygulamasındaki büyük değeri inkar edilemez⁽⁶⁰⁾.

Vergi icra hukuku alanında doktrin yol gösterici tali bir kaynak niteliğindedir.

II. CEBRİ İCRA SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

İcra ve İflas Kanununda alacağın dayanağı belgenin gücü esas alınarak ve ayrıca kovuşturmanın kapsamına göre düzenlenen cebri icra

⁽⁵⁹⁾ Taşıt Alım Vergisi Genel Tebliği, Seri No: 15, **Resmi Gazete**, no: 21334, 3.8.1992, Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Seri No: 231, **Resmi Gazete**, no: 22115, 18.11.1994.

⁽⁶⁰⁾ Sadık KIRBAŞ, **Vergi Hukuku**, 7. B., Siyasal Kitabevi, Ankara: 1993, s. 49.

yolları vardır. Bir veya birden fazla alacaklının borçlu hakkında kovuşturma yaptığı hallerde ferdi (cüz-i) icra sözkonusu olup, cebri icra sonucu elde edilen paradan alacak ödenmekte, geri kalan olursa borçluya verilmektedir. Bu para borçluya karşı icra takibi yapmamış olan diğer alacaklılara ise ödenmemektedir.

Toplu (külli) icra yolu (yani iflas) ise, borçlunun haczi olanaklı tüm mal varlığının paraya çevrilmek suretiyle bilinen bütün alacaklıların alacağıın ödenmesidir. Toplu icrada borçlunun bütün mal varlığının tasfiyesi sözkonusudur⁽⁶¹⁾.

Ferdi icra dayanılan belgenin bağlayıcı gücüne göre ilamlı ve ilamsız icra usulüne ilişkin kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. İlamlı icra kovuşturmalarında alacaklının elinde borçlusuna karşı alınmış ya bir mahkeme kararı ya da kanunda aynı güçte kabul edilen bir belge bulunmaktadır. İlamsız icra yolu ise konusu yalnız para ve teminat olan alacaklar için geçerlidir. Fakat İ.İ.K. kira bedelinin ödenmemesi ve kira süresinin bitmesi hallerinde, kiralanan gayrimenkullerin, ilamsız icra yolu ile tahliye edilebileceğini istisnai olarak kabul etmiştir. İlamsız icra yolunda alacaklı, dava açmadan ve alacağını mahkeme kararına bağlamaya gerek olmadan hakkını elde etme olanağına sahiptir. Öyle ki bu yola giden alacaklının elinde herhangi bir belge olması dahi aranmamaktadır⁽⁶²⁾.

Vadesinde ödenmeyen kamu alacakları ise idari bir makam olan tahsil dairesi tarafından, icra ve iflas dairelerinin aracılığına gerek görülmeden, re'sen hareket yetkisine dayanılarak cebren tahsil

(61) KURU, C. I., s. 28-29.

(62) Bilge UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, Ege Üni. İ.T.B.F. Yayınları No: 64/38. İzmir: 1973, s. 89.

edilmektedir. Bu durum kamu alacağının özel alacaktan farkını göstermekle beraber, tahsil usulünün idari mahiyetini de ortaya koymaktadır⁽⁶³⁾.

Tahsil dairesi sahip olduğu yetki ve ayrıcalıklara dayanarak kamu alacağını idari yollardan ve idari usullerle takip ettiğinden haciz usulünü uygulamakla mükelleftir⁽⁶⁴⁾. Ayrıca iflasta olduğu gibi, İcra ve İflas Kanunundaki icra yolundan giderekte alacağını elde etme yetkisine sahiptir. Diğer bir ifade ile A.A.T.U.H.K. kamu alacağının ferdi icra usulünü düzenlemekle beraber, toplu icralarda İ.İ.K. hükümlerine yollama yapmakla yetinmiştir.

A. CEBRİ İCRA YOLUNA GİDİLMESİNİN KOŞULLARI

Kamu idarelerince gerek teminatın paraya çevrilmesi gerek borçlunun borcuna yetecek kadar mallarının haciz ve satışında uygulanacak esasları A.A.T.U.H.K. ikinci kısmında, 54'den 101'inci maddeye kadar olan hükümlerinde belirtilmiştir. Kanunun anılan maddeleri ışığında cebri icra yoluna gidilebilmesi için belli koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir.

1. Kamu Alacağı İstenebilir (Muaccel) Olmalıdır

Ödeme, borcu sona erdiren, diğer bir ifade ile kamu alacağını kaldıran en doğal nedendir. Ödemenin A.A.T.U.H.K. hükümlerinde bir tanımı yer almamış olmasına karşın, V.U.K.'nunda verginin tahsili başlığı altında bir tanım yapılmıştır. "Verginin tahsili, kanuna uygun surette ödenmesidir" (V.U.K. Mad. 23).

⁽⁶³⁾ ONAR, C. III., s. 1663.

⁽⁶⁴⁾ ONAR, C. III., s. 1652.

Tahsil vergilendirmenin son aşamasıdır; muaccel bir kamu alacağı ödenmek suretiyle sona erer. Genel olarak bir borcun muaccel olması, ödeme zamanının gelmiş olması demektir. Kamu alacağının muacceliyeti de alacaklı idarenin alacağın ödenmesini isteyebileceği ve borçlunun bunu yerine getirmek zorunda olduğu durumu ifade eder. Kamu alacağının muaccel olmasında ölçüt verginin tahakkukudur. Henüz tahakkuk etmemiş, başka bir ifade ile muaccel olmamış kamu alacağı, kural olarak ödenmez. Muacceliyet anına genellikle kamu alacağının edenmesi için bir süre eklenir; fakat bu, temerrüt sonuçlarını doğurmayacak şekilde ödemede bulunabilme olanağı sağlar. Ödeme süresinin son günü kamu alacağının vade tarihidir. Yükümlüler muaccem olmuş vergelerini vade tarihinden önce ödeyebilirler (A.A.T.U.H.K. Mad. 37)⁽⁶⁵⁾.

Özel hukuk ilişkilerinden doğan alacağın ödeme zamanlarının belirlenmesi tarafların iradesine bırakılmıştır. Borçlar Kanunu, ecel şart kılmadığı veya işin mahiyetinden anlaşılmadığı takdirde borcun hemen ödenmesinin istenebileceğini öngörür (B.K. Mad. 74). Oysa vergiler, kanunlarda gösterilen süreler içinde ödenir. Bu konuda yükümlünün iradesi rol oynamaz.

Kanunların belirlediği süreler içinde borcunu ödemeyen borçlu, idarenin herhangi bir işlemine gerek olmadan mütemerrit durumuna düşer. Oysa özel hukukta muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla mütemerrit olur (B.K. Mad. 101).

Vergilendirmeden doğan alacak ve borç ilişkisi kamusal nitelikte olduğundan ödeme süresinin son bulması ile birlikte vergi kanunlarının öngördüğü yaptırımlar yükümlü hakkında kendiliğinden işlerlik kazanır.

⁽⁶⁵⁾ ÖNCEL, KUMRULU, ÇAĞAN, s. 125.

Taksitle ödenmesi gereken herhangi bir kamu alacağının taksitlerinin vadesinde ödenmemesi halinde, alacağın tamamı muaccel olur. Yani bir taksit vadesinde ödenmediği takdirde bu taksitle birlikte diğer taksitler hakkında da ödeme emri tanzim edilerek, alacağın tamamından dolayı kamu borçlusu hakkında icrai takibata geçilmektedir.

2. Haciz Yolu İle Takip İçin Kamu Borçlusuna Ödeme Emrinin Tebliği Gerekmemektedir

İcrai takibatın başlangıcını ödeme emrinin veya teminatlı alacaklarda A.A.T.U.H.K. Mad. 56'da belirtilen yazının çıkarılması oluşturmaktadır⁽⁶⁶⁾.

Ödeme emri "Kamu alacağının vadesinde ödemeyenlere çıkarılan bir yazıdır (A.A.T.U.H.K. Mad. 55). Vadesi dolmadan borçluya ödeme emri gönderilmez. Yalnız sözkonusu alacak için tahsil dairesinin ihtiyati haciz uygulama hakkı vardır. Ödeme emrinin çıkarılmasından sonra ise borçlu hakkında ihtiyati haciz uygulanamaz. Çünkü artık cebren tahsilat aşamasına geçilmiştir. Kamu alacağının korunması çerçevesindeki hükümlerin uygulanması sözkonusu olmaktan çıkmıştır.

Kamu alacağının istenebilir (muaccel) olması cebren tahsil usullerinden olan haciz yolu takip için yeterli değildir. Tahsil dairesinin icra takip işlemleri ödeme emrinin çıkarılması ile başlar. Çünkü, ödeme emri kamu alacağının istenebilirliğini, niteliğini ve miktarını anlatan bir bildirim olup, icra hukukunun temelini oluşturmaktadır.

⁽⁶⁶⁾ Servet ŞAMLIOĞLU, Yılmaz ÖZBALCI, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları**, Ankara, 1984, s. 331,332.

Borçluya ödeme emri tebliğ edilmeden ve ödeme emrine itiraz etme imkanı verilmeden, takibin bundan sonraki safhalarına geçilemez⁽⁶⁷⁾. Örneğin, Danıştayın çeşitli kararlarında⁽⁶⁸⁾ belirtildiği üzere ödeme emri çıkarılmadan doğrudan haciz uygulanması olanak dışıdır. Bazı istisnai hallerde borçluya ödeme emri tebliğ edilmeden icra takibine devam edilebilmektedir. Özel alacaklar için bu husus İ.İ.K. 101, 143/3 ve 152/3 ncü maddelerinde belirtilmiştir. Kamu alacakları bakımından ise sağlığında murise ödeme emri tebliğ edilmiş ve kesinleşmişse, artık mirasçılara yeniden ödeme emri tebliği gerekmemektedir. Aynı şekilde aciz fişi doldurulmuş olan borçlu hakkında, tahsil dairesi zamanaşımı süresi içinde yeni bir ödeme emri tebliğ etmeden her zaman haciz uygulayabilmektedir.

B. CEBREN TAHSİL USULLERİ

A.A.T.U.H.K.'nun 54 ncü maddesi cebren tahsil usullerini haciz ve iflas yolu ile teminatın paraya çevrilmesi yahut kefilin takibi olmak üzere üç grupta toplamıştır. Bu usuller İ.İ.K.'nun konusu para olan alacaklarının tahsil usulleriyle benzerlik arz etmektedir.

(67) ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 334-336.

(68) Dnş. 9. D. 24.11.1976 gün E. 1976/683 K. 1976/3050, **Danıştay Kararları Dergisi** S. 26,27, s. 348-350; Dnş. 4.D. 13.1.1987 gün E. 1986/4783 K. 1987/143, **Danıştay Kararları Dergisi** S. 68,69, s. 288,289; Dnş. 11 D. 24.6.1980 gün E 1978/4365 K. 1980/2181, **Danıştay Kararları Dergisi** S. 40,41, s. 331-333; Dnş. 13. D. 8.5.1974 gün E. 1973/4961 K. 1974/1971, **Danıştay Kararları Dergisi** S. 16,17, s. 461,462.

1. Teminatın Paraya Çevrilmesi veya Kefilin Takibi Suretiyle Yapılan Cebren Tahsilat

A.A.T.U.H.K.'nin 54 ncü maddesinin ilk bendinde hem teminattan hem de kefinden söz edilmektedir. Madde de yer alan teminat tabiri maddi veya kişisel her türlü güvenceleri kapsamaktadır⁽⁶⁹⁾.

İ.İ.K.'nin 42 nci maddesinde bahsi geçen ve genel takip yoluna konu edilen "teminat" ile genel anlamda mevcut veya ilerde doğacak kamu alacağı için güvence verilmesi ayrı ayrı şeylerdir. Genel hükümlerdeki "teminat" yasadan, sözleşmeden veya mahkeme kararından kaynaklanmakta ve başlı başına bir alacak teşkil etmektedir. Buna karşın A.A.T.U.H.K.'nin 54/1 nci madde hükmüne konu "teminat" herhangi bir nedenle kamu alacağına karşı borçlunun gösterdiği güvenceden ibarettir⁽⁷⁰⁾.

Teminata bağlanmış kamu alacaklarında özel bir takip usulü öngörölmüştür. Bu alacakların da, borçlu tarafından süresinde ödenmesi gerekmektedir. Vadesinde ödenmediğinde teminatl alacaklar için ödeme emri tanzim edilmez. Bunun yerine tahsil dairesince gönderilecek bir yazı ile, borcun 7 gün içerisinde ödenmesi, aksi taktirde teminatın paraya çevrileceği veya diğer şekillerde cebren tahsile devam olunacağı borçluya bildirilir.

Borçlu anılan süre içerisinde borcunu ödemezse, önce alınmış olan teminat A.A.T.U.H.K.'nin 74 ncü maddesi uyarınca paraya çevrilerek kamu alacağı tahsil edilir. Paraya çevrilen teminat tutarı kamu

⁽⁶⁹⁾ M. Cengiz ÜNLÜ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, Seçkin Yayınevi, Ankara: 1995, s. 517.

⁽⁷⁰⁾ ÜNLÜ, s. 154-156.

alacağıının tamamını (fer'ileri dahil) karşılamazsa eksik kalan kısım A.A.T.U.H.K.'nun cebren tahsilata ait hükümleri çerçevesinde takip ve tahsil edilir. Borca karşı A.A.T.U.H.K.'nun 10 ncu maddesinde sayılan teminatlardan herhangi birisi verilmeyipte, 11 nci madde uyarınca şahsi kefalet gösterildiği takdirde borcun 7 gün içerisinde ödenmesi aynı zamanda kefilden de istenir. Kefil bu talebe istinaden borcu ödemekle mükelleftir. Aksi halde kefalet ettiği borçtan dolayı, A.A.T.U.H.K.'nun 57 nci maddesi gereğince kefil hakkında da kanunun cebri icraya müteallik hükümleri uygulanarak kamu alacağı tahsil edilir. Kamu alacağıının kefilden tahsili mümkün olmadığı takdirde asıl borçludan takip ve tahsili yoluna gidilir.

2. Kamu Borçlusunun Borcuna Yetecek Miktardaki Mallarının Haczedilerek Paraya Çevrilmesi

Kamu alacağıının cebren tahsilinde haciz yoluna gidilmesinin amacı, başka türlü tahsil olanağı kalmayan kamu alacağıına yetecek miktardaki malların haczedilerek satışından elde edilen gelirlerle karşılanmasını sağlamaktır. İcra ve iflas hukukunda bunun karşılığını "genel haciz yolu" almaktadır⁽⁷¹⁾. A.A.T.U.H.K. uygulamasında ilamlı veya ilamsız icra yolu ayrımı yapılmaksızın genel haciz yolu uygulanmaktadır.

İ.İ.K.'da genel haciz yoluna konu edilen alacaklar 42 nci madde de belirtildiği üzere "bir paranın ödenmesine veya bir teminatın verilmesine" ilişkindir. Oysa A.A.T.U.H.K. uyarınca kamu alacağıının haciz yolu ile tahsili usulünün konusu yalnız bir paranın ödenmesinden ibarettir.

(71) KURU, C. I., s. 192-207.

Haciz yolu ile takip, ikinci bölümde ayrıntılı olarak inceleneceğinden konu üzerinde şimdilik bu kadar durmayı yeterli görüyoruz.

3. Gerekli Şartlar Bulunduğu Taktirde Borçlusunun İflasının İstenmesi

Kamu alacağı, idari bir makam olan tahsil dairesi tarafından idari yollarla ve usullerle takip edilmesi nedeniyle teminatın paraya çevrilmesi veya kefilin takibi veya kamu borçlusunun borcuna yetecek miktardaki mallarının haczedilerek paraya çevrilmesi usulleri kamu borçlusunun bağlı bulunduğu tahsil dairesi tarafından yürütülmektedir. Buna bağlı uyuşmazlıklar ise, ödeme emrini düzenleyen ve ihtiyati haciz veya ihtiyati tahakkuku yapan tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki vergi mahkemesinde çözümlenmektedir.

Kamu alacağının cebren tahsilinde yukarıda belirtilen iki yolun düzenlenmesi A.A.T.U.H.K. hükümlerinde yer almasına rağmen iflas yolu ile takibin nasıl ve kimin eliyle uygulanacağı hususunda bir düzenleme yapılmamıştır. Sadece İ.İ.K. hükümleri dairesinde işlem yapılacağı belirtilmek suretiyle genel hükümlere yollamada bulunulmuştur. Tahsil dairesi diğer cebren tahsil yollarından başka iflas yoluyla alacağını tahsil etmek isterse, bu isteğinde İ.İ.K.'nın hükümlerine uymak zorundadır. İflas yolu ile takibe yetkili icra dairesi olup, iflas davalarında adli yargıda görülmektedir.

Tahsil dairesinin kamu borçlusunun iflasını gerekli şartların bulunması halinde yetkili icra dairesinden istemektedir. Burada gerekli

şartlardan kasıt iflas şartlarının oluşup oluşmadığı veya borçlunun iflasa tabi kişilerden olup olmadığıdır⁽⁷²⁾.

A.A.T.U.H.K.'nın 100 ncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre iflas dairesi, kamu alacaklarının iflas masasına geçirilmesini temin için, hakkında iflas açılan kimseleri ve basit ve adi tasfiye şekillerinden hangisinin tatbik edileceğini bulunduğu yerdeki kamu idarelerine zamanında bildirmeye mecburdur.

(72) ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 507-511.

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ İCRA HUKUKUNDA HACİZ YOLU İLE TAKİP

I. VERGİ İCRA HUKUKUNDA HACİZ KAVRAMI, KOŞULLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. HACİZ KAVRAMI

Haciz⁽⁷³⁾ borcunu ödemeyen borçluların kendi elinde veya üçüncü şahısta bulunan menkul malları ile alacak ve haklardan alacağın asıl ve fer'ileri ile takip masraflarına yetecek miktarının adli veya idari makamlar tarafından özel kanunlarında gösterilen şekil ve esaslar dairesinde borçlu veya üçüncü şahsın elinden alınması işlemidir⁽⁷⁴⁾⁽⁷⁵⁾. Tanımdan da anlaşılacağı üzere haciz, ihtiyati haczin⁽⁷⁶⁾ tersine icra takibinin kesinleşmesi üzerine, borçlunun

⁽⁷³⁾ Arapçadan gelen haciz (haciz'den) kelimesi "ayırma", "bölme" anlamına gelmektedir. UMAR, s. 10., Dipnot 27: Ferit DEVELLİOĞLU, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 7. B. Aydın Kitabevi, Ankara, 1986, s. 366.

⁽⁷⁴⁾ Doktrinde de haczin birçok tanımı yapılmıştır. Kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının ödenmesini sağlamak için bu yolda talepte bulunan alacaklı lehine, söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara icra memuru tarafından hukuken el konulmasıdır. KURU, C. I, s. 616: Satış hasılatı ile takip alacaklısını tatmin etmek için, kanunun gösterdiği şekillere göre paraya çevirmek üzere alacaklının isteği ile takip borçlusuna ait belli mal varlığı parçalarına devletçe -özel bir anlamda- el konulmasıdır. UMAR, s. 10: Borçlunun mal varlığının alacaklının alacağını karşılamaya yetecek kadar olan kısmına el konulmasıdır. ÜSTÜNDAĞ, s. 175.

⁽⁷⁵⁾ Haciz, borçlunun mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince saptanan borçlu veya üçüncü kişiler elindeki menkul ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından amme alacağına yetecek miktarına tahsil dairesince el konulmasıdır. **M. B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.01.

haczin⁽⁷⁶⁾ tersine icra takibinin kesinleşmesi üzerine, borçlunun mallarına resmen el konulmasıdır.

Hacizden amaç, borçluya bir ceza vermek olmayıp sadece alacağın tahsil edilmesidir⁽⁷⁷⁾.

Cebri icranın belli bir yolunu oluşturan haciz yolu ile takip kavramı ise, haciz aşamasından geçen takipleri ifade etmektedir⁽⁷⁸⁾.

Hacizde temel prensip alacaklının haciz yoluyla takipte tatminin kural olarak, para ile sağlanmasıdır; yani alacaklı alacağını para ile elde etmektedir. Yoksa borçludan haczedilen mallar alacaklarına karşılık olmak üzere alacaklıya devredilmemektedir⁽⁷⁹⁾.

B. KOŞULLARI

Haciz yolu ile takibe alacağın istenebilir duruma gelmesi yeterli olmayıp, kamu borçlusuna usulen ödeme emri tebliğ edilmek suretiyle ayrıca istenmesinde yasal zorunluluk vardır⁽⁸⁰⁾. Haciz yolu ile takip kamu borçlusuna ödeme emrinin tebliği ile başlar. Çünkü ödeme emri

(76) Abdurrahim TANRIKULU, "Kamu Alacaklarının Korunması ile İlgili İki Önemli Kurum: İhtiyati Haciz - İhtiyati Tahakkuk", **Vergi Sorunları Dergisi**, (Nisan/1983), s. 49-59.

(77) Kemal AYKAÇ, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, 2.B., Seçkin Kitabevi, Ankara, 1976, s. 256.

(78) Bilge UMAR, **İktisatçılar İçin Medeni Usul Hukuku Ve İcra İflas Hukuku Ders Notları**, Ege Üniversitesi, İ.T.B.F. Yayınları No: 64/31, İzmir, 1973, s. 102.

(79) Bu kuralın bir istisnası İ.İ.K. Madde 120'de yer almaktadır. Sami ÜSTÜNDAĞ, **İcra Hukukunun Esasları**, 5.B, İstanbul, 1990, s. 174.

(80) Bu kuralın istisnasını oluşturan ödeme emri gönderilmeksizin haciz uygulanacak alacaklar da vardır. Örneğin, muris adına çıkarılmış ödeme emrinin kesinleşmesi halinde borcun mirasçılardan, ödeme miktarı bilinmeyen gecikme zammı ile birlikte istenmesi durumu, ŞİMŞEK, s. 440,442,460.

kamu alacağının istenebilirliğini, niteliğini ve miktarını anlatan bir bildiri⁽⁸¹⁾ olup, takip hukukunun temelini oluşturur⁽⁸²⁾.

Ödeme emri tanzim edilerek gönderilmediği ve buna karşılık itiraz⁽⁸³⁾ edilmemiş olup da bertaraf edilmediği sürece borçlunun malvarlığı üzerinden haciz işlemlerine girişilemez⁽⁸⁴⁾. Bu gerçeğe uyulmadığı takdirde haciz yolu ile takip için tahsil dairesinin yaptığı tüm işlemler batıl olup, her zaman iptal olunabilir⁽⁸⁵⁾.

Borçlu ödeme emrini aldıktan sonra belirtilen yedi günlük ödeme süresi içinde borcunu ödemesi halinde haciz işlemi yapılmaz ve borç sona erer. Borçlu borcunu bu süre içinde ödemediği takdirde ise mal bildiriminde bulunmak mecburiyetindedir. Mal bildirimini borçlunun gerek kendisine, gerekse üçüncü şahıslar elinde bulunan mal, alacak ve haklarından borcuna yetecek miktarın yazı ile veya sözle tahsil dairesine bildirmesidir (A.A.T.U.H.K. Md. 59). Borçlu yedi gün içinde

(81) Mehmet BULUT, "Kamu Alacağının Cebren Tahsil Belgesi Olan Ödeme Emrinin İçeriği" **Maliye ve Sigorta Yorumları**, S. 116. (15 Kasım 1991) s. 26-27.

(82) "Borçluya ödeme emri tebliğ edilmiş olmadıkça takibin müteakip işlemlerine geçilmez" Yargıtay 12 HD. 9.4.1986 gün. E. 1985/1008, K. 4127 Talih UYAR, **İcra Hukukunda Haciz**. 2. B. Manisa, 1990, s. 187.

(83) ŞİMŞEK, s. 495-564: Talih UYAR, "Genel Haciz Yolu ile İlamsız Takiplerde Ödeme Emrine İtiraz Şekli" **Yasa Hukuk Mevzuat ve İctihat Dergisi**, S. 8 (Ağustos/1990), s. 1085-1100: Turgut CANDAN, "Ödeme Emri ve Yargı Denetimi-I" **Maliye Postası**, S. 190 (Ağustos 1988), s. 36-41: Baki KURU, "İlamsız İcrada Zamanaşımının İleri Sürülmesi", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. S. 3/4 (Aralık/1986), s.91-103: KUMRULU, s. 661-668.

(84) "... 6183 sayılı yasanın 55. maddesi uyarınca yükümlüye ödeme emri tebliğ edilmesi, daha sonra koşulların gerçekleşmesi halinde malvarlığına haciz uygulaması gerekirken, doğrudan haciz uygulaması yasaya aykırı görülmüştür. Dnş. 13 D. 12.2.1979, E. 2032 K. 232 ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 413: Aynı yönde bkz.: Dnş. 11. D. 24.6.1980 gün E. 1978/4365., K. 1980/2181. KIZILOTLU: **Vergi Uyuşmazlıkları ve Uygulaması ile İlgili Müktazalar ve Danıştay Kararları**, Ankara: 1983., s. 740-741.

(85) ÜSTÜNDAĞ, s. 113: ŞİMŞEK, s. 460.

borcunu ödemekle birlikte, bu süre içerisinde mal bildiriminde bulunmazsa mal bildiriminde bulununcaya kadar ve bir defaya mahsus olmak üzere tahsil dairesinin yazılı talebi ve İcra Tetkik Mercii Hakiminin kararı üzerine Cumhuriyet Savcılığınca üç ayı geçmemek üzere hapisle tazyik olunur. (A.A.T.U.H.K. Md. 66)⁽⁸⁶⁾.

Kamu alacağının haciz yolu ile takibinin diğer bir şartıda, teminatın paraya çevrilmiş olmasını gerektirmektedir⁽⁸⁷⁾. İ.İ.K.'nu kapsamına giren alacakların haciz yolu ile takibi için aynı şekilde, alacağın rehin ile teminat altına alınmamış olması gerekir (İ.İ.K. Md. 45). Ancak aynı kanununun 167'nci maddesi hükmü saklıdır.

C. HUKUKİ NİTELİĞİ

1. İcra ve İflas Hukuku Açısından

İcra ve İflas hukuku alanında haczin hukuki niteliğini açıklamak için çeşitli görüşler ileri sürülmüştür⁽⁸⁸⁾. Bu konuda “haciz takip alacaklısı yahut alacaklıları lehine bir rehin hakkı doğurur”⁽⁸⁹⁾. “Haciz, hazedilen malvarlığının belli bir parçasına ilişkin olacak şekilde sınırlandırılmış bir iflastır; haciz koyduran ve hacze katılan alacaklılar, mensup oldukları sıraya göre hacizli malda öncelikli bir tatmin edilme hukukuna kollektif olarak sahiptirler”⁽⁹⁰⁾. “Haciz maddi hukuk açısından hiçbir etki doğurmaz ve haciz üzerine sadece devlet ile hacizli

(86) Talih UYAR, “İcra Hukukunda Mal Beyanında Bulunmama Suçu”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4., 1977, s. 649-652.

(87) AYKAÇ, s. 87.109.228.229.

(88) UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 251-254.

(89) Bu görüş Jeger, Von Tuhr, Reichel, Zerleder, Curti tarafından savunulmuştur. (Naklen, UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 251, dipn. 1).

(90) Bu görüş Martin tarafından savunulmuştur. (Naklen, UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 251.)

mal arasında, sırf kamu hukukuna ilişkin bir bağlantı doğar”⁽⁹¹⁾ denilmiş ve bu görüşler çeşitli yönlerden yine doktrinde eleştiri konusu olmuştur.

Takip hukukunda haczin sonuçları birlikte incelendiğinde, iddia edildiği gibi haciz işleminin “hukuksal bir rehin hakkı” doğurduğu söylenemez⁽⁹²⁾. Çünkü, haciz ve rehin müesseseleri arasında bazı benzerliklerin yanı sıra, özellikle amaç yönünden çok esaslı fark vardır. Rehin, alacağın ödeneceği hususunda alacaklıya teminat sağlamak amacı güder. Bu amacın gerçekleşmesi için de, rehin hakkı sahibi alacaklı, rehinli malın satış bedelinden, öncelikle tatmin edilme yetkisine sahiptir. Haciz ise gerçekte ifayı sağlama bağlamak, alacaklıya güven vermek amacını gütmeyiz. O herşeyden önce, güven verme zamanı çoktan geçince girişilen, cebri icra prosedürünün bir zincirinden ibarettir. Haciz işleminin yapılması, tıpkı iflas kararının verilmesi gibi, maddi hukuka ilişkin sonuçlar da doğurur: hacizli mal üzerinde borçlunun yaptığı tasarruf, haciz koydurmuş alacaklıya karşı ileri sürülemez. Ama haciz işleminin asıl amacı alacaklıya teminat sağlamak değildir ve bu yüzden diğer alacaklıların aynı mal üzerinde hacze katılması sıkı şartlara bağlanmıştır (İ.İ.K. Mad. 100, A.A.T.U.H.K. Md. 21). Hacze katılan alacaklılara, malın satış bedeli, İ.İ.K.’nın madde 206’daki sıra dahilinde dağıtılır. Aynı sıradaki alacaklılar haczi ilk koyduran olup olmadıklarına ve hacze katılma tarihine bakılmaksızın eşit durumda bulunurlar.

Haczi koyduran alacaklı İ.İ.K.’nın 186 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “iflas açıldığı zaman paraya çevrilmemiş mahcuz

⁽⁹¹⁾ Bu görüş Martin tarafından savunulmuştur. (Naklen, UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 251. dipn. 4)

⁽⁹²⁾ ŞİMŞEK, s. 577; ÜSTÜNDAĞ, s. 177; UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 252.

mallar masaya girer” hükmü gereğince diğer iflas alacaklılarına karşı, haczi koydurmuş olmaktan dolayı hiçbir öncelik ileri süremez. Rehin hakkı sahibi alacaklının durumu ise farklıdır. Rehin hakkı iflas alacaklılarına karşıda ileri sürebilmektedir. Bu durum alacaklının hacze bağlı haklarının korunduğunun delilidir. Buna karşın üçüncü kişilere ait bir malı borçlunun zannederek iyi niyetle haczedene alacaklı, M.K.’nın 901 ve 931 nci maddelerinin himaye edici hükümlerinden yararlanamaz⁽⁹³⁾.

“Haciz, etkileri malvarlığının belli bir parçasına münhasır kalacak surette sınırlandırılmış bir iflastır; haciz koyduran ve hacze katılan alacaklılar, mensup oldukları sıraya göre, hacizli malda öncelikli bir tatmin edilme hakkına kollektif olarak sahiptirler” yolundaki görüş dahi yanlıştır. Çünkü bu teorinin sözkonusu ettiği hak, haczin bulunduğu anda doğması gerekirdi; halbuki haczin bulunduğu anda henüz kimse hacze katılmamıştır ve kimlerin de katılacağı belli değildir, hatta katılan olup olmayacağı belli değildir. Teşekkül edip etmeyeceği belli olmayan bir topluluk lehine doğmuş bir kollektif hakkın kabulü ise imkansızdır. Sahibi belli olmayan bir kollektif hakkın doğabileceğini kabul etmenin imkansızlığı bir yana, borçlunun iflası halinde hacizli mal masaya gireceğine göre, haczin, haciz koyduran ve bu hacze katılan alacaklılara bir öncelik sağlamadığı açıktır. Nihayet alacaklıların “borçlu malvarlığı üzerinden tatmin edilmek hakkı” diye bir hakkın varlığını farzetsek bile, böyle bir hak, hiç şüphesiz, haciz işleminin yapılmasından önce de vardır⁽⁹⁴⁾.

Haczin, maddi hukuk açısından hiçbir etki doğurmadığı ve haciz üzerinde sadece devlet ile hacizli mal arasında, sırf kamu hukukuna

(93) ŞİMŞEK, s. 577: ÜSTÜNDAĞ, s. 178.

(94) UMAR, **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 253-254.

ilişkin bir bağlantı olduğu yolunda görüş de doğru değildir. Haciz alacaklılar lehine hiçbir yeni hak doğurmaz ise de, yeni hakkın doğmaması, hiçbir maddi hukuk sonucunun doğmaması anlamına gelmez. Çünkü maddi hukuk normlarının hak yaratmaktan başka fonksiyonları da vardır. Haczin hukuki sonuçlarını gösteren A.A.T.U.H.K. Madde 73, İ.İ.K. Madde 86 ve 91'deki normlar, tıpkı iflasa ilişkin İ.İ.K. madde 91 birinci fıkradaki norm gibi "hakkı felce uğratan norm" kategorisine girerler ve bu normların yarattığı "tasarruf yetkisi sınırlaması" bir maddi hukukun sonucudur⁽⁹⁵⁾. İflasın açılması ile, bunun borçlunun bütün malvarlığı üzerindeki etkisi ne ise, haciz de borçlunun bazı malları üzerinde aynı etkiyi doğurur⁽⁹⁶⁾.

2. Vergi İcra Hukuku Açısından

Vergi icra hukukunda haciz, niteliği itibariyle, idare hukuku anlamında bir idari işlemdir. Başka bir nitelemeyle, devletin yüküm ya da borç ilişkisi sonucu idari işlemlerle sağladığı kamu alacaklarının, kendi örgütü eliyle kamu gücüne dayanarak alınmasını sağlayan bir cebri takip işlemidir.

Haciz işlemi, bireysel subjektif nitelikte bir idari işlemdir. Kişileri belli bir statüye sokan işlemler için kullanılan şart işlem ayrımı, haciz işlemi için geçerli değildir. Çünkü, kamu borçlusu sıfatının kazanılması haciz işlemi ile ortaya çıkan bir durum değildir. Haciz işlemi kendi rızasıyla borcunu vadesinde ödemeyen kamu borçlusuna yönelik bir yaptırım niteliğindedir. Diğer yönüyle de kamu alacağının zorla tahsilini sağlamaya yarayan bir cebri takip işlemidir.

⁽⁹⁵⁾ AYKAÇ, s. 285-286, KURU, C. I., s. 644-645, 657, 660. E. Seba ÖZMEN, "Türk Hukukunda Hacizlerin Şerhle Kazandığı Hukuki Nitelik ve Buna Bağlı Hukuki Sonuçların İrdelenmesi" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2 (Mart/1991), s. 185-212.

⁽⁹⁶⁾ ÜSTÜNDAĞ, s. 178.

Haciz işlemi, bireylere belli yükümler getirici özelliğinden dolayı yararlandırıcı değil, yükümlendirici idari işlemler kategorisine girmektedir. Örneğin, borçlunun hacizli mal üzerinde tasarruf yetkisi kısıtlandığından, alacaklı, tahsil dairesinden izin almaksızın hacizli mal üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamaz. Gayrimenkulu haczedilen borçlunun ise tasarruf hakkı sınırlı bir şekilde kısıtlanmış olur (M.K. Mad. 920).

Borçlunun, malının haczi, uygulama ile ilgili bir işlemdir. Haczedilen malın paraya çevrilerek, kamu alacağının sona erdirilmesi diğer bir ifade ile tahsili, inşai (yapıcı) nitelikteki bir idari işlem niteliğindedir.

Haciz işleminin geçerli ve hukuka uygun bir şekilde yapılabilmesi için, idare hukukunun ve idari yargılama hukukunun denetleme amacıyla geliştirdiği işlem unsurlarında bir sakatlık bulunmaması gerekir. İdari işlem sebep, konu, yetki, şekil ve maksat bakımından 5 unsura ayrılmakta, bu unsurlardan herhangi birinde sakatlık, işlemin iptali sonucunu yaratmaktadır.

Tahsil dairesince yapılan haciz işleminin amacı kamu alacağının zorla tahsilini sağlamaktır. Haciz işleminin yapılma sebepleri A.A.T.U.H.K.'da açıkça belirtilmiştir. Bu sebeplerin oluşması halinde tahsil dairesi haciz işlemini yapar. Haciz işleminin yapılması sırasında icra memuru, kendisine tanınan yetkileri, amaç dışında (örneğin kişisel amaç ve çıkar veya üçüncü bir kişinin çıkarını korumak gibi) kullanması halinde, haklarında 657 sayılı devlet memurları kanununun 13. maddesi uyarınca disiplin cezaları uygulanır. Ayrıca icra memurunun haciz işlemleri sırasındaki davranışları T.C.K.'nın 228 ve

müteakip maddeleri uyarınca bir suç teşkil etmesi halinde ceza kovuşturması yapılır.

Haciz işleminin sebep unsuru, A.A.T.U.H.K. ile kamu alacağının vadesinde ödenmemiş olmasıdır. Bir kamu alacağının vadesinde ödenmediğinden söz edebilmek için, her şeyden önce hukuken dolmuş bir alacağın bulunmasına bağlıdır. Ayrıca alacağın tahsil edilebilir nitelikte olması da gereklidir.

İdari işlemin “usul” katogorisinde topladığımız diğer iki unsuru yetki ve şekilde herhangi bir yanlışlık haciz işleminin sakatlığına (usul sakatlığı) yol açar.

Haciz işleminde, kanunlarınca öngörülen şekillere uyulmaması işlemi şekil unsuru yönünden sakat kılar. Buna örnek olarak, kanunlarında öngörülen şekil ve usul kuralları, yazılı şekil esası, tebligat işlemlerine ilişkin usuller gösterilebilir.

Yetki, kamu gücünü kullanarak tek taraflı irade ile idari işlem tesis edebilme iktidarısıdır. İdari işlem tesisi yetkisi, kanunlarla idari makamlara tanınmıştır. Bu yetkinin, idari makamlar dışındaki kişi ve makamlarca kullanılması fonksiyon gasbı; kanunların yetkili kıldığı idari makamlar dışındaki idari makamlarca kullanılması yetki gasbı ve nihayet, yetkili makamlar tarafından, fakat sınırları dışında kullanılması, yetki aşımı halini alır. Bu hukuka aykırılık halleri, haciz işleminin yok hükmünde veya iptal edilebilir nitelikte sayılmasına neden olur.

A.A.T.U.H.K.'da haciz işlemini yapma yetkisi, alacaklı kamu idaresine tanınmıştır. Kanunun 3'üncü meddesinde, alacaklı kamu

idaresi, Devlet, il özel idaresi ve belediyeler olarak sayılmıştır. Alacaklı kamu idaresi, bu yetkisini A.A.T.U.H.K.'u uygulamakla görevli idare, servis ve memurları aracılığıyla kullanır. Tahsil dairesi olarak adlandırılan bu daire, servis ve memurların görevleri, teşkilat ve vazife kanunları, veya bu kanun ile ilgili diğer kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenir.

Haciz işlemi, alacaklı kamu idaresinin mahalli dairesince yapılır⁽⁹⁷⁾. Borçlu ve malları başka mahallerde bulunduğu taktirde, tahsil dairesi, borçlunun veya mallarının bulunduğu mahalde yapacakları haciz işlemi o mahaldeki aynı neviden kamu idaresine niyabeten yaptırır (A.A.T.U.H.K. Mad. 5). Haciz işleminin bu sayılan kurallara aykırı olarak yapılması, yetki unsurunda hukuka aykırılık hali oluşturur. Örneğin, alacaklı kamu idaresinin tahsil dairesi dışında, başka bir idarenin haciz işlemine girişmesi, alacaklı kamu idaresine bağlı tahsil dairesine ait yetkinin gasbedilmesidir.

Tahsil daireleri, bu yetkilerini zamanaşımı süresi içinde kullanmak zorundadırlar. Kuşkusuz zamanaşımına uğrayan bir kamu alacağı, tahsil imkanı olmayan bir alacak durumundadır. Bu bakımdan, bu tür alacak için haciz işlemine girişmek her şeyden önce, sebep unsuru yönünden hukuka aykırıdır. Ancak, alacağın tahsilinin zamanaşımına uğraması mal, hak ve alacakları haczetme yetkisinin kullanılmasına da engeldir. Diğer bir anlatımla zamanaşımı süresi, yetkinin kullanımının zaman bakımından sınırını oluşturmaktadır. Bu bakımdan, alacaklı kamu idaresini yetkisiz kılacağından, ödeme emrinin yetki unsuru bakımından da hukuka aykırı olması doğaldır.

⁽⁹⁷⁾ Kamu alacağı, Devlet, il özel idareleri ve belediyelerden hangisine ait ise, bu idarelerin mahalli tahsil dairesi haciz işlemi yapmaya yetkili olacaktır.

II. HACİZ İŞLEMİNİN YAPILMASI

A. HACZE BAŞLAMA

1. İcra ve İflas Hukukunda

Genel haciz yolu ile takip, kamu alacaklarının icra dairesine yapacağı bir takip talebi ile başlar. Takip talebini alan icra dairesi, borçluya bir ödeme emri gönderir. Borçlu ödeme emrine yedi gün içinde itiraz etmezse (veya itiraz eder de bu itiraz iptal edilir veya kaldırılırsa), ödeme emri kesinleşir. Bundan sonra, icra dairesi borçlunun mallarını haczeder. Bu malları satar ve satış bedelinden alacaklının alacağını öder. İşte, icra takibinin bütün bu safhalarına esas (ve başlangıç) olmak üzere, alacaklının icra dairesine bir takip talebinde bulunması gerekir (İ.İ.K. Mad. 58).

Alacaklının takip talebinde bulunabilmesi için, alacağın bir senede (belgeye) bağlı olması gerekli değildir.

İcra ve iflas hukukunda icra prosedürünü başlatmak ve sona erdirmek tarafların⁽⁹⁸⁾ iradesine terk edilmiştir. Alacaklı takibi başlatma, durdurma, dilekçesini geri alma, bir malı hacizden kurtarma, bir malın haczini istemekten feragat etme yetkisine sahiptir. Borçlu da bir dilekçe vererek takibi durdurabilir.

Haciz için alacaklının talepte bulunması gerektiği kuralının bir istisnası, İ.İ.K. Mad. 139'da düzenlenen tamamlama hacizdir. Bu madde hükmüne göre, haczedilen malın satışından elde edilen bedel, tüm

⁽⁹⁸⁾ Talih UYAR, "İcra Hukukunda Takip Talebinin İçeriği" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6., 1982, s. 66-89.

alacaklıların alacağını karşılamadığı takdirde, paraların paylaşılmasından önce, icra memuru alacaklıların istemde bulunmasını beklemeden kendiliğinden yeni hacizler yapar⁽⁹⁹⁾.

Bundan başka, bazı hallerde borçlunun talebi ile de haciz yapılabilir⁽¹⁰⁰⁾. Bu halleri de alacaklının haciz talebinde bulunması gerektiği kuralının istisnası olarak saymak mümkündür⁽¹⁰¹⁾.

Haciz talebi yazılı ve sözlü yapılabilir. Böyle bir talip olmadan yapılan haciz, İ.İ.K.'nuna aykırı olup, re'sen dahi iptal olunabilir⁽¹⁰²⁾.

Alacaklının haciz işlemi de bulunabilmesi için, itiraz ve ödeme sürelerinin⁽¹⁰³⁾ geçmesi yeterli olup, ayrıca borçlunun mal bildiriminde bulunması (İ.İ.K. Mad. 74) beklenmez. Borçlunun "yasal taksit hakkı" nı kullandığı durumlarda, icra takibi durduğundan, alacaklı haciz isteyemez (İ.İ.K. Mad. 111).

Alacaklı az önce belirtilen süre dolmadan kural olarak haciz isteyemezse de eğer borçlu icra dairesine başvurarak "borca (takibe) itirazı olmadığını" bildirerek "haciz yapılmasına muvafakat etmişse" alacaklı haciz isteme süresi dolmadan da haciz isteyebilir⁽¹⁰⁴⁾. Bunun için borçluya ödeme emri tebliği edilmiş olması gerekir. Ödeme emri borçluya tebliğ edilmeden borçlunun muvafakatı ile haciz yapılmaz⁽¹⁰⁵⁾.

(99) UYAR, s. 8.

(100) İ.İ.K. Mad. 33, III; Mad. 169'a son fıkrası. Mad. 170 Son fıkra.

(101) KURU, C. I., s. 619.

(102) ÜSTÜNDAĞ, s. 178.

(103) Talih UYAR, "Takip Hukukunda Süreler" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3., 1981, s.367-374; Talih UYAR, "Haciz İsteme Hak ve Süresi" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4., (Ağustos 1990). s. 547-560.

(104) Yargıtay 12 HD. 26.5.1988 gün E. 4722 K. 6781; 20.12.1982 gün E. 9408. K. 965; 14.9.1982 gün. E. 6213. K. 6441; 7.9.1987 gün E. 7175 K. 7355.

(105) Yargıtay, 12. H.D. 26.5.1988 gün E. 4222 K. 6781.

Haciz isteme hakkı takip talebinde ve ödeme emrinde alacaklı olarak gözüken kişiye (veya alacaklının külli ve cüz'i haleflerine) aittir⁽¹⁰⁶⁾.

Haciz talebi, takip talebinde ve ödeme emrinde borçlu olarak gözüken kişiye (veya borçlunun külli ve cüz'i haleflerine) karşı yapılır⁽¹⁰⁷⁾.

Haciz talebinde, alacaklı borçlunun haczi mümkün mallarını işaret edebilirse de, bu beyan icra dairesi için bağlayıcı değildir⁽¹⁰⁸⁾.

İ.İ.K. hükümlerine dayanılarak yapılan hacizlerde ancak talep üzerine ödeme emri çıkaran icra dairesi haczi uygulamaya yetkilidir⁽¹⁰⁹⁾. Oysa A.A.T.U.H.K. gereğince bizzat tahsil dairesi hem ödeme emrini kendiliğinden çıkarmaya hem de başka bir mercii aracı kılmadan haciz uygulamaya yetkilidir⁽¹¹⁰⁾. Ayrıca borcu için herhangi bir mercinin de haciz istemesine gerek yoktur⁽¹¹¹⁾.

Haciz talebinde bulunulan icra dairesi kendi yargı çevresi - bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesinin yargı çevresi- içinde bulunan malları kendi haciz eder, yetki çevresi dışında kalan malların haczedilmesi için de, malların bulunduğu yerdeki icra dairesine haciz

(106) UYAR, "İcra Hukukunda Takip Talebinin İçeriği", s. 65-75.

(107) UYAR, "İcra Hukukunda Takip Talebinin İçeriği", s. 75-85.

(108) ÜSTÜNDAĞ, s. 179.

(109) Talih UYAR, "İcra ve İflas Dairelerinin Faaliyetlerinden Doğan Hukuki Sorumluluk", **İzmir Barosu Dergisi**, S. 1., (Ocak/1983), s. 14-26.

(110) **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32101-32315

(111) ŞİMŞEK, s. 577-578.

talimatı gönderir (İ.İ.K. Mad. 79/II)⁽¹¹²⁾. Tahsil dairesinin uygulaması aynı şekildedir. Borçlu ve malları başka mahallerde bulunduğu takdirde, tahsil dairesi borçlunun veya mallarının bulunduğu mahalde yapılacak haciz işlemlerini o mahaldeki aynı neviden kamu idaresinin tahsil dairesine niyabeten yaptırır (A.A.T.U.H.K. Mad. 5)⁽¹¹³⁾.

İ.İ.K. hükümlerine göre alacaklının haciz isteme hakkı, bir yıllık süreye tabidir. Bu sürenin başlangıcı ödeme emrinin tebliğinden başlar. Ödeme emrine itiraz edilmesi ve bu itirazın iptali veya kaldırılmasına kadar geçen süre hesaba katılmaz (İ.İ.K. Mad. 78).

Ödeme emrinin borçluya tebliğinden itibaren bir yıl içinde, haciz isteminde bulunulmaz ya da haciz istemi geri alındıktan sonra bu süre içerisinde yenilenmezse⁽¹¹⁴⁾ “haciz isteme hakkı” düşer⁽¹¹⁵⁾. Haciz istemini geri alma hakkını İ.İ.K.’nu haczin uygulandığı tarihe kadar alacaklıya tanınmasına karşın A.A.T.U.H.K.’da buna benzer bir hüküm mevcut değildir⁽¹¹⁶⁾.

İ.İ.K.’nu uyarınca ödeme emrinin borçluya tebliğinden itibaren bir yıl içinde alacaklı haciz isteminde bulunmuş ve haciz yapılmış fakat

(112) “Tabikatin yapıldığı icra dairesinin yetki çevresi dışında bulunan taşınmazın haczi için, haciz talimatı gönderilmesine gerek bulunmadığını, takibin yapıldığı icra dairesinin doğrudan doğruya taşınmazın tapu kaydına haciz konulması için, taşınmazın kayıtlı bulunduğu tapu dairesine haciz yazısı gönderilebileceğini Yargıtay belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 12 H 31.5.1988 gün, E. 1987/9585. K. 7083; 12. H.D. 5.4.1982 gün, E. 2692, K. 2751. UYAR, s. 287-288.

(113) Niyabet, aynı idarelere ait tahsil daireleri arasında mümkündür. Devlete ait bir tahsil dairesi özel idare veya belediye tahsil dairesine niyabet veremez. ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 40.

(114) KURU, C. I., s. 622-624.

(115) Yargıtay 12 HD. 6.10.1989 gün, E. 2951, K. 11809; 19.9.1985 gün E. 1489, K. 7219, UYAR, s. 174.

(116) ŞİMŞEK, s. 578.

süresinde satış istenmediği için düşmüş (İ.İ.K. Mad. 106/1,110) ve son işlem tarihinden itibaren bir yıl geçtiği için de dosya işleminden kaldırılmışsa, alacaklının “yenileme bildirisi (muhtırası)” gönderilmez. Alacaklı yenileme istemi ile birlikte haciz isteyebilir⁽¹¹⁷⁾⁽¹¹⁸⁾. Hatta yargıtayın bazı içtihatlarında⁽¹¹⁹⁾ alacaklıların bu gibi durumlarda yenileme isteminde dahi bulunmasına gerek olmadığı belirtilmiştir.

Süresi içinde haciz istemiş olan alacaklı, haciz masraflarını ödemediği takdirde, haciz istemi geçersiz olacağından (İ.İ.K. Mad. 59) haciz isteme hakkı düşer ve işleminden kaldırılan dosyanın yeniden işleme konulabilmesi için, alacaklının, yenileme talebinde bulunması ve bunun borçluya tebliği gerekir⁽¹²⁰⁾.

Alacaklı süresi içinde haciz istemiş ve icra memurluğunca da haciz kararı verilmiş olmasına rağmen bu haczin herhangi bir nedenle⁽¹²¹⁾ uygulanmadığı durumlarda, haciz isteme hakkı değil haciz kararı düşmüş olur ve bir yıl geçtikten sonra alacaklının borçlunun mallarının haczini istemesi İ.İ.K. Mad 78/V anlamında bir yenileme talebi niteliğinde sayılmaz. Bu nedenle, bu durumda alacaklının yeniden harç ödemesine ve talebinin borçluya tebliğine gerek yoktur⁽¹²²⁾. Yargıtay da “haciz isteme hakkının değil haciz kararının düştüğünü” vurguladıktan sonra “yenileme isteğinin karşı tarafa tebliğine gerek kalmadan haciz kararının uygulanması gerektiğini”⁽¹²³⁾ kararlarında belirtmiştir.

(117) Yargıtay 12 HD. 11.4.1984 gün. E. 1268. K. 4418; 2.7.1980 gün, E. 3647, K. 5789; 28.11.1978 gün E. 8929 K. 9658; 12.12.1977 gün E. 10430. K. 10462; 1.11.1962 gün E. 10487 K. 11530. UYAR, s. 181-183.

(118) Karşı Karar Yargıtay: 12 HD. 20.4.1989 gün, E. 3729 K. 5830. UYAR, s. 181.

(119) İ.İ.D. 1.11.1962 gün E. 10487, K. 11530, UYAR, s. 183.

(120) Yargıtay 12 HD. 25.12.1980 gün, E. 8792 K. 9337. UYAR, s. 193.

(121) Örneğin adres değişikliği, haczi mümkün mal bulunamaması gibi.

(122) KURU, C. I., s. 624.

(123) Yargıtay 12 HD. 26.2.1987 gün, E. 6808 K. 2723; 24.9.1985 gün E. 1749 K. 7392; 2.12.1980 gün. E. 6184, K. 8595; UYAR, s. 185-186.

Uygulamada icra daireleri bu gibi durumlarda, alacaklıların yeniden haciz talebinde bulunmaları halinde, önce yenileme isteğinde bulunmalarını isteyip, yenileme harçlarını aldıktan sonra, haciz kararı verip uygulamaktadırlar⁽¹²⁴⁾.

Borçlu ödeme emrine itiraz etmişse, alacaklı ancak açtığı itirazın iptali davasını (İ.İ.K. Mad. 67) kazandıktan⁽¹²⁵⁾ ya da Tetkik Mercii'ne başvurmuşsa, Tetkik Mercii'nin "İtirazın kesin olarak kaldırılması"na (İ.İ.K. Mad 68)⁽¹²⁶⁾ karar vermesinden ya da Tetkik Mercii'nin verdiği "itirazın geçici olarak kaldırılması" (İ.İ.K. Mad. 68 a) kararına karşı, borçlunun yedi gün içinde borçtan kurtulma davası ya da açıp da bu davayı kaybetmesinden sonra -ödeme emrinin kesinleşmesi sonucunda- hemen alacaklı haciz isteminde bulunabilir. Ayrıca "itirazın iptali" ve "itirazın kesin olarak kaldırılması" kararlarının kesinleşmesini beklemeden de hemen haciz isteyebilir. Ancak mahkemenin verdiği "itirazın iptali" kararını temyiz eden borçlu, yargıtaydan "yürütmenin durdurulması" (tehiri icra) kararı verilmesini isteyebilir (H.U.M.K. Mad. 443, İ.İ.K. Mad. 36). Fakat borçlu Tetkik Mercii'nin verdiği "itirazın kesin olarak kaldırılması" kararını temyiz ederken, Yargıtaydan "yürütmenin durdurulması" (tehiri icra) kararı verilmesini isteyemez. Çünkü H.U.M.K. Mad. 443 ve İ.İ.K. Mad 36 genel mahkeme kararlarının temyizine ilişkin olup, İ.İ.K. Mad 97/XIV: 269 c ve 276/III'de olduğu gibi, açık bir istisna hükmü bulunmadıkça, Tetkik Mercii kararları hakkında uygulanmaz. İ.İ.K. Mad. 364/III gereğince, Tetkik Mercii'nin "itirazın kesin olarak kaldırılması" kararının temyizi, satıştan başka icra takip işlemlerini durdurmaz⁽¹²⁷⁾.

(124) UYAR, "Haciz İsteme Hak ve Süresi" s. 552.

(125) İ.İ.D. 29.4.1971 gün E. 4740. K. 4812 : 11.10.1988 gün. E. 13763, K. 11208, UYAR, s. 184, 194-195.

(126) Talih UYAR, "Takip Hakkında İtirazın Kesin Olarak Kaldırılması (İ.İ.K. Mad. 68)", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 5, 1982, s. 9-10.

(127) KURU, C. I., s. 618.

Borcun bir kısmına itiraz edilmişse, maddede öngörülen haciz isteme süreleri, itiraz edilmeyen kısım için işlemeye devam eder⁽¹²⁸⁾.

Alacaklının ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir yıllık haciz isteme süresi itiraz ya da dava halinde, bunların olmasından, hükmün kesinleşmesine kadar geçen süre kadar uzar (İ.İ.K. Mad. 78/II)⁽¹²⁹⁾.

Borçlu tarafından borçtan kurtulma davası” (İ.İ.K. Mad. 69/II) açılması halinde, bu davanın açılmasından, bu dava sonucunda verilecek hükmün kesinleşmesine kadar geçen zaman da, bir yıllık haciz isteme süresinin hesabına dahil edilmez⁽¹³⁰⁾.

Bundan başka, alacaklı ile borçlunun icra dairesinde taksit sözleşmesi yapmaları halinde taksit sözleşmesinin yapılmasından ihlaline kadar geçen zaman da bir yıllık haciz isteme süresinin hesabına dahil edilmez (İ.İ.K. Mad. 78/II).

Bir yıllık haciz isteme süresi içinde, haciz talebinde bulunan alacaklı bu talebini geri alırsa, bu tarihten sonra alacaklı ancak, ödeme emrinin tebliğinden itibaren işlemeye başlamış olan bir yıllık haciz isteme süresi, dolmadan yani bu sürenin kalan kısmı içinde, yeniden haciz talebinde bulunabilir (İ.İ.K. Mad. 78/III).

2. Vergi İcra Hukukunda

Kamu alacağını güveneye bağlayan ihtiyati haciz, ihtiyati tahakkuk ve teminat gibi geçici önlemler bir tarafa bırakılırsa, vergi

(128) ÜSTÜNDAĞ, s. 181.

(129) Yargıtay, 12 HD. 11.10.1988 gün 13763 K. 11208, UYAR, s. 184.

(130) KURU, C. I., s. 621.

icra hukukunda kovuşturma, ödeme emrinin tebliği⁽¹³¹⁾ edilmesi ile başlar.

Tahsil dairesinin, ödeme emrini düzenleyebilmek için dayanmak zorunda olduğu sebep, A.A.T.U.H.K.'nin 55'ini maddesinin birinci fıkrasında gösterilmiştir. Bu sebep, kamu alacağının vadesinde ödenmemesidir. Bir kamu alacağının vadesinde ödenmediğinden sözedilebilmesi için, her şeyden önce hukuken doğmuş bir alacağın bulunması gerekir. Ayrıca alacağın tahsil edilebilir nitelikte olması da zorunludur. Alacağın tahsil edilebilir olması, rızaen ödenmesini veya cebren tahsilini hukuken bir engel bulunmaması demektir. Eğer alacak vadeye bağlanmışsa, yani muaccel ise veya idari bir davaya konu edilmiş ve bu yüzden tahsil imkanı kalmamışsa yahut tahsiline başka bir engel varsa, ödeme emri gönderilmez.

Tahsil dairesinin haciz işlemine başlayabilmesi için, A.A.T.U.H.K.'nin 54'üncü maddesi hükmü uyarınca elinde teminat bulunmaması gerekir. Şayet teminatın paraya çevrilmesi, kamu alacağını karşılamaya yetecek ise, borçlu hakkında haciz işlemine girilmez. Teminatın paraya çevrilmesi, kamu alacağını karşılamaya yetmemesi halinde borçlunun mal bildiriminde beyan ettiği veya tahsil dairesinin tespit ettiği veya üçüncü kişi elindeki menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarını, bu kanun hükümlerine göre haczedilerek paraya çevrilmesi yoluyla kamu alacağı tahsil olunacaktır⁽¹³²⁾.

(131) Ödeme emri, A.A.T.U.H.K.'nin 8'inci maddesi uyarınca V.U.K.'nin tebliğlere ilişkin hükümleri dairesinde (V.U.K. Mad. 93-109) borçluya tebliğ edilir. Belediye hududu dışındaki köylerde ikamet eden borçluya ödeme emri muhtarlıkça da tebliğ edileceğinden, burada V.U.K.'nin tebliğlere ilişkin hükümleri geçerli olmayacaktır (A.A.T.U.H.K. Mad. 55/III).

(132) ÜNLÜ, s. 464-465.

İşlevi bakımından ödeme emri bir duyurudur ki, alacaklının arzu ve seçimine tabi olmayıp, cebren tahsil yoluna gidilmesinin ön koşulunu oluşturur ve direnmeyi (temerrüdü) beraberinde getirir.

A.A.T.U.H.K.'nda icra emri sistemine yer verilmediği için, kanunun 54'üncü maddesinde belirtilen cebri icra yolları ve buna bağlı ödeme emri gerek biçim, gerek içerik ve sonuçları bakımından önem kazanmaktadır.

Şekli, alacaklı kamu idareleri tarafından tespit edilen ödeme emirlerinde; borcun asıl ve fer'ilerinin mahiyet ve miktarı, ödeneceği yer, borç süresinde ödenmediği ve mal bildiriminde de bulunulmadığı takdirde, borcun cebren tahsil edileceği ve mal bildiriminden bulununcaya kadar borçlunun üç ayı geçmemek üzere hapsen tazyik olunacağı, gerçeğe aykırı bildirimde bulunanların hapis ile cezalandırılacağı, ayrıca malı olmadığını bildirenlerin bildirim ile beraber veya bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içerisinde, en son ikametgah ve işyeri adresini varsa, devamlı mükellefiyeti bulunan diğer tahsil dairelerini ve kamu idarelerini ve bunların hesap ve kayıt numaralarını bildirmeleri ve nüfus kayıt suretlerini vermeleri aksi halde bu vazifeleri yerine getirmeyenlerin bir aya kadar hapis ve yüz liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılacakları gösterilir (A.A.T.U.H.K. Mad. 55, 114).

Alacaklı kamu idaresinin tek taraflı irade beyanı ile düzenlenen ödeme emri, kesin ve uygulanması zorunlu niteliği dolayısıyla bir idari işlemde başka bir şey değildir. Bu nedenle, diğer idari işlemlerde olduğu gibi bazı hukuka aykırılıklar içermesi doğaldır. Yetki, şekil, sebep, konu ve maksattan oluşan bu unsurlarda olabilecek hukuka aykırılık hali, ağırlığına göre, ödeme emrinin iptalini veya yok hükmünde sayılmasını gerektirebilir.

Her ne kadar, A.A.T.U.H.K.'nun 58. maddesinde kendisine ödeme emri tebliğ edilen kişinin, böyle bir borcu olmadığı veya kısmen ödendiği veya zamanaşımına uğradığı hakkında itirazda bulunabileceği yolunda yer alan hüküm, aykırılık hallerinin anılan hususlarla sınırlandırılmış olduğu kanısı uyandırmakta ise de, bu sayılan hukuka aykırılık halleri, ödeme emrinin sebep ve konu unsurlarına ilişkindir. Bu sınırlandırmayı, işlemin diğer unsurları için de geçerli sayma olanağı yoktur. Aksi anlayış, idarenin bir kısım hukuka aykırılıklarını yargı denetimi dışında bırakılması anlamına geleceğinden, hukuka bağlı idare anlayışı ve Anayasanın 125'inci maddesinde yer alan "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." kuralı ile bağdaşmaz⁽¹³³⁾.

Ödeme emri şekle bağlı bir işlemdir. Hukuk düzeninde varlık kazanabilmesi, şekil kurallarına uygun olmasına bağlıdır. Ödeme emrinin şekli A.A.T.U.H.K.'nun 55'inci maddesinde belirtilmiştir. Bu madde hükümlerinde yer alan hususlardan birinin veya birkaçının bulunmaması, ödeme emrini şekil unsuru bakımından hukuka aykırı kılar. Bunun sonucu, sakatlığın ağırlığına göre, ödeme emrinin yok hükmünde yani hukuk düzeninde hiç doğmamış sayılması veya iptalini gerektirmesidir. Örneğin, kamu alacağının bildirilen süre içerisinde ödenmesi, aksi taktirde A.A.T.U.H.K.'nun uygulanacağına dair yazı, yukarıda açıklanan bilgileri içermediğinden, uygulamada, ödemeye çağrı mektubu olarak nitelendirilmekte ve ödeme emri niteliğinde olmadığından idari davaya konu edilemeyeceği kabul olunmaktadır. Yani yok hükmünde sayılmaktadır⁽¹³⁴⁾. Aynı şekilde, kanunda ödeme emri için öngörülen şekil kurallarına uygun olmadığından, ödeme emri yerine tebliğ olunan takip yaprağının, davaya konu edilebileceği kabul edilmemektedir⁽¹³⁵⁾.

(133) CANDAN, "Ödeme Emri ve Yargı Denetimi-I", s. 36-37.

(134) Bkz. Dnş. 3 D., 10.4.1986 gün E. 1986/68, K. 1986/1182.

(135) Bkz. Dnş. 3 D., 10.12.1986 gün E. 1986/1143, K. 1986/2543.

Kamu borçlusunun, özellikle gecikme zammı gibi önceden borçluya bildirilmesi gerekmeyen kamu alacaklarını ilk kez ödeme emri ile öğrenecektir. Bu yüzden, kamu alacağının türü ya da mahiyetinin ödeme emrinde yer alması önem taşımaktadır. Nitekim, içinde gecikme zammı ve faizi de bulunan fakat kamu alacağının türüne sadece “gelir vergisi” olarak gösterildiği ödeme emrini, Danıştay kanunlara uygun bulmayarak iptalinin uygun olduğuna karar vermiştir⁽¹³⁶⁾.

Ayrıca, ödeme emrinde bulunması gereken esaslı unsurlardan birini sözgelimi, borcun mahiyeti ve miktarının gösterilmemiş olması durumunda bu hususunda, böyle bir borcun olmadığı sebebi içerisinde değerlendirilmesi mümkün olabilecektir⁽¹³⁷⁾.

Kendilerine A.A.T.U.H.K.’nın 55’inci maddesi uyarınca ödeme emri tebliğ edilen kişiler tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde ödeme emrine karşı böyle bir borcu bulunmadığı, kısmen ödendiği veya zamanaşımına uğradığı hakkında alacaklı tahsil dairesinin, dava işlerine bakan vergi mahkemesi nezninde dava açabilir.

Ödeme emrine karşı açılacak dava sebeplerinden birisi olan “böyle bir borcun bulunmadığı” iddiası; borcun ödendiği, borcun mahsup edildiği, vadesinin dolmamış olduğu, alacağın tecil edildiği, mücbir sebep, borcun idarece terkin edildiği, borcun tahakkuk zamanaşımına uğradığı gibi hallerde sözkonusu olur⁽¹³⁸⁾.

(136) Bkz. Dnş. 4 D., 8.5.1991 gün E. 1990/3113, K. 1991/1671.

(137) ŞİMŞEK, “A.A.T.U.H.K. kapsamında, ödeme emrinin içereceği unsurların esaslı olanlar ile ikinci derecede olanlar olarak ayırımının mümkün olmayacağını ve aynı kanunun 55’inci maddesinde gösterilen unsurlardan bir veya birkaçının yanlış, eksik ve gerçeğe aykırı olduğu ileri sürülmek suretiyle iptal davası açılmasının olanaksız olduğu” görüşündedir. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Konu hakkında bkz. ŞİMŞEK, s. 461.

(138) Ayrıntılı bilgi için bkz. ÜNLÜ, s. 525-530.

A.A.T.U.H.K.'nun 58'inci maddesindeki, dava açma sebeplerinden bir tanesi de, borcun kısmen ödendiğine dair iddiadır. Bu durum ispatlandığında, ödeme emrinin değişiklikle onanması gerekir.

Ödeme emrine karşı dava açmanın başka bir nedeni de alacağın zamanaşımına uğradığı iddiasıdır. Tahsil zamanaşımına uğrayan kamu alacağı, tahsil edilebilirliğini kaybedeceğinden ödeme emri ile talep edilemez. Ayrıca, rızaen ödendiği takdirde müteber olur. Tahsil zamanaşımının dolmasından sonra çıkarılan ödeme emirleri iptal edilir.

Ayrıca, ödeme emirlerine karşı dava yoluna gidilmesinin bir nedenini de, tahsil dairesinin ödeme emirlerinde yapacağı hatalar oluşturmaktadır. Çünkü ödeme emirlerinde tahsil dairesinin yapacağı hatalar bakımından V.U.K.'nun hata düzeltmeye ilişkin hükümleri geçerli değildir.

B. HACZİN YAPILIŞ ŞEKLİ

Tahsil dairesince, kesinleşen ödeme emri üzerine, ödeme emrinde kamu alacağının tahsili için, borçlunun mallarına haciz uygulanması gerekir.

Haciz uygulamaları tahsil dairelerince düzenlenen ve alacaklı kamu dairesinin mahalli en büyük memuru sıfatıyla illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar veya onların tevkil edeceği memur⁽¹³⁹⁾ tarafından

(139) Haciz varakalarının tevkil edilen memur tarafından da tasdik imkanı 25.5.1995 tarihinde kabul edilen 4108 sayılı kanununun 14. maddesi ile sağlanmıştır. Bu konuda bkz. **Resmi Gazete**, no: 22301, 2.6.1995: Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 327, AYKAÇ, s. 619-620: Kadir BOY, "Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Yapılan Son Değişiklikler", **Vergi Dünyası**, S. 167, (Temmuz 1995), s. 84: Ozan Turhan TEPEBAŞI, "4108 Sayılı Kanun İle 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Yapılan Değişiklikler", **Vergi Sorunları Dergisi**, S. 82, (Temmuz 1995), s. 78.

tastik edilen haciz varakalarına dayanılarak yapılır (A.A.T.U.H.K. Mad. 64)⁽¹⁴⁰⁾.

Kural olarak, vergi icra hukuku kapsamına giren haciz işlemi güneş battıktan doğuncaya⁽¹⁴¹⁾ kadar ve tatil günlerinde yapılamaz⁽¹⁴²⁾. Ancak gece kulübü, bar, sinema tiyatro gibi gece iş görülen yerlerde güneş battıktan doğuncaya kadar hasılat haczi mümkündür⁽¹⁴³⁾. Bu istisnanın dışında, güneş battıktan doğuncaya kadar haciz yapılamaz⁽¹⁴⁴⁾. Ancak borçlunun mal kaçırdığı anlaşılırsa, gece vakti dahi haciz yapılması caizdir (A.A.T.U.H.K. Mad. 78/IV).

Gündüz vakti başlanmış olan hacze gece vakti de devam edilebilir.

(140) İcra ve iflas hukuku alanına giren hacizler alacaklının istemi üzerine icra müdürü ya da onun görevlendireceği yardımcısı veya katiplerden biri tarafından tutulan bir tutanakla gerçekleştirilmektedir (İ.İ.K. Mad. 80). Bu nedenle mübaşir ve odacıya haciz yaptırılamaz. İcra dairesinin haciz talebinden (İ.İ.K. Mad. 78) itibaren en geç üç gün içinde haciz yapması gerekir. Bu üç günlük süre, hacze başlamak için olup, haczin bu süre içerisinde bitirilmesi şart değildir. Üç günlük süre hak düşürücü nitelikte değildir. Bu nedenle üç günlük süre geçtikten sonra yapılan hacizler de geçerlidir. Bu konuda bkz. Talih UYAR, "İcra Tutanakları", **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, S. 27, (Ağustos 1980) s. 30-33; Ad. Bak. Huk. İş. Gen. Müd. 19.12.1950 gün 99/1211 sayılı mütealası, UYAR, s. 98, Dipnot 2: KURU, C. I, s. 626.

(141) İ.İ.K.'nın 51'inci maddesi gece vaktini "güneşin batmasından bir saat sonra ile güneşin doğmasından bir saat önceye kadar ki devre" olarak tanımlamıştır.

(142) **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.10.17.

(143) Gece iş görülen yerlerde sadece hasılat haczi yapılır; o yerlerde demirbaş eşya gece haczedilemez. KURU, C. I, s. 138: Aynı sonuca vergi icra hukuku bakımından da ulaşmak mümkündür. Çünkü kanunda açıkça geceleri ancak hasılat haczinin yapılabileceğini ifade etmektedir.

(144) İcra iflas hukuku alanında, borçlu muvafakat ederse gece vakti de haciz yapılabilir. Borçlunun muvafakatı haciz tutanağına yazılmalı ve borçluya imza ettirilmelidir. Ayrıca icra dairesi tatil günlerinde de gerektiğinde haciz yapabilir, muhafaza önlemleri alabilir ve tebligat yapabilir. KURU, C. I, s. 138-139.

Hacizden önce, borçluya hacze gidileceğine dair bir tebligat yapılmaz. Ancak, borçlu haciz sırasında aratılır. Eğer borçlu veya zilyed ya da bunların; vekilleri, işçi, müstahdem veya aile bireylerinden birisinin kendilerini temsilen bulunması halinde huzurlarında haciz yapılır. Bunlar haciz sırasında bulunmaz veya o sırada bulunmaları sağlanamazsa, gıyabta haciz yapılır. Bu gibi durumlarda A.A.T.U.H.K.'da bir zorunluluk olarak görülmemiş olmakla beraber uygulamada polis, muhtar ve komşu hazır bulundurulmaktadır⁽¹⁴⁵⁾.

Borçlu, haciz sırasında borcunu ödeyip hacze engel olmak isterse, borcunu tamamen hacze gitmiş olan memura ödemesi ve karşılığında bir makbuz alması gerekir⁽¹⁴⁶⁾. Böylece haciz işlemi durur.

Haczin yapılması sırasında, borçlu istendiği takdirde kilitli yerleri ve dolapları açmaya ve diğer eşyalarını göstermeye mecburdur. Bu istek yerine getirilmediği takdirde, bu yerler zorla açtırılır. Aynı şekilde, borçlunun gıyabında yapılan hacizlerde de haczi yapan memur gerektiğinde zor kullanarak kilitli yerleri ve dolap bavul vs. gibi kapalı yerleri açtırabilir (A.A.T.U.H.K. Mad. 80)⁽¹⁴⁷⁾.

Uygulamada, borçlunun kilitli yerlerinin -ev ya da iş yerinin kapısını ev ve işyerindeki kasa ve dolap vs nin- açılması sırasında çilingir, muhtar (ihtiyar heyeti üyelerinde birisi) kolluk (polis,

(145) **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.10.

(146) Tahsil dairesinin memurlarınca yapılacak tahsilatta tahsildar makbuzu düzenlenir. İcra iflas hukukunda ise icra dairesi memurlarınca, yapılan ödemelerde geçici makbuz tanzim edilir. Bu geçici makbuz, icra dairesinde kesin tahsilat makbuzu ile değiştirilir (İcra İflas Kanununun Tatbikatına Dair Nizamname Mad. 29).

(147) KURU, C. I., s. 628: UYAR, s. 200.

jandarma) ve mümkünse komşular da hazır bulunmakta ve tutulan tutanağa bunların imzaları alınmaktadır⁽¹⁴⁸⁾.

Haczi yapan memur borçlunun üzerine (örneğin cebinde, elindeki çantasında) para, kıymetli evrak, altın veya gümüş ve diğer kıymetli şeyleri sakladığını anlar ve borçlu bunları vermekten kaçınırsa, borçlunun şahsına karşı kuvvet (zor) kullanılabilir (A.A.T.U.H.K. Mad. 80).

Ayrıca belirtelim ki, haciz memurunun emrine uymayan borçlu hakkında ceza kovuşturması (T.C.K. Mad. 526/1) yapılması için durum Cumhuriyet Savcılığına bildirilir⁽¹⁴⁹⁾.

Görüleceği gibi, haciz yapan memurun borçlunun şahsına ve mallarına karşı bazı hallerde zor kullanma yetkisi vardır. Bu zor kullanma hususunda bütün ilgililer⁽¹⁵⁰⁾ yardıma mecburdurlar (A.A.T.U.H.K. Mad. 6, 80).

A.A.T.U.H.K.'nun 65 nci maddesi köylerde ve köy kanunu uygulanan bucaklarda yapılacak menkul mal haczinin, bu yerlerin ihtiyar kurullarınca yapıldığını belirtmekle; ihtiyar kurullarına ayrıca bir görev vermiştir. Diğer bir deyişle; köy ve bucak ihtiyar kurulu alacaklı tahsil dairesi yerine geçmekte ve onaylı haciz varakasına dayanarak borçlunun mallarını ve haklarını haczetme yetkisine sahip bulunmaktadır.

(148) Talih UYAR, "Haczin Yapılış Şekli ve Haciz Yapan Memurun Yetkisi" **İstanbul Barosu Dergisi**, (Ocak/Mart 1990), s. 96.

(149) KURU, C. I., s. 629, Dipnot. 61.

(150) Kuvvet kullanılması gereken hallerde, yazılı başvuru üzerine kolluk memurları (polis, jandarma) haczi yapan memura yardım etmek ve emirlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Köylerde, haczi yapan memurun emirlerini köy muhtarları yerine getirmeye mecburdur.

Aynı maddenin son fıkrasıyla⁽¹⁵¹⁾ Maliye Bakanlığının tespit ve ilan edeceği vergilerle⁽¹⁵²⁾ sınırlı olmak üzere, aynı görevin muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerinden birinin hazır bulunması halinde yerel en büyük mal memurunun tayin edeceği memur tarafından da yerine getirilebileceği kabul edilmiştir.

Maddede geçen en büyük mal memuru deyimi; illerde Defterdar ile ilçelerde Malmüdürünü ifade etmektedir. Demek ki köylerde ve köy kanunu uygulanan bucaklarda uygulanacak hacizlere (özellikle Maliye Bakanlığınca tespit ve ilan edilecek vergilere) ilişkin haciz varakaları Defterdar ve Malmüdürü tarafından tasdik olunacaktır. Bunları Vali ve Kaymakamın (veya tevkil edecekleri kimselerin) tastikine lüzum yoktur. Vali veya kaymakam maddenin birinci fıkrasında sözü edilen hacizler için haciz varakasını tasdik etmekle mükelleftir⁽¹⁵³⁾.

A.A.T.U.H.K.'nın 62'nci maddesine göre, borçlunun mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü kişiler elindeki menkul malları ile gayrimenkullerden, alacak ve haklarından kamu alacağına yetecek miktarı tahsil dairesince haczolunur. Maddede açıkça "tahsil dairesince tespit edilen" malların da haczedilebileceği hükme bağlanmış olduğuna göre, borçlunun hem bildirimde gösterdiği malların, hem de bunlar dışında kalan mal, hak ve alacakların hacze konu edinilebileceği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle borçlunun, mal bildiriminde gösterdiği malların, haciz

(151) 1.1.1981 tarihinden geçerli olmak üzere değiştirilmiştir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanuna değişiklik yapılmasına ilişkin kanun (Kanun No: 2347) **Resmi Gazete**, no: 17.174. 28.11.1990.

(152) Maliye Bakanlığı Gelir Kurumlar ve Gider Vergileri olarak belirlemiştir. Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 359, **Resmi Gazete**, no: 17221; 15.1.1981.

(153) ŞİMŞEK, s. 618-619; AYKAÇ, s. 264-265.

bakımından bir önceliği ve ayrıcalığı olmayıp, kanun metninde ifade edildiği üzere, tahsil dairesi kendi tespit ettiği malları da haczedebilir. Hatta lüzum gördüğü taktirde mal bildirimindeki malları bir yana bırakarak tamamen kendisinin tespit ettiği malları haczedebilir⁽¹⁵⁴⁾.

Haczin yapılması için, borçlunun mutlaka mal bildiriminde bulunması şart değildir. Kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlu belli bir süre içinde mal bildiriminde bulunmazsa, tahsil dairesince tespit edilen borçlu ve üçüncü kişiler elindeki menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarından kamu alacağını karşılayacak miktarlarının derhal haczi mümkündür. Mal bildiriminde bulunmayan borçlunun A.A.T.U.H.K.'nun 60 ncı maddesine göre hapsen tazyiki, borçluya ait malların haczine mani değildir.

İ.İ.K. alanına giren hacizlerde de icra memuru, borçlunun beyan ettiği malların var olup olmadığını ve gerektiğinde tamamlama haczine başvurma sözkonusu olduğunda haczedilebilecek mallar bulunup bulunmadığını araştırmaktadır.

İcra memuru haczi uygularken haczedilen malın mevcut olduğuna kani olmalıdır. Haczedilen malların değerlerinin ayrı ayrı belirlenmesi gerekir. Aksi taktirde haciz geçersizdir. Haczi yapan memur, haczettiği malın kıymetini takdir eder, icabında bilirkişiye müracaat edebilir (İ.İ.K. Mad. 87 ; A.A.T.U.H.K. Mad. 81). İcra memurunun haczedilecek malın kıymetini takdir yetkisi önemlidir. Çünkü, borca yetecek miktarda mal haczolunur; fazlasının haczedilmemesi gerekir (A.A.T.U.H.K. Mad. 62)⁽¹⁵⁵⁾.

(154) ŞİMŞEK, s. 578 ; Maliye Bak. Gel. Gen. Müd. 26.10.1987 gün ve UYG: 2490630-48/69746 sayılı genel yazısı.

(155) İ.İ.D. 22.2.1956 gün E. 2530 K. 2511, UYAR, 228.

Haczi yapan daireler, hacizde tarafların karşılıklı yararlarını birlikte değerlendirmek ve aralarında denge kurmak zorundadır. Yasa koyucu haciz uyulmasında memura takdir yetkisi verirken bunun hangi yollarda kullanacağını da İ.İ.K. Mad. 85, A.A.T.U.H.K. Mad. 62'nin son fıkralarında göstermiştir. Hacedilen mala değer biçilmesinde muhafazasında hangi malın hangi sıra içinde haciz edileceği konusunda haciz memurunun taraflar arasında bir denge kurmasını, tarafsızlıkla hareket etmesini önermiştir⁽¹⁵⁶⁾. Hem alacaklı hem de icra memuru sıfatının tahsil dairesinde birleştirilmesine rağmen durum değişmeyecektir⁽¹⁵⁷⁾. Aksi halde haczi yapan memurun disiplin ve hukuksal sorumluluğu sözkonusu olur.

İ.İ.K.'nunda olduğu gibi A.A.T.U.H.K.'nunda da menkul ve gayrimenkul mallar ile haklardan hangilerinin öncelikle hacedileceği konusunda amir bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat, borçlunun alacağı yetecek kadar malı hacedilirken, yokluğu borçluya en az yük teşkil edecek ve haczi ve satılması en kolay olan mallardan başlanması gerekir⁽¹⁵⁸⁾. Haciz yapan memurun tarafların çıkarlarını mümkün olduğu kadar bağdaştırmakla yükümlü olduğunu da gözönüne aldığımızda, haciz yapan memurun, haczi yaparken belli bir sıraya (tertib)⁽¹⁵⁹⁾ uymak zorunda olduğu sonucuna varabiliriz.

(156) YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi" s. 99: Yargıtay 12 HD. 31.7.1987 E. 1986/12091, K. 1987/8559. Ali Abdullah DOĞAN, Cemil ALVER, **İcra ve İflas Kanunu**, Ankara: 1989., s. 67.

(157) ŞİMŞEK, s. 579: Dnş. 3. D. 22.1.1992: E. 1991/1116, K. 1992/189, ÜNLÜ, s. 608-609.

(158) Maliye Bakanlığı bu konuda büyük bir hassasiyet göstermektedir. M. B. Gelirler Gen. Müd. 15.5.1984 gün ve 46236/44301 250 Sayılı genel yazısı: **M. B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.01.05.

(159) KURU, C. I., s. 634 : YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", s. 107.

Hacizde borçlu tarafından başkasına ait olduğu beyan ve üçüncü kişiler tarafından o mal üzerinde mülkiyet ve rehin hakkı iddia (A.A.T.U.H.K. Mad. 62, İ.İ.K. Mad 96 vd) edilmiş bulunan malların⁽¹⁶⁰⁾ haczi en sonraya bırakılır. Aynı şekilde daha önce başka alacaklılar tarafından kesin olarak⁽¹⁶¹⁾ veya ihtiyaten haciz edilmiş olan mallarında haczi en sonraya bırakılır. Bununla beraber haczedilen mallar, alacağı karşılayacak miktar ve değerinde değilse, bu mallar da haczedilir.

Yukarıda belirtilen maddelerle sağlanmak istenen husus bir uyuşmazlıktan, yeni uyuşmazlıklar üretmemektir. Bu durumda memur, mülkiyeti ihtilafsız olan diğer malları bir tarafa bırakarak, uyuşmazlığa konu olan malı haczetmekte direnmesi, ya da esasen üzerinde haciz konulmuş olan malı yeniden hacze kalkışması yeni ihtilaflara yol açacağı gibi iyi niyet kuralı ile de bağdaşmaz⁽¹⁶²⁾.

Mülkiyeti ihtilafsız mallardan da ilk önce menkul mallar haczedilmelidir. Menkul malların haczi ve satılması daha kolaydır ve bu tarafların menfatine de uygundur. Çünkü gayrimenkuller borçlunun ve ailesinin ekonomik varlığını devam ettirmek için menkullerden çok daha önemli olup, gayrimenkullerin yerine konması menkullere oranla daha

⁽¹⁶⁰⁾ Doktrinde bu tür mallara çekişmeli (nizalı) mallar denilmektedir. UYAR, s. 202: KURU, C. I., s. 634.

⁽¹⁶¹⁾ A.A.T.U.H.K.'nin 62 nci maddesinde ihtiyaten haczolunmuş mallardan söz edilmiş olmakla beraber, üçüncü kişinin daha önce kati olarak haczedilmiş olduğu malların da haczi mümkündür. Bu husus aynı kanunun 21'inci maddesinin metninden açık ve seçik olarak anlaşılmaktadır. Bu taktirde ise anılan madde de öngörülen şekil ve şartlarda hacze iştirak söz konusu olmaktadır.

⁽¹⁶²⁾ ŞİMŞEK, s. 579.

zordur. Bu nedenle, borçlunun bilinen haczedilebilir menkul malları alacağı karşılamaya yetmekte ise, borçlunun gayrimenkulleri haczedilmemelidir. Gayrimenkullerin haczinde de mesken haczi son çare olmalıdır. Bu durum sosyal hukuk devletinin garanti altına aldığı mülkiyet hakkının, bireye şahsiyetini geliştirebileceği bir hareket alanı sağlamak zorunda olmasından, hayatın idamesinde meskenin çok önemli bir yere sahip olmasından kaynaklanmaktadır⁽¹⁶³⁾.

Ayrıca menkul malların haczinde de bir sıraya uyulmalıdır. Menkul mallardan muhafazası ve satılması kolay olanlar (para, altın, gümüş gibi) ile yokluğu borçluya en az yük teşkil edenler, daha önce haczedilmelidir.

Borçlunun üçüncü kişilerdeki alacakları da, menkul gibi (İ.İ.K. Mad. 106) gayrimenkullerden önce haczedilmelidir.

Borçlunun bilinen mülkiyeti ihlilafsız menkul malları alacağı karşılamaya yetmezse, o zaman aynı nitelikteki gayrimenkulleri haczedilir. Burada da yukarıda belirtilen menkullerin haczindeki kriterler esas alınarak gayrimenkuller de sıraya göre haczedilmelidir.

Gayrimenkullerin haczi onun hasılat ve menfaatlerini de kapsadığından haczi yapan dairenin, haczettiği gayrimenkulün hasılat ve menfaatlerini toplaması ve idare ve işletmesi için gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

Gayrimenkullerin haczine münhasır olmak üzere gerek A.A.T.U.H.K. gerekse İ.İ.K.'nu haczinde sıra kuralına bir esneklik

⁽¹⁶³⁾ YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi" s. 104-108.

getirerek, haczolunan gayrimenkullerin arttırılmaya çıkarılmadan borçlunun, borcunun tamamına yetecek miktarda menkul mal veya vadesi gelmiş sağlam alacak gösterirse gayrimenkul üzerinde haciz devam etmek suretiyle menkul ve alacaklar da haczolunur. Bu durumda mahcuz kalmış olan gayrimenkulün idare ve işletmesine, hasılat ve menfaatlerine haczi yapan dairece hiç bir şekilde müdahale edilmemesi lazımdır⁽¹⁶⁴⁾.

Borçlunun bilinen mülkiyeti ihtilafsız malları alacağı karşılığa yetmezse o zaman ihtilafli malları da haczedilir (İ.İ.K. Mad. 85, A.A.T.U.H.K. Mad. 62). Bunlar üzerindeki iddialardan haciz tutanağına yazılır (İ.İ.K. Mad. 102, 96, A.A.T.U.H.K. Mad. 64, 66).

Sırası geldiğinde değinmek üzere kısaca belirtelim ki İ.İ.K.'da olduğu gibi A.A.T.U.H.K.'da da kısmen veya tamamen haczedilmezlik sorunu ile karşılaşılabilir. Diğer bir ifade ile haciz uygulanırken, haczi kabil olmayan malların gözönünde bulundurulması gerekir.

İ.İ.K.'nın 85/V nci maddesi uyarınca hasılatı (geliri) paraya çevirme giderlerini (ve gerektiğinde muhafaza ve idare giderlerini) geçmeyeceği muhakkak olan şeyler haczedilemez⁽¹⁶⁵⁾. Bu maddeye tekabül eden A.A.T.U.H.K. 62 maddesinde ise böyle bir ifade yer almamıştır. Böyle bir ifadenin A.A.T.U.H.K.'da yer almaması bu ilkenin vergi icra hukukunda da uygulanmayacağı anlamına gelmez.

(164) YILDIRIM, "İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", s. 107.

(165) Örneğin, işlemez durumda ve bir çok parçaları noksan olan eski bir otomobil. Fakat alacaklı hacizde ısrar eder ve muhafaza ve idare giderlerini de verirse, o malın haczedilmesi gerekir. KURU, C. I., s. 635.

Haciz hakkındaki Tahsili Emval Kanunu 9'uncu maddesi⁽¹⁶⁶⁾ hükmü borçlunun, mallarının haciz ve satışında bir sıra takip etmiş ve borçlunun menkul ve gayrimenkul mallarından, hak ve alacaklarından ve sair gelirlerinden borcu karşılayacak miktarına aynı zamanda haciz konulabilmesine imkan vermemiştir. Kanuna göre gayrimenkullerin haczedilebilmesi için haczedilen diğer malların satılması gerekmektedir. Bu durum uygulamada bir çok mal kaçırılmalara yol açmıştır. Bilindiği üzere gerek İ.İ.K. gerekse A.A.T.U.H.K. hükümleri böyle durumlara imkan vermeyecek şekilde düzenlenmiştir⁽¹⁶⁷⁾.

C. ACİZ HALİ

Aciz⁽¹⁶⁸⁾ hali, bir kişinin borçlarını ödeyemeyecek durumda olmasıdır.

A.A.T.U.H.K.'nun 75'inci maddesine göre; kamu alacağının tahsili için, bu kanun hükümleri dairesinde yapılan takibat sonucu, borçlunun

⁽¹⁶⁶⁾ Tahsili Emval Kanunu Madde 9: "Tekasiti muayyenesi hulûlünde deynini ifa etmeyen mükellefinin beher kariye ve mahalle için tahsildarı marifetiyle derhal defteri tanzim olunarak ve nihayet on gün zarfında yine tesviye etmiyen mükellefin hakkında tedabiri feraiye ittihaz kılınacağı şerhedilerek ol kariye veya mahallenin münasip bir mevkiine talik olunacaktır. Defteri mezkûrun talikinden itibaren on gün mürur ettiği halde tediyel deyin için mükellefin bey'ü furuhtu Mecelici Ahkâmı Adliye ve İcra Kanunu mucibince mecaz olan ve sahipler hakkında bey'i ehven bulunan evvelemirde eşyayı beytiye ve emvali menkule ve badehu ledelhace akar vesair emvali gayrimenkulleri haciz ve furuht ile istifayı deyin edilir. Deynin tamamen istifası zammında haciz ve furuht muamelesine müracaat hakkı baki kalmak üzere mükellef gerek devairi resmiede ve gerek ticarethane ve müessesatı hususiyede müstahdem eshabı maaştan ise başkaca rubu maaşına dahi müracaat olunur", Akif ERGİNAY, **Türkiye Cumhuriyet Dönemi Vergi, Resim ve Harç Kanunları**, 1920-1977, 1. Kanun, Ankara, 1977.

⁽¹⁶⁷⁾ AKMANSU, s. 230: ÖZER, s. 128.

⁽¹⁶⁸⁾ Aciz (veya Acz) arapça bir kelime olup, 1- Eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz, 2- Zayıf, güçsüz anlamındadır. DEVELLİOĞLU, s. 9.

aciz halinde olması için, borçlunun haczi mümkün menkul ve gayrimenkul malı ile hak ve alacağının olmadığı veya var ise bunların haczolunarak satılmasına rağmen, satış bedelinin borcu karşılamadığının tesbiti gereklidir. Görüldüğü gibi, tahsil dairesinin aciz fişi düzenleyebilmesi için borçlunun mallarının paraya çevrilmesini beklemeye ihtiyacı yoktur. Yapılan takip sırasında borçlunun aciz halinde olduğu kabul edilerek aciz fişi tanzim edilmesi gerekir.

Bu durumda bulunan borçlular hakkında yapılan takip safhaları ile bakiye borç miktarı, bir aciz fişinde (belgesinde)⁽¹⁶⁹⁾ gösterilerek aciz hali tesbit edilir⁽¹⁷⁰⁾.

Bilindiği üzere A.A.T.U.H.K. aciz fişine bağlanmış kamu alacağının zamanaşımına uğrayacağı yolunda bir hükme yer vermemiştir. Aksine, 76'ncı maddede aciz halindeki borçlunun mal varlığının zamanaşımı süresince devamlı izleneceğinden söz edilmekle, kamu alacağını ödeme güçsüzlüğü tespit edilenler hakkında, zamanaşımının işlemeye devam edeceği kabul edilmiştir.

Demek oluyor ki, kamu alacağını takiple yükümlü olanların borçluyu sürekli takip altında bulundurmaları gerekir. Diğer bir deyişle

⁽¹⁶⁹⁾ A.A.T.U.H.K.'nın 75'inci maddesi hükmü "Borç ödenmeden aciz vesikası" ile geçici aciz belgesini düzenleyen İ.İ.K.'nin 105'inci madde hükmüne paralellik arz etmektedir. ÜNLÜ, s. 701.

⁽¹⁷⁰⁾ İ.İ.K.'nin 105'inci maddesi uyarınca, haciz sırasında borçlunun haczedilebilir malı bulunmazsa, durumu haciz tutanağı ile tespit olunur. Bu şekilde düzenlenen haciz tutanağı kesin aciz belgesi niteliğindedir. Bu halde, aciz fişinin düzenlenmesine gerek yoktur. Çünkü düzenlenen aciz tutanağı doğrudan doğruya aciz fişi (belgesi) yerine geçer. Bu halde, aciz belgesinin hükümleri de haciz tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren başlayacaktır. A.A.T.U.H.K.'da ise bu şekilde düzenlenen tutanağın aciz belgesi hükmünde olduğuna bir ifade yer almamıştır.

yetkililer belli aralıklarla kamu borçlusunu yoklamak, hakkında bilgi toplamakla yükümlüdür.

Borçlu hakkında zamanaşımı süresinde yapılacak mali durum araştırmasında, haczi kabil mal tespit edilirse, yeniden ödeme emri tebliğ edilmeden haciz yapılarak, borcun tahsili sağlanır. Haciz yapılması ile de zamanaşımı kesilmiş olur. Kesilen zamanaşımı ise yeniden işlemeye başlar (A.A.T.U.H.K. Mad. 103).

A.A.T.U.H.K. hükümlerine göre yapılan takibat sonucu, aciz halindeki borçlu hakkında teminat ve faiz aranmadan 48'inci maddeye göre iki yıla kadar borcun tecili mümkündür. Bu şekilde borçlu tecil müddeti içinde takibata uğramadan bir iş tutmak ve ileride borcunu ödemek imkanına kavuşabilecektir.

Aciz halinde bulunan kamu borçlusu, sonradan edindiği malları ve gelirleri onbeş gün içinde tahsil dairesine bildirmek zorundadır. Bildirimde bulunmayan borçlu, A.A.T.U.H.K.'nun 112'inci madde hükmüne cezalandırılır.

III. HACZİN KONUSU

Haczin konusu borçlunun menkul ve gayrimenkul malları, üçüncü kişilerdeki alacakları ve diğer mal varlığı, haklarıdır.

Haczin konusunu teşkil eden mal, alacak ve hakların her birinin haczindeki özellikleri guruplandırılarak incelemek yerinde olur.

A. MENKUL MALLARIN HACZİ

Menkul malların⁽¹⁷¹⁾ haczi taşınabilir cinsten eşyanın bir borç sebebiyle icra memurluğunca, tasarrufunun el konularak önlenmesi olayını ifade etmektedir. Kanunda yazılı koruma önlemleri alınmış olsun veya olmasın haciz işleminin uygulanmasıyla menkul malların haczi tamam olur. Artık bu mallar üzerinde hak ileri süren hiç kimsenin hukuki bir tasarrufu söz konusu olamaz.

Menkul mal haczini uygulamaya giden memur öncelikle kendini tanıttıktan sonra⁽¹⁷²⁾ karşılaştığı malları gözden geçirip hangilerinin borcu karşılayabileceğine ve uyuşmazlık konusu olup olmadığına, haczi kabil bulunup bulunmadığına karar vererek, objektif ölçüler içinde daha kolay ve daha az masrafla paraya çevrilebileceklerini tespit ettikten sonra sırasına göre hacze başlamalıdır.

Borcun tahsilini teminat altına almak için borçlu veya zilyedin elinde bulunan her türlü menkul mallar (A.A.T.U.H.K. Mad. 79) haciz tutanağı düzenlenerek haczolunur ve haciz tutanağında yapılan haczin teminat, ihtiyati veya kati hacizlerden hangisinin olduğu belirtilir.

(171) Gemi siciline kayıtlı olmayan Türk gemileri ile (gemi siciline kayıtlı olan ve olmayan) yabancı gemiler menkul mal hükmünde sayıldığından, bunlar da menkul mallar gibi haczedilir (İ.İ.K. Mad. 23 son fıkra). Aynı şekilde gecekondu ve barakalarda arsadan ayrı olarak; teferruat durumunda olan mallar (teferruatın tabi olduğu gayrimenkulün üçüncü bir kişiye ipotekli bulunmaması ya da gayrimenkul teferruat hariç tutulmak suretiyle ipotek edilmesi durumunda) menkul mallar gibi haczedilir. Bkz. Yargıtay 12 HD 18.11.1985 gün E. 4031.K. 9636, İcra İf. Dai. 4.6.1965 gün E. 6853. K. 7026, UYAR, s. 256, 257, 277, ÜNLÜ, 705-707: Tahsilat Genel Tebliği, Seri No: 323. 17.10.1967 gün 2161776-122/148-42539 sayı, AYKAÇ, s. 612-614.

(172) **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.10.

Düzenlenen haciz tutanağında ayrıca menkul malın cinsi, türü, niteliği, markası, sayı ve miktarı, tahmin edilen değeri, haczin dayanağı olan zabıt varakasının tarih ve numarası, haczin yapıldığı yer, gün ve saat, haciz sırasında bulunan kimseler, varsa üçüncü şahısların iddiaları, haczedilen menkul malların nereye ve kimlere teslim edildiği, menkul malların değiştirilmesine mani olacak ne gibi tedbirlerin alındığı, haciz esnasında hazır bulunan kişilerin ad ve soyadları ile adresleri, menkul malın güvenilir kişiye veya borçluya teslim edilmişse, bunların imzaları ve adresleri ve sair gerekli hususlar belirtilir.

Bu şekilde düzenlenen haciz tutanağı haczi yapanla orada hazır bulunanlar tarafından imzalanır. Haciz tutanağının düzenlenmesinden amaç, haciz işlemlerini ıspat ve olayı bildirmektir. Diğer bir ifade ile haciz tutanağı sadece haciz durumunun ve haczedilen şeylerin ıspat vesikası niteliğini taşır. Onun için haciz tutanağı haciz esnasında tanzim edilir⁽¹⁷³⁾.

Haciz tutanağının bir örneği borçluya veya zilyede ya da bunların vekilleri, işçi, mustahdem veya aile bireylerinden birisine elden verilir. Gıyaben yapılan hacizlerde tutanağın bir örneği borçlu veya zilyede derhal tebliğ olunur (A.A.T.U.H.K. Mad. 78).

Tebliğatin derhal yapılması kanunda öngörüldüğüne göre bu gibi durumlarda vakit geçirmeden memur eliyle tebliğ yoluna gidilmesi icabeder (V.U.K. Mad. 107, A.A.T.U.H.K. Mad. 8).

İ.İ.K.'nun mad. 103'de gıyapta yapılan haciz sırasında düzenlenen haciz tutanağının tarafların üç gün içinde incelemesi ve diyecekleri

⁽¹⁷³⁾ AYKAÇ, s. 291.

varsa söylemeleri için icra dairesine davet edileceği belirtilmiştir⁽¹⁷⁴⁾. Bu nedenle alacaklı ve borçluya haciz tutanağının bir örneğinin gönderilmesi zorunlu değildir. Böyle bir zorunluluk sadece ihtiyati haciz tutanakları (İ.İ.K. Mad. 262/II) için vardır.

Ancak hemen belirtelim ki, bugün için de İ.İ.K.'nda taraflara haciz tutanağının bir örneğinin gönderilmesine engel bir hüküm yoktur. Hatta icra dairesinin zorunlu olmamalarına rağmen, hemen, haciz tutanağının bir örneğini hacizde hazır bulunmayan taraflara göndermeleri daha uygun olur. Çünkü, nasıl olsa tarafların icra dairesine başvurarak haciz tutanağının bir örneğini isteyebilme yetkileri (İ.İ.K. Mad. 8/II) vardır. Nitekim uygulamada da bazen madde 103'de bahsi geçen davetiye yerine geçmek üzere haciz tutanağının bir örneğinin hacizde bulunmayan taraflara tebliğ olduğu görülmektedir⁽¹⁷⁵⁾.

Hacedilen menkul mallara, haczi yapan memur tarafından değer biçilir. Diğer bir ifadeyle, haczi yapan memur, mahcuz menkul malın tahmin edilen değerini haciz tutanağında tespit etmek suretiyle haczi tamamlar (A.A.T.U.H.K. Mad. 77, 78, 81, İ.İ.K. Mad. 87).

A.A.T.U.H.K.'nun 65 nci maddesi uyarınca köylerde ve köy kanunu uygulanan nahiyelerde menkul mal haczi haciz varakası üzerine Köy İhtiyar Kurullarınca yapıldığından, bu şekilde yapılan hacizlerde değerlendirme anılan Köy İhtiyar Kurullarınca yapılır.

(174) Haciz yokluğunda yapılmış olan borçlu ve alacaklı, icra dairesinin yetki çevresi dışında oturuyorsa, icra dairesi üç günlük süreyi, H.U.M.K.'nun 164 ncü maddesine göre uzatır. Çünkü maddenin 2 nci cümlesindeki "Kanunen zammı lazım gelen müddetler mahfuzdur" deyimini ile, H.U.M.K.'nun 164 ncü maddesine yollama yapılmak istenmiştir.

(175) UYAR, "Haczin Yapılış Şekli ve Haczi Yapan Memurun Yetkisi", s. 108.

Bu gibi yerlerde gerek görülen hallerde, örneğin, Gelir ve Kurumlar Vergileriyle Gider Vergileri için muhtarın veya ihtiyar kurulu üyelerinden birinin huzuru ile tahsil dairesine menkul mal haczi yaptırmaya o mahallin en büyük mal memuru (Defterdar veya Malmüdürü) yetkili olduğundan bu gibi hallerde menkul mala muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerinden biri ile hacze görevlendirilen icra memuru veya tahsildar kıymet takdir eder ve durumu haciz tutanağına geçirir.

Takdir edilen değer borçlu veya tahsil dairesinin itirazına maruz kalmaması için hacze yetkili olanlar tarafından bütün karinelere baş vurulmak ve gerektiği taktirde bilirkişinin fikir ve açıklamaları alınmak suretiyle takdiri doğru olur. Çünkü bu kıymet menkul malın satışında esas alınacağından gerçeğe uygun olarak takdir edilmesi lazımdır. Takdir edilecek olan kıymet borçlu tarafından noksan görüldüğü taktirde tahsil dairesine müracaatla yeniden kıymet takdiri istenebilir. Tahsil dairesi tarafından konulan kıymet noksan veya fazla görüldüğü taktirde de mahcuz mala yeniden kıymet takdir ettirilir. Gerek borçlunun müracatı gerekse tahsil dairesinin göreceği lüzum üzerine menkul mala yeniden değer biçilmesi icabettiği taktirde bu kıymetin bilirkişiye takdir ettirilmesi lazımdır.

A.A.T.U.H.K.'nin 81 nci maddesinde, borçlunun bilirkişiye de değer biçilmesi talebini içeren müracaatının hangi süre içerisinde yapılacağına dair herhangi bir hüküm yoktur. Hacedilen menkul mallar aynı kanunun 84 ncü maddesine göre, haczin yapıldığı tarihin üçüncü gününden⁽¹⁷⁶⁾ üç ay içinde satışa⁽¹⁷⁷⁾ çıkarılacağından

(176) İ.İ.K.'nin 112. maddesinde böyle bir süreye yer vermemiştir.

(177) Emin ÖZDEMİR, "Hacizli Malların Satışında Bir Sorun" **Vergi Sorunları Dergisi**, S. 75., (Kasım-Aralık/1994), s. 18-21; Mehmet BULUT, "Kimi Menkul Malların Haciz ve Satışında Dikkat Edilecek Hususlar" **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, S. 133., (1 Ağustos 1992). s. 48-50; ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 469-479.

borçlunun, bilirkişiye de değer biçtirilmesi talebini bu süre içinde yapması icap eder. Malın satışa çıkarılmasından sonra yapılacak bu gibi müracaatların yerine getirilmesi mümkün değildir.

İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre yapılan hacizlerde ise kıymet takdirine, 16 ncı madde de yer alan yedi günlük süre içerisinde takibin yapıldığı icra dairesinin bağlı bulunduğu tetkik merciinde⁽¹⁷⁸⁾ gerek borçlu gerekse alacaklı şikayet edebilir. Mercii bu husustaki kararı kesindir; temyiz edilemez⁽¹⁷⁹⁾.

Menkul malların haczedilmiş sayılabilmesi için haczi yapan idarenin istediği zaman bu mallara el koyabilme imkanına sahip olması gerekir. Bunun için haczi yapan memurun, haczettiği malları ya kendisi ele geçirip dairesinde muhafaza altına alması veya yediemine teslim etmesi veya istenildiği zaman verilmek şartı ile geçici olarak borçlu veya üçüncü kişi elinde bırakması gerekir. Her üç halde de haczi yapan idare satılacağı zaman hacizli menkul malı elde edebilmek imkanına sahip olur. Diğer bir ifade ile hacizli malı, idarece kendilerine yapılacak ilk talep üzerine derhal geri vermek mecburiyetindedirler. Bu mecburiyet, malların kendilerine teslim edildiği durumları ile aynen geri verilmesini de kapsamaktadır. Bu durum; haciz esnasında düzenlenen tutanağa göre tayin edilir.

Haczin önemli sonuçlarından biri kuşkusuz hacze konu edilen malın satış anına kadar aynen muhafazasıdır. Gayrimenkul

(178) Yargıtay 12 HD 13.6.1989 gün E. 1988/14128, K. 8659; 22.2.1988 gün E. 1987/4247, K. 1835, 9.2.1988 gün E. 1988/3593, K. 1179; 14.12.1987 gün E. 13663. K. 13059, 15.6.1987 gün E. 1986/10958, K. 7501. UYAR, s. 218-220.

(179) Yargıtay 12 HD. 14.3.1989 gün E. 1988/8143. K. 3585, 17.1.1989 gün E. 4040, K. 365, 28.11.1988 gün E. 2539. K. 12105, UYAR, s. 221-222.

hacizlerinde tapu kütüğüne yazı ile haczin bildirilmesi yeterli olmasına karşın, menkul malların gerek borçluya gerekse güvenilir bir kimseye teslimi ve olduğu gibi saklanması uygulamada daima sorunlara neden olmuştur⁽¹⁸⁰⁾.

Gerek A.A.T.U.H.K.'nun 82 nci maddesi gerekse İ.İ.K.'nun 88 nci madde hükümleri gereğince haczedilen menkul malların değer ve niteliklerine göre muhafazası iki bölüme ayrılmıştır.

Haczedilen para, kıymetli maden, mücevher, ticari senet, hisse senedi ve tahvil gibi her zaman kaybolması veya değiştirilmesi mümkün olan varlıkların, kaybolmalarını ve değiştirilmelerini önleyecek tedbirler alınarak bizzat haczi yapan dairece muhafazası lazımdır. Bu mallar, güvenilir bir kişiye veyahut güvenilir bir kişinin kefaleti altında borçlunun veya zilyedin kendisine bırakılamaz.

Tahsil dairesi sözkonusu malları kendi kasasında saklayabileceği gibi bankada da muhafaza edebilir. Bu gibi mallar özellikle tahsil dairesince muhafaza edileceğinden, anılan mallar ihtiyar kurulunca haczedildiği takdirde, gerekli muhafaza tedbirleri altında derhal tahsil dairesine gönderilir.

(180) Karşılaşılan güçlükler İ.İ.K.'nun uygulamasında da görüldüğünden Adalet Bakanlığı, İ.İ.K.'nun 88 nci maddesi hükümleri uyarınca hacizli malların muhafazası için uygun göreceği yerlerde depo ve garaj açabilmektedir. Depo ve garaj ücretleri ile çalışma esası ve usulleri Adalet Bakanlığınca ve yönetmelik hükümlerine göre yürütülmektedir. Bu konuda bkz. Mahcuz Malların Muhafaza Edileceği Adalet Bakanlığı Depo ve Garajlarının Çalıştırılmasına Dair Yönetmelik". **Resmi Gazete**, no: 19516. 13.7.1987: "Adalet Bakanlığınca Ait Depo ve Garajlarda Muhafaza Edilen Mallar İçin Alınacak Ücret Tarifesi" **Resmi Gazete**, no: 19516, 13.7.1987: Dnş. 1 D. 3.11.1986 gün E. 346. K. 381. ŞİMŞEK, s. 760-761.

İcra dairesi ise bu gibi malları alındığının nihayet ertesi işgünü çalışma saati sonuna kadar bankaya⁽¹⁸¹⁾ tevdi ederek, kendisinin muhafazasından çıkarır. (İ.İ.K. Mad. 9, İ.İ.K. Yönetmeliği Mad. 8,35,94,96).

İcra dairesi, paranın haczedilmiş olması halinde, bunu ödeme olarak kabul edip, hacizden kaçınamaz. Çünkü, icra memuru, diğer alacaklıların hacze katılmalarını sağlayabilmek için parayı haczetmeli ve İ.İ.K.'nın 100 ve 101 nci maddelerindeki süreleri yani "hacze katılma süreleri"nin geçmesinden sonra alacaklının paraya çevirme istemini beklemeksizin, haczedtiği parayı alacaklıya ödemelidir.

Tahsil dairesince haczedilen paralar da, menkul malların satışı hakkındaki esaslara göre işlem göreceğinden, A.A.T.U.H.K.'nin 84 ncü maddesi gereğince belirlenecek günden önce borca mahsup edilemez. Bu nedenle mahcuz para da aynı esaslar altında saklanır.

Yukarıda belirtilen kıymetli şeyler dışındaki diğer menkul mallar için haczi yapan memurun bu mallara fiilen el koymuş olması şart değildir⁽¹⁸²⁾. Haczi yapan memurun bu mallara hukuken el koymuş olması yani borçlunun bizzat elinde bırakması veya bir yediemine teslim etmesi yeterlidir.

A.A.T.U.H.K.'nin 82 nci maddesi hükmü uyarınca haczedilen sair menkul malın borçlunun veya zilyedin elinde bırakılması gerektiği halde, güvenilir bir kişinin kefaleti zorunludur.

⁽¹⁸¹⁾ İcra ve iflas dairelerinin aldıkları para ve değerli şeyleri yatıracakları bankalar; T.C. Ziraat Bankası, T. Emlak Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası, İller Bankası ve Devlet Yatırım Bankasıdır (İ.İ.K. Yönetmeliği Mad. 94).

⁽¹⁸²⁾ Haczi yapan memurun haczedtiği mallara fiilen el koyması şart değil ise de, malları fiilen haczetmiş olması şarttır. Bkz.: KURU, s. 643.

İ.İ.K.'nın 88 nci maddesi hükmü ise alacaklının izin vermesi⁽¹⁸³⁾ halinde yukarıda belirtilen menkul malları borçlu veya üçüncü kişinin⁽¹⁸⁴⁾ elinde, istediği zaman verilmek koşulu ile geçici olarak bırakılabileceğini belirtmiştir.

Alacaklı haczedilen menkul malların borçlunun elinde bırakılmasını kabul etmezse gideri peşinen alacaklıdan alınarak (İ.İ.K. Mad. 59, 95) haczedilen menkul mallar uygun bir yerde muhafaza altına alınır.

Adalet Bakanlığı haciz uygulandığı yerde, hacizli malların korunması için depo ve garaj açmışsa, hacizli mallar burada muhafaza edilir.

Depo ve garajlarda muhafaza edilecek hacizli malların bu yerlere getirilmesi, teslimi, yerleştirilmesi ve geri alınması işleri ilgili icra dairesince yerine getirilir. Bu işlere ait giderler, icra dairesince alacaklıdan peşin alınan avanstan karşılanır (İ.İ.K. Yönetmeliği Mad. 27).

Adalet Bakanlığına ait depo ve garaj bulunmayan yerlerde, alacaklının haczedilen malın borçlunun elinde bırakılmasını kabul etmemesi halinde, gideri peşin olarak kendisinden alınarak haczedilen mal, üçüncü bir kişiye yediemin olarak teslim edilir.

(183) Yargıtay 12 HD. 26.4.1989 gün E. 11004. K. 6344; 12 HD. 11.9.1979, gün E. 6027, K. 6709, UYAR, s. 242.

(184) Madde de geçen üçüncü kişi, borçluya ait olan bir mal kendi elinde haczedilmiş kimsedir. Yoksa borçlunun elinde haczedilen menkul malın bir yediemine teslim edilebilmesi için izninin alınmasına gerek yoktur.

Tahsil dairesi, kıymetli şeyler dışındaki menkul malları uygun göreceği yerde muhafaza altına alır. Bunun için, haczedilen mallardan tahsil dairesinde muhafaza edilmesinde fayda mulahaza edilenlerin derhal depoya nakledilmesi gerekmektedir⁽¹⁸⁵⁾.

Bu arada A.A.T.U.H.K.'nun 82 maddesinde rehinli malları haczedilmesi halinde, bu malı, tahsil dairesinin rehin sahibinin elinden alıp almayacağı hususunda açık ve seçik bir hüküm mevcut olmadığından, tahsil dairesinin, gerekli gördüğü taktirde, rehinli malı rehin sahibinin elinden alarak kendisinin uygun göreceği bir yerde muhafaza altına alması mümkündür.

İcra dairesinde aynı şekilde, üçüncü bir kişiye rehin edilmiş (İ.İ.K. Mad. 23) olan borçluya ait mallarıda (eğer bu malların rehinle temin edilmiş alacaktan fazla bir fiyata satılacağı umuluyorsa) haczedip muhafaza altına alabilir. Bu mallar herhangi bir nedenle satılmadığı taktirde rehin alacaklısına geri verilir (İ.İ.K. Mad. 88).

Yediemin kendisine teslim edilen hacizli malları istendiği zaman (önceki durumda) haczi yapan daireye vermek zorundadır (A.A.T.U.H.K. Mad. 83, İ.İ.K. Mad. 358)⁽¹⁸⁶⁾. Aksi halde yani yediemin hacizli malı daireye geri vermezse ve bu malların kendilerine atfolunacak bir sebepten dolayı telef ve zayi olduğunu ispat edemedikleri taktirde, hacizli malın haciz (veya yediemin) tutanağında tespit edilmiş olan

⁽¹⁸⁵⁾ **M. B. Gel. Gen. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü, Ayrım, 33205.**

⁽¹⁸⁶⁾ Yargıtay 12 HD. 7.10.1986 gün E. 15194. K. 10130: 14.6.1986 gün E. 451, K. 10458: 20.4.1981 gün E. 2633 K. 3958. UYAR, s. 252-254: İ.İ.D. 30.11.1962 gün E. 13251. K. 14061, KURU, C. I., s. 641: Dnş. 4 D. 25.5.1978 E. 1978/272, K. 1978/1724, ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 466-467.

kıymeti (A.A.T.U.H.K. Mad. 78, İ.İ.K. Mad. 87) haczi yapan idarece re'sen yediemine tanzim ettirilir⁽¹⁸⁷⁾.

Hacizli malları istenildiği zaman haczi yapan daireye teslim etmeyen yediemin bu eylemi aynı zamanda "yedieminlik görevini kötüye kullanma suçunu" oluşturduğundan hakkında T.C.K.'nun 276 ncı maddesine göre ceza davası açılır⁽¹⁸⁸⁾.

A.A.T.U.H.K.'nun kabulü ile yürürlükten kalkan Tahsili Emval Kanunda ise yediemin müessesesi mevcut olmadığından, kendilerine mahcuz mal bırakılan kişilerin hukuki ve cezai sorumlulukları ancak genel hükümler dairesinde tayin edilmekte idi. Bilhassa bu şahısların hukuki sorumlulukları hakkında mahkemelerin karar vermesi uzun zaman alması nedeniyle bu müesseseden yeterince yararlanılmıyordu. Bu hususu bilen tahsil dairesi de kamu alacağından dolayı haczettikleri menkul malları yediemine bırakmaktansa dairede saklamayı tercih ediyorlardı. Bu ise oldukça külfetli bir iş olduğu gibi haciz esnasında parası bulunmayan fakat borcunu iyi niyetle ödemek isteyen borçluların mallarının fuzuli olarak yerinden kaldırılmasına sebep oluyordu.

(187) Yargıtay 12 HD. 16.2.1985 gün E. 11762. K. 1325; 8.7.1980 gün E. 4155 K. 599; 25.11.1988 gün E. 11969, K. 14303. UYAR, s. 242-243, 258-259; Dnş. D.D.K. 11.2.1992 gün E. 1992/50, K. 1992/455; Dnş. 7. D. 21.5.1968, 1968/129, K. 1968/1018; 23.10.1973 gün E. 1972/3426. K. 1973/3107; Dnş. D.D.K. 23.2.1968 gün 1966/296, K. 1968/213; Yargıtay 12 HD. 29.9.1986 gün E. 1985/15251, K. 1986/9663. ÜNLÜ, s. 743-748; Dnş. 13.D. 19.11.1979 gün E. 1979/1104 K. 1979/2708. KIZILOT, "Vergi Uyuşmazlıkları ve Uygulaması ile İlgili Müktezalar ve Danıştay Kararları" s. 742-743.

(188) Yargıtay 4 CD. 31.3.1961 gün E. 1237, K. 1514; 25.9.1964 gün E. 3660 K. 3917; Yargıtay süresinde satış istenmemesi nedeniyle haczin kalkması halinde, yediemin görevini kötüye kullanma suçunun unsurlarının oluşmayacağı ve bu nedenle yedieminin mahkumiyetine karar verilemeyeceği düşüncesindedir. Bkz. ÜNLÜ, s. 743; Yargıtay 4. C.D. 22.11.1989 gün E. 1989/6416. K. 1989/7171, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 11, (Kasım/1990), s. 1723-1724.

A.A.T.U.H.K.'nun 83 ncü maddesiyle icra ve iflas hukuku sahasında olduğu gibi yediemin müessesesi kabul edilerek, söz konusu hadiseler düzeltilmiştir⁽¹⁸⁹⁾.

B. GAYRİMENKUL MALLARIN HACZİ

Medeni Kanun 632 nci maddesine göre, gayrimenkul mülkiyetinin konusu, yerinde sabit olan şeylerdir. Bu kanuna göre arazi, tapu siciline bağımsız ve daimi olarak ayrıca kaydedilen haklar, madenler taşınmaz mallardır. Bunlar, tapu siciline gayrimenkul olarak kaydedilir (M.K. Mad. 911).

Aynı şekilde gemi siciline kayıtlı Türk gemileri de gayrimenkuller gibi haczedilir. Kural olarak yola çıkmaya hazır gemiler⁽¹⁹⁰⁾ cebri icra yolu ile satılamayacağı gibi, ihtiyaten haciz de edilemezler (T.T.K. Mad. 892/I)⁽¹⁹¹⁾. Bu hükmün amacı, bir alacaklının yola çıkmaya hazır bir gemiye el koyarak, onun sefere çıkmasına engel olmasını

(189) AYKAÇ, s. 297.

(190) Gemilerin yola çıkmaya hazır sayılması koşulları için bkz. Nuray (DUYAR) BARLAS, "Yola Hazır Gemilerin İhtiyati Hacze Tabi Tutulmazlığı İlkesi" **İstanbul Barosu Dergisi**, (Nisan-Mayıs-Haziran/1987), s. 334-335.

(191) Yargıtay 12 H.D. 20.12.1984 gün E. 9928 K. 13231, UYAR, s. 588; Yola çıkmaya hazır geminin haczedilemeyeceğine ilişkin T.T.K.'nun madde 892'ini hükmü emredici niteliktedir. Yola çıkmaya hazır geminin haczini yasaklayan bu madde hükmü sadece özel hukuk ilişkilerinden doğan alacakların takibinde değil, aynı zamanda kamu alacaklarının A.A.T.U.H.K. veya diğer bir özel kanun gereğince tahsili amacıyla yapılan cebri icra tekiplerinde de geçerlidir. Çünkü devlet ve diğer bir kamu teşekkülünün mali menfaatini, yola çıkmaya hazır bir geminin sefere çıkması ile ilgili kişilerin menfaatinden üstün tutulmaması gerekir. Buna mukabil kamu hukuku kanunları ve bilhassa ceza kanunları gereğince resmi makamlarca -alacak takibi dışında- yapılacak el koyma ve seferden alıkoymalar yasak hükmünün dışındadır. Tahir ÇAĞA, Rayegân KENDER, **Deniz Ticareti Hukuku III**, 3. B. Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 98.

önlemektir⁽¹⁹²⁾. Ancak T.T.K. madde 892/I'de belirtildiği gibi haczi gerektiren borç, zaten bu yolculuk dolayısıyla yapılmışsa yasak hükmü uygulanmaz⁽¹⁹³⁾. Bu ihtiyati haciz muafiyetinden sicile kayıtlı olan ve olmayan Türk gemileri faydalanır⁽¹⁹⁴⁾. Yabancı gemiler faydalanamaz (T.T.K. Mad. 867, 892/II)⁽¹⁹⁵⁾.

Kamu borçlusunun, yola çıkmaya hazır gemisi hakkında, tahsil dairesine kati haciz uygulanabilir. Ayrıca, yola çıkmaya hazır geminin A.A.T.U.H.K.'na göre menkul ve gayrimenkul hükmünde olması, kati haciz uygulanmasına engel değildir. Bu şekilde gemisi haczedilen borçlu geminin sefere çıkmasını sağlamak için alacaklı tahsil dairesinin iznini almak zorundadır (A.A.T.U.H.K. Mad. 73).

Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 5'inci maddesi gereğince, kat mülkiyeti de gayrimenkuller gibi haczedilir; Yalnız kat mülkiyeti, ona bağlı arsa payından ayrı olarak haczedilemez.

A.A.T.U.H.K.'nun 64'üncü maddesi uyarınca, her türlü menkul mallarla hak ve alacaklarda olduğu gibi gayrimenkul mallar da, alacaklı tahsil dairesince düzenlenen ve aynı kamu idaresinin mahalli en büyük memuru veya tevkil edeceği memur tarafından tasdik edilen haciz varakalarına dayanılarak haczedilmektedir.

Her türlü gayrimenkul malların ve gemilerin haczi, tapuya veya tapu sicilinin tutulduğu daireye haciz bildirisi tebliğ edilerek yapılır⁽¹⁹⁶⁾.

(192) Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAĞA, KENDER, s. 114-115.

(193) Yolculuk dolayısıyla yapılan borçlar, kredili olmaksızın satılan yakıt, kumanya ve teçhizat yahut yapılan hizmetlerin bedelleridir. Bu konuda bkz. ÇAĞA, KENDER, s. 100.

(194) Yargıtay 12. H.D. 23.6.1988 gün E. 1987/10822, K. 8478, UYAR, s. 587.

(195) İ.İ.D. 9.2.1973 gün E. 1016, K. 103, UYAR, s. 588.

(196) **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.20.

Tahsil dairesinin yetki çevresi dışındaki gayrimenkullerin haczinde ilgili tapu veya gemi sicillerinin tutulduğu daireye, doğrudan haciz bildirisi yazılmak suretiyle, haciz işlemi tamamlanmış olur⁽¹⁹⁷⁾.

Tahsil dairesi gayrimenkulün haczedildiğini ve haczin ne miktar alacak için konulduğunu Tapu Sicil Müdürlüğü'ne veya Gemi Sicili Memurluğu'na bildirir⁽¹⁹⁸⁾. Bu bildirim üzerine haciz tapu siciline (hacizler siciline) temlik kısıtlaması olarak şerh verilir (M.K. Mad. 920/2, Tapu Sicili Nizamnamesi, Mad. 79,81).

Haczin tapu veya gemi siciline yazılmasından önce tasarrufun iptalini gerektiren durumlar mevcut olmadıkça yapılmış her türlü tasarruf geçerlidir. Bu itibarla, iyi niyetli üçüncü kişilerin bu konudaki hakları, kamu alacaklısı idarenin haklarından önce gelir. Buna karşın gayrimenkulün haczedildiği siciline yazıldıktan sonra artık iyi niyetten söz edilemez ve üçüncü kişilerin yaptıkları işlemler geçerli sayılmaz (M.K. Mad. 931).

Üçüncü kişi şerhe rağmen taşınmazı iyi niyetle devir aldığını yada kendi yararına bir hakkın doğmuş olduğunu iddia ediyorsa, uyuşmazlığın istihkak davası prosedürü içinde çözümlenmesi gerekir (A.A.T.U.H.K. Mad. 67,68).

(197) İcra ve iflas hukukunda da uygulama aynıdır. Öte yandan, İ.İ.K.'nun 103'üncü madde gereğince gayrimenkulün haczedildiği hususunun borçluya bildirilmesi gerekir.

(198) İ.İ.K.'nun 91. maddesinde değişiklik yapan 9.11.1988 gün ve 3494 sayılı kanunun 10. maddesi uyarınca, borçlunun gayrimenkulünün tapu kaydına haciz konulmasını talep eden alacaklının, adı ile tebliğe yarar adresini de icra dairesi Tapu Sicili Müdürlüğü'ne bildirir. Tahsil dairesi de hacze konu olan kamu alacağı miktarının haciz bildirisinde yer almasına dikkat etmelidir. Bkz. Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 292, AYKAÇ, s. 545-546.

Gayrimenkullerin haczi bunların hasılat ve menfaatlerini de kapsar (A.A.T.U.H.K. Mad. 88).

Haczedilen gayrimenkul kirada ise haczi yapan idare, kiracılara da gayrimenkulün haczedilmiş olduğunu bildirir. Bu bildiriye, kiracılara işleyecek kiralardan bundan böyle daireye ödenmesi emredilir. Bu şekilde hacizden haberdar olan kiracı, hacizden sonra doğacak olan kendi alacağını kirayla takas edemez.

Öte yandan gayrimenkulün haczi ile üzerindeki mahsul yetişmiş olsun veya olmasın haciz anında hasat edilmişse hacze dahil olur. Ancak borçlunun bu mahsulden başka geçineceği yoksa, borçlunun ve ailesinin geçimleri için yeteri kadar mahsulden veya mahsul satıldıkça bedelinden uygun bir miktar bırakılır (A.A.T.U.H.K. Mad. 88).

Haczi yapan idare, hacizli gayrimenkulün idare ve işletmesi için gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler gayrimenkulü kiraya vermek, kiralardan toplamak, mahsulü satmak gibi tedbirlerdir.

İdare ve işletmenin gerektirdiği bu işlemleri haczi yapan idarenin bizzat yapmak mecburiyeti yoktur. Söz konusu dairenin denetimi ve gözetimi altında bu işlemler bir yediemin aracılığı ile yaptırılabilir gibi doğrudan doğruya borçluya da yaptırılabilir.

Borçlu, gayrimenkul satışa çıkarılmadan, önce borca yetecek miktarda menkul mal veya vadesi gelmiş sağlam bir alacak gösterirse, gayrimenkul üzerindeki haciz devam üzere, gösterilen menkul mal veya alacak da haczedilerek, gayrimenkulün hasılat ve menfaatleri ile işletmesi borçluya bırakılır (A.A.T.U.H.K. Mad. 61).

Bir gayrimenkulün haczi onun mütemmin cüzülerini (M.K. Mad. 619) ve teferruatını da (M.K. Mad. 777) kapsar.

Mütemmin cüzüler, gayrimenkul telef, tahrip veya tağyir edilmedikçe ondan ayrılması kabil olmadığı için taşınmazdan ayrı olarak haczedilemez⁽¹⁹⁹⁾. Teferruat ise, müstakil varlığı olan menkul bir maldır.

M.K.'nun 621 nci maddesinde “bir şeye ait yapılacak temlik tasarruflar da o şeyin istisna olmayan teferruatı da dahil olur” denildiğinden aksi kararlaştırılmadıkça (prensipten olarak) asli şeye taalluk eden tasarrufların teferruatı da kapsayacağı açıktır. Buna göre yapılan bir ipotek işleminde teferruatın hariç bırakıldığı kararlaştırılmış ve bu karar tapu siciline intikal ettirilmiş ise o takdirde teferruat ipotek dahil olmayacağından müstakilen haczedilebilir (İ.İ.K. Mad. 83/C)⁽²⁰⁰⁾.

Gayrimenkulün ipotekli olması, ayrıca haciz edilmesine engel değildir⁽²⁰¹⁾.

İcra dairesi, gayrimenkul kendilerine rehnedilmiş alacaklılara (ipotek alacaklılarına), gayrimenkulün haczedilmiş olduğunu bildirir (İ.İ.K. Mad. 92). A.A.T.U.H.K.'nun 89 ncu maddesi hükümleri ise, bildirme görevini tapu dairesine vermiştir. Bilindiği gibi, rehinli alacaklı rüçhan (öncelik) hakkına sahip olduğundan, satış bedelinden önce söz

⁽¹⁹⁹⁾ A.A.T.U.H.K.'nun Madde 72, İ.İ.K.'nun Madde 84 hükümleri bu kuralın istisnasıdır. Çünkü gayrimenkulün yetişmemiş mahsulleri (tabii semereleri), mütemmin cüzü olduğu (M.K. Mad. 620) halde yetişmeleri zamanından en çok iki ay önce (gayrimenkulden ayrı olarak) haczedilebilir.

⁽²⁰⁰⁾ Ejder, YILMAZ, “İcra ve İflas Kanunumuz Yine Değişti” **Ankara Barosu Dergisi**, (Ocak/1989) s. 113-114.

⁽²⁰¹⁾ Yargıtay 12 HD. 5.3.1985 gün E. 12185 K. 1949. UYAR, s. 291.

konusu alacağın ödenmesi gerekir. Ancak kamu alacağı gayrimenkul veya geminin aynına tekabül ediyorsa, o gayrimenkul bedelinden, tahsilinde rehinli alacaklardan önce gelir (A.A.T.U.H.K. Mad 21, İ.İ.K. Mad. 206, M.K. Mad. 754, 756).

Gayrimenkul üzerindeki haciz kalkarsa, daha önce haciz bildirisi tebliğ edilen tapu sicil müdürlüğüne veya gemi sicil memurluğuna bir yazı ile bildirilir⁽²⁰²⁾.

C. İNTİFA HAKKI VE HİSSE HACZİ

1. İntifa Hakkının Haczi

Borçlunun sahip bulunduğu intifa hakkı (M.K. Mad. 717, 747) da haczedilebilir. Yalnız ücretlerde olduğu gibi (A.A.T.U.H.K. Mad. 71, İ.İ.K. Mad. 83) intifa hakkının da kısmen haczi mümkündür. Yani borçlu ve ailesinin geçinmeleri için gerekli miktar indirildikten sonra, kalanı haczedilebilir.

Kişiyeye bağlı olan intifa haklarının kullanılması başkasına devredilemeyeceğinden, bu gibi intifa hakları haczedilemez (M.K. 201, 280) Buna karşılık, kişiyeye bağlı olmayan intifa haklarının kullanılması başkalarına devredilebileceğinden haczedilebilir.

Borçluya ait bir intifa hakkı haczedildiğinde, adresleri bilinen üçüncü kişilere haczi yapan idare bu haczi bildirir. İntifa hakkında, üçüncü kişi sıfatıyla kendisine haciz bildirilecek olan kimse, çıplak mülkiyet sahibidir.

(202) **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 32205.35: Benzer bir şekilde, icra dairesi de haciz kalkarsa bu hususu, yukarıda adı geçen dairelere haber verir (İ.İ.K. Mad. 91).

İntifa hakkı haczinin konusu, üzerinde intifa hakkı bulunan şeyin mülkiyeti olmayıp, onun üzerindeki intifa hakkının kullanılmasıdır. Buna göre de intifa hakkı haczinin konusu, intifa olunan şeyin hasılatı, temettü (kâr payı), semereleri ve muaccel kiralardır.

Sırası gelmişken uzun süre uygulamada tartışma konusu olan telefon intifa hakkı haczine değinmek yerinde olacaktır. Bilindiği üzere, telefon tesisi ve işletmesi Türk Telekomun tekelindedir. Abone olan özel ve tüzel kişiler sadece telefonun kullanma hakkına sahiptir. Bu hakkın başkasına satış ve devrine yasal bir engel bulunmadığına göre haciz ve paraya çevrilmesi olanaklıdır⁽²⁰³⁾.

Telefon kullanma hakkının nasıl haczedileceği konusunda duraksamalar ortaya çıkmış, bazen kullanma cihazının (apereyin) fiilen haczi yeterli görülmüştür. Oysa Yargıtay 15'inci Hukuk Dairesinin son kararlarında açıkladığı üzere, konuşma cihazının (apereyin) tek başına ve fiilen haczi yeterli olmayıp, yasal anlamda haczin gerçekleşmesi için telefonun konuşmaya kapatılmasının zorunlu olduğunu kabul edilmiştir⁽²⁰⁴⁾.

2. Hisse Haczi

a) Şirket Hisselerinin Haczi

Buradaki şirket hissesinden maksat "bir hisse senedine bağlanmamış olan" ticaret şirketleri hissesidir. Yani, kollektif, komandit, limited şirket hisseleri ile kooperatif şirket hisseleridir.

⁽²⁰³⁾ Yargıtay 12 HD. 28.4.1977 gün E. 3850. K. 4303. 3.11.1975 gün: E. 6619. K. 9045. UYAR, s. 272-273.

⁽²⁰⁴⁾ Yargıtay 15 HD. 4.8.1988 gün E. 2484, K. 3101: 12 HD 11.6.1984 gün E. 5157. K. 7117. UYAR, s. 245-259.

Bir hisse senedine bağlanmış olan şirket hisseleri (Anonim şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde), A.A.T.U.H.K.'nın 82'inci maddesi gereğince "menkul malların haczi hakkındaki" hükümlere göre haczedilir (T.T.K. Mad. 145/II)⁽²⁰⁵⁾.

T.T.K.'nin 145/I maddesindeki genel hükümden, şirket devam ettiği sürece bir ortağın kişisel alacaklısının o ortağın şirketteki hissesini haczettiremeyeceği, ancak o ortağa şirketin bilançosu gereğince düşen (ve düşecek) kâr payının haczedilebileceği anlaşılmaktadır. Genel kural bu olmakla birlikte T.T.K. (ve kooperatifler Kanunu) her şirket hissesinin haczi ile ilgili özel hükümler koymuş bulunmaktadır. Bu nedenle, her şirket hissesinin haczini ayrı ayrı incelemek gerekmektedir.

aa) Kollektif ve Komandit Şirketlerde

Kollektif ve Komandit Şirket ortağından alacaklı olan üçüncü kişiler daha teknik bir deyimle "ortağın kişisel alacaklısı", borçlu ortağın şirketteki kâr payını (T.T.K. Mad. 169) haczettirebilir (T.T.K. Mad. 145)⁽²⁰⁶⁾. Alacaklı bu kâr payından alacağını almazsa, borçlu ortağa şirketin tasfiyesi sonunda düşecek paya haciz koydurabilir. Alacaklıların bu arada, şirketin de feshini isteyebilmesi için (T.T.K. Mad. 191/1) borçlu ortağın -varsa- şirketteki alacağını da haczettirmiş

⁽²⁰⁵⁾ Talih UYAR, "İcra ve İflas Kanununun 94 ncü Maddesi Üzerine Bir İnceleme" **Dr. Osman F. BERKİ'ye Armağan**, Ank. Üni. Hukuk Fak. Yay. No: 411., Ankara: 1977, s. 913; Talih UYAR, "Anonim Şirketlerde Şirketin Hisselinin Haczi" **Mali Sorunlara Çözüm Dergisi**, S. 7 (Temmuz/1985), s. 54-56.

⁽²⁰⁶⁾ İ.İ.D. 7.3.1967 gün E. 2204 K. 2215; Yargıtay 11 HD. 6.2.1979 gün E. 5906, K. 2215; Talih UYAR, "Kollektif Şirketlerde Şirket Hisselinin Haczi". **Mali Sorunlara Çözüm Dergisi**, S. 5 (Mayıs/1985) s. 75; 12 HD. 12.3.1985 gün E. 1984/12392, K. 2886; 12 HD 12.5.1976, E. 4239 K. 6024. UYAR s. 428-430.

ve alacağını bu yolla tahsil edememiş olması lazımdır. Başka bir ifade ile ortağın kişisel alacaklısının ortağa ait hisseyi haczedip, şirketin tasfiyesini talep edebilmesi için, borçlu ortağın hisse ve tasfiye bakiyesi haricindeki varlıkları bakımından aczinin sabit olması lazımdır (T.T.K. K. Mad. 145, 169, 191, 267)⁽²⁰⁷⁾.

bb) Limited Şirketlerde

Kural olarak limited şirket ortağının üçüncü kişilere karşı ve bu arada tahsil dairesine olan borcundan dolayı şirketteki kâr payından (T.T.K. Mad. 145/1) başka şirketteki payını da haczetmesine yasal bir engel yoktur. Altı ay evvelden ihbar etmek şartıyla, borçlu ortağın ne şirket payı haricindeki kişisel malvarlığına ve ne de şirketteki kâr ve sair haklarına müracaata mecbur kalmaksızın şirketin feshi (T.T.K. Mad. 522) istenebilir⁽²⁰⁸⁾.

cc) Kooperatiflerde

Kooperatif ortağının kişisel mal varlığından alacağını alamamış olan ya da onlara hiç başvurmamış olan alacaklılar ortağa ait faiz ve gelir-gider farkından hissesine düşen miktarı ve kooperatifin dağılmasında ortağa düşecek payı haczettirebilir (Kooperatifler Kanunu Mad. 19/son)⁽²⁰⁹⁾.

⁽²⁰⁷⁾ Talih UYAR, "Komandit Şirketlerde Şirket Hisselinin Haczi" **Mali Sorunlara Çözüm Dergisi**, S. 6., (Haziren/1985) s. 81-84; UYAR, "Kollektif Şirketlerde Şirket Hisselinin Haczi" s. 74-81; ŞİMŞEK, s. 309-310.

⁽²⁰⁸⁾ Talih UYAR, "Limited Şirketlerde Şirket Hisselinin Haczi" **Mali Sorunlara Çözüm Dergisi**, S. 8, (Ağustos/185) s. 76-77; Yargıtay 11 HD. 10.11.1987 gün E. 5578. K. 6073.

⁽²⁰⁹⁾ Talih UYAR, "Kooperatiflerde Hisselerin Haczi", **Mali Sorunlara Çözüm Dergisi**, S. 9 (Eylül/1985) s. 76-79; Talih UYAR, "Kooperatiflerde ve Adi Şirketlerde Alacaklı Üçüncü Kişilerin Kooperatif, Adi Şirket ve Ortağı Takip Hakkının Kapsamı", **Yasa Hukuk Dergisi**, S. 8, (Ağustos/1980) s. 1085-1088; Yargıtay 12 HD. 8.6.1976 gün E. 5040 K. 7155, UYAR, s. 458-459.

Bu suretle, borçlunun bir şirketteki kâr payı, tasfiye payı, faiz ve bizzat şirket hissesinin haczi halinde, icra memuru, bu durumu, adresleri bilinen üçüncü kişilere yani burada; şirkete (kooperatife) ve diğer ortaklara bildirir. Bu bildiri ile şirkete (kooperatife) ve diğer ortaklara, bundan böyle borçlu ortağa ödenmesi gereken; faiz, kâr payı ve tasfiye payının daireye ödenmesi ve borçlu ortağın hissesinin haczedilmiş olması halinde, borçluya hissesi ile ilgili olarak yapılacak bütün tebligatlarını bundan böyle daireye yapılması ve borçlunun izninin alınması gereken bütün müşterek tasarruflar için bundan böyle, borçlu ortak yerine dairenin izninin alınmasının gerektiği bildirilir. Böylece borçlunun haczedilen; kâr payı, faiz tasfiye payı ve şirket hissesi üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmış olduğu (İ.İ.K. Mad. 86, A.A.T.U.H.K. Mad. 73) şirkete ve diğer ortaklara bildirilmiş ve buna aykırı davranışlara karşı gerekli muhafaza tedbirleri alınmış olur⁽²¹⁰⁾.

b) İştirak Halinde Mülkiyet Hissesi Haczi

A.A.T.U.H.K.'nun 63'üncü madde hükmü, İ.İ.K.'nun 94'üncü maddesine paralellik arz etmektedir⁽²¹¹⁾. Madde ile ilgili Hükümet gerekçesinde "tahsil dairesine borçlunun intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras veya iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi malların paraya çevrilir hale getirilmesi hususunda yetki" tanındığı belirtilmiştir⁽²¹²⁾.

(210) Kuru, C. I., s. 668-669.

(211) İ.İ.K.'nun 94'üncü maddesinde "taksim edilmemiş bir miras hissesi ile iştirak halinde tasarruf edilen bir mal hissesi" sayılmakta ise de (miras hissesi dahil) bütün iştirak halinde mülkiyet hisselerinin haczi bu madde hükümlerine göre olur. Örneğin adi şirket hissesi (B.K. Mad. 534)'de İ.İ.K. Mad. 94'e göre haczedilir. Mehmet BULUT, "Mirası Reddetmemiş Olan Mirasçı Adına Haciz Uygulaması", **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, S. 180, (15 Temmuz 1994), s. 39-41: ŞİMŞEK, s. 602-603: KURU, C. I, s. 665-669.

(212) İ.İ.K.'nun 94'üncü maddesinde de bu haklardan söz edilerek, bunların ne suretle paraya çevrileceği düzenlenmiş bulunmaktadır.: Hükümet Gerekçesi konusunda bkz. AKMANSU, s. 349.

O halde alacaklı tahsil dairesi, madde de yer alan haklar ve hisselerin paraya çevrilmesi aşamasına gelinceye kadar genel hükümler çerçevesinde hareket etmesi, bundan sonra satış işlemini A.A.T.U.H.K.'daki usullerle yürütmesi gerekir⁽²¹³⁾.

İştirak halindeki mülkiyet hissesi üzerinde tasarruf edilemediğinden (M.K. Mad. 630/III) burada haczin konusu doğrudan doğruya "hisse" olmayıp, o hisseye "iştirak halindeki mülkiyet ilişkisinin son bulunması halinde (örneğin, tasfiye sonunda) düşecek olan paydır (M.K. Mad. 612, B.K. Mad. 534)⁽²¹⁴⁾. Örneğin, alacaklı, adi şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça, borçlunun ortağı bulunduğu adi şirketin malları üzerine haciz koyduramaz, ancak borçlu ortağın tasfiye sonundaki hissesine haciz koydurabilir⁽²¹⁵⁾. Borçlunun adi şirketteki hissesi üzerine haciz konulunca, adi şirket son bulur.

Bir adi şirket ortağının alacaklısı, borçlusunun adi şirketteki (tasfiye sonundaki) hissesine haciz koydurmak zorunda değildir. B.K.'nın 530 ncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca en az yılda bir defa yapılacak hesap sonucu borçlusu ortağa isabet edecek kâr payı üzerine de haciz koydurabilir. Buna karşılık, adi şirket ortağının alacaklısı, adi şirketin günlük hasılatından borçlu ortağa düşecek paya haciz koyduramaz⁽²¹⁶⁾.

Haczi yapan daire, borçluya ait bir iştirak halinde mülkiyet hissesini haczedince, bunu adreslere bilinen diğer bütün hissedarlara

(213) ÜNLÜ, s. 625.

(214) KURU, C. I., s. 670.

(215) Yargıtay 13 HD. 24.5.1982 gün E. 3318 K. 3685. Talih UYAR, "Adi Şirketlerde Hisselerin Haczi", **Mali Sorunlara Çözüm Dergisi**, S. 10., (Ekim/1985), s. 48-49.

(216) Yargıtay 12 HD 15.4.1982 gün E. 3014, K. 3216. ŞİMŞEK, s. 604-605.

bildirir. Bu bildiri ile hissedarların bundan böyle muaccel olacak semerelerden borçlunun hissesine düşecek kısmın daireye verilmesi, borçluya hissesi ile ilgili olarak yapılacak her türlü tebligatın bundan böyle daireye yapılması ve borçlunun izninin alınması gereken bütün müşterek tasarruflar için bundan sonra borçlu yerine dairenin izninin alınması gerektiği bildirilir ve böylece borçlunun hissesi üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmış (İ.İ.K. Mad. 86, A.A.T.U.H.K. Mad 73) olur. Hissedarlar bu bildiriye rağmen semereleri daireye değil de borçluya verirse, bunu tekrar daireye ödemek zorunda kalırlar⁽²¹⁷⁾.

Borçlunun iştirak halinde maliki bulunduğu bir gayrimenkuldeki tasfiye sonundaki hissesi haczedilince, tıpkı gayrimenkullerde ve gayrimenkul üzerindeki müşterek mülkiyet hisselerinde olduğu gibi haczi yapan dairenin talebi üzerine tapu sicil memuru, borçlunun iştirak halindeki hissesinin haczedildiğini tapu siciline şerh verir.

Haczedilen iştirak halindeki mülkiyet hissesinin konusu menkul bir mal ise, haczi yapan daire o menkul malın başkasına devrine engel olmak için, gereken tedbirleri alır. Örneğin haczi yapan daire malı doğrudan doğruya muhafaza edebilir ya da üçüncü bir kişiye yahut hissedarlardan birine yediemin olarak teslim edebilir. Bu tedbirlerden birini alırken icra dairesi veya tahsil dairesi özellikle diğer hissedarların da çıkarlarını gözetir⁽²¹⁸⁾.

c) Müşterek Mülkiyet Hissesi Haczi

Müşterik mülkiyet hissesi yalnız başına haczedilebilir (M.K. Mad. 623 son cümle). Bu takdirde, haczi yapan daire, haczi, diğer hissedarlara bildirir (İ.İ.K. Mad. 94).

(217) KURU, C. I., s. 670: ÜNLÜ, s. 616.

(218) UYAR, s. 382.

Bir gayrimenkul üzerindeki müşterek mülkiyet hissesi haczedilince, haczi yapan daire, hissenin haczedildiğini tapu sicil memuruna bildirir ve haciz tapu siciline şerh verilir (M.K. Mad. 920/2, İ.İ.K. Mad. 91, A.A.T.U.H.K. Mad. 88).

Bir taşınır maldaki müşterek mülkiyet hissесinin haczi halinde, haczi yapan idarenin, diğer hissedarların haklarını zarar vermeyecek bir muhafaza tedbiri alması gerekir. Örneğin borçluya ait hissesi haczedilen bir otomobilin, diğer hissedara yediemin olarak teslim edilmesi uygun olur⁽²¹⁹⁾.

D. YETİŞMEMİŞ MAHSULLERİN HACZİ

Medeni Kanununun 620 nci maddesine göre, gayrimenkul üzerindeki yetişmemiş (olgunlaşmamış) mahsuller (tabii semereler), ayrılıncaya kadar o gayrimenkulün, mütemmin cüz'ü sayıldığından, yetişmemiş mahsuller, üzerinde yetismekte oldukları gayrimenkul ile birlikte haczolunabilir. Ancak A.A.T.U.H.K.'nun 72 ve İ.İ.K. 84 ncü maddeleri bu kurala bir istisna getirerek yetişmemiş veya başka bir ifade ile yetismekte olan mahsullerin, üzerinde yetismekte oldukları topraktan ayrı bir şekilde haczedilebileceğini kabul etmiştir.

Bu maddeler arazinin, kiracı tarafından işletilmesi ve mahsul alınması halinde daha çok önem kazanmaktadır. Eğer mahsul bizzat gayrimenkulün sahibi tarafından yetiştirilmekte ise, gayrimenkul sahibinin borcundan dolayı alacaklısı, sadece gayrimenkulü haczettirmesi halinde de, haciz tutanağında ayrıca yazılı olmasa bile, gayrimenkul ile birlikte mahsul de haczedilmiş sayılır. Çünkü bir

(219) UYAR, s. 384.

gayrimenkul haczi onun hasılat ve menfaatlerini kapsamaktadır (İ.İ.K. Mad. 92, A.A.T.U.H.K. Mad. 88).

Yukarıdaki halde, alacaklı, sadece borçlunun gayrimenkulündeki yetişmemiş mahsullerin haczini de isteyebilir.

Eğer mahsul, gayrimenkulün kiracısı tarafından yetiştirilmekte ise, gayrimenkul sahibinin borcundan dolayı alacaklısı sadece gayrimenkulün haczini talep eder. Kiracının mahsülünü haczettiremez. Heczettirirse, kiracı istihkak iddiasında bulunabilir.

Gayrimenkul üzerindeki mahsulün kiracıya ait olması halinde, kiracının alacaklısı bu mahsülün haczini -İ.İ.K. Mad. 84 veya A.A.T.U.H.K. Mad. 72 ye göre- isteyebilir.

Yetişmemiş her çeşit toprak mahsulleri (buğday, arpa, mısır, yulaf, sebze vb.) ve ağaç mahsulleri⁽²²⁰⁾ (elma, armut, kiraz, fındık, vb.) yetişmeleri zamanından iki ay önce haczedilebilir⁽²²¹⁾. Borçlunun hacze konu olan mahsulleri üzerinde, bu tarihten önce yaptığı tasarruflar hükümsüz sayılır. Mahsullerin haczedildikten sonra, borçlu tarafından başkasına devri, haciz koydurmuş alacaklıya karşı bir anlam taşımayacağından, devir olayı icrai takibatın devamına engel olmayacaktır.

Yetişmemiş mahsullerin iki ay içinde (gayrimenkulden ayrı olarak) haczi halinde de, borçlunun bu mahsullerden başka geçineceği yoksa,

(220) Biçilmiş ve toplanmış mahsuller ile fidanlar özellikle kavak ağaçları yetişmemiş mahsuller kapsamına girmez. İ.İ.D. 14.10.1968 gün E. 8456. K. 9101. UYAR, s. 296.

(221) Ancak, Borçlunun gelecek mahsul için gerekli tohumluğu haczedilemez. (İ.İ.K. Mad. 82/6, A.A.T.U.H.K. Mad. 70/6.a).

kendisinin ve ailesinin geçimleri için yetecek miktar mahsulden (veya satıldıkça bedelinden) uygun bir miktarı borçluya bırakılır (İ.İ.K. Mad. 93, A.A.T.U.H.K. Mad. 88).

Mahsulün yetişmesinden maksat, topraktan ayrılacak derecede olgunlaşmasıdır. Mahsulün türüne göre ve bulunulan ortama göre değişebilecek olan bu tarihi, icra memuru (veya onun başvurduğu bilirkişi) takdir ve tayin eder.

Yetişmemiş mahsullerin haczi, alacağı (hacizden önce) gayrimenkul rehni ile temin etmiş olan rehin alacaklısının mütemmim cüz'ü olarak (M.K. Mad. 620) gayrimenkulün yetişmemiş mahsulleri üzerinde sahip olduğu hakkı (M.K. Mad. 777) ortadan kaldırmaz. Şu kadar ki alacaklı, rehlin paraya çevrilmesi için mahsullerin yetişmesinden önce takip isteğinde bulunmuş olmalıdır.

Gayrimenkul rehni sahibi, mahsullerin yetişmesinden önce paraya çevirme için icrada takip talebinde bulunmazsa ve bu hususta gecikirse, yetişmiş mahsulleri daha önce paraya çeviren tahsil dairesine karşı bir talepte bulunamaz⁽²²²⁾.

E. BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDEKİ MAL, HAK VE ALACAKLARININ HACZİ

Borçlunun, kendi elindeki malları gibi üçüncü kişilerdeki mal, hak ve alacakları (örneğin, bir bankadaki parası) da haczedilebilir.

(222) AKMANSU, s. 262.

1. Borçlunun Üçüncü Kişilerden Alacaklarının Haczi

Gerek İ.İ.K.'nun 89 ncu gerekse A.A.T.U.H.K.'nun 79 ncu maddesinde değinilen üçüncü kişilerdeki alacaktan maksat, borçlunun bir kıymetli evraka bağlı olmayan yani hamiline ait olmayan veya cirosu kabil bir senede bağlı bulunmayan alacaklarıdır. Bu alacakları da maaş ve ücretler ve maaş ve ücretler dışındaki alacaklar olmak üzere ikiye ayırmak gerekir.

a) Borçlunun Maaş ve Ücretinin Haczi

Borçlunun, maaş ve ücreti üçüncü kişilerden alacağı niteliğindedir. Vergi icra hukuku alanında bu tür alacağın haczi A.A.T.U.H.K.'nun 79'uncu maddesinde düzenlenmiştir⁽²²³⁾. Buradaki maaş ve ücretten maksat, Devlet işlerinde veya özel işyerinde çalışan (borçlu) memur veya işçilerin maaş ve ücretleridir.

Tahsil dairesince, borçlunun maaş ve ücreti haczedilince⁽²²⁴⁾ işverenine⁽²²⁵⁾ durum yazı ile bildirir. Bu bildiriye, borçlunun ücretinin

(223) İcra ve iflas hukuku alanında ise borçlunun maaş ve ücretinin haczi İ.İ.K. Mad. 355-356'ncı maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile fiilen haciz tutanağı tanzimi suretiyle haiz olanağı bulunmayan alacakların, İ.İ.K. Mad. 89'daki takip şeklinden ayrılmıştır. Böylece İ.İ.K.'nundaki gibi maaş ve ücret haczini ayrı maddelerde düzenlemeyen, A.A.T.U.H.K.'nun takip şekline uyarlanmıştır: Yargıtay da çeşitli kararlarında maaş ve ücret haczinin İ.İ.K. Mad. 89'a göre değil, İ.İ.K. Mad. 355'e göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 12 H.D. 6.10.1983 gün E. 5307. K. 7092: 18.9.1979 gün E. 6152. K. 6921. UYAR, s. 356.

(224) Borçlunun ücretinin ne kadarının haczedileceğini tespit edebilmek için daha önce borçlunun aldığı ücret miktarının bilinmesi gerekirse de, uygulamada borçlunun ücretinin dörtte birinin haczi (A.A.T.U.H.K. Mad. 71) ile yetinilmekte olduğundan, borçlunun ücretinin dörtte birinin haczedildiği işverene gönderilecek bildiriye yazılmaktadır (A.A.T.U.H.K. Mad 79).

(225) İşverenden maksat, Devlet dairelerinde mal memuru veya daire amiri, özel işyerlerinde ise o işyerinin yönetimi ile görevli kimselerdir (İ.İ.K. Mad. 355).

haczedildiği, borçlunun ücret miktarının en geç yedi gün içinde daireye bildirilmesi veya borç bitinceye kadar dairenin bildirisine gereğince haczedilen ücret miktarının borçlunun ücretinden kesilip, hemen daireye gönderilmesi hususları işverene ihtar olunur. İşverende kamu borçlusunun maaş ve ücretinden, borcu bitince kadar kesip daireye göndermek zorundadır.

b) Borçlunun Maaş ve Ücret Dışındaki Alacaklarının Haczi

aa) İcra ve İflas Hukukuna Göre

Bunlar, borçlunun üçüncü kişilerden olan maaş ve ücret alacağı dışındaki alacaklarıdır. Örneğin borçlunun bankadaki parası (mevduatı), üçüncü bir kişiye vermiş olduğu para, satmış olduğu malın satış bedeli, kiraladığı gayrimenkulün kirası, borçlunun taraf olduğu bir cari hesap sözleşmesinde diğer taraftan alacaklı olduğu hesap bakiyesi (T.T.K. Mad. 98) gibi.

İcra memuru, alacaklının talebi ile borçlunun yukarıda belirtilen türden alacağını haczedip, bunu haciz tutanağına geçirir ve borçluya bildirir (İ.İ.K. Mad. 103). Böylece borçlunun üçüncü kişideki alacağı haczedilmiş olur.

Borçlunun, üçüncü kişideki böyle bir alacağını haczedilen icra dairesi, üçüncü kişiye bir haciz ihbarnamesi gönderir; buna birinci haciz ihbarnamesi denir. Birinci haciz ihbarnamesi ile üçüncü kişiye, takip borçlusunun kendisinden olan alacağına haciz konulduğu, bundan böyle üçüncü kişinin borcunu ancak icra dairesine ödeyebileceği, takip borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmayacağı bildirilir.

Bundan başka, birinci haciz ihbarnamesi ile üçüncü kişiye, kendisinden istenen alacağa karşı bir itirazı varsa, bunu yedi gün içinde icra dairesine bildirmesi, bildirmezse borcun zimmetinde sayılacağını bildirir.

İ.İ.K.'nun 89 ncu maddesine göre haciz ihbarnamesi tebliğ edilmeden borçlunun alacaklı bulunduğu üçüncü kişiye doğrudan doğruya haciz işlemine girilmez⁽²²⁶⁾. Girişilirse, üçüncü kişinin buna karşı şikayette bulunması gerekir. Şikayette bulunmazsa, daha sonra İ.İ.K.'nun 89 ncu maddesine göre işlem yapılmasını isteyemez⁽²²⁷⁾.

Borçlunun, üçüncü kişilerdeki bu tür alacaklarının ihtiyaten haczinde de, İ.İ.K.'nun 89 ncu maddesi uygulanır⁽²²⁸⁾.

Kendisine birinci haciz ihbarnamesi tebliğ edilen üçüncü kişi, buna ya itiraz eder ya da itiraz etmeksizin itiraz süresini geçirir.

Üçüncü kişi, birinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde haciz ihbarnamesine itiraz etmezse, borç zimmetinde sayılır⁽²²⁹⁾. Yani üçüncü kişi birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmemekle, kendisinden istenilen alacak miktarını takip borçlusuna borçlu olduğunu kabul etmiş olur (İ.İ.K. Mad. 89/III). Böylece İ.İ.K. hükümlerine göre dayanan yeni bir borç ilişkisi doğmuş olur⁽²³⁰⁾.

(226) Yargıtay 12 HD 20.2.1986 gün E. 1352 K. 1982. UYAR, s. 346-347.

(227) Yargıtay 12 HD. 16.6.1983 gün E. 357 K. 4885. UYAR, s. 357.

(228) İ.İ.D. 26.1.1970 gün E. 763 K. 7885: 11.11.1967 gün E. 78423 K. 9966. UYAR, s. 375-376.

(229) Yargıtay 12 HD. 27.3.1989 gün E. 8974 K. 4279. UYAR, s. 322.

(230) Ahmet A. ERYILMAZ, "Bankalardaki Mevduat Haczinin Bazı Sonuçları Üzerine Düşünceler" **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, S. 3, (Mart 1984), s. 57-58.

Bunun üzerine icra dairesi, üçüncü kişiye ikinci haciz ihbarnamesi⁽²³¹⁾ gönderir (İ.İ.K. Mad. 89/III). İkinci haciz ihbarnemesi ile, üçüncü kişiye, yedi gün içinde birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmediği için borcun zimmetinde sayıldığı, ikinci haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde mahkemede takip alacaklısına karşı bir menfi tespit davası açabileceği, açmadığı takdirde zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemesi gerektiği bildirilir.

Üçüncü kişi hakkında haciz işleminin uygulanabilmesi için, ikinci haciz ihbarnamesinin tebliği şarttır⁽²³²⁾.

Kendisine ikinci haciz ihbarnamesi tebliğ edilen üçüncü kişi yedi gün içinde menfi tespit davası açmazsa, borcun zimmetinde sayılmış olması kesinleşir. Bu halde üçüncü kişi, aynı yedi gün içinde zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemek zorundadır; ödemezse, alacaklının talebi üzerine, üçüncü kişinin zimmetinde sayılan borca yetecek kadar malı haczedilir,⁽²³³⁾ satılır ve elde edilen para ile takip alacaklısının alacağı ve takip giderleri ödenir⁽²³⁴⁾.

Üçüncü kişi ikinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde, icra takibinin yapıldığı yer mahkemesinde, takip alacaklısına karşı, bir menfi tespit davası açmış

(231) Yargıtay 12 HD. 8.4.1988 gün E. 7504 K. 4569; 23.2.1988 gün E. 1584 K. 1906. UYAR, s. 328-329.

(232) Yargıtay 12 HD. 18.5.1982 gün E. 4315 K. 4589; 11.2.1981 gün E. 9148 K. 1241. UYAR, s. 364-365.

(233) Yargıtay 12 HD. 27.2.1986 gün E. 8701. K. 2264. UYAR, s. 345-346.

(234) Böylece zimmetinde sayılan borcu ödemek zorunda kalan üçüncü kişi, aslında borçlu olmadığı bir parayı ödemiş olduğu gerekçesiyle takip alacaklısına karşı dava açamaz. Üçüncü kişi, yalnız takip borçlusuna karşı sebepsiz iktisap davası (B.K. Mad. 61 vd.) açabilir. Bkz. Yargıtay 11. HD. 14.5.1981 gün E. 2046 K. 2398; 24.4.1987 gün E. 2651 K. 2452. UYAR, s. 340-341, 368.

ise, bu halde üçüncü kişi davayı belirten belgeyi icra dairesine vermeye mecburdur⁽²³⁵⁾. Bu belgeyi alan icra dairesi tespit davası sonuçlanıncaya kadar, üçüncü kişiyi, zimmetinde sayılan borcu ödemeye zorlayamaz⁽²³⁶⁾.

Açılan menfi tespit davasında ıspat yükü, davacı üçüncü kişidir. Davacı üçüncü kişi, borçlusuna borçlu olmadığını ıspat etmek zorundadır (İ.İ.K. Mad. 89)⁽²³⁷⁾.

Üçüncü kişi açtığı menfi tespit davasını kaybederse, mahkeme, üçüncü kişiyi aynı zamanda dava konusu alacağın yüzde kırkıdan aşağı olmamak üzere bir tazminata da (re'sen) mahkum eder (İ.İ.K. Mad. 89)⁽²³⁸⁾. Davayı kaybeden üçüncü kişi, zimmetinde sayılan borcu ve mahkum edildiği tazminatı icra dairesine ödemek zorundadır; aksi halde malları haczedilir, satılır ve elde edilen paradan alacaklının alacağı ve tazminatı ödenir⁽²³⁹⁾.

Üçüncü kişi, menfi tespit davasını kazanırsa, zimmetinde sayılan borcu ödemekten kurtulur. Ancak üçüncü kişi lehine bir tazminata hükmedilemez; çünkü yedi gün içinde birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmediği için, menfi tespit davası açılmasına kendisi sebebiyet vermiştir⁽²⁴⁰⁾.

(235) Yargıtay 12 HD. 16.2.1981 ün E. 430 K. 1410: 16.9.1980 gün E. 5160 K. 6442. UYAR, s. 369.

(236) Yargıtay 12 HD 15.1.1987 gün E. 4766 K. 75. YAR, s. 341.

(237) Yargıtay 15 HD. 26.6.1989 gün E. 1409 K. 3077. UYAR, s. 321-322.

(238) Yargıtay 15 HD. 20.1.1988 gün E. 1987/4140. K. 105. UYAR, s. 334.

(239) Menfi tesbit davasını kaybeden üçüncü kişi, takip borçlusuna karşı sebepsiz iktisap davası (BK. Mad. 61 vd.) açabilir. (İ.İ.K. Mad. 89) Çünkü menfi tespit davasında üçüncü kişi aleyhine verilmiş olan hüküm bu davada taraf olmayan takip borçlusuna, kesin hüküm itirazında (H.U.M.K. Mad. 237) bulunma hakkını vermez. KURU, C. I., s. 714.

(240) UYAR, s. 307.

Üçüncü kişi kusuru olmaksızın bir engel nedeniyle yedi gün içinde birini haciz ihbarnamesine itiraz etmemiş ise, hakkında geçikmiş itiraza ilişkin İ.İ.K.'nın 65 nci maddesi uygulanır. (İ.İ.K. Mad. 89/V). Örneğin birinci haciz ihbarnamesi Tebligat Kanunu hükümlerine göre geçerli bir şekilde, hizmetlilerden birine tebliğ edilmiş olmasına rağmen, bunun kendisine geç ulaştığını belirten üçüncü kişi gecikmiş itirazdan yararlanabilir⁽²⁴¹⁾. Tetkik Mercii, üçüncü kişinin mazaretini yerinde bulursa, itirazın süresi içinde yapılmış sayılmasına karar verir.

Üçüncü kişi kendisine gönderilen birinci haciz ihbarnamesine (tebliğinden itibaren yedi gün içinde) itiraz edebilir. Bu itiraz icra dairesine yazılı ve sözlü (İ.İ.K. Mad. 8) olarak bildirilir ve hiç bir harç ve resme tabi değildir.

Üçüncü kişi icra dairesine yapacağı itirazda borcu olmadığını, borcun haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce ödendiğini, borcun zamanaşımına uğradığını, vadesinin gelmediğini vb. ileri sürebilir. Üçüncü kişinin ileri süreceği bu itiraz sebepleri, maddede "... gibi bir iddiada ise" şeklinde (teker teker sayılmayarak) belirtmiştir (İ.İ.K. Mad. 89/II).

Birinci haciz ihbarnamesine (yedi gün içinde) itiraz etmesi halinde istenen borcun üçüncü kişinin zimmetinde sayılmasına imkan yoktur; yani, üçüncü kişi kendisinden istenen parayı ödemekten kurtulur.

Ancak üçüncü kişi gerçeğe aykırı olarak itiraz etmiş ise, alacaklı, icra tetkik merciine başvurarak, üçüncü kişinin verdiği cevabın uygun olmadığını ispat edebilir⁽²⁴²⁾.

(241) ÜSTÜNDAĞ, s. 124-125.

(242) Yargıtay 12 HD. 12.4.1988 gün E. 6466 K. 4728; 21.5.1987 gün E. 10444 K. 6670. UYAR, s. 327-328.

Bunun için alacaklı, tetkik merciinde üçüncü kişiye karşı ceza davası açar. Alacaklı, bu ceza davasında, iki hususa karar verilmesini ister:

1) Üçüncü kişinin İ.İ.K.'nun 338/T'e göre cezalandırılması;

2) Üçüncü kişinin tazminata (yani takip borçlusuna olan borcunu icra dairesine ödemeye) mahkum edilmesi.

Tetkik mercii, davanın tazminata ilişkin bölümünü genel hükümlere göre karara bağlar⁽²⁴³⁾.

Üçüncü kişi yedi gün içinde (hatta daha sonra), icra dairesine, istenen alacağı takip borçlusuna borçlu olduğunu yazılı ve sözlü olarak bildirebilir. (Bu bildirim de, hiç bir harç ve resme tabi değildir (İ.İ.K. Mad. 89/VIII). Bu halde ödemezse, icra dairesi, üçüncü kişinin mallarını haczeder, satar ve bedelinden üçüncü kişinin kabul etmiş olduğu borcu tahsil eder.

Kamu alacağından dolayı borçlunun üçüncü kişilerdeki maaş ve ücreti dışındaki alacaklarının haczi A.A.T.U.H.K.'nun 79 ncu maddesi hükümlerine göre yapılmaktadır. İ.İ.K.'nundaki benzer madde olan 89'ncü maddeye göre çok daha değişik bir sistem ortaya koymaktadır⁽²⁴⁴⁾.

(243) Alacaklı, üçüncü kişiye karşı, yalnız tazminat davası açabilir ve bu tazminat davası da icra tetkik merciinde bakılır. Alacaklı, tetkik merciinde hem ceza davası (İ.İ.K. mad. 338) hem de tazminat davası açmış ve ceza davası (İ.İ.K. Mad. 347'deki süre geçtikten sonra açılmış olması veya af nedeniyle) düşmüş olsa bile, tetkik mercinin, tazminat davasını genel hükümlere göre inceleyip karara bağlanması gerekir. KURU, C. I., s. 729-734.

(244) ŞİMŞEK, s. 748.

bb) Vergi İcra Hukukuna Göre

A.A.T.U.H.K.'nun 79 ncu maddesine göre, üçüncü kişiye böyle bir alacağını haczedene tahsil dairesi yalnız bir tek haciz ihbarnamesi gönderir. Gönderilen bu haciz ihbarnamesinin İ.İ.K.'nun yukarıda belirttiğimiz birinci haciz ihbarnamesi mahiyetinde olması, özellikle aynı maddenin ikinci fıkrası hükmünü ihtiva etmesi gerekir⁽²⁴⁵⁾.

Bu maddeye göre kendisine usulüne uygun olarak gönderilmiş⁽²⁴⁶⁾ olan haciz ihbarnamesini alan üçüncü kişi kamu alacağından dolayı, hakkında takipte bulunan kişiye borcu olmadığı, haciz talebinden önce borç ödenmiş veya alacak borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğu gibi bir iddiada ise, durumu haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde tahsil dairesine yazılı olarak bildirmeye (itiraz etmeye) mecburdur. Bildirmediği takdirde borç zimmetinde sayılır ve hakkında A.A.T.U.H.K. hükümleri uygulanır (A.A.T.U.H.K. Mad. 79/II)⁽²⁴⁷⁾.

Haciz bildirisinin tebliğ edilmesinden sonra ayrıca durum borçluya da bir yazı ile duyurulur. Kanunda böyle bir mecburiyet yoksa da borçlunun keyfiyetten haberdar edilmesi bir tedbir olarak değerlendirilmelidir. Belki de borçlu üçüncü kişiyle olan münasebetleri açısından derhal ödeme yoluna da başvurabilecektir. Veya esasında böyle bir borcun daha önce ödenmiş olduğu asıl borçlu tarafından dermayan edilebilecektir. Uygulamada daha önce ödeme yapıldığı halde

(245) Bilgi isteme yazısı haciz ihbarnamesi niteliğinde değildir. Dnş. 12 D. 8.4.1970 gün E. 194 K. 733. ÜNLÜ, s. 725: KURU, C. I., s. 775.

(246) Tebliğler A.A.T.U.H.K.'nun 8 nci maddesi uyarınca posta yoluyla taahhütlü olarak veya elden memur eliyle tebliğ edilir.

(247) Dnş. 4. D. 14.5.1974 gün E. 1973/4017 K. 1970/1980. ÜNLÜ, s. 726-727.

kamu alacağıının talep edildiğine veya icrai tabikata girişildiğine sık sık şahit olunmaktadır. Haciz bildirisinin üçüncü kişiye tebliğinden sonra durumun ayrıca borçluya bildirilmesi tahsil dairesi ile mükellefler arasında bulunması gereken iyi ilişkilerin daha da artmasını sağlayacaktır⁽²⁴⁸⁾.

Üçüncü kişi borcu olmadığı iddiasında ise bunu yedi gün içinde yazılı olarak tahsil dairesine bildirmediği takdirde hakkında A.A.T.U.H.K.'nun gereğince haciz uyulanabilir⁽²⁴⁹⁾. Oysa İ.İ.K.'nun 89 ncu maddesinde daha karmaşık bir sistem getirilmiş olup, ilk haciz ihbarnamesine karşı itirazın icra dairesine sözlü ya da yazılı şekilde yapılabileceği itiraz edilmemesi halinde kendisine ikinci bir haciz ihbarnamesi gönderileceği buna karşı menfi tesbit davası açılabilceği, ilk haciz ihbarnamesine üçüncü kişinin itiraz etmesi üzerine alacaklının icra tetkik merciinde dava açabileceği kabul edilmiştir.

Üçüncü kişi yedi gün içinde yazılı bildirimde bulunması halinde kanunda ne gibi işlem yapılacağı konusunda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Ancak uygulamada üçüncü kişilere tebliğ edilen hacizlere bu kişilerin yedi gün içinde alacak ellerinde bulunmadığı şeklinde yazılı beyanda bulunmaları yani itiraz etmeleri halinde, durum tahsil dairesince incelenerek yapılan bildirim haklı görüldüğü takdirde, haciz kaldırılmaktadır. Yapılan beyan yani itiraz haklı görülmediği takdirde adli mahkemelere müracaat edilerek üçüncü kişinin iddiasının iptal ettirilmesi, ondan sonra da üçüncü kişi ödemede bulunmazsa nezdinde icrai takibata devam edilmesi gerekir. Çünkü, bu boşluğa madde de açık bir yollama olmadığından İ.İ.K. hükümlerine müracaat ederek doldurmak mümkün değildir. Kaldı ki, İ.İ.K.'daki benzer madde

(248) ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 454.

(249) Dnş. 4 D. 10.4.1990 gün E. 1988/4809 K. 1990/1315. ÜNLÜ, s. 721-722.

olan 89'uncu madde çok daha değişik bir sistem ortaya koymaktadır. İ.İ.K.'na göre, bu gibi bildirimler bir nevi itiraz mahahiyyetinde kabul edilerek, İcra Tetkik Mercii'nin'ce incelenip karara bağlanmaktadır. Eğer İcra Tetkik Mercii itirazın reddine karar verirse, üçüncü kişi hakkındaki takibata devam edilmektedir. Bu nedenle de, İ.İ.K.'nın 89'uncu maddesini, A.A.T.U.H.K.'na uyarlamak imkansızdır⁽²⁵⁰⁾.

2. Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Menkul Mallarının Haczi

Borçlunun üçüncü kişide bulunan menkul malları da haczedilebilir⁽²⁵¹⁾. Bu haciz de, üçüncü kişideki malını haczedildiğinin borçluya bildirilmesi ve bunun haciz tutanağına geçirilmesi ile tamam olur. İ.İ.K. Mad. 89 ve A.A.T.U.H.K. Mad. 79'un menkul mallar hakkında öngördüğü hususlar, borçlunun üçüncü kişilerde haczedilen malları için bir muhafaza tedbiridir.

Bu tedbirler borçlunun üçüncü kişilerdeki alacaklarının haczine çok benzemektedir. Alacak haczine ilişkin yukarıdaki açıklamalar, üçüncü kişilerdeki menkul malların haczi için de kıyasen geçerlidir.

Borçlunun üçüncü kişi elindeki bir malı haczedilince icra memuru, üçüncü kişiye bir haciz ihbarnamesi gönderir (Birinci haciz ihbarnamesi). Bu ihbarname ile üçüncü kişiye, elinde borçluya ait menkul malın haczedildiği, bundan böyle menkul malı ancak icra dairesine teslim edebileceği, malı takip borçlusuna vermemesi, aksi

⁽²⁵⁰⁾ Kemal AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, 2.B., İstanbul, 1954, s. 202: ÜNLÜ, s. 718.

⁽²⁵¹⁾ Örneğin, borçlunun kullanmak üzere bir arkadaşına vermiş olduğu otomobili haczedilebilir.

halde malın bedelini icra dairesine ödemek zorunda kalacağı ve İ.İ.K. Mad. 89/II-III-IV, hükümleri (özellikle haciz ihbarnamesine yedi gün içinde itiraz edebileceği) bildirilir.

Üçüncü kişi, birinci haciz ihbarnamesine (bunun kendisine tebliğinden itibaren) yedi gün içinde itiraz etmezse mal elinde sayılır ve bu husus üçüncü kişiye ikinci bir haciz ihbarnamesi ile bildirilir. İkinci haciz ihbarnamesi ile üçüncü kişiye, ayrıca yedi gün içinde takip alacaklısına karşı bir menfi tespit davası açabileceği, açmadığı takdirde elinde sayılan malı icra dairesine teslim etmesi bildirilir. (İ.İ.K. Mad. 89, III).

Üçüncü kişi yedi gün içinde menfi tespit davası açmazsa, elinde sayılan mal icra dairesi tarafından kendisinden zorla alınır (İ.İ.K. Mad. 24). Menkul malın aynen teslimi mümkün olmazsa alacaklı tetkik merciine başvurarak malın değerinin üçüncü kişi tarafından ödenmesine karar verilmesini isteyebilir (İ.İ.K. Mad. 89/VI).

Üçüncü kişi yedi gün içinde menfi tespit davası açarsa dava sonuna kadar (elinde sayılan) malı teslim zorlanamaz. Bu davada malın takip borçlusuna ait olmadığını ispat yükü, davacı üçüncü kişiye düşer. Üçüncü kişi davayı kaybederse, dava konusu menkul malın bedelinin yüzde kırkıdan aşağıya olmamak üzere bir tazminata da mahkum edilir.

Üçüncü kişi, yedi gün içinde birinci haciz ihbarnamesine itiraz ederse istenen menkul malın üçüncü kişinin elinde (veya borçluya ait) sayılmasına imkan yoktur. Ancak üçüncü kişi gerçeğe aykırı olarak itirazda bulunmuşsa, alacaklı tetkik merciinde bir ceza davası açıp üçüncü kişinin verdiği cevabın gerçeğe aykırı olduğunu ispat ederek,

üçüncü kişinin cezalandırılmasını (İ.İ.K. Mad. 338,I) ve tazminata mahkum edilmesini sağlayabilir (İ.İ.K. Mad. 89/IV).

Kamu alacağından dolayı haczi olanaklı üçüncü kişilerdeki menkul malların haczi de alacak hacizlerinde olduğu gibi borçlu veya mahcuz malı elinde bulunduran kimselere haciz durumu tebliğ edilerek yapılmaktadır.

A.A.T.U.H.K.'nun 79'uncu maddesi gereğince haciz bildirisini alan üçüncü kişi, hakkında takipte bulunulan kişiye borçlu olmadığını veya hacze konu borçluya ait malın elinde bulunmadığını veya haciz tebliğinden önce borçlunun alacağının ödendiğini ve malın tüketildiğini veya malın kusuru olmadan telef edildiğini, haczin tebliğinden itibaren yedi gün içinde takibi yapan tahsil dairesine bildirmek zorundadır. Bildirmediği yani itiraz etmediği takdirde mal elinde olduğu kabul edilerek hakkında A.A.T.U.H.K.'nun 54 ncü maddesinde yazılı cebren tahsil usullerinden biri uygulanacağından, bundan sonraki aşamalara ilişkin prosedürün izleneceği kuşkusuzdur.

Haciz konulan mallar üçüncü kişiler tarafından tahsil dairesine herhangi bir nedenle aynen teslim edilmediği takdirde, bedeli nakden ödenir. Üçüncü kişi ödediği bu para için genel hükümler dairesinde rücu edilebilir⁽²⁵²⁾.

Üçüncü kişi yedi gün içinde yazılı bildirimde bulunması halinde kanunda ne gibi işlem yapılacağı konusunda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Ancak uygulamada tahsil dairesi bildirimleri inceleyerek, haklı gördüğü takdirde üçüncü kişilerdeki menkul malın

⁽²⁵²⁾ ÜNLÜ, s. 718.

haczi kaldırmaktadır. Yapılan beyan yani itiraz haklı görülmezse, yukarıda alacak haczinde belirttiğimiz gibi adli mahkemelere başvurmakta ve alınan neticelere göre icrai takibat devam etmektedir.

Kendilerine haciz ihbarnamesi veya ücret haczi bildirisi gönderilen (gerçek veya tüzel) üçüncü kişiler, meslek veya banka sırtına dayanarak cevaptan kaçınamazlar; cevap vermeye ve borçlunun mevcudunu (parasını, ücretini, malını) icra takibini yapan daireye teslim mecburdurlar (İ.İ.K. Mad. 357, 367, A.A.T.U.H.K. Mad. 6.110).

3. Borçlunun Bankada Bulunan Alacaklarının ve Menkul Mallarının Haczi

Tahsil dairesi, borçlunun bankada bulunan alacaklarını ve menkul mallarını (Örneğin, vadeli veya vadesiz mevduatı, bankaya gelmiş havalesi, bankaya tahsile verilen veya rehin alınmış bonoları, bankadaki bir kiralık kasası ve kasa içinde borçluya ait kıymetli evrak ve eşyaları, tahsil edilmemiş senedi gibi başka bir alacağının) haczini A.A.T.U.H.K.'nun 79'uncu maddesi hükümleri dairesinde gerçekleştirir.

Anılan kanunun 79'uncu madde hükümleri yukarıda açıklandığından, burada tekrar edilmeyecektir.

Borçlunun, bankada bulunan alacağının ve menkul mallarının haczi konusunda burada yer verilmesi gereken husus, banka ile kamu borçlusu arasında mevcut bir hukuki münasebete (temele) dayanmayan, sırf ümit ve ihtimale dayanan alacaklar için bankaya haciz ihbarnamesini gönderilmemesidir⁽²⁵³⁾.

(253) Bkz. Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 284, 26.4.1960 gün, AYKAÇ, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 253-254.

IV. HACZEDİLEMEYEN MAL VE HAKLAR

A. HACZEDİLMEZLİK KAVRAMI

Kural olarak, borçlunun ekonomik değeri bulunan bütün mal, alacak ve hakları haczedilebilir⁽²⁵⁴⁾. Ancak, insani mülâhazalar ve kamu düzeni düşünceleriyle, borçlunun ve ailesinin yaşaması ve ekonomik varlığını devam ettirebilmesi ve diğer bazı özel amaçlar nedeniyle, borçlunun bazı mal, alacak ve haklarının haczedilemeyeceği kabul edilmiştir. Haczedilemeyen mal ve hakların neler olduğu A.A.T.U.H.K.'nun 70'inci maddesinde belirtilmiştir⁽²⁵⁵⁾. Ayrıca, maddi hukuka göre başkasına devri yasak olan mal ve haklar da haczedilmezler.

B. HACZEDİLEMEYEN MAL VE HAKLARA İLİŞKİN DÜZENLEMENİN AMACI

Hukuk sistemimiz, kamu borçlusunun ekonomik değeri bulunan bazı mal, alacak ve haklarının haczini çeşitli düşüncelerle uygun görmemiştir. Bunlara ana hatlarıyla değinecek olursak;

1. Kamu Düzeni ve Yararını Korumak

Kamu borçlusunun bazı mal ve haklarının haczine izin verilmemesinin nedenlerinden biri kamu düzeni ve yararını korumak

(254) Buna karşılık borçlunun ekonomik değeri bulunmayan şeyleri haczedilemez. Örneğin, mektupları, fotoğrafları, diploması vs. haczedilemez.

(255) İcra ve iflas hukukunda haczedilemeyen mal ve hakların neler olduğu, icra iflas kanunu madde 82 ve 83'te belirtilmiştir. Bu maddelerdeki haczedilemeyen mal ve haklar hakkındaki hükümler, icra takiplerinde olduğu gibi, iflas takiplerinde de geçerlidir. Nitekim, İcra İflas Kanunu madde 148'e göre müflisin haczi caiz olmayan malları iflas masasına girmez.

düşüncesidir⁽²⁵⁶⁾. Burada, borçlunun Devlet veya gerçek kişi olması ihtimallerine göre ayrı ayrı değerlendirme yapmak gerekir.

A.A.T.U.H.K.'nin madde 70'de "Haczedilemeyen mallar" başlığı altındaki birinci bendinde Devlet mallarının⁽²⁵⁷⁾ haczinin caiz olmadığı belirtilmiştir. Bununla devlet mallarına haczedilememe ayrıcalığı getirilmiştir. Devlet mallarının haczedilememesi aşağıdaki gerekçelere dayandırılmaktadır.

Devlet borçları Bütçe Kanunu'ndaki usullere göre ödendiğinden, Devlet mallarının bu usullere uyulmadan haczi Bütçe Kanunu'na aykırıdır⁽²⁵⁸⁾.

Devlet mallarının haczi, bu malların tahsis şeklini değiştirdiğinden, Devlet mal varlığında ve mali hukukta devamlılığı bozarak kamu yararına zarar verir⁽²⁵⁹⁾.

(256) Ömer ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, S. 1-2., s. 137-141: ŞİMŞEK, s. 693.

(257) Devlet mallarının neler olduğu 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun 2'inci maddesinde belirtilmiştir. Buna göre Devlet malları "Devletçe tarh ve cibayet olunan her türlü tekâlûf ve rûsum ile Devlete ait nükut ve esham ve her türlü menkul ve gayrimenkul eşya, emval ve kıymet ve bunların hasılat icraatı ile satış bedellerinden tereküküp eder.

(258) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s.138:UYAR, s. 512.

(259) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s.138: UYAR, s. 512.

Bir alacaklının şahsi çıkarı için Devlet mallarının haczi, özel yararın kamu yararına tercih edilmesi demek olduğundan uygun değildir⁽²⁶⁰⁾.

Kamu gücü tekdir ve Devlet tarafından kullanılır. Devletin bu gücü kendisine karşı kullanabilmesi imkansız olduğundan böyle bir düzenlemeye gidilmiştir⁽²⁶¹⁾. Ayrıca, Devletin borçlarını rızasıyla ödeyeceği varsayılır⁽²⁶²⁾.

Borçlu gerçek kişinin bazı mal haklarının haczedilmemesinin nedeni, bütün malları elinden alınan (ve böylece belkide toplumdan küstürülen) kişinin yaşayabilmek için başkalarının haklarına tecavüz ederek kamu düzenini bozması endişesidir⁽²⁶³⁾. Bu sebeple A.A.T.U.H.K.

(260) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 138: UYAR, s. 512.

(261) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 138-139: ÜSTÜNDAĞ, s. 221.

(262) İ.İ.K.'nun 82/1'inci maddesinin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptali istemi Anayasa Mahkemesince redolunmuştur. Mahkeme kararında "Devletin borçlarını kendiliğinden ödeyeceği, alacaklının kişisel yararı için Devlet mallarının haczi, özel yararın kamu yararına tercih edilmesi anlamına geleceğinden caiz görülemeyeceği ve Devlet, kendi yaptırım gücünü kendisine karşı kullanamaz" gerekçelerini göstererek iptal istemini redetmiştir. Bkz. Anayasa Mah. 21.10.1992 gün E. 1992/13, K. 1992/50, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, C. I, S. 29 Ankara, 1994, s. 169-185; Yargıtay İ.İ.K.'nundaki Devlet mallarının haczedilmezliğine ilişkin hükmün konuluş nedenini bir kararı ile "... kamu hizmetlerinin düzenli ve aralıksız bir tarzda yürütülmesini sağlamak maksadı güder... Devletin kendisine ait borcu ödemesi lüzumu, Devlet kamu kişiliğinin itibar ve haysiyeti icabında bulunmakla Devletten alacaklı bulunan kişilerin kovuşturma yollarına başvurmalarına lüzum ve ihtiyaç bulunmadığı aşikârdır. Kaldı ki, olabileceklerini düşünmek Devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu hizmetlerin ifa vasıtalarını ortadan kaldırmak gibi arzu edilmeyen bir netice doğurur" şeklinde bir düşünceye dayandırmıştır. Bkz. Yargıtay İ.B.K. 15.1.1947 gün E. 1946/14, K. 1947/5, ŞİMŞEK, s. 696-697; KURU, C. I, s. 781.

genel düşüncelerle de kötü yankılar uyandırmamak, borçluda kamu düzenini tehdit eden kötü hareketlere teşebbüs fikrini uyandırmamak, dilenciliği maruz göstermemek netice itibariyle onun sosyal yaşama muhtaç kalmasına neden olmamak için bazı mallarının haczini caiz görmemiştir⁽²⁶⁴⁾.

2. Özel Kanunlarında Belirtilen Amacın Gerçekleştirilmesi

Özel kanunlarında belirtilen amacın gerçekleştirilmesi için o kanun kapsamındaki mal varlığının haczedilemeyeceği öngörülmüştür. Bu daha ziyade, kanun koyucunun o kapsamda belirli bir hizmetin ifası ve kendinden beklenen amacın⁽²⁶⁵⁾ gerçekleştirilmesi için kabul edilmiştir.

A.A.T.U.H.K. madde 70/1'de "... hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar." şeklinde ifade edilen hükümde bu amaca yer verildiği görülmektedir. Bu hüküm çerçevesinde, özel kanunlar arasında bazı kamu tüzel kişilerine ait kanunların da bulunduğu görülmektedir⁽²⁶⁶⁾.

Özel kanun hükümlerinde ilgili kamu tüzel kişisinin mal varlığını haczedilemeyeceği hakkında açık bir hüküm yoksa veya ilgili kamu tüzel kişisinin mallarının Devlet mallarının sahip olduğu bütün

(263) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 139; UYAR, s. 512; ŞİMŞEK, s. 693.

(264) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 139-140.

(265) Kamu hizmetlerinin düzenli ve sürekli görülebilmesini sağlama gibi. Bu konuda bkz. ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 140; UYAR, s. 549; ONAR, C. I. s. 13-21.

(266) Örneğin 580 sayılı Milli Prodüktivite Merkezi Kanunu Mad. 15, 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu Mad. 59, 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu Mad. 17 gibi.

ayrıcalıklardan yararlanacağı hakkında ayrı bir hüküm yoksa, o kamu tüzel kişisinin malları Devlet malları gibi haczedilmezlikten yararlanamaz⁽²⁶⁷⁾. Bunun gibi özel hukuk hükümlerine tabi olan kamu tüzel kişilerinin malları, ceza hukuku uygulaması bakımından Devlet malı sayılmış olsa bile Muhasebe Umumiye Kanunu madde 2 ve A.A.T.U.H.K. madde 70/1 anlamında Devlet malı sayılmayacağından haczedilebilir⁽²⁶⁸⁾.

3. Alacaklının Menfaatini Korumak

Borçlunun bütün kazanç yollarının haczedilerek gelir kaynaklarının kurutulması, alacaklılar için de zararlıdır. Zira çalışıp kazanarak borcunu ödeyecek olan borçlunun çalışabilmesi için ihtiyacı olan bazı malvarlığı kısımlarının haczedilememesinde alacaklılarının da yararı vardır⁽²⁶⁹⁾.

(267) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 140: KURU, C. I. s. 784.

(268) Bağ-Kur, S.S.K., T.R.T.'nin mallarının haczedilemeyeceği hakkında (sırasıyla) bkz. Yargıtay 12. H.D. 27.12.1979 gün, E. 9923, K. 1087, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 3, 1980, s. 292; 4.6.1976 gün E. 1702, K. 4288, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 10, 1976, s. 1465-1468; 17.10.1977 gün E. 7845, K. 8664, UYAR, s. 537.

(269) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamındaki Uygulaması", s. 141: UYAR, s. 468; ŞİMŞEK, s. 694.

4. İnsani Hisleri Rencide Etmemek

Borçluyu, herşeyini haczederek muhtaç bir duruma sokmak insani duyguları, acıma hislerini incitir. Hayat hakkı insanların en doğal ve temel hakkı olduğuna göre, bu hakkın bir alacaklının şahsi yararı için feda edilmesi doğru değildir⁽²⁷⁰⁾.

5. Milli Duyguları Üstün Tutmak

Bazı malvarlığı haklarının haczedilememesinin temelinde milli duygular yatmaktadır⁽²⁷¹⁾. Örneğin, A.A.T.U.H.K. madde 70/7’de belirtilen, şehit yetimlerine verilen terfi zammı ile ordu ve zabıta hizmetlerinden malül olanlara bağlanan emekli maaşlarının haczedilmemesinde olduğu gibi.

Haczedilemeyen mal ve haklar tamamen haczedilemeyen ve kısmen haczedilebilen mal ve haklar olmak üzere ikiye ayrılır.

C. TAMAMEN HACZEDİLEMİYEN MAL VE HAKLAR

Borçlunun bazı mal, hak ve alacaklarının tamamı haczedilemez; yani bu şeyler hiç haczedilemez. Tamamen haczedilemeyen mal ve haklar üç bölümde incelenecektir.

(270) ULUKAPI, “Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin “4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu” Kapsamındaki Uygulaması”, s. 141; UYAR, s. 468; ŞİMŞEK, s. 693.

(271) ULUKAPI, “Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin “4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu” Kapsamındaki Uygulaması”, s. 141.

1. Maddi Hukuka Göre Başkasına Devri Yasak Olan Mal ve Haklar

Maddi hukuka göre başkasına devri yasak olan mal ve haklar, haciz de edilemez. Buradaki haczedilmezlik niteliğinin kanuna dayanması gerekir. Buna karşılık, tarafların kendi aralarında devredilmez olarak kabul ettikleri bir hak (örneğin bir alacak) haczedilebilir. Çünkü, bu halde devredilmezlik niteliği kanun gereği değildir⁽²⁷²⁾.

Kanundan dolayı, devredilmedikleri için hacizleri mümkün olmayan başlıca hak, alacak ve mallar, örneğin; kişiye sıkı olarak bağlı haklar (M.K. Mad. 23), manevi tazminat talepleri (M.K. Mad. 85; B.K. Mad. 47, 49)⁽²⁷³⁾, ana, babanın çocuklarının malları üzerindeki intifa hakkı (M.K. Mad. 280, 314)⁽²⁷⁴⁾ sükna hakkı (M.K. Mad. 748), diğer irtifak hakları (M.K. Mad. 753) ölünceye kadar bakma alacaklısının hakkı (B.K. Mad. 519)⁽²⁷⁵⁾ haczedilemez.

(272) Ölünceye kadar bakılma alacağı sahibi bu hakkını başkasına temlik edemeyeceğinden bu hak da haciz edilmez. (İ.İ.K. Mad. 82/8. B.K. Mad. 510). ÜSTÜNDAĞ, s. 216.

(273) Ancak miras açıldığı zaman manevi tazminat iddiası kabul edilmiş veya bu hususta dava açılmışsa manevi tazminat talebi mirasçıya geçeceğinden (M.K. Mad. 85/II), bu halde manevi tazminat taleplerinin başkasına devrinin ve dolayısıyla haczinin de caiz olması gerekir. KURU, C. I., s. 780.

(274) Yargıtay 12 HD. 27.12.1984 gün E. 6543 K. 8262. UYAR, s. 495-496.

(275) Yargıtay 12 HD. 6.6.1977 gün E. 5483, K. 5500; 3.2.1977 gün E. 207. K. 939. UYAR, s. 496-497.

2. İcra ve İflas Kanunu ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna Göre Haczedilemeyen Mal ve Haklar

a) İcra ve İflas Hukukunda

İcra ve iflas hukuku alanında haczedilemeyen mal ve hakların neler olduğu İ.İ.K. madde 82'de⁽²⁷⁶⁾ sayılarak belirtilmiştir. Anılan maddede

⁽²⁷⁶⁾ İ.İ.K. Madde 82, "Aşağıdaki şeyler haczolunamaz:

1. Devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar.
2. Borçlunun zati ve mesleki için lüzumlu elbise ve eşyasıyla borçlu ve ailesine lüzumlu olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası.
3. Vazgeçilmesi kabil olmayan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası.
4. Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer teferruatı ve ziraat aletleri, değilse, sanat ve mesleki için lüzumlu olan alet ve edevat ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçimlerini temin eden nakil vasıtaları,
5. Borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları,
6. Borçlunun ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ve borçlu çiftçi ise gelecek mahsul için lazım olan tohumluğu,
7. Borçlu bağ, bahçe veya meyva veya sebze yetiştiricisi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan bağ bahçe ve bu sanat için lüzumlu bulunan alet ve edevat,
Geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisi ve ailesinin maişetleri için zaruri olan miktarı ve bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları.
8. Borçlar Kanununun 510'uncu maddesi mucibince haczolunmamak üzere tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar,
9. Memleketin ordu ve zabita hizmetlerinde malul olanlara bağlanan emeklilik maaşları ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ailelerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış tazminat ve ikramiyeleri.
Askeri malüllerle şehit yetimlerine verilen terfi zammı ve 1485 numaralı Kanun hükmüne göre verilen inhisar beyiyi hisseleri,
10. Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar,
11. Vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak

yer alan hükümlerle, A.A.T.U.H.K.'nun 70'inci maddesindeki hükümler arasında büyük ölçüde benzerlik bulunmasına rağmen, farklı hükümler de yer almaktadır. Bu farklı hükümlerin ilki mahalli idarelerin mallarının haczedilemeyeceğidir.

İ.İ.K.'nun 82/1'inci maddesi uyarınca, belediyelerin kamu yararına (hizmetine) tahsis edilmiş olan malları haczedilmez. Örneğin belediye otobüsleri⁽²⁷⁷⁾, su paraları⁽²⁷⁸⁾, belediyenin bankadaki parası⁽²⁷⁹⁾, Belediye Gelirleri Kanunu'nda yazılı gelir⁽²⁸⁰⁾ haczedilemez. Buna karşılık belediyelere ait bir mal, akar yani kiraya verilen bir gayrimenkul (örneğin otel) ise, emlak vergisine de tabi ise, bu mal kamu hizmetine tahsis edilmiş sayılmaz; bu nedenle özel hukuk hükümlerine tabidir ve haczedilebilir⁽²⁸¹⁾.

mutazarının kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lazım gelen paralar,

12. Borçlunun haline münasip evi (Ancak evin kıymeti fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılır.)

Medeni Kanununun 807'ince maddesi hükmü saklıdır. 2,3,4,5,7 ve 12 numaralı bentlerdeki istisna borcun bu eşya bedelinden doğmaması haline münhasırdır.”

(277) Yargıtay 12 H.D. 15.12.1986 gün E. 3727 K. 1433, UYAR, s. 554.

(278) Yargıtay 12 H.D. 20.4.1976 gün E. 24405 K. 4824, UYAR, s. 563.

(279) Yargıtay 12 H.D. 22.12.1983 gün E. 1983/9189 K. 1983/10850, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 8, (Ağustos 1984), s. 1222-1223.

(280) 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile diğer kanunlarla belediyelere verilmekte olan her çeşit paylar belediye vergi ve resimleri hükmündedir. Bu paylar bedellerinin A.A.T.U.H.K. hükümlerine göre tahsili gereken borçları dışında haczedilemez. Görüleceği üzere kamu alacağının öncelikli tahsiline imkan sağlanmıştır. Bu konuda bkz. 277 sayılı Kanun. **Resmi Gazete**, no: 11462: 24.7.1963: 3986 sayılı Kanun **Resmi Gazete**, no: 21947: 7.5.1994: Maliye Bak. Gel. Gen. Müd. 16.5.1994 gün 78380/36837 Sayılı Tahsilat İç Genelgesi Seri No: 1994/4: Yargıtay 12 H.D. 19.12.1991 gün E. 1991/5616 K. 1991/13358, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 5, (Mayıs 1992) s.720-721.

(281) Yargıtay 12 H.D. 12.12.1981 gün E. 1981/74 K. 1981/1302, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 88, s. 168-169.

İ.İ.K. 82/8'inci maddesinde, Borçlular Kanunu'nun 510'uncu maddesi gereğince haczolunmamak üzere tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar haczedilemez hükmü yer almaktadır.

Burada öngörülen tamamen maddi hukuka (B.K. Mad. 510) dayanmaktadır. Bu hüküm, istisnai bir hüküm olup, başka varsayımları da içerecek biçimde yorumlanamaz. Örneğin, "karşılıksız olarak tanınan intifa hakkının haczedilemeyeceği" kararlaştırılamaz. Burada borçlu kendisi lehine irat bağlanırken, mal varlığından hiçbir şey vermediğinden, onun alacakları, bu iradın haczedilmez olarak nitelendirilmesi ile hiçbir şey kaybetmiş olmazlar⁽²⁸²⁾.

b) Vergi İcra Hukukunda

Haczedilemeyen mal ve hakların neler olduğu gerek A.A.T.U.H.K.'da ve gerekse özel kanunlarında sayılarak belirtilmiştir⁽²⁸³⁾ olduğundan, bu kavramların içeriği genişletemez. Çünkü "haczedilememe durumu" istisnai bir durum teşkil eder⁽²⁸⁴⁾. Öte yandan, yargı organlarının verdiği kararlar haczedilemeyen mal ve haklar konusunu netleştirmektedir. Özellikle Yargıtay'ın verdiği kararlar tahsil dairesini bağlamamasına ve benzeri olaylarda uyulma zorunluluğu olmamasına rağmen, uygulamadaki belirsizlikleri gidermede öncelikle başvurulacak kaynaklar arasındadır.

(282) KURU, C. I., s. 805-806.

(283) İcra ve iflas hukuku alanında haczedilemeyen malların neler olduğu İ.İ.K. madde 82'de belirtilmiştir. Bu maddedeki haczedilemeyen mallara ilişkin kuram ve ilkelerden hareketle kanun koyucu, A.A.T.U.H.K.'nın 70'inci maddesini düzenlediğinden; her iki madde hükümlerinde büyük oranda paralellik bulunmaktadır. ŞİMŞEK, s. 694.

(284) Bkz. Yargıtay 12. H.D. 23.1.1986 gün E. 1985/4253, K. 1986/670: 10.2.1983 gün E. 1982/10625, K. 1983/872, UYAR, s. 475-476: AKMANSU, s. 244.

A.A.T.U.H.K.'nun madde 70'deki hacizden muafiyet ayrıcalığı, yalnız gerçek kişilere tanınmış olup, tüzel kişilerin bundan yararlanması kabul edilmemiştir⁽²⁸⁵⁾.

Kamu alacakları ile ilgili olarak haczedilemeyecek mal ve haklar A.A.T.U.H.K.'nun 70'inci maddesi ile belirlenmiştir. Anılan maddeye göre aşağıda sayılan mal ve haklar haczedilememektedir.

aa) Devlet Malları İle Hususi Kanunlarında Haczi Caiz Olmadığı Gösterilen Mallar

A.A.T.U.H.K. 70/1'inci maddesi uyarınca, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere Devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar, haczedilmez.

Devlet mallarını tanımlayan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun 2 nci maddesine göre (Devlet malları) deyiminden gerek kamu hizmetlerine doğrudan doğruya tahsis edilmiş bulunan gerek sağladığı maddi yarar vesaire dolayısıyla faydalanılan tekmil mallar anlaşılmaktadır. Katma bütçeli idarelerin (genel müdürlüklerin) malları da Devlet malıdır ve bu nedenle haczedilemez⁽²⁸⁶⁾. Örneğin: Üniversitelerin malları ve üniversite bütçesine konmuş olan tahsisat haczedilemez⁽²⁸⁷⁾.

(285) İ.İ.K. madde 82'deki hacizden muafiyet ayrıcalığı aynı şekilde, gerçek kişilere tanınmıştır. Bkz. ÜSTÜNDAĞ, s. 215.

(286) İ.İ.K.'nun 82/1 nci maddesinin nayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptali istemi Anayasa Mahkemesince reddonulmuştur. Bkz. Anayasa Mah. 21.10.1992 gün E. 1992/13 K. 1992/50. **İstanbul Barosu Dergisi**, (Mart/1993), s. 651-655.

(287) Yargıtay 12. H.D. 4.10.1979 gün E. 8093 K. 7646; 28.6.1979 gün E. 5883 K. 6063; İ.İ.D. 26.2.1979 gün E. 11618 K. 1890, UYAR, s. 528-524.

Özel kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar da haczedilemez. Bunlar daha ziyade Devlet içinde mütaalası gereken ve verilen imtiyazlara dayanarak kamu hizmeti yapan daire ve müesseselerinin mallarıdır⁽²⁸⁸⁾.

A.A.T.U.H.K.'nın 70'inci maddesinin birinci bendinde 3986 sayılı kanun⁽²⁸⁹⁾ ile yapılan değişiklikle 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları artık haczedilebilecektir. Mevzuatımızdaki bu şekilde bir düzenlemeyle, mahalli idarelerin ve kamu iktisadi teşebbüslerinin içinde bulunduğu hukuki yönetim ve işgücü, denetimi, işletme, üretim, pazarlama, yatırım, finansal yapı ile ilgili sorunlar neticesinde oldukça ağır borç ve faiz yükü altına girerek (kamu alacağını ödememe gibi) Devlet bütçesine büyük mali yük getirmelerinin önlenmesi amaçlanmıştır⁽²⁹⁰⁾.

İl özel idarelerine ait mallar, Devlet malı sayılır, bu nedenle haczedilemezler (İl Özel İdaresi K. Mad. 75)⁽²⁹¹⁾.

Yukarıda yapılan açıklamalar Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerin malları içindir. Buna karşılık, özel hukuk tüzel kişilerinin malları (hakkında özel bir kanun hükmü yoksa) malları haczedilebilir. Örneğin

(288) ÜNLÜ, s. 671.

(289) "... 6183 Sayılı A.A.T.U.H.K.'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" K. No: 3986. **Resmi Gazete**, no: 21927, 7.5.1994.

(290) İcra ve iflas hukukunda, alacaklı, mahalli idarelerin borçlarından dolayı mallarına kural olarak haciz koyduramaz. Kamu iktisadi teşebbüslerinin mallarına ise haciz koydurabilir. Bkz. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 4011, **Resmi Gazete**, No: 22055, 18.9.1994.

(291) KURU, C. I, s. 787.

kamu yararına çalışan bir dernek olan Kızılay'ın (gayrimenkul malları) haczedilebilir⁽²⁹²⁾.

Medeni Kanun hükümlerine göre kurulmuş (yeni) vakıfların (M.K. Mad. 73) malları haczedilebilir.

bb) Borçlunun Kendisi ve Mesleği için Gerekli Elbise ve Eşyası İle Borçlu ve Ailesine Gerekli Olan Yatak Takımları ve İbadete Mahsus Kitap ve Eşyası

Borçlunun kendisi ve mesleği için gerekli elbise ve eşyası ile borçlu ve ailesine gerekli olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası haczedilemez.

Borçlunun kendisi için gerekli bulunan eşyasından amaç borçlunun günlük yaşamında kullandığı A.A.T.U.H.K. Mad. 70'in diğer bendlerine girmeyen menkul eşyalarıdır. Örneğin gözlük, saat, kalem, baston, cüzdan gibi şeylerdir.

Yargı kararlarına göre, bir yatak, yorgan, battaniye, iki çarşaf takımı ve somya asgari yatak takımı ihtiyacını oluşturmaktadır⁽²⁹³⁾.

Borçlunun mesleği için gerekli tulum, önlük, şapka vs. gibi giyim eşyası ile alet niteliğinde olmayan çanta, çizme gibi eşyalar haczedilemez.

A.A.T.U.H.K.'nu Mad. 70'de aile terimi geniş olarak kullanıldığından, borçlu ile birlikte aynı çatı altında yaşayan insanların

(292) Yargıtay H.G.K. 4.10.1974 gün E. 1971/1-261. K. 1050. UYAR, s. 538.

(293) Yargıtay 12 H.D. 11.6.1987 gün E. 1986/1172. K. 1986/7428: 8.6.1976 gün E. 5449, K. 7156. UYAR, s. 601-602

hepsi aile terimi içine girmektedir (Borçlu ile yaşayan borçlunun reşit çocukları, borçlunun üvey evlatları, teyze, kayınvalide gibi hısımlar, borçlu ile birlikte yaşayan çırak gibi.) Borçlunun ailesi için gerekli yatak takımları ile ibadete mahsus kitap ve eşyası haczedilmez. Örneğin Kur'an, İncil, tesbih, seccade, hac gibi eşyaları haczedilmez. Fakat bunların kıymetlerinin çok yüksek (antika, ipek işlemeli) olması halinde haczedilmesi gerekir⁽²⁹⁴⁾.

cc) Vazgeçilmesi Kabil Olmayan Mutfak Takımı ve Pek Lüzumlu Ev Eşyası

Vazgeçilmesi kabil olmayan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası haczedilmez.

Ailenin kalabalığına göre, buldukları yerde birlikte yaşayabilmelerine imkan verecek miktarda mutfak takımları ile tencere, sahan, çatal, bıçak, bardak vb. ev eşyası haczedilmez. Bir ailenin yemek işlerinde kullandığı gaz ocağı ve fırın vazgeçilmesi kabil olmayan mutfak takım ve pek lüzumlu ev eşyası niteliğinde ise haczedilmez. Buzdolabının ise kural olarak haczedilmesi gerekir⁽²⁹⁵⁾.

Borçlu ve ailesi için pek lüzumlu ev eşyası, borçlunun sosyal durumu gözönüne alınarak tespit edilmelidir. Genel olarak elbise dolabıyla, oturma odasındaki masa, iskemle, soba, perde, duvar saati haczedilemez. Yargıtay masa saatlerinin haczedilebileceğine karar vermiştir⁽²⁹⁶⁾.

(294) Haczedilemeyen malların tespitinde, borçlunun ihtiyacının ölçüsü ve diğer mallarla ikamesi hali konusu için bkz. İlhan E. POSTACIOĞLU, **İcra Hukuku Esasları**, 4. Baskı İstanbul, 1982, s. 338.

(295) Yargıtay 12 HD. 21.4.1984 gün E. 5702 K. 7983. UYAR, s. 604.

(296) Yargıtay 12 HD. 19.3.1981 gün E. 913. K. 2700. UYAR, s. 605.

dd) Borçlu Çiftçi ise Kendisi ve Ailesi İçin Zorunlu Olan Arazi ve Çift Hayvanları ve Nakil Vasıtaları ve Diğer Teferruatı ve Tarım Aletleri

Borçlu çiftçi ise, kendisinin ve ailesinin geçimi için zorunlu olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer teferruatı ve tarım aletleri haczedilmez.

Bir tarım arazisini bizzat kendisi ve aile efradı ile çalışarak işleten veya ortakçıya (yarıncıya) vermek suretiyle işleten kişiler çiftçi sayılır. Esas mesleği çiftçi olan kimsenin, yan gelir elde etmek için başka işlerle uğraşması çiftçilik vasfını değiştirmez. Ancak bu iş veya işlerden elde edilen gelir, borçlu ve ailesinin geçimi için yeterli ise, borçlu çiftçi sayılmaz. Bu durumda da A.A.T.U.H.K. Mad. 70/4'üncü maddesinde yazılı malları haczedilebilir.

Çiftçi borçlununun at, öküz, merkep gibi çiftçilikte kullandığı hayvanları ile pulluk, düven, tırmık, çapa gibi tarım aletleri haczedilemez⁽²⁹⁷⁾.

Borçlu bir sanat ve meslek erbabı ise, meslek ve sanat için gerekli olan alet ve edevatı ile kitapları haczedilemez.

Burada sanat ve meslek erbabı terimleri eş anlamlıdır. Bir kimsenin bedeni ve fikri çalışma ve faaliyetlerinin, gelir sağlayan diğer unsurlara (yabancı iş gücü ve sermaye) hakim olması halinde bir meslek, aksi halde ticari veya sınai bir teşebbüs söz konusudur⁽²⁹⁸⁾.

⁽²⁹⁷⁾ İ.İ.D. 1.7.1966 gün E. 7392 K. 7259. UYAR, s. 631: Yargıtay 12 HD. 17.5.1990 gün E. 1989/12955, K. 1990/5872 **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 9, (Eylül/1990), s. 1337.

⁽²⁹⁸⁾ Yargıtay 12 HD. 25.4.1985 gün E. 1984/14228. K. 1985/3907 **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 7 (Temmuz/1985), s. 1014-1015.

Borçlu bir meslek erbabı sayılmakta ise, bu meslek için gerekli olan aletler haczedilmez. Örneğin, bir marangozun testeresi, çekici, burgusu, mengenesi, bir avukatın; yazı makinası, kitapları, kasası, müvekkillerinin dosyalarının muhafaza edildiği dolabı, kendisinin ve müşterisinin oturmaya mahsus sandalye veya takımlarının haczedilmemesi lazımdır.

Arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük taşıt sahiplerinin ancak geçimlerini sağlayacak taşıt vasıtaları haczedilmez⁽²⁹⁹⁾. Bundan maksat, bu gibi kimselerin geçimlerini bu nakil vasıtaları ile sağlamalarıdır. Arabacı tabirine sahip oldukları otomobil ve kamyonları işletenler dahil değildir.

ee) Borçlu veya Ailesi, Geçimleri İçin Gerekli Olan Gıdayı Hayvanlardan Temin Ediyorsa Borçlunun Tercih Edeceği Süt Veren Bir Mandası veya Bir İneği Veyahut Üç Keçisi ile Koyunu ve Bunların Üç Aylık Yiyecek ve Yataklıkları

Borçlu ve ailesi, geçimleri için gerekli olan gıdayı hayvanlarından temin ediyorsa, borçlunun tercih edeceği süt veren bir mandası veya bir ineği veyahut üç keçisi ile koyunu ve bunların üç aylık yiyecek ve yataklıkları haczedilemeyecektir. Bu malların haczedilmez sayılabilmesi için borçlunun çiftçi olması gerekmez. Burada dikkat edilmesi gereken husus da, bunların hepsinin değil sadece borçlunun tercih ettiği hayvanların haczedilemeyeceğidir. Diğerleri haczedilebilir. Örneğin, borçlu ineği tercih etmişse manda ve koyunlarla keçilerin haczi mümkündür.

(299) Yargıtay ise İ.İ.K.'nın 82/4'ün açık buyruğuna rağmen "arabacı, kayıkçı ve hamalın meslek sahibi olacağını" yani bu durumda sermaye unsurunun daha üstün olduğunu vurgulamıştır. Bkz. Yargıtay 12 HD. 6.12.1983 gün E. 8634 K. 9908. UYAR, s. 636-637.

ff) Borçlunun ve Ailesinin İki Aylık Yiyecek ve Yakacakları ve Borçlu Çiftçi İse Gelecek Mahsul İçin Gerekli Olan Tohumluğu

Borçlunun ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ve borçlu çiftçi ise ayrıca gelecek mahsul için gerekli olan tohumluğu haczedilmez. Buradaki iki aydan kasıt, haczi takip eden iki ay olup, ihtiyaç buna göre tespit edilir.

Borçlu çiftçi ise, gelecek mahsul için lazım olan tohumluğu haczedilmez. Bu hüküm, çiftçinin gelecek seneki üretimini teşvik etmek için kabul edilmiştir. Haczedilmeyecek tohumun miktarı çiftçinin kira ile işlettiği yerlerde dahil olmak üzere, gelecek mahsul için işleyebileceği bütün arazi miktarına göre saptanmalıdır⁽³⁰⁰⁾.

gg) Borçlu Bağ, Bahçe veya Meyva-Sebze Yetiştiricisi ise Kendisinin ve Ailesinin Geçinmeleri İçin Zorunlu Olan Bağ, Bahçe ve Bu Sanat İçin Gerekli Olan Alet ve Edevatı

Borçlu bağ, bahçe veya meyva-sebze yetiştirici ise kendisinin ve ailesinin geçinmeleri⁽³⁰¹⁾ için zorunlu olan bağ, bahçe ve bu sanat için gerekli olan alet ve edevatı haczedilemez (A.A.T.U.H.K. Mad. 70/6).

Bu hükümden yararlanabilmek için borçlunun başlıca çalışmasının bağ, bahçe, meyva ve sebze yetiştiriciliği olması gerekir⁽³⁰²⁾. Borçlunun yan gelir sağlamak için başka işler de yapması bu hükümden yararlanmaya engel değildir. Borçlu bahçeciliği bizzat yapabileceği gibi ortaklık yoluyla da yapabilir⁽³⁰³⁾.

⁽³⁰⁰⁾ Talih UYAR, "Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar", **Dr. A. Recai SEÇKİN'e Armağan**. An. Üni. Huk. Fak. Yay. No: 351., Ankara 1974., s. 578-579.

⁽³⁰¹⁾ Yargıtay 12 HD. 2.11.1988 gün E. 788 K. 12509. UYAR, s. 649.

⁽³⁰²⁾ İ.İ.D. 7.3.1967 gün E. 2201 K. 2214. UYAR, s. 649-650.

⁽³⁰³⁾ İ.İ.D. 13.10.1950 gün E. 4588 K. 4431. UYAR, s. 650.

Borçlu geçimini özellikle hayvan yetiştirmek yoluyla sağlıyorsa kendisinin ve ailesinin geçinmeleri için gerekli olan miktarda hayvan ve bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları da haczedilmez. Hayvan miktarı, borçlunun ve ailesinin geçimleriyle, yem ve yataklık miktarı ise bu şekilde ayrılacak hayvanların üç aylık ihtiyaçları ile sınırlandırılmıştır. Yataklık hayvanların altına serili ot ve saman bazı yerlerde gübre gibi şeylerdir. Ahır, ağıl, mandıra vb. gayrimenkulün mütemmin cüzi veya teferruatı niteliğine sahip mahaller bu tabirin kapsamı dışında kalır⁽³⁰⁴⁾.

hh) Ordu ve Zabıta Hizmetlerinden Malül Olanlara Bağlanan Emekli Maaşları İle Bu Gibi Kişilerin Dul ve Yetimlerine Bağlanan Maaşlar ve Ordunun Hava ve Denizaltı Mensuplarına Verilen Uçuş ve Dalış İkramiyeleri

A.A.T.U.H.K.'nin 70/7'inci maddesi uyarınca, ordu ve zabıta (polis, jandarma gibi) hizmetlerden malül olanlara bağlanan emekli maaşları ile bu gibi kişilerin dul ve yetimlerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış ikramiyeleri haczedilmez (A.A.T.U.H.K. Mad. 70/7).

ıı) Askeri Malüllerle, Şehit Yetimlerine Verilen Terfi Zammı ve 1485 Sayılı Kanuna Göre Verilen Tekel Bey'iyeleri

Askeri malüllerle, şehit yetimlerine verilen terfi zammı ve 1485 sayılı kanun hükmüne göre verilen tekel bey'iyeleri haczedilmez⁽³⁰⁵⁾.

⁽³⁰⁴⁾ İ.İ.D. 11.11.1965 gün E. 10545 K. 11059. UYAR, s. 650.

⁽³⁰⁵⁾ 1485 sayılı kanun 10.11.1983 tarih ve 2951 sayılı tekel bey'iyeleri üçte birinin dağıtımını hakkında kanunun 7. maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ve 2951 sayılı kanun 1485 sayılı kanunun yerine geçmiştir. Bunun için, 2951 sayılı kanun hükmüne göre de, askeri malülere şehitlerin yetimlerine verilen tekel bey'iyeye hisselerinin de haczedilmemesi icabeder.

Bu hüküm sadece ordu ve zabıta (polis, jandarma gibi) hizmetlerden sakat olarak emekliye ayrılanlara ilişkindir⁽³⁰⁶⁾.

Bu kişilerin ordu ve zabıta hizmetlerinden değil de, başka sivil hizmetlerden kaynaklanan maluliyetleri dolayısıyla aldıkları emekli maaşlarının bir kısmı ise haczedilebilir (A.A.T.U.H.K. Mad. 71)⁽³⁰⁷⁾.

jj) Bir Yardımlaşma Sandığı veya Derneği Tarafından Hastalık, Zaruret ve Ölüm Gibi Hallerde Bağlanan Maaşlar

A.A.T.U.H.K.'nin madde 70/8 hükmü uyarınca bir yardımlaşma sandığı veya derneği tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar haczedilmez. Örneğin baro yardımlaşma sandığının ve Kızılay'ın yaptığı yardımlar haczedilmez.

kk) 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun Uyarınca Bağlanan Aylıklar

A.A.T.U.H.K. madde 70/13 hükmü uyarınca 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun uyarınca bağlanan aylıklar da haczedilmez⁽³⁰⁸⁾.

(306) İ.İ.D. 7.6.1973 gün E. 6295 K. 6167. UYAR, s. 654.

(307) İ.İ.D. 28.11.1954 gün E. 6312 K. 6390. UYAR, s. 654.

(308) Yargıtay 12 HD. 11.11.1980 gün E. 1980/6807 K. 1980/8030 **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 2 (Şubat/1981), s. 201-202.

ll) Vücut ve Sağlık Üzerine İka Edilen Zararlar İçin Tazminat Olarak Zarar Görenin Kendisi veya Ailesine Toptan veya İrat Şeklinde Verilen veya Verilmesi Gereken Paralar

Borçlunun vücut veya sıhhati üzerine zarar verilmesi halinde bu kimseye veya ailesine maddi tazminat olarak verilen veya verilmesi gereken paralar haczedilmez. Bu tazminat, zarar görenin çalışma özelliklerinin tamamen veya kısmen kaybetmesi halinde ve ailesine verilen tazminattır. Zarar görenin hem kanuni hem de sözleşmeden doğan tazminat talebinde bulunma hakkı varsa, bu iki tazminat da haczedilmez⁽³⁰⁹⁾.

mm) 1245 Sayılı Harcırah Kanununa Göre Yapılan Ödemeler

1245 sayılı Harcırah Kanununun 61 nci maddesiyle, bu kanuna göre ödenecek olan istihkakların borç için haczedilemeyeceği hükme bağlandığından, bu kanun gereğince ödenecek olan ve harcırahın unsurlarını teşkil edecek yol masrafı, yevmiye, aile masrafı ve yer değiştirme masrafı olarak ödenen paralar, bunları alan kişinin borçları için haczedilemeyecektir (A.A.T.U.H.K. Mad. 70/12).

nn) Borçlunun Haline Uygun Evi

Borçlunun haline uygun evi haczedilmez. Buradaki aile terimi geniş anlamda olup borçlu ile birlikte aynı çatı altında yaşayan (teyze, hala, damat, kayınpeder, kayınvalide... vb.) kişileri içine alır. Bir meskenin borçlunun haline uygun olup olmadığı,⁽³¹⁰⁾ borçlunun haciz

(309) ÜNLÜ, s. 675.

(310) Dnş. 25.9.1989 gün E. 1987/1346 K. 1989/3286 **Danıştay Kararları Dergisi**, S. 78/79, 1990, s. 186-188; Yargıtay 12 HD. 21.1.1986 gün E. 1985/7004 K. 469. UYAR, s. 680.

anındaki sosyal durumuna⁽³¹¹⁾ ve borçlu ile ailesinin ihtiyaçları dikkate alınarak belirlenir⁽³¹²⁾.

Evini kiralayan ancak kendisi de kira ile başka bir yerde oturan borçlu, meskeniyet iddiasında bulunarak evinin haczedilemeyeceğini ileri sürebilir⁽³¹³⁾. Evini kiraya vermiş ve başka bir evi de yoksa, borçlunun evi haczedilemez.

Borçlunun sahip olduğu evin kıymeti, kendisi ve ailesinin ihtiyacına uygun normal bir evin bedelinden fazla ise, icra memuru borçlunun evini haczederek satar. Satış hasılatından önce borçluya haline münasip bir ev alabilmesi için gerekli para bırakıldıktan sonra kalanı da alacaklı veya alacaklılara ödenir.

Borçlunun evinin haczedilmeyeceğine karar verme yetkisi tahsil dairesinin görevli memuruna aittir⁽³¹⁴⁾. İ.İ.K. hükümlerine göre yapılan hacizlerde ise icra memuru borçlunun evinin haczedilemeyeceğini kendisi karar veremez⁽³¹⁵⁾. İcra memuru borçlunun meskeniyet iddiasında bulunulan evini haczetmekle görevlidir. Ancak borçlu haczedilmezlik şikayetini meskenin haczedildiğini öğrendiği tarihten itibaren 7 gün içinde yapabilir⁽³¹⁶⁾. Söz konusu süre geçirildikten sonra müracaatta bulunulmuş ise meskeniyet (haczedilmezlik) iddiasından

(311) Yargıtay 12 HD. 25.11.1988 gün E. 2420 K. 14365. UYAR, s. 678.

(312) Yargıtay 12 HD. 27.5.1988 gün E. 1986/6536 K. 1797. UYAR, s. 679: 12 HD. 18.10.1982 gün E. 1982/7064 K. 1982/7367. **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 1 (Ocak/1983), s. 83.

(313) Yargıtay 12 HD. 9.3.1989 gün E. 1988/7723 K. 3322. UYAR, s. 669.

(314) ŞİMŞEK, s. 694-695.

(315) Yargıtay 12 HD. 22.9.1989 gün E. 1989/1089 K. 1989/11074 **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 2 (Şubat/1990), s. 244.

(316) Yargıtay 12 HD 20.2.1986 gün E. 1985/8314 K. 2008. UYAR, s. 729.

vazgeçilmiş sayılır. Fakat bu vazgeçme yalnız o icra takibi içindir; başka takiplerde meskeniyet iddiasını ileri sürebilir⁽³¹⁷⁾.

A.A.T.U.H.K. gereğince haczedilen mallar hakkında ileri sürülen haczedilmezlik iddiası, tetkik merciince değil, vergi mahkemesince incelenir (2576 Sayılı Kanun Madde 6/6)⁽³¹⁸⁾.

3. Özel Kanunlarında Haczedilemeyeceği Yazılı Olan Mal ve Haklar

Kamu düzeni düşüncesi ile, bazı kurum ve kişilere ait malların haczinin sakıncalı olacağını düşünen kanun yapıcı, kamu hizmetlerinin düzenli ve sürekli görülebilmesini sağlamak için, bazı malların haczedilemeyeceğini çıkardığı özel kanunlarla kabul etmiştir. İşte özel kanunlarda haczedilemeyeceğini gösteren bu mallar (Devlet malları gibi) haczedilemez.

Özel kanunlarına göre haczi mümkün olmayan mal ve haklardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

- 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun 13'üncü maddesine göre, tarım kredi kooperatifleri ortaklarının kredilerine dayanak olarak gösterdikleri ürünleri, hayvanları, üretimleri ile ilgili her türlü makina ve araçları üzerinde ortağı oldukları tarım kredi kooperatiflerinin mutlak rehin hakları olduğundan bunlar, hiçbir şekilde haczedilemez⁽³¹⁹⁾.

(317) Baki KURU, Ramazan ASLAN, Ejder YILMAZ, **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, G. 7.B. Yetkin Yay. A.Ş., Ankara, 1991, s. 231-232.

(318) Yargıtay 12. H.D. 12.6.1985 gün E. 312 K. 5893, UYAR, s. 743.

(319) Yargıtay 12 H.D. 4.4.1983 gün E. 9079. K. 8233. UYAR, 595-596.

- 2834 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanununun 8'inci maddesiyle bu kooperatifler ile birliklerinin ortaklık payları haczedilemez.

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 20'inci maddesi uyarınca T.C. Emekli Sandığının her türlü menkul ve gayrimenkul malları haczedilemez.

- 2510 Sayılı İskan Kanunumuzun 30'uncu maddesine göre Hükümetçe iskan olunanlara, borçlu veya borçsuz olarak verilen gayrimenkulleri on yıl süreyle hiçbir şekilde satılamaz, bağışlamaz, rehin edilemez ve haczedilemez.

- 551 sayılı Markalar Kanunumuzun 36'ıncı maddesine göre müşterek markalarla, birlik markaları haczedilemez.

- 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunumuzun 11'inci maddesince Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü tarafından satılan arsalar, üzerine satış şartlarına uygun inşaat ikmal edillmedikçe üçüncü şahıslara satılamaz, bağışlanamaz ve haczolunamaz.

- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunumuzun 203, 207 ve 208'inci maddelerine göre, Devlet memurlarına verilen aile yardım ödenekleri, doğum yardım ödenekleri ve ölüm yardım ödenekleri haczedilemez.

- 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanunun 22'inci maddesine göre, koruma sandığının mevcudu Devlet malı sayıldığından koruma gelirleri ile koruma sandığındaki paraya haciz konulamaz⁽³²⁰⁾.

⁽³²⁰⁾ Yargıtay 12 H.D. 5.11.1980 gün. E. 8216 K. 7838. UMAR, s. 596.

- 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 64'üncü maddesi uyarınca sendika ve konfederasyonların kütüphane, spor tesisleri ile mesleki eğitimleri ve toplantıları için lüzumlu taşınır ve taşınmaz malları, bu mallarla ilgili alacaklar hariç haczedilemez⁽³²¹⁾.

- 3414 sayılı Kanunla değişik 775 sayılı Gecekondu Kanununun 34'üncü maddesine göre, belediyelerce tahsis olunan arsalar, yapılar ve bu arsalar üzerinde yapılan bina ile meydana gelen taşınmaz mallar, tahsis tarihinden itibaren 10 yıl içinde haczedilemez⁽³²²⁾.

- 2878 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanununun 29'uncü maddesine göre, korunmaya ve yardıma muhtaç aile ve kişilere yapılacak ödemeler ve sağlanacak yardımlar başkasına devir, temlik ve haciz edilemez.

- 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununun 20'inci maddesine göre, finansal kiralama konusu mallar, sözleşme süresi içinde haczolunamaz.

- 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 26'ıncı maddesine göre her ne surette olursa olsun idarece alınan teminatlar haczedilemez⁽³²³⁾.

- 3238 sayılı Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Kurulması Hakkında Kanununun 19'uncü maddesine göre Savunma Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının ve Savunma Sanayii Destekleme Fonu'nun taşınır ve taşınmaz her türlü malları haczedilemez.

(321) Yargıtay İ.İ.D. 11.2.1971 gün E. 911 K. 1399. UYAR, s. 597.

(322) İ.İ.D. 29.6.1971 gün E. 7611 K. 7484. UYAR, s. 594-595.

(323) Yargıtay 12 HD. 10.2.1987 gün E. 1593 K. 1469. UYAR, s. 591.

- Mükelleflerce kullanılan ve kamu alacağının tayinine esas olan bilgileri güvenli bir şekilde kayıt altına alan ödeme kaydedici cihazlar, 3100 sayılı Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanununun 3482 sayılı Kanunla değişik 9/3'üncü maddesine göre ilgilinin gelir ve kurumlar vergisi mükellefiyeti sona ermedikçe haczedilemez⁽³²⁴⁾.

- 24.11.1994 gün ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun⁽³²⁵⁾ geçici 15'inci maddesine göre bu kanunun yürürlüğe girdiği 27.11.1994 tarihinde özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşlar ile bundan sonra özelleştirme kapsamına alınacak kuruluşların taşınır ve taşınmaz her türlü mal, hak ve alacakları, bu kuruluşlar özelleştirme kapsamında kaldığı sürece haczedilemez. Konulmuş olan hacizler kalkar ve takipler düşer⁽³²⁶⁾.

D. KISMEN HACZEDİLEMEYEN HAKLAR

A.A.T.U.H.K.'nun 70 nci madde hükmü esas itibariyle İ.İ.K.'nun 83'ncü maddesine benzerlik arz etmektedir. Her iki madde de bir kısmı haczedilemeyen (kalan kısmı haczedilebilen) mal ve haklar belirtilmiştir. Bunlar, aylıklar, ödenekler, her çeşit ücretler, intifa hakları ve hasılatı ilama bağlı olmayan nafakalar, emekli aylıkları, sigorta ve emekli sandıkları tarafından bağlanan gelirlerdir.

(324) Yaşar ER, "Yazar Kasaların Haczedilememesi" **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, S. 94. (15.12.1990), s. 55.

(325) **Resmi Gazete**: no: 22124: 27.11.1994.

(326) ULUKAPI, "Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin "4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu" Kapsamında Uygulaması" s. 141-147: M. B. Gel. Gen. Müd. 10.4.1995 gün ve 3802/19055 sayılı Tahsilat İç Genelgesi Seri No: 1995/1: Yargıtay 12 HD. 20.12.1994 gün E. 1994/15515 K. 1994/16439, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 3 (Mart/1995), s. 432-433.

Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir. Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı; prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez (G.V.K. Mad 61).

Borçluya verilen ücretler daima bürüt olarak hesaplanır. Ödeme sırasında vergi ve diğer yasal kesintiler yapıldıktan sonra ödenen miktara net ücret denir. İşte gerek İ.İ.K. Mad. 83 gerekse A.A.T.U.H.K. Mad. 71 nci maddelerine göre haczedilebilecek miktarın tayininde daima net ücret miktarı dikkate alınmalıdır⁽³²⁷⁾.

Ücret kavramına, her çeşit ücretler dahil olduğundan, öğrenci bursları (kredileri) ile erat maaşlarının da yukarıda belirtilen ölçüler dahilinde haczi mümkündür⁽³²⁸⁾.

İntifa hakkının da kısmen haczi mümkündür. Ancak kişiye bağlı olan intifa haklarının kullanılması başkasına devredilemeyeceğinden, bu gibi intifa hakları haczedilemez (M.K. Mad. 201, 280). Buna karşılık, kişiye bağlı olmayan intifa haklarının kullanılması başkalarına devredilebileceğinden haczedilebilir.

Tahsil dairesi, borçluya ait bir intifa hakkını haczettiğinde, adresleri bilinen üçüncü kişilere bu haczi bildirmesi gerekir. İntifa hakkında haczin bildirileceği üçüncü kişi ise çıplak mülkiyet sahibidir.

(327) AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 283.

(328) İ.İ.D. 204.1952 gün. E. 1594, K. 1185. UYAR, s. 709-710.

İntifa haczinin konusu, üzerinde intifa haczi kurulmuş şeyin mülkiyeti değil, onun üzerindeki intifa hakkının kullanılmasıdır. Buna göre de, intifa hakkı haczinin konusu, intifa olunan şeyin hasılatı, kâr payı, semereleri ve muaccel kiralardır⁽³²⁹⁾.

Emekli aylıklarının bir kısmının haczedilemeyeceği öngörülmüştür. Emekli aylıklarından maksat, T.C. Emekli Sandığı Kanununa göre bağlanan emekli aylıklarıdır⁽³³⁰⁾.

Borçlunun ilama dayanarak aldığı nafakalar hiç haczedilmediği halde, ilama dayanmayarak aldığı nafakalar kısmen haczedilebilir. Çünkü, ilama dayanan nafaka, gerçekte borçlunun geçimi için zorunlu gereksinimler dikkate alınarak takdir olunmuştur. Bu nedenle mahkemece takdir olunan bu paranın mutlaka alacaklının eline geçmesi gerekir⁽³³¹⁾.

Ancak haczedilmeme ayrıcalığının sadece işlemekte olan nafakalara ilişkin olduğunu kabul edilmesi gerekir. Çünkü, nafaka alacaklısı için korunmaya değer miktar, onun güncel geçimini sağlayan paradır. Birikmiş nafakalar, herhangi bir ilamlı alacak niteliğini taşıdığından, özel olarak korunmaları için bir neden yoktur. Bu nedenle birikmiş ilama dayanan nafakaların haczi mümkündür⁽³³²⁾.

(329) İ.İ.D. 13.11.1950 ün E. 1890. K. 5090. UYAR, s. 710.

(330) Borçlunun emekli olmadan önce ücreti üzerine konulmuş olan haciz, emekli olduktan sonra da (emekli maaşı üzerinde) devam eder: Bkz. Yargıtay 12. H.D. 7.11.1978 gün E. 8382. K. 8967. KURU, C. I., s. 768-769.

(331) Talih UYAR, "Kısmen Haczedilebilen Şeyler", **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, S. 30. (Mayıs/1981), s. 37.

(332) İ.İ.D. 22.1.1951 gün E. 916 K. 10128. UYAR, s. 710: ÜSTÜNDAĞ, s. 242-243.

A.A.T.U.H.K.'un 71'inci maddesi 26.11.1980 gün ve 2347 sayılı Kanunla⁽³³³⁾ değişikliğe uğramıştır. Maddenin ilk şeklinde alt sınır İ.İ.K.'nın 83'üncü madde hükmünde olduğu gibi dörtte bir olarak belirtilmiş iken, anılan kanunla yapılan değişiklikle ayrıca üst sınır getirilmiştir. Böylece kısmen haczedilebilen gelirleri için mevcut olan alt sınırın bir de üst sınırı getirilmek suretiyle uygulamaya objektiflik kazandırılması amaçlanmıştır. İ.İ.K.'nın 83'üncü maddesi uyarınca dörtte birinin üstünde kalan gelirlerin haczi olanaklı iken, A.A.T.U.H.K.'nu 71'inci maddesi uyarınca ise haczedilecek gelirlerin en azı dörtte bir ve en çoğu üçte bir ile sınırlandırılmıştır. A.A.T.U.H.K.'nun uygulanmasında bu açıdan borçlu yararına düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır⁽³³⁴⁾.

Madde de kamu borçlusu yararına ve sosyal adalet espirisi ile konulan diğer bir hüküm, asgari ücretle ilgilidir. Buna göre asgari ücreti aşmayan gelirlerin onda birinden fazlası haczedilememektedir.

Kısmen haczi olanaklı mal ve hakların İ.İ.K. Mad. 83 ile A.A.T.U.H.K. Mad. 71'de sayılanlardan ibaret olduğu unutulmamalıdır. Çünkü bu mal ve haklar birer örnek olsun diye gösterilmemiştir, aksine birer birer adlandırılmak suretiyle sınırlandırılmıştır. Kuşkusuz diğer kanunlarda getirilen hükümler de aynen uygulanmalıdır. Örneğin, 1581 sayılı kanunun 16'ıncı maddesine göre, kişilerin tarım kredi kooperatiflerindeki ve bölge birliklerindeki tasarruf mevduatından 3000 liraya kadar olan kısmı, faizleri hariç haczedilemez⁽³³⁵⁾.

(333) **Resmi Gazete**, no: 17174: 28.11.1980.

(334) ŞİMŞEK, s. 714.

(335) Kısmen haczedilebilen mal ve hakları belirten diğer kanunlarımız ise 1475 sayılı İş Kanunu (Mad. 28), 3202 sayılı T.C. Ziraat Bankası Kanunu (Mad. 42), 1512 sayılı Noterlik Kanunu (Mad. 38), 2282 sayılı Halk Bankası Kanunudur (Mad. 2).

Borçlunun kabul etmesi durumunda haczi yasaklı malların dahi haczi olanaklıdır. Yukarıda belirtilen mal ve hakların borçlu tarafından satılmasını veya başka türlü tasarruf edilmesini önleyen yasal bir hüküm yoktur. O halde borçlunun bunların da haczini istemesi halinde, durum tutanağa geçilmek suretiyle haczedilmeleri doğal sayılmalıdır. Ancak, rızanın her türlü baskıdan uzak ve serbest iradeyi bozucu nedenler dışında olması ve salt kişisel hakları etkilememesi gerekir⁽³³⁶⁾.

Ancak belirtelim ki, haczi caiz olmayan mal ve hakların haczolunabileceği hakkında önceden yapılan sözleşmeler geçersiz sayılmaktadır. Çünkü hacizden önce borçlunun yapacağı böyle bir sözleşmenin sonuçlarını tahmin edemeyeceği kabul edilmiştir. Esasen bir mal veya hakkın haczedilemeyeceği, ancak borçlunun haciz sırasında ekonomik ve sosyal yaşantısına göre takdir edilecektir (İ.İ.K. Mad. 83).

Tadirden edilen satış bedeli muhafaza ve idare giderlerini karşılamayacak eşya bulunursa, bunların haczi yük olmaktan öteye gidemeyeceği için haciz yoluna gidilmemelidir.

Salt kişiliğe bağlı haklar, borçlunun rızası dahi olsa, haczedilemez. Örneğin manevi tazminat hakları, aile hukuna dahil haklar, velayet ve vesayet hakları bunlar arasında sayılabilir.

(336) ŞİMŞEK, s. 695.

V. HACZE İŞTİRAK (KATILMA)

A. İCRA VE İFLAS HUKUKUNDA

İlk önce haciz yaptıran alacaklının koydurduğu hacze, daha sonra aynı malı haczettiren alacaklıların katılıp katılmayacağını düzenleyen müessesese, hacze iştirak müessesesidir (İ.İ.K. Mad. 100-101).

1. Adi İştirak

Kanunun aradığı şartlara sahip her alacaklı ilk takip üzerine, satılan malın tutarı icra veznesine girene kadar ilk hacze iştirak edebilir. İlk hacze iştirak etmek isteyen sonraki alacaklının da borçluya karşı takip yapması ve kendisine haciz isteme yetkisinin gelmiş olması gerekir. Bu nedenle, adi iştirake “takipli iştirak” de denilir⁽³³⁷⁾. İcra takibi yapılmadan hacze iştirak ise ancak imtiyazlı iştirak hallerinde mümkündür⁽³³⁸⁾.

Bundan başka kanun, hacze iştiraki, hacze iştirak edecek alacaklının alacağının doğum tarihi ve bunun belgelendirilmesi bakımından sıkı şartlara tabi tutmuştur.

(337) Rehnin paraya çevirme yolu ile takipte, kendisine geçici rehin açığı belgesi verilen alacaklıya da borçlunun diğer mallarının haczini isteme yetkisi gelmiştir; Bu nedenle, alacaklı geçici rehin açığı belgesine dayanarak İ.İ.K. Mad. 100'deki esaslar dahilinde, borçlunun diğer alacaklıların koydurmuş olduğu hacze iştirak edebilir (İ.İ.K. Mad. 150)..

(338) KURU, C. I., s. 845.

Hacze katılmak isteyen alacaklının alacağı ilk haczi⁽³³⁹⁾ koydurmuş olan alacaklıdan önce doğmuş olmalıdır. Bunun içinde hacze iştirak edecek alacaklının alacağının:

- İlk haciz ilamsız bir takibe dayanıyorsa, takip talebinden önce;

- İlk haciz ilamlı takibe (İ.İ.K. Mad. 32) dayanıyorsa; bu ilamın verildiği davanın açıldığı tarihten önce doğmuş olmalıdır.

Bu öncelik şartının kanunun tahdidi olarak saydığı belgelerden biri ile ispat edilmesi gerekir. Buna göre, alacaklarını ancak aşağıdaki belgelenen biri ile ispat edebilen alacaklılar ilk hacze iştirak edebilirler;

- Yukarıda belirtilen (ilamsız takipte) takip veya (ilamlı takipte) dava tarihinden önce yapılmış bir icra takibi üzerinde alınmış⁽³⁴⁰⁾ borç ödemedi aciz belgesi (İ.İ.K. Mad. 143, 105, 251), hatta maddede geçen aciz belgesi sözcüğü, rehin açığı belgesini (İ.İ.K. Mad. 150 F. II) de içerir⁽³⁴¹⁾.

(339) Buradaki ilk hacizden maksat ilk önce verilen haciz kararı değil, ilk önce uygulanan yani konulan hacizdir. KURU, C. I., s. 846; Yargıtay 12 HD. 21.4.1983 gün E. 2015 K. 3163: 4.4.1983 gün E. 1335 K. 2503. UYAR, s. 832-834.

(340) Burada borç ödenmeden aciz belgesinin de takip veya dava tarihinden önce alınmış olması şart değildir, aciz belgesinin alınmış olduğu icra takibinin ilk haciz sahibi alacaklının takip veya dava tarihinden önce yapılmış olması gerekli ve yeterlidir. Talih UYAR, "Hacze Adi İştirak" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4., 1973, s. 693

(341) Sayılmazsa, rehin açığı belgesinin her halde resmi dairelerin (icra dairesinin) yetkileri dahilinde ve usulüne göre verdikleri bir belge olduğu kabul edilmelidir (İ.İ.K. Mad. 104/4). KURU, C. I, s. 847.

Yukarıda belirtilen takip veya dava tarihinden önce açılmış bir dava üzerine alınmış ilam⁽³⁴²⁾,

- Yukarıda belirtilen takip veya dava tarihinden önceki tarihli resmi veya tarih ve imzası tastikli bir senet⁽³⁴³⁾,

- Yukarıda belirtilen takip ve dava tarihlerinden önceki tarihli resmi dairelerin veya yetkili makamların yetkileri dahilinde ve usulüne göre verdikleri bir makbuz veya belge. Bu belgeler resmi daireler veya yetkili makamlar tarafından verilmiş olduklarından, bunlardan alacaklı ve borçlunun imzası bulunmaz. Bu belgelere örnek olarak: rehin açığı belgesi (İ.İ.K. Mad. 152) gösterilebilir.

İlk haciz sahibi alacaklıdan sonra haciz isteyen alacaklılar, ancak yukarıdaki dört çeşit belgeden birini dayanarak ilk hacze (aynı derecede) iştirak edebilir.

Sonraki alacaklının alacağı bir adi senede bağlı ise borçlu bu senet altındaki imzasını ikrar etmiş olsa bile bu alacaklının ilk hacze iştirak

⁽³⁴²⁾ Burada, ilamın da ilk haciz sahibi alacaklının takip veya dava tarihinden önce alınmış olması şart değildir. İlamın vermiş olduğu davanın, ilk haciz sahibinin takip veya dava tarihinden önce açılmış olması gerekli ve yeterlidir. KURU, c. I., s. 847; Yargıtay 12 HD. 29.4.1988 gün E. 8356 K. 5747: 16.11.1987 gün E. 4477 K. 11686: 21.3.1985 gün E. 12401 K. 2654. UYAR, s. 817-818.

⁽³⁴³⁾ İ.İ.K. Mad. 100/3 de sözü geçen resmi senetlerden maksat tapu memurları tarafından düzenlenen tapu ve ipotek senetleri ile noter tarafından re'sen düzenlenen (1512 sayılı Noterlik Kanunu Madde 84-89, 60/1, 11) borç ikrarını içeren senetlerdir. Tarih ve imzası tastikli senetler ise, ilgilere dışarıda hazırlanıp notere imza ve tarihin tasdiki için ibraz edilen senetlerdir. (1512 Sayılı N.K. Mad. 60/IV, 90-93). UYAR, "Hacze Adi İştirak", s. 693-694.

etme hakkı yoktur⁽³⁴⁴⁾. Bunun gibi, alacağı hiçbir belgeye dayanmayan alacaklının da hacze iştirak etmek hakkı yoktur⁽³⁴⁵⁾.

Buna karşılık, ilk haciz sahibi alacaklının bu sayılan belgelerden birine dayanması (ve hatta senede bağlı olmasa dahi) şart değildir.

Hacze iştirak, ilk haciz üzerine satılan malın bedeli icra veznesine girinceye kadar⁽³⁴⁶⁾ mümkündür (İ.İ.K. Mad. 100/1); ondan sonra mümkün değildir.

Yukarıda sayılan dört şarta (hepsine birden) sahip olmayan alacaklıların, (ilk haciz sahibi alacaklı ile aynı derecede) ilk hacze iştirak etmeleri mümkün değildir. Bu alacaklılar, ancak önceki dereceden arta kalan para için hacze iştirak edebilir, yani ikinci dereceyi teşkil ederler (İ.İ.K. Mad. 100, son fıkra).

Kanun koyucu, maaş ve ücret hacizlerinde hacze iştirak kabul etmemiştir. İlk alacaklı, borçlunun ücreti üzerine ilk haczi koydurduktan sonra, elinde ilk haciz sahibinin takip veya dava

(344) Adi senede dayanarak hacze iştirak edilmemesi, kötü niyetle mücaadele bakımından yerindedir. Fakat, adi senedin tarihi H.U.M.K. Madde 299, II ye göre kesinleşmişse, artık bu (tarihi kesinleşen) senede dayanarak da (tarih ve imzası tasdikli bir senetle olduğu gibi İ.İ.K. Mad. 100/3) hacze iştirak mümkün olmalıdır. Çünkü, bundan sonra alacaklı ile borçlunun anlaşarak senedinin tarihini değiştirmeleri imkansızdır. Bu halde hacze iştirak etmek isteyen alacaklının alacağının hiç değilse adi senedin kesinleştiği tarihten önce doğmuş bulunduğu sabittir. KURU, C. I., s. 849.

(345) Fakat alacağı senede bağlı olan (veya senetsiz) olan alacaklı, ilk haciz sahibi alacaklının takip veya dava tarihinden önce icra takibi yapmış ve bir borç ödenmeden aciz belgesi almış ise, İ.İ.K. Mad. 100/1 e göre, hacze iştirak edebilir.

(346) İ.İ.K. Mad. 100'deki "satılan malın tutarı vezneye girinceye kadar" deyiminin "mal paraya çevrilinceye kadar" şeklinde anlaşılması doğru olursa da, kanunun ifadesi mutlaklıdır. Nitekim A.A.T.U.H.K. Mad. 69'a göre "mal paraya çevrilinceye kadar" hacze iştirak mümkündür.

tarihinden önce alınmış aciz belgesi, noter senedi veya ilam bulunan (ikinci) alacaklı, borçlunun ücreti üzerine haciz koydurursa, ilk hacize iştirak edemez. Yani borçlunun ücretinden kesilen para ile önce ilk haciz sahibi alacaklının alacağı tam olarak ödenir; ondan sonra ikinci haciz sahibi alacaklıya ödeme yapılmaya başlanır.

Hacze iştirak kurumu, borçlunun bütün borçlarını karşılayacak kadar malının bulunmaması halinde önem arzeder. Borçlunun yeteri kadar malı varsa, icra memuru iştirak talebinde bulunan alacaklının iştirak hakkının bulunup bulunmadığını araştırmadan borçlunun diğer mallarını haczetmesi uygun olur. Aksi halde, icra memurunun ve şikayet üzerine tetkik merciinin hacze iştirakın caiz olup olmadığını inceledikleri sırada borçlu mallarını kaçırabilir ve ondan sonra da hacze iştirak etmek isteyen alacaklının hacze iştirak hakkının olmadığı tesbit edilirse, bundan o alacaklı zarar görebilir. Borçlunun, başkaca haczedilebilir malı yoksa, işte o zaman ilk haciz koyduran alacaklının haczine aynı derecede iştirak etmek önem kazanır⁽³⁴⁷⁾.

2. İmtiyazlı İştirak

İ.İ.K.'nu hukuki veya fiili engellerden dolayı icra takibi yapamayan bazı alacaklıları korumak için, önceden bir icra takibi yapılmasına gerek kalmadan, bu kişilerin başka bir alacaklının koydurmuş olduğu hacze iştirak edebileceğini kabul etmiştir (İ.İ.K. Mad. 101).

Hacze iştirak için alacaklının, icra takibinde bulunmuş olmasına lüzum olmadığından, bu hacze iştirak şekline takipsiz iştirak veya imtiyazlı iştirak adı verilmiştir⁽³⁴⁸⁾.

(347) KURU, c. I., s. 850.

(348) Talih UYAR, "Hacze İmtiyazlı İştirak (Takipsiz İştirak)" **Adalet Dergisi**, S. 8, 1973, s. 640.

Örneğin karı-koca arasındaki cebri icra yasağı nedeni ile, borçlunun eşinin evliliğin devamı süresince borçlu eşine (kocasına veya karısına) karşı takip yapma yetkisi yoktur. Bundan başka velayet veya vesayet altında bulunan kişilerin de, velayet veya vesayet ilişkisi devam ettikçe, veli veya vasilerine karşı bir icra takibi yapmalarında fiili imkansızlıklar vardır.

Bu nedenle, bu kişilerin, önceden bir takip yapmış olmalarına gerek kalmaksızın, eşleri, velileri veya vasilerinin mallarına başka bir alacaklının koydurmuş olduğu hacze doğrudan doğruya iştirak etmelerini sağlamak, onların hukuken korunmaları için zorunlu görülmüştür (İ.İ.K. Mad. 101).

Kanun, ilama dayanan nafaka alacaklısını da, aynı şekilde korumuş ve nafaka alacaklısını da takipsiz iştirak yetkisini tanımıştır (İ.İ.K. Mad. 101 son fıkra).

İmtiyazlı iştirakte, buna yetkili olan kişilerin önceden takip talebinde bulunup, kesinleşmesini ve bunun sonucunda kendilerine haciz isteme yetkisinin (İ.İ.K. Mad. 78) gelmesini beklemelerine gerek yoktur. Bu kişiler, az sonra görülecek alacakları için, başka bir alacaklının koydurmuş olduğu hacze, doğrudan doğruya iştirak edebilir.

Kamu alacağının öncelik kazanabilmesi için, tahsil dairesince kamu borçlusu hakkında haciz konulması zorunlu olduğundan, İ.İ.K.'nundaki imtiyazlı iştirak durumundan farklıdır⁽³⁴⁹⁾.

Borçlunun eşi (M.K. Mad. 166) çocukları, (M.K. Mad. 229, 289, 306) ve vasi veya kayyımı olduğu kişilerin haczi imtiyazlı olarak iştirak

(349) ŞİMŞEK, s. 172.

edebilmeleri için, alacaklarının belli ilişkilerden doğmuş olması gerekir: Borçlunun eşinin alacağıının evlenmeden önce doğmuş olması İ.İ.K. Mad. 101'e göre gereklidir. Fakat M.K. Madde 166 genel olarak bütün haklardan (alacaklardan) söz ettiğinden imtiyazlı iştirak hakkını tanımaktadır⁽³⁵⁰⁾. Borçlunun çocuğunun alacağıının velayetten ve borçlunun vasi veya kayyımı bulunduğu kişinin alacağıının da vesayetten (M.K. 409) doğmuş olması gerekir.

Küçükler, vesayet altında bulunanlar ve kendilerine kayyım tayin edilmiş olanlar adına, sulh mahkemesi (vesayet makamı) da onlar gibi imtiyazlı olarak hacze iştirak edebilir (M.K. Mad. 376).

Bu kişilerin hacze imtiyazlı olarak iştirak edebilmeleri belli bir süre ile sınırlıdır. Bu kişiler, haczin evliliğın, velayetin veya vesayetin devamı sırasında veya son bulmasını takip eden bir yıl içinde yapılmış olması halinde, konulan bu hacze imtiyazlı olarak iştirak edebilirler. Bu sürenin hesabında, bu alacaklar hakkında açılan bir dava veya yapılan bir icra takibinin devam ettiği süre hesaba katılmaz. Buradaki dava veya takipten maksat, bu alacaklardan dolayı borçluya karşı açılmış olan bir dava veya yapılmış bir takiptir.

M.K.'nun Mad. 321 uyarınca ana-baba ile birlikte yaşayan ve emeği ile gelirlerinden açıkça vazgeçmeksizin, kendi emeğini ve gelirini aileye tahsis eden borçlunun reşit çocukları, bu tahsisten dolayı, ana ve babası aleyhine konulan hacze imtiyazlı olarak iştirak edebilir. Burada hacze imtiyazlı iştirak azami bir süre ile sınırlandırılmış da değildir⁽³⁵¹⁾.

(350) UYAR, s. 844.

(351) UYAR, s. 846.

Ölünceye kadar bakma alacaklısı, alacağının temini için ölünceye kadar bakma borçlusu aleyhine konulan hacze imtiyazlı olarak iştirak edebilir (B.K. Mad. 519/II).

Nafaka verilmesine ilişkin bir ilama dayanan alacaklı da, konulan hacze her zaman imtiyazlı olarak iştirak edebilir (İ.İ.K. Mad. 101/III). Burada da hacze imtiyazlı iştirak hakkı, azami bir süre ile sınırlandırılmamış olup, elinde nafaka verilmesine ilişkin bir ilam bulunan kimse, her zaman borçlusu aleyhine konulan hacze imtiyazlı olarak iştirak edebilecektir⁽³⁵²⁾. Kanun nafaka alacaklısının imtiyazlı iştirak talebinde bulunabilmesi için, onun kötü niyetli olmamasını şart koşturmaktadır. Yani, nafaka ilamı borçludan alacaklı olan üçüncü kişilerin alacaklarını tahsilsiz bırakmak amacıyla ve muvazaa yoluyla elde edilmişse, bu durum diğer alacaklar tarafından ıspat edilmek şartıyla, nafaka alacaklısının imtiyazlı iştirak hakkına engel olunabilir.

İmtiyazlı iştirak de, adi iştirakte olduğu gibi (İ.İ.K. Mad. 100) hacizli malın paraya çevrilip bedelinden icra veznesine girmesi anına kadar mümkündür (İ.İ.K. Mad. 101).

İmtiyazlı iştirak de, ilk haczin dayanağı olan takibin yapıldığı icra dairesinden istenir. İcra dairesi, hacze imtiyazlı iştirak talebini borçluya ve alacaklılara bildirir (İ.İ.K. Mad. 104) ve onlara bu talebe itiraz edebilmeleri için yedi gün bir süre verir.

Borçlu veya alacaklılardan biri, bu süre içinde imtiyazlı iştirak talebine itiraz ederse, imtiyazlı iştirak talebinde bulunan kişinin hacze iştiraki geçici olarak kabul olunur ve kendisine yedi gün içinde

⁽³⁵²⁾ Yargıtay 12 HD. 3.11.1983 gün E. 8878, K. 10343; İ.İ.D. 15.10.1956 gün E. 4972, K. 4997; 23.12.1954 gün E. 5573, K. 5892. UYAR, s. 850.

mahkemede dava açması gerektiği bildirilir. İmtiyazlı iştirak talebinde bulunan, verilen bu süre için de mahkemede dava açmazsa, hacze iştirak hakkı ve bununla geçici haciz hakkı düşer. Mahkemede açılan bu davaya basit yargılama usulüne (H.U.M.K. Mad. 507-511) göre bakılır. (İ.İ.K. Mad. 101). Bu anılan usul, bir nafaka ilamına dayanarak imtiyazlı iştirak talebinde bulunan alacaklıya uygulanmaz. Çünkü onun alacağı esasen mahkeme kararı ile tespit edilmiş durumdadır⁽³⁵³⁾.

B. VERGİ İCRA HUKUKUNDA

Kamu alacakları, kamu hizmetinin yapılması için katlanılan masrafların karşılığını teşkil ettiğinden, kanun koyucu tarafından bu alacakların tahsilinde diğer alacaklara nazaran bir öncelik (rüçhan hakkı) tanımıştır. A.A.T.U.H.K.'nun 21'inci maddesi bu önceliğe ilişkin hükümleri içermektedir.

Anılan maddeye göre, üçüncü bir kişi tarafından İ.İ.K.'nu hükümlerine göre, hacedilen mallar satılarak bedelleri tahsil edilmeden önce, o mal üzerine kamu alacağı için de haciz konulabilecektir⁽³⁵⁴⁾. Bu şekilde haciz konulduğu takdirde, kamu alacağı da hacze iştirak edecek ve hacizli malın satış bedeli, üçüncü kişi alacak ve alacakları ile kamu alacağı arasında garameten yani hisseleri nispetinde paylaşılacaktır⁽³⁵⁵⁾.

(353) KURU, C. I., s. 857.

(354) A.A.T.U.H.K.'nun 21'inci maddesindeki haiz deyimi, ihtiyati haczi de kapsamaktadır. ÜNLÜ, s. 227.

(355) Garameten Taksim: Satış bedeli aynı dereceye kayıtlı alacakların tamamını ödemeye yetmezse, alacaklıların alacakları oranında dağıtılmasıdır. UYAR, "Hacze Adi İştirak" s. 696: Bkz. İ.İ.D. 16.3.1967 gün E. 2453 K. 2666. UYAR, s. 821.

Buna karşılık kamu alacağı için A.A.T.U.H.K.'nuna göre konulan hacze alacakları özel hukuk ilişkilerinden doğan alacaklıların iştiraki kabul edilmemiştir. Yani tahsil dairesinin A.A.T.U.H.K.'na göre bir borçlunun malı üzerine koymuş olduğu hacze, özel hukuk ilişkilerinden doğan alacağı için aynı borçluya karşı (İ.İ.K.'na göre) icra takibi yapmış ve kendisine haciz isteme yetkisi gelmiş olan alacaklı, İ.İ.K.'nun 100 ncü maddesindeki şartlara sahip olsa bile, iştirak edemez⁽³⁵⁶⁾.

A.A.T.U.H.K.'nun 21 nci maddesi Sosyal Sigortalar Kurumunun prim alacakları hakkında da uygulanır (506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu Madde 80/VI)⁽³⁵⁷⁾. Bu nedenle Sosyal Sigortalar Kurumu da, İ.İ.K.'nun 100'üncü maddesindeki şartlar aranmadan, (hacizli mal paraya çevrilinceye kadar) hacze iştirak edebilir⁽³⁵⁸⁾.

İcra ve İflas Kanununun 100'üncü maddesinde, hacze iştirak, ilk haciz üzerine satılan malın bedeli icra veznesine girinceye kadar mümkün olduğu halde, A.A.T.U.H.K.'nun 21'inci maddesinde üçüncü kişiler tarafından haczedilen mallar "paraya çevrilmeden evvel" denilmektedir. Burada paraya çevirmeden kasıt satıştır. Çünkü aynı kanunun 74'üncü maddesi, haczedilen her türlü malların satılarak paraya çevrileceği amirdir. Sonuç olarak A.A.T.U.H.K.'nun uygulamasında yukarıda da belirtildiği gibi, satışın yapılması yeterli olup paranın vezneye girmesi şart değildir.

Ayrıca kamu alacağına tanınan ayrıcalık, alacaklı dairesinin hacze katılmasını sağlama bakımındandır. Yoksa kamu alacağı özel hukuk

(356) Yargıtay 12 HD. 2.11.1984 gün E. 9743, K. 12743, İ.İ.D.: 20.9.1966 E. 8711, K. 8574. UYAR, s. 829, 830, 839.

(357) Yargıtay 12 HD. 10.7.1986 gün E. 13772, K. 7921. UYAR, s. 824.

(358) Yargıtay 12 HD 18.5.1989 gün E. 12768, K. 7386, 16.5.1989 gün E. 4765, K. 7241; 4.5.1989 gün E. 10913, K. 7028. UYAR, s. 804-805.

ilişkilerinden doğan alacaktan önceki sırada yer alacak değildir⁽³⁵⁹⁾. Kamu alacağının diğer alacaklardan önce gelmesi, gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan kamu alacakları için kabul edilmiştir. Hatta bu takdirde, bunların rehinli alacaklardan dahi önce gelecekleri belirtilmiştir (A.A.T.U.H.K. Mad. 21/II)⁽³⁶⁰⁾. Öte yandan K.D.V.K.'nun 55'inci maddesinde de, mükellefin fabrika, imalathane, ticarethane, şube, satış maazası ve depolarında mevcut ilk madde, yarı mamül ve mamül stokları üçünü kişilere satılmış veya rehnedilmiş olsa dahi; katma değer vergisi ile zam ve cezalarını teminatı hükmünde olduğu ve bedellerinden ilk önce bu alacakların tahsil edileceği hükme bağlanmıştır. Maddede işaret edilen mallar rehinle dahi olsa bedellerinden öncelikle katma değer vergisi ile zam cezalarından oluşan kamu alacağı tahsil edilecektir. Burada katma değer vergisiyle zam ve cezaların bu eşyaların aynından doğması şartı aranılmayacaktır. Diğer bir ifade ile bu kamu alacağı A.A.T.U.H.K.'nun 21'inci maddesi dahilinde, her türlü alcağa karşı rüçhaniyete kavuşturulmaktadır⁽³⁶¹⁾.

Bunların dışında Gelir Vergisi⁽³⁶²⁾ Kurumlar Vergisi,⁽³⁶³⁾ gibi kamu alacakları imtiyazlı alacak sayılmazlar ve tahsil dairesi, bu alacaklarından dolayı daha önce konulan hacze aynı derecede katılır, yani hacizli malın satış bedeli, ilk önce haciz koyan alacaklı ile daha

⁽³⁵⁹⁾ Yargıtay 12 HD. 15.2.1988 gün E. 3728, K. 1490, 24.10.1985 gün E. 9168, K. 8659, 24.4.1985 gün E. 14141, K. 3884, 31.1.1983 gün E. 10782. K. 506. UYAR, s. 819-820

⁽³⁶⁰⁾ Yargıtay 12 HD 9.3.1989 gün E. 7330, K. 3346, 7.3.1989 gün E. 6076, K. 1591, 18.11.1985 gün E. 13359, K. 9697: İ.İ.D. 11.10.1983 gün E. 8965, K. 10747. UYAR, s. 807, 808, 841.

⁽³⁶¹⁾ Yılmaz ÖZBALCI, **Katma Değer Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara 1984, s. 312.

⁽³⁶²⁾ Yargıtay 12 HD. 2.6.1983 gün E. 3168, K. 4406. UYAR, s. 832.

⁽³⁶³⁾ Yargıtay 12 HD. 8.2.1989 gün E. 5709, K. 1685. UYAR, s. 812

sonra aynı hacze, aynı derecede katılan alacaklı arasında garameten paylaşılır.

A.A.T.U.H.K.'nun 21'inci maddesinin son fıkrasında borçlunun iflas, mirasın reddi veya terekenin resmi tasfiyeye tutulması durumunda, İ.İ.K.'nun 206'ıncı maddesindeki sıraya göre işlem yapılacağı belirtildiğinden kamu alacakları hakkında bu sıraya göre işlem yapılacaktır. İ.İ.K.'nunun madde 206'ya göre kamu alacakları beşinci sırayı işgal etmektedir. Bu nedenle, mahcuz mal bedelinin İ.İ.K. hükümlerine göre ödenmesi gerektiğinden önce, bir ile dördüncü sırayı işgal eden alacaklar sırayla ödenecek, alacağın tamamen ödenmesinden sonra geriye birşey kaldığı takdirde kamu alacakları ödenecektir.

Kamu idarelerinin kendi aralarında hacze ne şekilde iştirak edeceklerini belirten A.A.T.U.H.K. Mad. 69'a göre, bir kamu idaresi tarafından yapılan hacizlere, diğer kamu idarelerinin alacakları bu haciz tarihinden önce tahakkuk etmiş olmak şartıyla, haczedilen mallardan her hangi birisi paraya çevrilinceye kadar iştirak edebilecektir. Bilindiği gibi, vergi yönünden tahakkuk, tarh ve tebliğ edilen bir verginin ödenmesi gereken bir safhaya gelmesidir.

Kamu alacağı için, haczedilen bir mala üçüncü bir kişinin iştiraki söz konusu olmadığından, hacizli malın satış bedelinden ilk önce malı haczeden kamu idaresi alacağını tahsil edecek, daha sonra da artan kısımdan, hacze iştirak eden kamu idareleri alacaklarını tahsil edeceklerdir⁽³⁶⁴⁾.

Madde hükmünde, kamu idareleri arasında hacze iştirak için, hacze iştirak edecek olan kamu idarelerinin alacağının, haciz

⁽³⁶⁴⁾ Yargıtay 12 HD. 25.5.1989 gün E. 1988/12769, K. 7702: 14.5.01984 gün E. 3625, K. 2987. UYAR, s. 803-804.

tarihinden önce tahakkuk etmiş olması şartı açık bir şekilde belirtilmesine rağmen, madde de; bir kamu idaresi tarafından haczedilen mal henüz paraya çevrilmeden evvel, başka bir kamu idaresince konacak olan haczin geçerli olmayacağına ilişkin bir hüküm bulunmadığı gibi malı haczedilen ilk kamu idaresinin satış bedelinden kendi alacağını tahsil ettikten sonra artan kısmı, ikinci kamu idaresinin mahcuz malın haciz tarihinden sonra tahakkuk ederek paraya çevrilmeden evvel tebliğ edilen haczine karşılık bu idareye ödenmemesi kanun koyucunun amacına ters düşmektedir⁽³⁶⁵⁾.

Bu nedenle,, alacakları mahcuz malın haciz tarihinden sonra tahakkuk etmiş olan kamu idaresinin de, hacizli mal paraya çevrilineye kadar hacze iştiraklerinin kabul edilmesi gerekmektedir⁽³⁶⁶⁾.

VI. HACİZDEN DOĞAN İSTİHKAK İDDİALARI

Borçlunun aleyhine yapılan icrai takibat kesinleştikten sonra, bu borcun ödenebilmesi için hacizli malların paraya çevrilmesi gerekir. Haciz, genel olarak borçlu elinde bulunan mallar üzerinde yapılır⁽³⁶⁷⁾. Ancak borçlunun mallarına haciz konulurken, aslında başkasına ait malların da haczedilebilmesi mümkündür. Örneğin borçlunun evinde haciz yapılırken evde bulunan bir buzdolabının aslında borçluya ait olmadığı arkadaşı A'ya ait olduğu iddia edilebilir.

Yani, haciz sırasında borçluya ait bulunduğu çekişmeli olan mallar ile karşılaşılabilir. Bu çekişmeli mallara istihkak iddia edilen mallar

⁽³⁶⁵⁾ AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 269.

⁽³⁶⁶⁾ ÜNLÜ, s. 668.

⁽³⁶⁷⁾ Gönen ERİŞ "Hacizden Doğan İstihkak Davaları", **Maliye Postası**, S. 330, (1.6.1994), s. 49.

denir. İşte istihkak iddia edilen bu malların hacizden kurtulması için başvurulana yola da istihkak davası denir⁽³⁶⁸⁾.

A.A.T.U.H.K.'nin "Borçlu elinde haczedilen mallara karşı istihkak iddiaları" kenar başlığını taşıyan 66 ncı maddesinin karşılığı, İ.İ.K.'nin 96 ve 97 nci maddeleridir. Her iki kanunun anılan maddelerinde de çözümü gösterilen husus, istihkak davası öncesi aşamada ileri sürülen istihkak iddiası ve bunun doğurduğu sonuçlardır⁽³⁶⁹⁾.

Konumuza giren istihkak iddiası ve istihkak davaları, İ.İ.K. hükümlerinde olduğu gibi, A.A.T.U.H.K.'da da tahsil dairesinin alacağını elde etmesinde karşılaştığı hukuksal bir engeldir⁽³⁷⁰⁾.

İstihkak iddia edilen hacizli malın, borçlu veya üçüncü kişilerin elinde olmasına göre, istihkak davasının tabii olduğu hükümlerde değişiktir.

A. HACİZLİ MALIN BORÇLUNUN ELİNDE OLMASI HALİNDE İSTİHKAK İDDİASI

1. İcra ve İflas Hukukunda

Hacizli malın borçlunun elinde olması, haczedilen malın borçlunun elinde iken (borçlunun işyerinde, evinde, deposunda vb) haciz olması demektir⁽³⁷¹⁾.

(368) Baki KURU, Şenal GÖRGÜN, **İcra ve İflas Hukuku Bilgisi**, A.Ü. Eği. Sağ. Bil. Araş. Çal. Vak. Yay. No: 71, 1989, s. 66.

(369) İ.İ.K.'nin 96 ncı maddesi "borçlunun zilyedliği" ve istihkak davasında "hazırlık safhası" başlığını taşıdığından, madde başlığı içerdiği hükme daha yakındır. ŞİMŞEK, s. 621.

(370) ŞİMŞEK, s. 621.

(371) Gönen ERİŞ, **Açıklamalı İçtihatlı Hacizden Doğan İstihkak Davaları**, Ankara, 1994, s. 17

Borçlunun elinde bulunan bir mal haczedilirken, borçlu bu malı başkasının mülkü veya rehni olarak gösterdiği veya borçlunun elinde iken haczedilen mal üzerinde bir üçüncü kişi tarafından mülkiyet ve rehin hakkı iddia edildiği takdirde, haczi yapan memur bu iddiayı (istihkak iddiasını) haciz tutanağına geçirir. Bu husus iddianın yapıldığının tek kanıtıdır. Diğer bir ifade ile, iddia sahibi tutanağı yazılı olmadığı halde haciz sırasında istihkak iddiasında bulunduğu dair başka bir kanıt gösteremez.

İstihkak iddiasının haciz tutanağına yazılmasının önemi, özellikle uygulanacak sürelerin saptanmasında, istihkak davasının kimin tarafından açılacağına görülür. Bununla beraber, kanuni süresi içinde; örneğin dilekçe ile ayrıca istihkak iddiası ileri sürülebilir⁽³⁷²⁾. Bu iddianın haczi yapan daireye yapılması gerekir.

İstihkak iddiasının konusunun İ.İ.K. 96 ve 97'inci maddelerinde mülkiyet hakkıyla, rehin hakkı olabileceği belirtilmişse de, bu belirleme sınırlı değildir⁽³⁷³⁾.

Üçüncü kişilerin ileri sürecekleri hacizli mal üzerindeki haczin kaldırılmasını ve hacizli malın mülkiyet hakkıyla yükümlü olarak haczedilmiş sayılmalarını gerektirecek her türlü hak, istihkak iddiasının konusunu teşkil edebilir. Örneğin, intifa hakkı, irtifak hakkı, sükna hakkı ile tapuya şerh verilen, verilmiş şüfa, vefa ve iştirak hakları da (M.K. Mad. 658-660) istihkak davası konusu yapılabilmektedir.

Borçlu, takip alacaklısına borçlu olduğu gibi üçüncü kişilerden alacaklı olabilir. Bu alacak üzerinde başka bir üçüncü kişi, bu alacağın

⁽³⁷²⁾ Talih UYAR, "Hacizden Doğan İstihkak İddiaları" **İstanbul Barosu Dergisi**, S. 3., 1985, s. 560.

⁽³⁷³⁾ Vergi icra hukukunda da bu husus geçerlidir (A.a.T.U.H.K. Mad. 66).

takip edilen borçluya değil de kendisine ait olduğunu istihkak iddiası şeklinde ileri sürebilir. Bu üçüncü kişinin ileri sürdüğü istihkak iddiasıyla ilgili uyuşmazlık, açılacak istihkak davasında çözümlenir⁽³⁷⁴⁾.

Mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlarda, satışa konu olan mal borçluya teslim edilmekle birlikte mülkiyeti satıcıda kalmaktadır. M.K.'nın 688 nci maddesinde bu satış "mülkiyeti satıcıda kalmak şartı ile taşınırın başkasına devrine ilişkin satışın geçerli olabilmesi için, yapılan sözleşmenin her halde, taşınır satın alanın ikametgahındaki noter tarafından onaylanması ve özel siciline kaydedilmesi gerekir" şeklinde açıklanmıştır. Buna göre mülkiyeti muhafaza sözleşmesinin geçerliliği bir biçime bağlandığından, bu sözleşmede açıklanan biçimde yapılmadığı takdirde, sözleşme geçersiz olur. Başka bir deyişle, mülkiyeti muhafaza kaydıyla satış geçersiz ise kesin satışa dönüşmüş bir satış olarak kabul edilecektir.

Mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlarda istihkak davasına konu olabilir⁽³⁷⁵⁾.

M.K.'nın 618'inci maddesine göre, bir şeye malik olan kimse, o şeyde hukuk düzeni içinde dilediği gibi tasarruf hakkına sahiptir. Haksız olarak o şeye el koyan herkese karşı istihkak davası açarak, her çeşit müdahaleyi önleyebilir. Burada öngörülen mülkiyet hakkı hem taşınır hem de taşınmaz mallar üzerinde olur⁽³⁷⁶⁾.

Bir şeye malik olan kimse o şeyin tüm mütemmin cüzülerine de malik olur (M.K. Mad. 619). Başka bir deyişle, malikin dışındaki kişiler

(374) ERİŞ, s. 23: ÜNLÜ, s. 630.

(375) Dnş. 4 D. 27.10.1989 gün E. 1987/3145, K. 1989/3725. ÜNLÜ, s. 633-634.

(376) ERİŞ, s. 19.

mütemmin cüz de bağımsız olarak malik sayılmaz ve bu kişiler istihkak iddiasında bulunamazlar. Teferruatta ise (M.K. Mad. 621), aksi bir uygulama söz konusudur. Yani teferruat üzerinde, asıl şeyden ayrı olarak mülkiyet hakkı ileri sürme olanağı olmasına göre, teferruat için istihkak iddiasında bulunulabilir⁽³⁷⁷⁾.

Alacaklar için öngörülen teminat genellikle “kişisel” ve “ayni” olmak üzere ikiye ayrılır. Kişisel teminata tipik örnek “kefalet” ve ayni teminata da “rehin” denir.

Rehin konusunu eşyalar (nesnelere) oluşturur. Ancak M.K.’nin 868 ve devamı maddelerinde alacaklar ve diğer haklar üzerinde de oluşturulabileceği öngörülmüştür.

Rehin, hak sahibine alacağını öncelikle elde edebilmesi için bir eşyayı (nesneyi), bir hakkı veya başka bir mal varlığı değerini paraya çevirme yetkisini veren mutlak bir haktır⁽³⁷⁸⁾.

Rehin, konusuna göre taşınmaz ve taşınır rehni diye ikiye ayrılabilir. Taşınmaz rehni M.K.’nin 765-852 ve taşınır rehni de M.K.’nin 853-8664’ncü maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Rehin hakkının da mülkiyet hakkı gibi, istihkak davasına konu olabileceği A.A.T.U.H.K.’nin 66’ncü maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir. Taşınmaz mallar yönünden kurulan rehin hakkı tapu siciline tescil olduğundan, bu mallar yönünden uygulamada duraksamalara rastlanmamaktadır. Fakat taşınır mallar yönünden

(377) Yayıncı 12 HD. 5.11.1985 gün E. 2867, K. 9104. ŞİMŞEK, s. 631; İ.İ.D. 27.9.1963 gün E. 9887, K. 10124. ERİŞ, s. 41.

(378) ÜNLÜ, s. 631.

durum bu kadar kesin değildir. Çünkü taşınır malın alacaklıya teslimi ile taşınır rehni kurulur (M.K. Mad. 853). Eğer, rehinli mal borçlu elinde ise, bu mal için alacaklı bakımından taşınır rehninin oluştuğu kabul edilmez. Ancak, teslimsiz rehinlerde, sözgelimi, ticari işletme rehni ile hayvan rehninde üçüncü kişi rehin hakkını ileri sürerek istihkak iddiasında bulunabilir⁽³⁷⁹⁾.

Çalınmış ve kaybolmuş mallar ve geniş anlamıyla şeyler hakkında M.K. hükümlerine göre istihkak davası açılabilir. Buna göre icra dairesi üçüncü kişiye ait çalınmış veya kaybolmuş bir malı borçlunun sanarak satmışsa, malın gerçek maliki bu malı iyi niyetli alıcıdan beş yıl içinde (M.K. Mad. 902) geri isteyebilecektir⁽³⁸⁰⁾. Yalnız İ.İ.K. Mad. 98/II, icra dairesi tarafından pazarlık suretiyle yapılan satışı (İ.İ.K. Mad. 119), M.K. Mad. 902 anlamında resmi arttırma (aleni müzayede) hükmünde saydığından, icra dairesince pazarlık veya arttırma yolu ile satılan bütün malların M.K. Mad. 902 gereğince geri istenebilmesi için, iyi niyetli alıcıların icra satışından ödedikleri semenin kendilerine geri verilmesi gerekecektir⁽³⁸¹⁾. Para ve hamiline yazılı senetlerin iyi niyetli alıcılarına karşı ise istihkak davası hiç açılmayacaktır (M.K. Mad. 903). Kötü niyetli alıcıya karşı istihkak davası her zaman açılabilecektir (M.K. Mad. 904).

Bir malın haczedilmiş olduğunu öğrenen borçlu veya üçüncü kişi, haczi öğrendiği tarihten yedi gün içinde istihkak iddiasında bulunmazsa, aynı takipte bu iddiayı ileri sürmek hakkını kaybeder (İ.İ.K. Mad. 96/III)⁽³⁸²⁾.

(379) ERİŞ, s. 22.

(380) ŞİMŞEK, s. 622; Bkz. Yargıtay 13 HD. 20.1.1983 E. 7760, K. 168: 15 HD. 12.12.1991 gün E. 5435, K. 6004, ERİŞ, s. 117-119, 309.

(381) ERİŞ, s. 307.

(382) Yargıtay 15 HD. 2.7.1992 gün E. 3268, K. 3544. ERİŞ, s. 47-48.

İstihkak iddiasının yapıldığı veya istihkak davasının açıldığı tarihte istihkak davacısı ile birlikte oturan kimseler veya bu kişilerin iş ortakları, istihkak iddiasının yapıldığı tarihte veya istihkak davası İ.İ.K. Mad. 97/IX gereğince açılmışsa davanın açıldığı tarihte malın haczini öğrenmiş sayılırlar (İ.İ.K. Mad. 96/III) ve bu kişiler hakkında yedi günlük süre bu tarihten itibaren işlemeye başlar⁽³⁸³⁾.

İcra memuru, üçüncü kişinin istihkak iddiasını iki tarafa (alacaklı ve borçluya) bildirerek, bu istihkak iddiasına karşı itirazları olup olmadığını bildirmek üzere alacaklı ve borçluya üç günlük bir süre verir.

İcra memurunun, alacaklıya ve borçluya göndereceği bildiriye üç günlük itiraz süresinin (İ.İ.K. Mad. 96/II hükmünün) açıkça yazılı olması gerekir. Böyle bir süre içermeyen bildiriye dayanarak alacaklının ve borçlunun istihkak iddiasını kabul etmiş sayıldıkları sonucuna varılamaz.

İcra memurunun İ.İ.K. Mad. 96/II'ye göre alacaklıya veya borçluya üç günlük süre vermemiş ve bundan sonraki işlemleri yapmamış olması nedeniyle, İ.İ.K. Mad. 97/VI hükmüne göre yedi günlük istihkak davası açma süresi henüz işlemeye başlamamış olan üçüncü kişi, (İ.İ.K. Mad. 97/IX'daki süre ile bağlı olmaksızın doğrudan doğruya tetkik merciinde istihkak davası açabilir⁽³⁸⁴⁾.

Alacaklı ve borçlu, üç gün içinde bu istihkak iddiasına karşı itiraz etmezlerse, istihkak iddiasını kabul etmiş sayılırlar (İ.İ.K. Mad. 96/II). Bu halde üzerinde istihkak iddia edilen mal, üçüncü kişinin iddia ettiği hak ile birlikte işlem görür. Yani, üçüncü kişinin iddiası mülkiyet hakkı

⁽³⁸³⁾ Yargıtay 15 HD. 2.2.1993 gün E. 164, K. 391. ERIŞ, s. 52.

⁽³⁸⁴⁾ Baki KURU, **İcra ve İflas Hukuku**, C. II., 3. B., İstanbul, 1990, s. 975.

ise, mal üzerindeki haciz kalkar ve mal üçüncü kişiye verilir; üçüncü kişinin iddiası rehin ise, mal bu rehin hakkı ile yükümlü olarak haczedilmiş sayılır⁽³⁸⁵⁾.

Alacaklı ve borçlu, kendisine verilen üç günlük süre içinde üçüncü kişinin istihkak iddiasına itiraz ederse, icra memuru, dosyayı hemen icra tetkik merciine vermekle yükümlüdür⁽³⁸⁶⁾. Yoksa, icra memuru istihkak davasını kimin açacağı konusunda bir karar veremez⁽³⁸⁷⁾.

Dosyayı alan tetkik mercii, ilk önce takibin devamı veya ertelenmesi hakkında bir karar verir (İ.İ.K. Mad. 97/1). Tetkik mercii, kural olarak istihkak iddia edilen mal hakkındaki takibin (yani o malın satışının) ertelenmesine karar verir⁽³⁸⁸⁾. Bu halde üçüncü kişiden teminat alınır (İ.İ.K. Mad. 97/III, IV)⁽³⁸⁹⁾.

Tetkik mercii, takibin ertelenmesine karar verirse, haksız çıktığı takdirde alacaklının muhtemel zararına (İ.İ.K. Mad. 97/XIII) karşılık olmak üzere, istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişiden İ.İ.K. Mad. 36 da gösterilen (cinsten) bir teminat alınır (İ.İ.K. 97/III). Teminat miktarı mevcut delillerin mahiyetine göre takdir olunur (İ.İ.K. Mad. 97/IV). Bu teminatın her halde İ.İ.K. Mad. 97/XIII'deki asgari yüzde kırkı karşılayacak derecede olması gerekir. İ.İ.K. Mad. 97/IV'de teminatın

(385) Yargıtay 15 HD. 16.12.1991 gün E. 5569, K. 6023. ERİŞ, s. 45.

(386) Yargıtay 15 HD. 13.12.1993 gün E. 4761, K. 5225. **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 6 (Haziran/1994), s. 399.

(387) ÜSTÜNDAĞ, s. 272.

(388) Tetkik merciiin takibin (satışın) ertelenmesine ilişkin kararı (malın değerinin 500.000.- lirayı geçmesi şartı ile) alacaklı tarafından temyiz edilebilir (İ.İ.K. Mad. 367/7) icra takibinin ertelenmesi kararı, hukuki niteliği bakımından ihtiyati tedbir kararı gibidir.

(389) Talih UYAR, "İcra ve İflas Yasasının 97. Maddesi Üzerine Bir İnceleme", **Ankara Barosu Dergisi**, (Mayıs/Haziran 1987). s. 53.

“cinsinin”de mevcut delillerin mahiyetine göre takdir olunacağı yazılı ise de, bunun madde 97/III ile birlikte müteala edilmesi gerekir. Buna göre, tetkik mercii, ancak İ.İ.K. Mad. 36’da yazılı cinsten bir teminat alınmasına karar verebilir⁽³⁹⁰⁾.

İstihkak iddiasına ilişkin dosyayı alan (İ.İ.K. Mad. 97/1) tetkik mercii, üçüncü kişinin dayandığı delillerden istihkak iddiasının haksız olduğu (ön) kanısına varırsa veya istihkak davasının üçüncü kişi tarafından sırf satışı geri bırakmak amacıyla kötüye kullanıldığını kabul etmek için ciddi sebepler bulunduğu takdirde, tetkik mercii takibin devamına karar verir (İ.İ.K. Md. 97/II)⁽³⁹¹⁾.

Üçüncü kişi, takibin ertelenmesi veya devamına ilişkin tetkik mercinin kararının kendisine tefhim veya tebliğinden itibaren yedi gün içinde aynı tekik mercinde, istihkak davası açabilir (İ.İ.K. Mad. VI)⁽³⁹²⁾.

Üçüncü kişi, bu yedi gün içinde istihkak davası açmazsa, haciz koydurmuş olan alacaklıya karşı istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılır ve alacaklı artık o malın satılmasını isteyebilir (İ.İ.K. Mad. 7/VI). Bununla üçüncü kişi, borçluya karşı da iddiasından vazgeçmiş sayılmayıp, borçluya karşı bir sebepsiz iktisap davası açabilir.

İ.İ.K.’nun 97/IX maddesi, hacizli malın bedelinin alacaklıya verilmesine kadar (fakat haczin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde) üçüncü kişinin istihkak davası açabileceğini öngörmektedir. Hacizli malın bedeli alacaklıya verilmişse, icra takibi (hiç değilse o mal

(390) UYAR, “Hacizden Doğan İstihkak İddiaları”, s. 584.

(391) Takibin devamına ilişkin tetkik mercii kararı temyiz edilemez. (İ.İ.K. Mad. 97/V).

(392) Yedi günlük istihkak davasının açma süresinin başlangıcı, İ.İ.K. Mad. 96 nın son fıkrasındaki öğrenme tarihi değil, İ.İ.K. Mad. 97 nin 6 ncı fıkrasındaki takibin devamına veya ertelenmesine ilişkin kararın üçüncü kişiye tefhim veya tebliğ tarihidir.

bakımından) sona ermiş olacağından, üçüncü kişinin artık bir istihkak davası açmasına imkan yoktur.

Bundan sonra üçüncü kişi, borçluya karşı sadece bir sebepsiz iktisap davası açabilir. Çünkü, üçüncü kişinin malının satılarak bedelinden alacaklının alacağıнын ödenmesi ile, borçlu sebepsiz olarak zenginleşmiştir; yani borçlunun borcu üçüncü kişinin mal varlığından ödenmiştir. Şu halde, zamanında istihkak davası açmayan üçüncü kişi, B.K. Mad. 61 vd. hükümlerine göre borçluya karşı bir sebepsiz iktisap davası açabilecektir.

İstihkak davası genel mahkemelerde değil icra tetkik merciinde açılır. Yetkili icra tetkik mercii, icra takibinin yapılmakta olduğu veya hacizli malın bulunduğu yerdeki tetkik merciidir.

Burada, mal borçlunun elinde hacz edildiği için, dava açma külfeti üçüncü kişiye yüklenmiştir. Yani, istihkak davasının davacısı istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişidir, davalı ise haciz (koydurmuş olan) alacaklıdır⁽³⁹³⁾.

İstihkak davasında davalı durumunda olan alacaklı davacı üçüncü kişiye karşı İ.İ.K. Mad. 277-284 deki iptal davasını, karşılık dava olarak açabilir. Bunun için, alacaklının İ.İ.K. Mad. 277/1 e göre gerekli olan geçici veya kesin borç ödemededen aciz belgesi ibraz etmek zorunluluğu yoktur (İ.İ.K. Mad. 97/XIII). Alacaklı, bu şekilde açacağı bir karşılık dava ile davacı üçüncü kişinin ileri sürdüğü istihkak iddiasının İ.İ.K. 277 ve sonraki maddelere göre iptale tabi bir tasarruf sonucu olduğunu ve bu tasarrufun kendisi bakımından iptal edilmesini isteyebilir.

(393) KURU, C. II., s. 1020.

İstihkak davası genel hükümler dairesinde ve basit yargılama usulüne (H.U.M.K. Mad. 507-511) göre bakılır (İ.İ.K. Mad. 97/XI). Tetkik mercii, istihkak davası hakkında incelemesini mutlaka duruşmalı yapar⁽³⁹⁴⁾. Tetkik mercii, istihkak davasını çabuk ve diğer davalardan önce inceleyip karara bağlar (İ.İ.K. Mad. 97 son fıkra). İstihkak davası acele işlerden olduğundan ve bundan başka basit yargılama usulüne tabi bulunduğundan, bu davalara adli tatilde de bakılır (H.U.M.K. Mad. 176)⁽³⁹⁵⁾.

Bazı kötü niyetli borçlular, genellikle borçların öderken, alacaklılara karşı bazı güçlükler çıkarırlar. Bunun içinde, ya mallarını kaçıırırlar ya da hileli veya danişıklı işler yaparak mal varlığını azaltırlar. Bu nedenle, yasa koyucu istihkak davalarında bazı özel ispat biçimleri kabul etmiş bulunmaktadır.

Haczedilen mallar borçlu elinde iken haciz edilmişse, istihkak davasını üçüncü kişi açar ve ispat yükü de bu üçüncü kişiye aittir⁽³⁹⁶⁾. Öyleyse haciz yapıldığı sırada hacizli malın borçlu veya üçüncü kişi elinde olması hali önem arz etmektedir. Çünkü, açılacak istihkak davasında ıspat külfeti, hacizli malın borçlu veya üçüncü kişi elinde olup olmamasına göre tayin edilmektedir.

İstihkak davacısı, malı ne suretle iktisap ettiğini ve malın borçlunun elinde bulunmasını gerektiren hukuki ve fiili sebep ve

(394) İki taraf da duruşmaya gelmezse, dava dosyası işlemde kalker (H.U.M.K. Mad. 409).

(395) Gönen ERİŞ, "Hacizden Doğan İstihkak Davaları-II", **Maliye Postası Dergisi**, S. 335, (15 Ağustos 1994), s. 25

(396) Eğer hacizli mal borçlu elinde değilse, üçüncü kişi elinde iken haczedilirse, bu taktirde istihkak davası alacaklı tarafından açılır ve ıspat yükü de alacaklıya düşer.

olayları göstermek ve bunları ıspat etmekle yükümlüdür. (İ.İ.K. Mad. 97 a/II).

Bundan başka, alacaklı lehine bazı karineler kabul edilmiştir; buna göre:

Bir menkul malı elinde bulunduran kimse (borçlu) onun malikidir (İ.İ.K. Mad. 97 a/I). Ancak bu karinenin aksini ıspat olanaklıdır. Bunun için de davacı üçüncü kişi, istihkak davası açtığı malları, ne suretle iktisap ettiğini ve borçlunun elinde bulunmasını gerektiren hukuki ve fiili neden ve olayları göstermek ve bunları ıspat etmekle yükümlüdür (İ.İ.K. Mad. 97 a/2). Yani, bu kural uyarınca davacı iki hususu ıspat etmesi gerekir: Birinci husus, üçüncü kişinin hacizli olan malı nasıl iktisap ettiğini açıklamasıdır. Örneğin, satın alma gibi. Diğer husus ise, hacizli malın niçin borçlunun elinde bulunduğunun açıklanmasıdır. Örneğin, taşınır malın borçluya verilmesi gibi⁽³⁹⁷⁾.

İstihkak davasında taraflar, iddia ve savunmalarını her türlü delillerle ıspat edebilir. Bu deliller; ikrar, yazılı delil, taraflar tacir ise defterler, tanık, bilirkişi incelemesi, keşif, fatura⁽³⁹⁸⁾ ve yemin olabilir. Tarafların gösterecekleri bu delilleri hakim serbestçe takdir ederek değerlendirir.

Diğer bir karine de İ.İ.K.'nun Mad. 97 a/1, c'de öngörülmüştür. Bu cümleye göre, birlikte oturulan yerlerdeki mallardan mahiyetleri itibariyle kadın, erkek ve çocuklara aidiyetleri açıkça anlaşılanlar veya

⁽³⁹⁷⁾ ERİŞ, s. 33.

⁽³⁹⁸⁾ Fatura, ayrıca bu faturayı düzenleyen tacirin defterleriyle de teyit edilmelidir. Yaşar Şahin ANIL, "İstihkak Davalarında Menkul Mülkiyeti Karinesinin Aksini İspat Kuralları", **Adalet Dergisi**, S. 5., (Eylül-Ekim/1988), s. 45.

örf ve adet, sanat, meslek veya uğraşı icabı olanlar bu kişilerin sayılır⁽³⁹⁹⁾.

Bu karine de aksi ispat edilebilen bir karinedir. Sözelimi, borçlu koca evinde bulunan bir dikiş makinası, manto ve kadın elbiseleri evli kadına ait sayılır. Evli kadın yararına olan bu karinenin aksini ispat yükü davalı alacaklıya aittir.

Açılan istihkak davası sonunda tetkik mercii, ya davanın kabulüne veya davanın reddine karar verir. Bu ret kararı ile mal üzerine konulmuş olan haciz kesinleşir⁽⁴⁰⁰⁾. Bu durumda alacaklı malın satılmasını isteyebilir⁽⁴⁰¹⁾. Tetkik mercii, istihkak davasından önce takibin ertelenmesine karar vermiş (İ.İ.K. Mad. 97/III) idi ise, bu erteleme kararı, istihkak davasının reddi ile (kendiliğinden) kalkar⁽⁴⁰²⁾.

Bundan başka, istihkak iddiası üzerine icra takibinin ertelenmesine karar verilmiş olması halinde, istihkak davasının reddine karar veren karar mercii, bu ret kararında, alacaklının alacağıının istihkak davası (icra takibinin ertelenmesi kararı) dolayısıyla alınması geciken miktarın yüzde kırkıdan aşağı olmamak üzere davacıdan (istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişiden) tazminat alınmasına da hüküm verir (İ.İ.K. Mad. 97/XIII) Davacı üçüncü kişi aleyhine tazminat

⁽³⁹⁹⁾ ERİŞ , s. 34.

⁽⁴⁰⁰⁾ Talih UYAR, "Hacizden Doğan İstihkak Davalarının Sonuçları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fak. Dergisi**, C. III., (Ocak/Nisan, 1988), s. 687.

⁽⁴⁰¹⁾ Alacaklının malın satılmasını isteyebilmesi için, istihkak davasının reddi hakkındaki tetkik mercii kararının kesinleşmiş olmasına gerek yoktur. Fakat, istihkak davasının reddi kararını temyiz eden üçüncü kişi, icra dairesine teminat yatırarak, Yargıtaydan icranın (yürütmenin) durdurulmasına karar verilmesini isteyebilir (İ.İ.K. Mad. 97/XIV, 36, H.U.M.K. Mad. 443). Bu halde temyiz incelemesi sonuçlanıncaya kadar mal satılmaz. UYAR, "Hacizden Doğan İstihkak Davalarının Sonuçları", s. 688.

⁽⁴⁰²⁾ KURU, ASLAN, YILMAZ, s. 250.

karar verilirken, bu üçüncü kişinin kusurlu veya kötü niyetli olmasına gerek yoktur. Çünkü İ.İ.K. Mad. 97/XIII maddesinde, aynı kanunun 97/XV nci maddesinde olduğu gibi, kötü niyet koşuluna yer verilmemiştir⁽⁴⁰³⁾.

Tetkik mercii, davacı üçüncü kişinin iddiasını haklı görürse, üçüncü kişinin iddia ettiği hakkın mevcut olduğuna karar verir. Üçüncü kişinin iddia ettiği hak mülkiyet hakkı ise mal üzerindeki haciz kalkar ve mal üçüncü kişiye verilir. Üçüncü kişinin hacizli mal üzerinde başka bir ayni hak (örneğin rehin hakkı) sahibi olduğuna karar verilirse, mal bu ayni hakka zarar gelmemek şartı ile haczedilmiş olur; örneğin, mal rehin hakkı ile yükümlü olarak haczedilmiş sayılır⁽⁴⁰⁴⁾.

İstihkak davasını davacı üçüncü kişi lehine karara bağlayan tetkik mercii, davalı alacaklıyı (ve varsa borçluyu da) hacizli malın değerinin yüzde onbeşinden az olmamak üzere (davacıya) bir tazminat ödemeye mahkum eder⁽⁴⁰⁵⁾; fakat bunun için, alacaklının (ve varsa borçlunun), üçüncü kişinin istihkak iddiasına kötü niyetle itiraz (İ.İ.K. mad. 96/II, Mad. 97/I) etmiş olduğunun anlaşılması gerekir⁽⁴⁰⁶⁾.

İstihkak davası devam ederken; dava konusu hacizli mal üzerindeki haciz kalkarsa, bu durumda tetkik mercii konusu kalmayan dava

(403) ERİŞ, s. 38; Yargıtay 15 HD. 6.10.1992 gün E. 3821, K. 4539. ERİŞ, s. 148.

(404) UYAR, "Hacizden Doğan İstihkak Davalarının Sonuçları", s. 692-693.

(405) Tetkik mercii davacı üçüncü kişinin tazminata ilişkin talebini reddetmiş ve karar kesinleşmiş ise, üçüncü kişi, artık alacaklıya karşı bir tazminat davası açamaz. (H.U.M.K. Mad. 237). UYAR, "İcra ve İflas Yasasının 97. Maddesi Üzerine Bir İnceleme", s. 68.

(406) Bundan başka, haksız yere malı haczolunan üçüncü kişi, bu yüzden doğan gerçek zararının ödetilmesini (İ.İ.K. Mad. 97/XV'teki özel hüküm dışındaki) genel hükümlere göre ve genel mahkemelerde ayrıca dava açarak isteyebilir. Bkz. Yargıtay İ.B.K. 24.5.1974 gün E. 1974/5, K. 1974/7. ŞİMŞEK, s. 672-674.

hakkında da karar vermek zorundadır. Tetkik mercii konusu kalmayan dava hakkında esastan değil, ancak usulden karar verir⁽⁴⁰⁷⁾.

2. Vergi İcra Hukukunda

Tahsil dairesince, borçlu elindeyken haciz edilen bir mal; borçlu tarafından üçünü bir kişinin mülkü veya rehni olarak gösterilir veya üçüncü bir kişi tarafından o mal üzerinde mülkiyet ve rehin hakkı iddia edilirse, haczi yapan memur bu hususları haciz tutanağına geçirerek olayı tespit eder. Bu iddia, borçlu tarafından yapılmışsa, üçüncü kişiye, şayet üçüncü kişi tarafından yapılmışsa borçluya, haczi yapan memur tarafından tebliğe edilir.

İddia sahiplerine tebligat yapılması zorunlu olduğundan, istihkak iddia eden kişilerin adreslerinin açık bir şekilde haciz tutanağında belirtilmesi gerekir. Öte yandan, malın borçlu elinde haczedilmiş olduğu da haciz tutanağında özellikle belirtilmelidir. Çünkü borçlu elinde haczedilecek mallarla, üçüncü kişi elinde haczolunacak mallara ait hükümler değişik olduğundan uygulamada bir takım karışıklıklar çıkabilir.

Tahsil dairesi, haciz tutanağını aldığı tarihten itibaren yedi gün içinde, üçüncü kişi tarafından yapılan istihkak iddiasını inceleyerek iddianın doğru veya haklı olup olmadığı konusunda bir karara varır.

Tahsil dairesince yapılan inceleme sonucunda istihkak iddiası haklı görülmediği takdirde, tahsil dairesi durumu yedi gün içinde, üçüncü kişiye tebliğ eder. Şayet belirtilen bu süre içinde, üçüncü kişiye

⁽⁴⁰⁷⁾ Gözen ERİŞ, "Hacizden Doğan İstihkak Davaları-III), **Maliye Postası Dergisi**, S. 336 (1 Eylül 1994), s. 43.

böyle bir tebligat yapılmazsa istihkak iddiası kabul edilmiş sayılacağından, istihkak iddiasına konu olan mallar üzerindeki mevcut haciz kaldırılır.

İstihkak iddiasının reddolunduğu şekilde yazı ve tebligatı alan üçüncü kişi tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde red kararına karşı tahsil dairesi nezninde itiraz etmezse, ilerde istihkak davası açtığı zaman iddiası dinlenmez. Ancak, borçlu bu yedi gün içinde mahkemeye müracaat etmişse, itirazı yapılmış kabul etmek gerekir.

Tahsil dairesince istihkak iddiası reddolunur veya borçlu elinde haczedilen mallara üçüncü kişice yapılan istihkak iddiasına, bizzat borçlu tarafından itiraz edilirse, tahsil dairesi yedi gün içinde mahkemeye müracaatla, istihkak davası açma lüzumu, üçüncü kişiye bildirilir. Üçüncü kişi bu tebliğ üzerine, yedi gün içinde istihkak davası açmadığı takdirde, istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılacağından, mahcuz mallar üzerinde takibata devam olunur.

Bu müddet içinde dava açıldığı ve yürütmenin durdurulması kararı getirildiği takdirde, istihkak davasına konu olan mal üzerindeki takibat durur.

A.A.T.U.H.K.'nin 66 ncı madde hükmünün amacı, haczedilen malın mülkiyetinin bizzat borçluya ait olduğunu saptamaya yöneliktir. Çünkü bir kimsenin borcundan dolayı başka bir kimsenin malına haciz konulması mümkün değildir. Üzerinde istihkak iddiasında bulunan malların da haczi, en sonraya bırakılmak koşuluyla yapılabilir. Ne var ki bu malların paraya çevrilebilmesi için, evvel emir de bu mallar üzerindeki istihkak ihtilafının giderilmesi gereklidir⁽⁴⁰⁸⁾.

(408) BULUT, "Kimi Menkul Malların Haciz ve Satışında Dikkat Edilecek Hususlar", s. 49.

A.A.T.U.H.K.'nın 66'ncı maddesinde yer alan itiraz ve dava açma süreleri hak düşürücü olup, karşı tarafça ileri sürülmesine dahi mahkemece görevinden ötürü kendiğilinden gözönünde bulundurulması gerekir⁽⁴⁰⁹⁾.

Haciz işlemi tahsil dairesi tarafından uygulandığı için İ.İ.K. 97'inci maddede düzenlenen prosedürün burda uygulama imkanı yoktur. Madde de sözü edilen "takibin tâliki" konusu ise, borçlunun ve üçüncü kişinin gösterecekleri teminat üzerine ihtiyati tedbir kararı verilmek suretiyle gerçekleştirilebilir.

Hacze konu eşya ile ilgili olarak borçlu ve üçüncü kişinin sözbirliği içinde olmaları, alacaklı kamu idaresini bağlamaz. İddianın ayrıca ve somut kanıtlarla belirlenmesi zorunludur. Ancak A.A.T.U.H.K.'da yer almayan, örneğin, üçüncü kişinin ileri sürdüğü iddianın borçlu tarafından kabulünün kendi aleyhine karine teşkil edeceği yolundaki hükmün, davanın red ve kabulüne bağlı tutulan yüzde kırk tazminat yaptırımına kamu alacaklılarının tahsil usulünde uygulama olanağı bulunmamaktadır. Çünkü A.A.T.U.H.K. İ.İ.K.'na göre daha özeldir ve istihkak davalarına ilişkin genel hükümlerin benzetme suretiyle burada uygulanacağı hakkında herhangi bir kural mevcut değildir⁽⁴¹⁰⁾.

A.A.T.U.H.K.'nın 66'ncı maddesinin 2 nci fıkrâ hükmü gereğince, alacaklı kamu dairesi haciz tutanağını aldığı tarihten itibaren yedi gün içinde borçlunun üçüncü kişi yararına veya üçüncü kişinin kendi adına yaptığı istihkak iddiasını reddetmediği takdirde bu iddiayı kabul etmiş sayılır⁽⁴¹¹⁾. Aynı hüküm İ.İ.K. 96/II'inci maddesinde de mevcut olup itiraz için alacaklı ve borçluya üç gün süre tanınmıştır.

(409) AKMANSU, s. 237.

(410) ŞİMŞEK, s. 626.

(411) Aynı hüküm İ.i.K.'nın 96/II'inci maddesinde de mevcut olup itiraz için alacaklı ve borçluya üç gün süre tanınmıştır.

B. HACİZLİ MALIN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN ELİNDE OLMASI HALİNDE İSTİHKAK İDDİASI

1. İcra ve İflas Hukukunda

Üçüncü kişinin elinde bulunan (ve üçüncü kişi kendisine ait olduğunu bildirdiği) bir malın (alacaklı ve borçlu tarafından) borçluya ait olduğu iddia edilirse, icra memuru bu malı da haczeder ve üçüncü kişinin istihkak iddiasını haciz tutanağına yazar (İ.İ.K. Mad. 102)⁽⁴¹²⁾.

Üçüncü kişinin elinde bulunan ve kendisine ait olduğunu (ve fakat borçluya ait olduğunu) iddia ettiği malı haczeden icra memuru, alacaklıya üçüncü kişiye karşı tetkik merciinde istihkak davası açması için yedi günlük bir süre verir. (İ.İ.K. Mad. 99).

Buradaki, yedi günlük dava açma süresi (İ.İ.K. Mad. 97'de olduğu gibi tetkik mercii tarafından değil) doğruca icra dairesi tarafından verilmektedir⁽⁴¹³⁾. Tetkik mercii, bu işe ancak alacaklının yedi gün içinde açacağı istihkak davası üzerine el koyar.

Alacaklı, icra dairesinin kendisine verdiği yedi günlük süre içinde tetkik merciinde üçüncü kişiye karşı bir istihkak davası açmazsa, üçüncü kişinin iddiasını kabul etmiş sayılır ve üçüncü kişinin malı üzerine konulmuş olan haciz kalkar.

(412) İcra memuru, üçüncü kişinin elinde haczettiği malı üçüncü kişiden alamaz; ancak onu üçüncü kişiye yediemin olarak bırakır. UYAR, "Hacizden Doğan İstihkak Davaları", s. 586.

(413) İ.İ.K.'nin 99 ncu maddesinde sözü geçen yedi günlük hak düşürücü sürenin başlangıcı, istihkak iddiasının öğrenildiğini değil, bu sürenin icra müdürü tarafından alacaklıya verildiği (bildirildiği) gündür. Gönen ERİŞ, "Hacizden Doğan İstihkak Davaları-IV, Hacizli Malın Üçüncü Kişinin Elinde Bulunması Halinde İstihkak Davası (1)", **Maliye Postası Dergisi**, S. 338, (1 Ekim, 1994), s. 39.

Alacaklı yedi gün içinde tetkik merciinde üçüncü kişiye karşı istihkak davası açarsa, tetkik mercii, bu davayı yukarıda görüldüğü şekilde basit yargılama usulüne göre inceler. Bu davada tarafların durumu değişiktir: Davacı alacaklı, davalı ise mal elinde haczedilen üçüncü kişidir. Borçlu bu davada kural olarak taraf değildir. Fakat, alacaklı ve üçüncü kişi sıfatları aynı kişide birleşirse o zaman borçlu da zorunlu olarak davanın tarafı olacaktır⁽⁴¹⁴⁾.

Buradaki istihkak davasının (İ.İ.K. Mad. 99) açılmasındaki ve taraflardaki özellikler dışında kalan hususlarda, İ.İ.K. Mad. 97'deki istihkak davası hakkındaki (özel yargılama usulüne ilişkin) hükümler uygulanır. Yalnız, bu davada tazminata ilişkin hükümler (İ.İ.K. Mad. 97/XIII ve XV) uygulanmaz⁽⁴¹⁵⁾.

Alacaklı açtığı istihkak davasını kaybederse haciz kalkar. Dava alacaklı lehine sonuçlanırsa, mal üçüncü kişiden alınır ve alacaklının talebi ile satılarak bedelinden alacaklının alacağı ödenir.

Alacaklı, borçlunun üçüncü kişideki mallarının haczinde mutlaka İ.İ.K. Mad. 99'un öngördüğü bu istihkak davası yoluna başvurmak zorunda değildir. Alacaklı İ.İ.K. Mad. 89'un öngördüğü haciz ihbarnamesi göndermek yoluna da başvurabilir⁽⁴¹⁶⁾.

2. Vergi İcra Hukukunda

A.A.T.U.H.K.'nin 67'inci maddesinin birinci fıkrasına göre; bir mal borcunun elinde değil de, üçüncü bir kişinin elinde iken haczedilir ve

(414) ERİŞ, s. 315.

(415) ERİŞ, s. 321.

(416) ÜSTÜNDAĞ, s. 287.

üçüncü kişi de, söz konusu mal üzerindeki mülkiyet veya rehin hakkı gibi bir hak iddia ederse, haczi yapan memur durumu yine A.A.T.U.H.K.'nin 66'ncı maddesinde olduğu gibi, haciz tutanağına geçirir ve durumu bağlı bulunduğu tahsil dairesinin üst yetkilisine belgeleri ve kendi görüşü ile birlikte aktarır. Tahsil dairesi de aynı kanıda ise, durumu alacaklı kamu dairesine ileterek onbeş gün içinde dava açması için bir süre tanır. Alacaklı idare tebliğ tarihinden itibaren onbeş güne kadar istihkak iddiasının kaldırılması için mahkemeye dava açmazsa, istihkak iddiası kabul edilmiş sayılacak ve haciz kendiğilinden kalkmış olacaktır⁽⁴¹⁷⁾.

Alacaklı kamu idaresi, onbeş gün içinde dava açmış ise mahcuz mal mahkeme sonuna kadar paraya çevrilmez ve bekletilir. Mahkeme neticesinde, alacaklı kamu idaresinin talebi kabul edilmişse, mahcuz mal bu kanun hükümleri dairesinde paraya çevrilerek alacak tahsil edilir.

Alacaklı kamu idaresince açılan istihkak davası, hukuki niteliğine göre bir menfi (olumsuz) tespit davasıdır. Çünkü bu dava ile üçüncü kişinin iddia ettiği hakların, mevcut olmadığının saptanması istenilmektedir⁽⁴¹⁸⁾.

Hacizli malın üçüncü kişi elinde bulunması halinde, istihkak davasını açmak ve davada iddiayı ispat yükümlülüğü alacaklı kamu idaresine düşmektedir. Zira, kural olarak üçüncü kişi mallara zilyed olmakla bu malların sahibi sayılacağından, bu kuralın aksini ispat etmek davayı açan alacaklı kamu idaresine düşmektedir.

(417) ŞİMŞEK, s. 644.

(418) ÜNLÜ, s. 652.

C. BORÇLU İLE ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN MALİ BİRLİKTE ELDE BULUNDURMALARI HALİNDE İSTİHKAK İDDİASI

1. İcra ve İflas Hukukunda

Borçlu ile üçüncü kişinin haczedilen malı birlikte elde bulundurmaları mümkündür. Örneğin, borçlu kardeşi ile birlikte oturuyorsa, borçlu için meskende yapılan hacizlerde, bu yerlerdeki malların birlikte elde bulundurulması sözkonusudur.

İ.İ.K.'nun 97/a maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine göre, borçlu ile üçüncü kişinin menkul malı birlikte ellerinde bulundurmaları halinde dahi, mal borçlunun elinde haciz edilmiş sayılır. Bu durumda, kocanın borcu için yapılan haciz nedeni ile diğer eş, yani üçüncü kişi, istihkak davası açmak yükümlülüğündedir⁽⁴¹⁹⁾.

Üçüncü kişi, İ.İ.K. Mad. 97'ye göre alacaklıya karşı açacağı istihkak davasında İ.İ.K. Mad. 97.a/I deki karine gereğince malın maliki sayılan borçlunun gerçekten malik olmadığını bilakis malın kendisine ait olduğunu ispat etmekte yükümlüdür. Bu ispat da İ.İ.K. Mad. 97.a/II ye göre olur.

Ancak, borçlu ile birlikte malı elinde bulunduran üçüncü kişi lehine bir karine konulmuştur. İ.İ.K.'nun 97.a maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde "birlikte oturulan yerlerdeki mallardan mahiyetleri itibariyle kadın, erkek ve çocuklara aidiyetleri açıkça anlaşılanlar veya örf ve adet, sanat, meslek veya meşgale icabı olanlar

⁽⁴¹⁹⁾ Yargıtay 15 HD. 6.10.1992 gün E. 3876, K. 4536, ERİŞ, s. 148.

bunlardan farz olunur” denmektedir⁽⁴²⁰⁾. Buna göre örneğin borçlunun evindeki bir kürk mantonun borçlunun karısına ait olduğu farz olunur ve borçlunun karısı lehine olan bu karinenin aksini ispat yükü (davalı) alacıya düşer (İ.İ.K. Mad. 97a/I, c. 4). Ancak bu karine yalnız ispat bakımındandır. Yani, örnekteki kürk manto gene borçlunun elinde sayılır (İ.İ.K. Mad. 97a/I c 2) ve istihkak davası borçlunun karısı tarafından açılır; fakat davada (kürk mantoya ilişkin) ispat yükü davalı alacaklıya düşer⁽⁴²¹⁾.

2. Vergi İcra Hukukunda

Borçlu ile üçüncü kişinin hacizli malı birlikte elinde bulundurmaları halinde dahi, A.A.T.U.H.K.’nun 67’inci maddesinin son fıkrasına göre, mal borçlunun elinde haczedilmiş sayılır⁽⁴²²⁾. Bu gibi durumlarda, istihkak davası açma külfeti borçlu ile birlikte malı elinde bulunduran üçüncü kişiye (kardeşe, eşe vb.) düşer. Bu halde de A.A.T.U.H.K.’nun 67’inci maddesinin birinci fıkrası hükmü değil, aynı kanununun 66’ıncı madde hükmü uygulanır.

Borçlu ile birlikte hacizli malı elinde bulunduran kişi A.A.T.U.H.K.’nun 66’ıncı maddesine göre, tahsil dairesine karşı açacağı istihkak davasında, borçlunun gerçekten haczedilen malın sahibi olmadığı, bilakis malın kendisine ait olduğunu ispat etmekle yükümlüdür.

(420) Her ne kadar bu yasal karine A.A.T.U.H.K.’nunda yer almamış ise de, kamu alacaklarının tahsil usulünde her zaman karşılaşılabılır ve yorum yolu ile uygulanabilir. Çünkü birlikte oturan kişilerin kendilerine özgü mal varlıkları olacağı doğaldır. ŞİMŞEK, s. 645.

(421) ERİŞ, s. 235.

(422) Fıkradaki hüküm, İ.İ.K.’nun 97/a maddesinin karşılığıdır.

A.A.T.U.H.K.'nun 66'ncı maddesine göre, haczedilen mallara karşı istihkak iddiaları tahsil dairelerine karşı ileri sürdürülebilmede ve tahsil dairesince reddolunabilmektedir⁽⁴²³⁾.

A.A.T.U.H.K.'nun 68'inci maddesi gereğince, 66 ve 67'inci maddelerinde söz konusu edilen istihkak davaları, haczi yapan tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki adli yargı merciince (davanın miktar ve değerine göre sulh hukuk veya asliye hukuk mahkemesince) bakılacaktır⁽⁴²⁴⁾.

Mahkemelerce istihkak davalarını diğer işlere takdimen (öncelikle, önemi dolayısıyla sırası gelmeden) bakılarak karara bağlanır.

İstihkak davaları hakkında gerek sulh hukuk mahkemeleri gerekse asliye hukuk mahkemelerince verilecek kararlar üzerine H.U.M.K.'nun 427 nci maddesine göre, temyize başvurulabilir⁽⁴²⁵⁾.

(423) Oysa, İ.İ.K.'nun hükümlerinin uygulanmasını gerektiren hallerde istihkak iddiaları icra dairesine karşı yapılmakta, istihkak iddialarına itiraz edildiğinde dosyalar İcra Tetkik Merciiine gönderilmektedir. İcra Tetkik Merciiide takibin devamına veya talikine karar vermektedir. Bu karar üzerine de, istihkak iddiasını devam ettirmek isteyen üçüncü kişi İcra Tetkik Mercii tefhim ve tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde istihkak davası açmaktadır. Bu konuda bkz. KURU, ASLAN, YILMAZ, s. 243-254.

(424) Dnş. 4 D. 29.5.1991 gün E. 1990/4206, K. 1991/2013. **Danıştay Kararları Dergisi**, S. 84-85, 1992, s. 202-203; 5.6.1989 gün E. 1987/2383, K. 1989/2844, **Danıştay Kararları Dergisi**, S. 76-77, 1990, s. 247-249; 27.11.1985 gün E. 1985/6104, K. 1985/3152, **Danıştay Kararları Dergisi**, S. 62-63, 1986, s. 163-165; Yargıtay 15 H.D. 2.11.1977 gün E. 1977/1852, K. 1977/2022. **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 4 (Nisan/1978), s. 606.

(425) 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 14 ncü maddesinde A.A.T.U.H.K.'dan doğan, sulh ve asliye hukuk mahkemelerinden verilen her türlü hüküm ve kararlarının temyiz incelemesinin Yargıtay 15 nci Hukuk Dairesine ait olduğu belirtilmiştir. ŞİMŞEK, s. 666.

Kural olarak, istihkak davasının açılmış olması, icrai takibatı durdurmayaacağından, istihkak davası açan üçüncü kişi hakkında yapılmakta olan takibatın durdurulması mahkemedен talep edilebilir. Bu durumda mahkemece; davacının elindeki mevcut delillere göre istihkak iddiasında haklı olabileceği hakkında bir ön yargıya varırsa, muhtemel zararlara karşılık yeterli teminat alınmak suretiyle takibin durdurulmasına karar verebilir⁽⁴²⁶⁾.

Teminatın alınmasında, A.A.T.U.H.K.'nin 68 nci maddesinde teminatın nelerden ibaret olduğu belirtilmemiş olduğundan, burada da aynı kanunun 10 ve 114inci madde hükümleri doğrultusunda işlem yapılmalıdır.

A.A.T.U.H.K.'nin 68'inci maddesinin son fıkrasında "istihkak davası üzerine takibin tehirine karar verilir ve neticede dava redolunursa dava mevzuunu teşkil eden mahcuz malın değerinin %10'u tutarında tazminata hükmolunur" hükmü öngörülmüştür⁽⁴²⁷⁾.

İstihkak davasının reddine karar veren mahkemenin, davacı üçüncü kişiyi tazminata mahkum edebilmesi için, daha önce takibin ertelenmesine karar vermiş olması ve davacının da, aldığı mahkeme kararını icra etmiş olması gereklidir⁽⁴²⁸⁾.

(426) ŞİMŞEK, s. 668.

(427) Buradaki tazminat gerçek zarar karşılığı olmayıp, götürü (maktu) bir tazminat anlamındadır. Böyle olunca, ertelenmiş bir takipten dolayı idarenin daha fazla bir zararı olmuş ise, bunun da tahsili için genel hükümler çerçevesinde dava açılacaktır. ŞİMŞEK, s. 670.

(428) ÜNLÜ, s. 660.

VII. HACZİN NETİCELERİ

A.A.T.U.H.K.'nun 73'üncü maddesinde yapılan düzenleme tamamen menkul mal hacizlerine aittir. Nitekim, bu maddenin aynı hükmünü içeren İ.İ.K.'nun 86'ıncı maddesinin kenar başlığı "menkul mallarda haczin neticeleri" şeklindedir. Böyle olması doğaldır; çünkü, gayrimenkul mülkiyetinin başkasına geçmesi ve üçüncü kişinin hakları M.K.'da özel hükümlerle düzenlenmiş olup, İ.İ.K. ve A.A.T.U.H.K.'nun buna aykırı bir yol izleyeceği söylenemez⁽⁴²⁹⁾.

1. İcra ve İflas Hukuku Açısından

İ.İ.K.'nu hükümleri uyarınca yapılan hacizde, alacaklı, haczedilen malların paraya çevrilmesini yani satılmasını istemekle satış sonunda elde edilecek paradan alacağını almak hakkını (İ.İ.K. Mad. 138/II) kazanır.

Böylece alacaklı haczedilen mallar üzerinde rehin hakkına benzeyen bir hak elde etmektedir. Fakat hemen belirtelim ki, alacaklının hacizli mallar üzerindeki hakkını rehin hakkı olarak nitelendirmek imkansızdır⁽⁴³⁰⁾. Çünkü rehin hakkı ile alacaklının hacizli mallar üzerindeki hakkı arasındaki önemli nitelik farkları vardır. Rehin hakkının şart ve hükümleri maddi hukuk tarafından tespit edildiği halde, alacaklının hacizli mallar üzerindeki hakkı yalnız takip hukuku bakımından olup. şart ve etkileri de takip hukuku tarafından düzenlenmiştir.

(429) ŞİMŞEK, s. 722.

(430) ÜSTÜNDAĞ, s. 202.

Haciz alacaklısının hakkı, aynı bir hak olan rehin hakkından bir çok bakımdan farklıdır; ilk olarak, aynı derecede hacze iştirak etmiş olan alacaklılar arasında ilk haczi koydurmuş olan alacaklının, diğerlerine oranla bir rüçhan hakkı yoktur (İ.İ.K. Mad. 100). İkinci olarak borçluya ait olmayan bir mala borçluya ait olduğu sanısı ile haciz konulmuş olması halinde, alacaklı iyi niyetli olsa bile bu haciz geçerli değildir. Üçüncü olarak, haczedilen malın, borçlunun ifası halinde iflas masasına girmesi (İ.İ.K. Mad. 186)'de, rehinli malların masaya girmesine (İ.İ.K. Mad. 185) oranla farklıdır.

2. Vergi İcra Hukuku Açısından

A.A.T.U.H.K.'nin mad 73 hükmüne göre, borçlunun hacizli mal üzerindeki tasarrufu kısıtlandığından, alacaklı tahsil dairesinden izin almaksızın hacizli menkul mal üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamaz. Haczi tatbik eden tahsil dairesi, buna aykırı hareketin cezayı gerektirdiğini borçluya bildirir. Yapılan ihtar rağmen hacizli mal üzerinde izinsiz tasarrufta bulunan borçlu T.C.K.'nin 276'ncı maddesine göre cezalandırılır.⁽⁴³¹⁾ Borçlunun bu hükme göre cezalandırılabilmesi için, kendisine yukarıdaki (A.A.T.H.U.K. Mad. 73/I c 2'deki) ihtarın yapılması şart değildir⁽⁴³²⁾.

Borçlunun T.C.K. Madde 276/II hükmüne göre cezalandırılması, hacizli malın borçluya bırakılmış olması içindir. Hacizli bir mal yediemine (üçüncü kişiye) teslim edilmişse, borçlu T.C.K.'nin Madde 276/II hükmüne göre cezalandırılmaz. Esasen bu halde, borçlunun hacizli menkul malı başkasına devretmesi mümkün de değildir. Borçlu yediemin (üçüncü kişi) ile anlaşmış ve hacizli malı başkasına devretmiş

(431) UYAR, s. 239.

(432) KURU, C. I., s. 645.

ise, yediemin (üçüncü kişi) T.C.K.'nin 276/I'e göre cezalandırılır. Ayrıca belirtelim ki, borçlunun haczedilip üçüncü bir kişiye yediemin olarak teslim edilen malını, ondan geri alması T.C.K. Mad. 309/II'ye göre suçtur⁽⁴³³⁾.

Tahsil dairesi, haczedilmiş mallar üzerinde, borçluya tasarrufta bulunma yetkisi verebilir. Bu izin, malın borçlunun elinden çıkmasını ve değerinin azalmasını gerektiren mahiyette olmamalıdır. Onun için bu izin verilirken çok dikkatli hareket edilmesi gerekir. Örneğin, alacaklı tahsil dairesi hacizli malın borçlu tarafından rehnedilmesine, ödünç alınacak paranın kamu alacağına yatırılması koşulu ile izin vermelidir⁽⁴³⁴⁾.

A.A.T.U.H.K. Mad. 72/II hükmünden, haczedilen menkul malın hacizden sonra bir kişiye satılıp, devredilebileceği anlaşılmaktadır. Çünkü hacizli mal üzerindeki borçlunun tasarrufunun kısıtlanmasından amaç, hacizli menkul mallar üzerindeki tasarrufun mutlak bir şekilde kısıtlanması değil, borçlunun hacizli menkul malları üzerindeki izinsiz tasarrufların, tahsil dairesinin o mal üzerindeki kazandığı haklara zarar vermesi ölçüsünde, borçlu yönünden geçersiz sayılmasıdır. Örneğin kamu alacağı, hacizden sonra borçlu tarafından ödenmişse, borçlunun hacizden sonraki izinsiz tasarrufları geçerli hale gelecektir⁽⁴³⁵⁾.

Haczedilmiş mal üzerinde, üçüncü kişilerin zilyedlik kaidelerine göre elde ettikleri haklar saklı tutulmuştur. Buna göre, malın hacizli olduğunu bilmeden o malı satın alan veya mal üzerinde rehin hakkı

(433) UYAR, s. 240.

(434) ÜNLÜ, s. 697-698.

(435) ÜNLÜ, s. 689; ÜSTÜNDAĞ, s. 205; KURU, ASLAN, YILMAZ, s. 213.

tesis edilen kişinin, mülkiyet ve rehin hakları (M.K. Mad. 687, 853, 901-904) muteberdir (A.A.T.U.H.K. Mad. 73/II)⁽⁴³⁶⁾. Üçüncü kişiler, malın hacizli olduklarını bildikleri halde kötü niyetiyle o mal üzerinde bir hak elde etmişlerse bu hakkın, alacaklı kamu idaresinin hacizden elde edeceği hakları ihlal ettiği oranla hükümsüzlüğüne mahkemece karar verilir⁽⁴³⁷⁾.

Gayrimenkullerin haczedilmesi ile de, borçlunun o gayrimenkul üzerindeki tasarruf hakkı M.K. Mad. 920 anlamında kısıtlanmış olur. Gayrimenkullerin haczi tapu veya gemi siciline, temlik hakkının kısıtlanması olarak şerh verilir (M.K. Mad. 920/2: Tapu Sicili Nizamnamesi Madde 79, 81).

Haczin tapu veya gemi siciline şerh verilmesinden önce, hacizli gayrimenkul üzerinde iyi niyetle aynı hak kazanılması mümkündür (M.K. Mad. 931). Bu itibarla, iyi niyetli üçüncü kişilerin bu konudaki hakları, alacaklı tahsil dairesinin haklarından önce gelir. Buna karşın, gayrimenkulün haczedildiğini tapu veya gemi siciline şerh verilmesinden sonra, gayrimenkul üzerinde aynı hak kazanılması mümkün değildir; borçlunun tasarrufları, üçüncü kişiler iyi niyetli olsa bile, haciz alacaklısına karşı geçersizdir (M.K. Mad. 931)⁽⁴³⁸⁾.

Borçlu, tahsil dairesince gayrimenkulüne konulan haczi etkilememek koşulu ile izin almadan gayrimenkulünü başkalarına

⁽⁴³⁶⁾ ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 435. Yargıtay 15 H.D. 28.2.1984 gün E. 35, K. 609. **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 11, (Kasım/1984), s. 1703-1704; 15 HD. 25.10.1984 gün E. 2513, K. 3212, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 3, (Mart/1985), s. 401-402.

⁽⁴³⁷⁾ ÜNLÜ, s. 698; KURU, C. I, s. 647; Yargıtay 13 HD. 20.5.1974 gün E. 1312, K. 1237, **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 3, (Mart/1976), s. 365.

⁽⁴³⁸⁾ ŞİMŞEK, s. 782; KURU, C. I, s. 658.

satabileceği gibi, üzerinde herhangi bir aynı hak dahi koydurabilir. Kuşkusuz bu hakların sahipleri, haciz hakkı sahibinden sonraki bir dereceye gireceğinden, haczi konu alacak ve ayrıntıları ile varsa hacze katılan diğer kamu idarelerinin alacakları ödendikten sonra artanı borçluya verileceği için, ancak bu artan üzerine genel hükümlere göre talepte bulunabileceklerdir (M.K. Madde 920, 928).

4001 sayılı kanununun 13'üncü maddesi ile değişen⁽⁴³⁹⁾ 2575 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28'inci maddesinde, idare ve vergi mahkemeleri ile Danıştay'ın yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre, idarenin gecikmeden işlem yapmak zorunda kıldığı halde, haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem yapılabileceği öngörülmüştür.

VIII. HACZEDİLEN MALLARIN PARAYA ÇEVİRİLMESİ

Borçludan haczedilen şey para ise, bu para ile alacaklının alacağı (faiz ve takip giderleri dahil) ödenir. Buna karşılık, borçludan haczedilen şey mal ise, bu mallar, alacaklıya alacağına karşılık olarak verilmez. Bu mallar haczi yapan idare tarafından satılır ve bedelinden alacaklının alacağı ödenir.

A.A.T.U.H.K. nun 74'üncü maddesi uyarınca mahcuz malın veya teminatın satış bedelinin, takip giderleriyle daha önce ödenmesi gereken rehinli alacakların miktarını geçmeyeceği tahsil dairesince kesin olarak biliniyorsa, tahsil dairesi bu malın satışını erteleyebilir. Bu işlem, rehin alacaklısının takip hakkını etkilemeyeceğinden, kamu alacağına karşı

(439) İdari Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun No: 4001, **Resmi Gazete**, no: 21964: 18.6.1994.

öncelikli olan alacaklılar, mahcuz malı hecederek paraya çevirebilirler⁽⁴⁴⁰⁾.

İ.İ.K. hükümleri uyarınca haczedilen malların paraya çevrilmesi yani satılması için satışın alacaklı (İ.İ.K. Mad. 107) ve borçlu (İ.İ.K. Mad. 113) tarafından istenmiş olması gerekir. İcra dairesi, talep olmadan kendiliğinden hacizli malların satışına başlayamaz. Ancak, İ.İ.K.'nun 113/II ve 139 ncu maddelerinde öngörülen durumlarda, icra memuru, talep olmadan da satış işlemlerine girişebilir⁽⁴⁴¹⁾.

İ.İ.K.'nun ile A.A.T.U.H.K. da menkul ve gayrimenkul haczi ile, haczedilen bu malların satışına ait usuller, menkul mallar için ayrı, gayrimenkul mallar için ayrı olarak düzenlenmiştir.

A. MENKUL MALLARIN SATILMASI

1. İcra ve İflas Hukukunda

Menkul mallar kural olarak açık artırma yolu ile satılır (İ.İ.K. Mad. 114/I); ancak bazı istisnai hallerde, menkul malların pazarlıkla satılması mümkündür (İ.İ.K. Mad. 119)⁴⁴².

(440) ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 438.

(441) POSTACIOĞLU, s. 443.

(442) Vergi icra hukukunda da menkul malların pazarlıkla satılması mümkündür. A.A.T.U.H.K.'nun 87/II'inci maddesi gereğince, menkul malların yerinde veya başka bir yere götürüldüğü halde yine satılamaması veya yine taşıma giderlerinin çokluğu yüzünden başka yere götürülmesi tahsil dairesince uygun görülmediği takdirde, ikinci artırma tarihinden başlayan onbeş günlük sürenin bitiminden itibaren, altı ay içinde menkul mallar pazarlık yoluyla satılır.

Hacizli menkul mallar için satış isteme süresi kesin hacizden⁽⁴⁴³⁾ itibaren bir yıldır (İ.İ.K. Mad. 106/I).

Borçlu ve alacaklının icra dairesinde yapacakları borcun taksitlendirilmesine⁽⁴⁴⁴⁾ ilişkin sözleşmenin devamı süresince İ.İ.K. Mad. 106'daki süreler işlemez (İ.İ.K. Mad. 111/III).

İstihkak davası sırasında (İ.İ.K. Mad. 97/VIII) ve geçici ve ihtiyati hacizde de İ.İ.K. Mad. 106 daki satış isteme süreleri işlemez (İ.İ.K. Mad. 108). Bu halde İ.İ.K. Mad. 106 daki satış isteme süreleri, geçici ve ihtiyati haczin kesin hacze dönüştüğü tarihten itibaren işlemeye başlar⁽⁴⁴⁵⁾.

Yukarıda belirtilen süre içerisinde, hacizli bir malın satışı istenmezse⁽⁴⁴⁶⁾ o mal üzerindeki haciz kalkar. Süresi içinde yapılan satış talebi, geri alınıp da ayrı süre (satış isteme süresi) içinde yenilenmezse, haciz yine kalkar (İ.İ.K. Mad. 110).

(443) Bundan maksat, kesin haczin fiilen tatbik edildiği, yani konulduğu tarihtir. Talih UYAR, "Hacizli Malların Paraya Çevrilmesini İsteme Süresi", **Bursa Barosu Dergisi**, S. 32 (Şubat 1988), s. 14.

(444) Vergi icra hukukunda borcun taksitle ödenmesini düzenleyen A.A.T.U.H.K.'nin 48'inci maddesidir. Özel hukuk ilişkileri neticesinde doğan borcun taksitle ödenmesi, alacaklının kabulüne bağlı olup icra dairesinin karar verme yetkisi yoktur. İcra dairesinin görevi taksitle ödeme işleminin yapılmasından ibarettir. Ayrıca, taksitle ödeme için borçludan teminat alınması söz konusu değildir. Vergi icra hukukunda ise, teminat gösterilmiş olmak koşuluyla, tecil talebini kabul etme yetkisi, alacaklı daireye aittir. Ayrıca tecil konusuna her türlü kamu alacağı girmemektedir. Bu konuda bkz. ÜSTÜNDAĞ, s. 303-304; ÜNLÜ, s. 290-401.

(445) ÜSTÜNDAĞ, s. 304.

(446) Süresi içinde satış talebinde bulunan alacaklı aynı süre içerisinde satış giderlerini ödemezse, haciz yine kalkar.

İcra dairesi, satış talibinden itibaren bir ay içinde menkul malları satması gerekir (İ.İ.K. Mad 112/I) fakat, bu bir aylık sürenin geçmesinden sonra yapılan satış da geçerlidir.

Yetişmemiş (olgunlaşmamış) mahsuller (İ.İ.K. Mad. 84), borçlunun oluru alınmadan satılamaz (İ.İ.K. Mad 112/II).

Menkul malların açık artırma yolu ile satışının yapılabilmesi için bazı hazırlıklar yapılır, bunların en önemlisi açık artırmanın ilan edilmesidir.

Açık artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat satış gününden önce, icra dairesi tarafından ilan edilir. Bu ilan satış gününden uygun bir zaman önce yapılmalıdır ki, ilgililer satışı öğrenebilsin ve kendilerini satış için hazırlayabilsinler. İlanın ne şekilde yapılacağını, artırmanın tarzı, yeri ve gününü ve ilanın gazete⁽⁴⁴⁷⁾ ile yapılıp yapılmayacağını icra memuru takdir ve tespit eder. İcra memuru, bunu yaparken ilgililerin menfaatlerine en uygun düşen şekli bulup, uygulamalıdır. Aksi halde, yaptığı ihalenin feshi istenebilir (İ.İ.K. Mad 134).

İhalenin yapılacağı yer, gün ve saati ve satış konusu hacizli malı açıkça göstermeyen bir ilan geçerli değildir; yapılmamış sayılır. İlansız yapılan ihalenin ise feshi şikayet yolu ile istenebilir (İ.İ.K. Mad 134).

⁽⁴⁴⁷⁾ Gazete ile ilan zorunlu olmamasına rağmen, uygulamada ilan genellikle gazete ile yapılmaktadır. Gazete ile yapılacak ilanlara satış şartnamesi ayrıntıları ile geçirilmeyip, sadece İ.İ.K. Mad. 114/III'te gösterilen asgari bilgi yazılır. Bunun dışındaki hususların artırma şartnamesinden öğrenilebileceği belirtilir. Yine aynı madde uyarınca icra dairesince yapılması zorunlu olan ilanlar dışında, taraflar şartnamenin tamamını (veya bir bölümünü) diledikleri vasıtalarla ayrıca ilan edebilirler. Ancak bu ilanlar özel niteliktedir ve resmi işlemleri hiçbir şekilde etkilemez.

İlandan başka, bir de artırma şartnamesi hazırlanır. Bu şartname özellikle ilanda gösterilmeyen ve artırmanın yapılmasına ilişkin bütün hususlar yazılır (İ.İ.K. Yönetmeliği Mad 43).

Menkul malların satılabilmesi (alıcısına ihale edilebilmesi) için ihale bedelinin, o mal üzerinde hacizden önce mevcut bulunan rehinler (menkul rehni ve ipotek) temin ettiği alacaklardan fazla olması gerekir⁽⁴⁴⁸⁾. Bundan başka ihale bedelinin, malın tahmin edilen kıymetinin yüzde yetmiş beşini bulmuş olması gerekir.

Artırma bedeli bu iki şartı da karşılıyorsa, mal en çok artırana satılır (İ.İ.K. Mad 115/I).

Bundan başka, maden, altın ve gümüş eşya kıymetlerinden daha aşağı bir bedel ile satılamaz (İ.İ.K. Mad 117).

Artırma bedeli yukarıdaki şartları karşılamıyorsa, icra memuru satışı geri bırakır ve artırmada pey sürmüş olanların hepsi taahhütlerinden kurtulur (İ.İ.K. Mad 115/II). Bundan sonra İ.İ.K. Mad. 116 gereğince ikinci bir açık artırma yapılır.

İkinci artırma, birinci artırmayı takip eden beş gün içinde yapılır. İkinci artırmanın yapılacağı yer, gün ve saatde birinci artırma ilanında gösterilir (İ.İ.K. Mad 116).

İkinci artırmada, en yüksek pey sürene ihale yapılabilmesi için, ihale bedelinin malın tahmin edilen kıymetinin yüzde kırkını bulması gerekir (İ.İ.K. Mad 116/II). Ayrıca, ihale bedelinin hacizli mal ile temin

(448) İ.İ.D. 6.2.1958 gün E 790 K. 692. Özkan TİKVEŞ, **İcra ve İflas Kanunu**. Evrim Bas. Yay. Dağ. İstanbul, 1990, s. 165.

edilmiş olup satış isteyen alacaklının alacağına rüçhan olan diğer alacaklıların toplamından fazla olması ve bundan başka satış ve paylaşırma giderlerini geçmesi de zorunludur. Bu miktar bir bedelle alıcı çıkmazsa, satış talebi düşer (İ.İ.K. Mad 116/III)⁽⁴⁴⁹⁾.

Satış peşin para ile yapılır. Alıcı, satış bedelini icra dairesine peşin olarak öder ve bunun üzerine menkul mal alıcıya teslim edilir; bedeli alınmadan mal alıcıya teslim edilmez. Fakat icra memuru, alıcıya ihale bedelini ödeyebilmesi için yedi günü geçmemek üzere bir süre verebilir. Bu halde de, bedeli ödenmedikçe mal alıcıya teslim edilmez.

Alıcı kendisine verilen bu süre içinde ihale bedelini ödemezse, icra memuru ihale kararını kaldırır ve menkul malı yeniden artırmaya çıkarır. Bu artırmada, malın tahmin edilen değerinin en az yüzde kırkını önerene ihale edilir (İ.İ.K. Mad 118/I). Yalnız, teklif edilen bu artırma bedelinin satış isteyen alacaklının alacağına, rüçhanı olan alacaklar toplamından ve satış ve paylaşırma giderlerinden fazla olması gerekir.

İhaleye katılıp daha sonra ihale bedelini yatırmamak suretiyle ihalenin feshine sebep olan tüm alıcılar ve kefilleri, teklif ettikleri bedel ile son ihale bedeli arasındaki farktan ve diğer zararlardan ve ayrıca temerrüt faizinden⁽⁴⁵⁰⁾ müteselsilen sorumludurlar. İhale farkı ve temerrüt faizi ayrıca hükme hacet kalmaksızın idarece tahsil olunur. Bu fark, varsa öncelikle teminat bedelinden tahsil olunur.

(449) Bu halde malın yeniden satışa çıkarılabilmesi için, alacaklının yeniden satış talebinde bulunması ve bütün artırmaya hazırlık işlemlerinin tekrarlanması gerekir.

(450) 3095 Sayılı Kanuni Faizi ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanununun 2'nci maddesi uyarınca temerrüt faizi oranı yüzde otuzdur, **Resmi Gazete**, no: 18610, 19.12.1984.

Menkul mal kendisine ihale edilen alıcı, ihale ile o malın mülkiyetini iktisap eder (BK Mad. 231). Mülkiyet ihale ile alıcıya geçse de, ihale bedeli ödenmedikçe (ve hatta ödense bile ihale kesinleşmedikçe) satılan mal alıcıya teslim edilemez.

İ.İ.K nun 119'uncu maddesi menkul malların pazarlık yolu ile satışına istisnai izin vermiştir. Maddeye göre, menkul malın pazarlıkla satılmasını bütün ilgilerin istemesi, borsa veya piyasa fiyatı bulunan kıymetli evrak ve diğer mallar için, o günkü borsa veya piyasa fiyatı teklif edilmesi, artırmada maden kıymeti bulmadığı için satılamamış olan (İ.İ.K. Mad. 117) altın veya gümüş eşyaya maden kıymeti teklif edilmesi, hacizli malların kıymeti süratle düşmekte veya muhafazası masraflı olmakta ise ve hacizli malın tahmin edilen kıymeti yüz bin lirayı geçmiyorsa, bu durumda pazarlık yolu ile satışı yapılabilir.

İ.İ.K. nun madde 106/II'ye göre haczedilen alacaklar, menkul hükmünde olduklarından, menkul mallar gibi paraya çevrilir. Bundan başka, paraya çevirme yerine geçmek üzere, haczedilen alacakların haciz koyduran alacaklıya devride ayrıca hükme bağlanmıştır (İ.İ.K. Mad 120). İ.İ.K. nun Mad. 89'un yanında, haciz koyduran alacaklıya tanınmış ek imkanlardır ve alacaklı dilerse, İ.İ.K. Mad. 89'u bir kenara bırakarak, haczedilen alacağın, menkuller hakkındaki hükümlere göre paraya çevrilmesini veya İ.İ.K. Mad. 120'ye göre kendisine devredilmesini isteyebilir⁽⁴⁵¹⁾.

2. Vergi İcra Hukukunda

Menkul mal satışının kamu alacağının takip ve tahsili usulünden kaynaklanan değişik yöntemler vardır. Herşeyden önce A.A.T.U.H.K.

⁽⁴⁵¹⁾ ÜSTÜNDAĞ, s. 308-311.

mad 84/I'de belirtildiği gibi, satış kural olarak tahsil dairesi tarafından yapılır. Malın köylerde bulunması halinde, tahsil dairesi köy ihtiyar kuruluna satış yapma yetkisi verebilir.

Madde de satış için iki ayrı süre öngörülmüştür. Üç günlük süre, borçluya imkanlarını araştırarak, para bulup malını satıştan kurtarabilmesi için tanınan bir mehil müddetidir⁽⁴⁵²⁾.

Üç günün hesabında, haciz yapılan gün hesaba dahil değildir. Ondan sonra gelen üç gün olarak hesap edilip, üçüncü günün tatil saatinde sona erer. Ertesi günde üç aylık süre başlar.

Bozulma ve çürüme gibi sebeplerle saklanmasına olanak bulunmayan veya beklediği taktirde önemli miktarda değer düşüklüğüne uğraması olası bulunan mallar böyle bir müddetle kayıtlı değildir. Başka bir ifadeyle böyle malların üç günlük süreyi beklemeden satılarak paraya çevrilmesine derhal başlanabilir. Çünkü, haczedilen malları muhafaza ve korumakla sorumlu olan daire, aynı zamanda borçlunun hak ve menfaatlerini de alabildiğince korumak mecburiyetindedir. Ayrıca borçlu ve zilyed elinde bırakılan malların satışına öncelik verilir.

Maddede yer alan üç aylık süre ise, üç günlük sürenin bitiminden sonra başlayan ikinci bir süre olup, hazırlık yapılarak satışın gerçekleşmesini temin eden, gerekli bir süredir. Üç günlük sürenin sona ermesini takip eden gün, hangi güne rastlıyorsa üçüncü ayda bir güne isabet eden günün tatil saatinde üç aylık süre de sona erer. Sürenin bittiği ayda, başladığı günün sayısına tekabül eden bir gün yoksa üç aylık süre, o ayın son gününün tatil saatinde sona erer. Hacizli mallar,

⁽⁴⁵²⁾ AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 301.

bu süre içerisinde satışa çıkarılmadığı takdirde, haciz ortadan kalkmaz, devam eder⁽⁴⁵³⁾. A.A.T.U.H.K. nun 87'inci maddesinde, satışa çıkarıldığı halde satılamayan malların ikinci artırma tarihinden itibaren on beş gün içinde tekrar satışa çıkarılacağı, bu süre içinde de satılmazsa, altı ay içinde pazarlıkla satılacağı hükmedildiğinden, üç aylık süre içinde satışa çıkarılmayan menkul mallar bu süreden sonra da satılabilir⁽⁴⁵⁴⁾. Ancak A.A.T.U.H.K.'nun 87'nci maddesinde altı ay içinde pazarlıkla satılamayan menkul malların, borçluya iade edileceği de öngörüldüğünden, bu durumda ise haczin kaldırılacağı açıktır. Görülüyor ki, yöntem değişik olmakla beraber satılamayan mallar üzerindeki haciz sonuçta genel hükümlerde olduğu gibi kalkmış olmaktadır.

Satışa çıkarılan menkul malın bir kısmı, asıl alacak ve takip masraflarıyla birlikte ayrıntılarını karşıladığı takdirde, geriye kalan mal satılmayarak, üzerindeki haciz kaldırılıp sahibine iade edilir.

A.A.T.U.H.K. nun 85'inci maddesi 84'üncü maddeye göre satılacak malların satış şekli, artırma ve ilan ne şekilde yapılacağı belirtilmiştir.

Hacedilen menkul mallar, icrai takibatı yapan tahsil dairesince, satış için alışılmış olan mahallerde yapılır. Satış için mutad olan yerler, belediye mezar salonu ile köylerde, köy odaları ve köy meydanlarıdır. Mahcuz malın bu mahalle nakliyesi külfetli ise ve satışın mahalinde yapılması uygun görülürse, borçlunun izni alınmak suretiyle burada da

⁽⁴⁵³⁾ Dnş. 7D, 4.3.1969 gün E. 1968/1356 K. 1969/540. AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 301-302; Yargıtay 12. HD 6.12.1984 gün E 9636 K. 12707 ŞİMŞEK s. 766,767; Dnş. 12 HD 6.12.1984 gün E 1984. K. 12707, ÜNLÜ, s. 84.

⁽⁴⁵⁴⁾ ÖZDEMİR, "Hacizli Malların Satışında Bir Sorun", s. 20,21.

satılabilir. Borçlu izin vermediği takdirde, külfetli dahi olsa mal alışılmış satış yerine götürülerek satılır.

Hacizli malların gerçek değerlerine yakın bir kıymetle satılabilmesi için, artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat satılacak malın nevi ve durumunun önceden ilan edilmesi gerekir. Ancak, menkul malların hepsinin satış ilanı mecburi değildir. İlanın gerekli olup olmadığına tahsil dairesi karar verir. Yapılacak ilanın şekli, artırmanın usulu, yeri ve günü alacaklı kamu idaresi ile borçlunun menfaatine en uygun bir şekilde, alacaklı kamu idaresince tesbit edilir⁽⁴⁵⁵⁾.

Uygulamada tahsil dairesi ilan tahtası kullanmakta, malın durumuna göre yerel gazetelerde hatta traji büyük diğer gazetelerde de ilan yapılmaktadır⁽⁴⁵⁶⁾.

Satışa çıkarılan menkul mallar açık artırma ve peşin para ile satılır. Satılığa çıkarılan mal artırma sonunda üç defa bağrılmak suretiyle en çok artırana ihale edilir. Bağırmaktan amaç, malın ihale edileceğini orada bulunanlara duyurmak olduğundan yüksek sesle ve aralıklarla yapılması icap eder. Üç defa bağrıldıktan sonra, satışa çıkarılan mal henüz ihale edilmeden önce, bir artırım yapılmış olursa, bu artım kabul edilerek mal en çok artırana ihale edilir. Borçlar Kanununun 231'inci maddesi gereğince satılan malın mülkiyeti, mal teslim edilmiş olsun almasın ihaleden sonra alıcıya geçeceğinden, bundan sonra yapılacak artırım talepleri kabul edilmez.

(455) Dnş 4.D 25.1.1983 gün E. 1982/600 K. 1983/290 ŞİMŞEK, s. 771-773.

(456) ŞİMŞEK, s. 768.

Satılan mal bedeli peşin alınmadan mal teslim edilmez. Alıcı bedeli peşin olarak ödemezse, satış bedelinin ödenmesi için ihale gününü izleyen günden itibaren alıcıya üç günlük süre verilebilir.

Satışın tamamlanmasından sonra, durumu tespit eden dört adet tutanak düzenlenir. Bu tutanağın biri takip dosyasına, ikincisi alıcıya, üçüncüsü borçluya verilir. Dördüncü örnek ise satış ekibinde kalır⁽⁴⁵⁷⁾.

İhale yapılan şahıs menkul malı olmaktan vazgeçer veya tahsil dairesince verilen süre içinde, bedelini tamamen ödemezse, tahsil dairesi mahcuz malı yeniden ikinci kez artırmayı çıkarır ve bu şekilde en çok artırana ihale edilerek bedeli peşin alınmak suretiyle mal kendisine teslim edilir. Durum satış tutunağı ile tespit edilir.

İkinci defa satışa çıkarılan mal, birinci ihale bedelinden yüksek bir fiyatla satıldığı takdirde; takip masrafları, hacze konu olan kamu alacağı, diğer kamu idareleri de hacze katılmışsa onların alacakları ödendikten sonra kalan kısım borçluya iade edilir.

İkinci artırmada malın; birinci ihaleye göre, daha düşük bedelle ihale edilmesi halinde birinci ve ikinci ihale arasındaki fark ile diğer zararlar ve yüzde beş faiz veya ikinci defa artırmaya çıkarılan mahcuz mala hiç talipli çıkmaması, başka bir ifadeyle mahcuz malın ihale edilememesi halinde ise, birinci ihale bedeli ile diğer zarar ve yüzde beş faiz ayrıca bir hüküm alınmasına gerek kalmadan A.A.T.U.H.K. hükümlerine göre, birinci ihalenin yapıldığı şahıstan tahsil edilir ve o mal için tahsil dairesince yapılan her türlü masraflar⁽⁴⁵⁸⁾ alınarak mal

⁽⁴⁵⁷⁾ **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 33210.10.

⁽⁴⁵⁸⁾ Tellallık Resmi satış masrafı olduğundan tahsili gerekir. Dnş. 9.D 11.6.1975 gün E. 1973/1202 K. 1975/2066, ÜNLÜ, s. 754.

kendisine bırakılır. Faiz hesabında, birinci ihaledeki satış bedeli esas alınır. Tahsil olunan ihale bedelleri ile ihale bedelleri arasındaki fark borçlunun, borcuna mahsup edilir. Yüzde beş faiz, zarar karşılıkları ise her çeşit gelir olarak tahsil edilir⁽⁴⁵⁹⁾.

Bu konuda malı almaktan dönen istekli tıpkı kamu borçlusunu gibi A.A.T.U.H.K. nun 54'üncü maddesinde yer alan takip usullerine göre kavuşturulacak, doğrudan kendisine ödeme emri gönderilebilecektir⁽⁴⁶⁰⁾.

A.A.T.U.H.K.'nin 86'ncı maddesi metninde, mal bedeli tahsil edilmediği sürece, asıl borçlunun borçlu sıfatının devam edeceği hükme bağlanmış bulunmaktadır. Buradaki mal bedelinden kastedilen birinci ihale bedelidir. Çünkü maddedeki bütün işlemlere konu olan bedel odur.

Mal bedeli ihale yapılan şahıstan tahsil edilinceye kadar, asıl borçlunun borçluluk sıfatı devam edeceğinden, ihale yapılan şahıs hakkındaki takibat karşılıksız kaldığı ve hacizli malın paraya çevrilmesine imkan olmadığı takdirde, borçlu kamu alacağından dolayı borç ödeninceye kadar takip edilebilir.

Mahcuz malın ilk artırmada satılabilmesi için, A.A.T.U.H.K.'nin 8'inci madde hükmü gereğince takdir edilen veya artırmaya yakın bir tarihte yeniden tespit edilen değerinin yüzde yetmişbeşini bulması gerekmektedir. Artırmada daha aşağı bir bedel ileri sürülmüşse, ihale yapılmış olmaz. Bu durumda, ilk artırma tarihinden başlayarak onbeş gün içinde malın yeniden açık artırmaya çıkarılması icap eder (A.A.T.U.H.K. Mad. 87).

⁽⁴⁵⁹⁾ **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü**, 33210.25.

⁽⁴⁶⁰⁾ ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 476,477.

En çok artırılan bedel A.A.T.U.H.K.'nun 87'inci maddesinde gösterilen oranı bulması yeterli olmayıp, ayrıca satış giderlerini ve kamu alacağına üstünlüğü olan rehin hakları ile paylaşırma giderlerini de karşılaması gerekmektedir. Eğer artırılan bedel bu alacakları karşılamıyorsa, ilk artırmada yüzde yetmişbeş oranı bulunmuş olsa dahi, memur satışı ertelemelidir. Bu durumda pey süren tüm istekliler sorumluluktan kurtulmuş olur.

İkinci artırmada alıcı çıkmadığı takdirde, verilen bedel ne olursa olsun satış yapılır. Mallar ikinci artırmada da satılmaması halinde onbeş günlük sürenin bitiminden itibaren altı ay içinde pazarlık yoluyla satılır⁽⁴⁶¹⁾. Mahcuz mallar bu şekilde de satılmazsa, satılmayan mallar borçluya geri verilebilir. Ancak tahsil dairesi sözkonusu altı aylık süre içinde satamadığı malları mutlaka iade etmek zorunda değildir. Borçluya geri verilmeyen malların işlemlerine aynı esaslar dairesinde yeniden devam olunur⁽⁴⁶²⁾.

B. GAYRİMENKUL MALLARIN SATILMASI

Gerek İ.İ.K.'nunda gerekse A.A.T.U.H.K.'da, gayrimenkul malın konumu ve özelliğinin gereği olarak, haiz şekli ve buna bağlı paraya çevrilmesi menkul mallara oranla değişik kurallara tabidir.

1. İcra ve İflas Hukukunda

Haczedilen gayrimenkuller, yalnız açık artırma yolu ile satılabilir. Menkullerde olduğu gibi (İ.İ.K. Madde 119), gayrimenkullerin istisnaen

(461) Dnş. 13.D. 21.2.1980 gün E 1979/3194. K. 1980/343, ŞİMŞEK, s. 778.

(462) AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 305.

de olsa pazarlıkla satılması mümkün değildir. Yalnız, iflasta alacaklılar gayrimenkullerinin pazarlıkla satılmasına karar verebilirler (İ.İ.K. Mad. 241/I).

Hacizli gayrimenkulün satışı, bulunduğu yer icra dairesi tarafından yapılır. Haczedilen gayrimenkul, icra takibini yürüten icra dairesinin yetki çevresi dışında ise (İ.İ.K. Madde 79/II), satış gayrimenkulün bulunduğu yerdeki icra dairesi tarafından istanabe yolu ile yapılır (İ.i.K. Madde 360).

Alacaklı, İ.İ.K.nun 106'ıncı maddesi hükmü gereğince hacizli gayrimenkulün satılmasını iki yıl içinde isteyebilir. İşte ira dairesinin, bu satış talebinden itibaren nihayet iki ay içinde hacizli gayrimenkulü açık artırma ile satması gerekir (İ.İ.K. Mad. 123). Fakat, icra memurunun bu iki yıllık süre geçtikten sonra yaptığı satışta geçerlidir.

2. Vergi İcra Hukukunda

Vergi icra hukukunda, hacizli gayrimenkulün satışı gayrimenkulün bulunduğu yerdeki satış komisyonu tarafından yapılır. Gayrimenkulün başka bir yerde bulunması halinde, takibat gayrimenkulün bulunduğu yerdeki tahsil dairesince niyabeten yürütülerek, satışı da o yerdeki satış komisyonunca⁽⁴⁶³⁾ gerçekleştirilir.

⁽⁴⁶³⁾ Satış komisyonları, il ve ilçelerdeki en büyük mal memuru olarak defterdar veya mal müdürünün veya bunların görevlendireceği kişinin başkanlığında, belediye meclisi tarafından kendi üyeleri arasından seçilmiş iki kişi ile alacaklı kamu idaresinin yetkili kılacağı bir memuru ile gayrimenkulün bulunduğu yer tapu sicili muhafızından oluşur. İl özel idareleri ve belediyelere ait tahsil dairelerince haczedilen gayrimenkul mallarla, gemilerde, bu satış komisyonlarınca satılır. Ancak, bu kurumlarca haczedilen gayrimenkul mal ve gemilerin satışında komisyonlara, Devlete ait kamu idaresinin yetkili memuru değil, alacaklı idarenin yetkili memuru katılır. ÜNLÜ, s. 577.

Kanun koyucu, gerek kamu idarelerinin, gerekse borçlunun haklarının haklarının korunması açısından, satış yetkisinin tahsil dairesine vermeyerek özel bir komisyonu görevlendirmiş olur⁽⁴⁶⁴⁾.

A.A.T.U.H.K.'nun 91'inci maddesi gereğince, açık artırmaya gidilmeden önce gayrimenkul malların rayiç değerinin saptanması zorunludur. Değer biçme, gayrimenkul malın nitelikleri, bulunduğu yer, yerel gelenekler ve diğer unsurlar gözönünde bulundurulmak ve bilirkişilerden görüş alınmak suretiyle satış komisyonları tarafından yapılır⁽⁴⁶⁵⁾.

Buradaki kıymet takdiri, haciz sırasında evvelce yapılmış olan kıymet takdirinden tamamen farklıdır.

Kıymet takdiri işleminin kesinleşmesi üzerine, gayrimenkule takdir olunan bu kıymet (muhammen bedel) artırma şartnamesine yazılır (A.A.T.U.H.K. Mad. 92)⁽⁴⁶⁶⁾.

A.A.T.U.H.K.'da, gayrimenkullerin haciz tarihinden itibaren ne kadar süre içerisinde paraya çevrileceği hakkında bir hüküm yoktur. Bu sebeple gayrimenkullerin beş yıllık tahsil zamanaşımı süresi içinde

(464) Dnş. 4.D 21.9.1989 gün E 1989/137 K. 1990/884, ÜNLÜ, s. 781-782.

(465) İcra ve iflas hukukunda ise, haczedilen malın kıymetinin icra memuru veya yetkilisi tarafından bizzat takdir edileceği ilke olarak benimsenmiştir. Ancak, sahip olunan genel malın kıymetinin tespitine yeterli olmadığı durumlarda, bilirkişiye başvurulması gerekir (İ.İ.K. Mad. 87).

(466) Satış komisyonlarınca biçilen rayiç değeri gösteren yazının alınması üzerine A.A.T.U.H.K. ile tahsilat genel tebliğlerinde belirtilen esaslar dairesinde gayrimenkul satış şartnamesi hazırlanır. Bu konuda bkz. **M.B. Gel. Gen. Müd. Bağımsız Vergi Daireleri İşlem Yönergesi Kovuşturma Bölümü.33215.05: Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 242, AYKAÇ, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 447-450.

satılması mümkündür⁽⁴⁶⁷⁾. Ancak gayrimenkullerin satışının geciktirilmesi A.A.T.U.H.K. nun kamu alacaklarının cebren takip ve tahsili hakkındaki 54 ve müteakip maddelerine aykırı olur. Zira, haczedilen bir malın satılarak bedelinin o yıl ki bütçe gelirlerine gelir kayıtlanması lazımdır. Bu sebeple haczedilen bir gayrimenkulün hasılat ve menfaatlerinin toplanması yoluyla, kamu alacağının kısa bir süre içerisinde tahsili mümkün değilse, gayrimenkulün aynı yıl içinde mutlaka satılması lazımdır⁽⁴⁶⁸⁾.

Satılacak gayrimenkulün ihale yeri ve şeklinin ilgililere duyurulması, satışın sağlıklı yapılması açısından zorunlu bir işlemdir. Bunun için, A.A.T.U.H.K. nun 93 ncü maddesinde ilanların yer, süre ve şekillerinin Maliye Bakanlığı tarafından saptanacağı hükme bağlanmıştır⁽⁴⁶⁹⁾. Bununla beraber, tahsil dairesinin yapacağı ilanda, satışın yapılacağı yer, gün, saat ve satılacak gayrimenkulün imar ve niteliklerini herhalde göstermek zorundadır.

Tahsil dairesi gayrimenkulün satışını, artırma tarihinden itibaren en az on beş gün önce ilan etmelidir⁴⁷⁰. İlan birkaç defa yapılmışsa, onbeş günlük sürenin ilk ilan tarihinden başlaması gerekir⁽⁴⁷¹⁾.

(467) Yargıtay, İ.İ.K.'nun 106 ve 110 ncü maddelerine göre, gayrimenkule tahsil dairesince haciz konulmuş ve haciz tarihinden itibaren iki yıl içerisinde hacizli gayrimenkul satışa çıkarılmamış ise o gayrimenkul üzerindeki tahsil dairesi haczinin düşeceğine karar vermiştir. Bir diğer ifade ile tahsil dairesi haciz koyduğu tarihten itibaren en geç iki yıl içinde gayrimenkulü satmak için ilan vermesi gerekmektedir. Bkz. Yargıtay 11 HD. 19.2.1990 gün E. 1989/8982 K. 1990/989. ÖZDEMİR, "Hacizli Malların Satışında Bir Sorun", s. 21-22.

(468) Bkz. Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 351, AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 668-671.

(469) Bkz. Tahsilat Genel Tebliği Seri No: 385, **Resmi Gazete**, no: 22108, 11.11.1994.

(470) İ.İ.K.'nun 126'ncı madde hükmüne göre ise bu süre bir aydır.

(471) Yargıtay 12 HD. 23.2.1971 gün E 1977 K. 1976: 12 HD 15.5.1989 gün E 1988/10466 K. 1989/7145, ŞİMŞEK, s. 805, 808.

Satış ilanındaki ilan metninin, esasa ilişkin olmayan maddi hatalar nedeniyle tekrarlanması gerekirse, maddi hata satış tarihi değiştirilmeksizin ilanen düzeltilir. Bu düzeltme ilanının ilgililere tebliği gerekmez. Fakat satış tarihi ile düzeltme ilanı tarihi arasında yedi günden az zaman kalmışsa, satışın evvelce ilan edilen günden en az yedi gün sonrası için tespit edilen günlerde yapılacağı, düzeltme ilanında belirtilmelidir (A.A.T.U.H.K. Mad. 93).

Ekonomik bir zorunluluk olmadığında, her gayrimenkulün ayrı ayrı satılması icap ettiğinden, birden fazla gayrimenkulün satışı, aynı satış ilanı ile ilan edilirse, bu ilanda her gayrimenkulün satış saaatinin ayrı ayrı gösterilmesi gerekmektedir⁽⁴⁷²⁾.

Artırma ilanının birer örneğinin ilgilere tebliği gerekir. Gayrimenkul ve gemi satışına ilişkin ilanın bir örneği borçluya (borçlu birden fazla ise hepsine ayrı ayrı), vekil veya mümessillerine, gayrimenkul ve gemi sicilinde yazılı bulunan irtifak, intifa, şufa hakkı sahipleri ile gayrimenkul ve gemi kendisine rehnedilmiş bulunan alacaklılara, ipotekli borç senedi ve irat senedi alacaklılarına tebliğ edilir. Satış ilanının, gayrimenkul ve geminin siciline kayıtlı bulunan bütün ilgililerine tebliğ edilebilmesi için, bunların tapuda adreslerinin bulunması gerekir. Ancak, adreslerinin tapuda yazılı olmaması halinde, ayrıca adres tahkiki yapılmasına gerek yoktur. Bu durumda, gazetedeki satış ilanı tebligat yerine geçer⁽⁴⁷³⁾.

(472) İ.İ.D. 14.4.1967 gün E. 3191 K. 9202, ÜNLÜ, s. 792.

(473) Yargıtay 12 HD 27.5.1952 gün E 2491 K. 2607: 11.12.1962 gün E 13945 K. 1456 78: 26.1.1967 gün E 498 K 694: 17.11.1970 gün E 11281 K 11345: 19.1.1989 gün E. 1988/4101, K 1989/544, ŞİMŞEK, s. 803, 804, 807: İ.İ.D. 13.4.1972 gün E 1050 K. 4181, ÜNLÜ, s. 790, 791.

Gayrimenkullerin açık artırma ile satılması kural olarak menkullerde olduğu gibidir.

Artırma aleni (açık) olduğundan, medeni hakları kullanma ehliyeti olan her kişi artırmaya katılabilir. Artırmaya katılanlardan. satış komisyonlarınca takdir olunan değer in yüzde yedibuçuk oranında teminat alınır. Kabul edilecek teminat para, banka teminat mektubu, hazine tahvil ve bonoları ile hükümetçe belli edilecek hisse senedi ve tahvilattır. Bu sayılanların dışında kalan teminatlar (menkul ve gayrimenkul, şahsi kefalet) kabul edilmez.

İlk artırmanın geçerli olması, tekliflerin önceden biçilmiş değer in yüzde yetmiş beşine ulaşmasına bağlıdır. A.A.T.U.H.K. nun 94/İlci madde hükmü bu genel kurala bir ayrıcalık getirmekte ve eğer tapu kaydında üstün alacaklar varsa, artırma bedelinin kamu alacağına üstünlüğü olan bu alacakların tutarını aşması ve satış giderlerini de karşılaması zorunluluğu koymaktadır. Aksi halde artırmanın A.A.T.U.H.K. nun 95'inci madde hükmünce yedigün uzatılması zorunluğu vardır⁽⁴⁷⁴⁾.

A.A.T.U.H.K.'nun 95'inci maddesinde⁽⁴⁷⁵⁾, ilk artırmada beklenen miktar elde edilmemesi halinde, ikinci ihale koşullarının uygulanacağı belirtilmiştir. Yani ikinci ihale usulü ancak A.A.T.U.H.K. Madde 94'deki satış bedelinin elde edilmemesine bağlı tutulmuştur. Böyle olunca, hiç istekli çıkmadığı nedeniyle ikinci defa yapılacak artırmada, yine ilk ihale

(474) İ.İ.K.'nunda ise bu süre 10 gündür (İ.İ.K. Mad. 126/III)x Dnş. 4.D. 21.9.1989 gün E. 1989/958, K. 1989/3214: 17.3.1988 gün E. 1986/3695 K. 1988/1119, ÜNLÜ, s. 801-804.

(475) İ.İ.K.'nunda ilgili madde 129 olup, benzer hükümleri içermektedir.

koşullarının, yani yüzde yetmiş oranı ile öncelikli hakların ve giderlerin karşılanıp karşılanmadığını aramak gerekir⁽⁴⁷⁶⁾.

A.A.T.U.H.K.'nun gayrimenkul satışlarına ait hükümleri İ.İ.K.'da öngörülen uygulamadan çok farklıdır. İ.İ.K.'nunda, gayrimenkullerin açık artırma ile satışı iki aşamada yapılmaktadır. Bir kere, kural olarak menkul satışlarına ilişkin hükümlerin taşınmazlar hakkında da uygulanacağı kabul edilmiştir. Farklı özellik olarak, ilk artırmada gayrimenkulün takdir edilen değerinin en az yüzdeyetmiş beşini bulması ve öncelikli olan diğer alacaklar ile satış giderlerini aşması halinde en çok artıran ihale edilmesi, bu miktar elde edilmezse, en çok artıranın yükümlülüğü saklı kalmak üzere yine artırma bedelinin yüzde kırkını bulması ve ayrıca satış isteyen alacağına öncelikli diğer alacaklarının toplamını, paylaşırma ve satış giderlerini aşması kaydıyla en çok artıran satılması olanaklıdır. Haczin devamı bakımından İ.İ.K. gereğince ikinci artırmaya rağmen alıcı çıkmaz veya teklif edilen bedel zorunluluk sınırında değilse, haciz devam etmekle beraber satış düşer. Böylece iki yıl içinde alacaklı, masrafını verip yeniden satış isteğinde bulunmadığı takdirde haciz kendiliğinden kalkmış olur. (İ.İ.K. Mad 129). Oysa kamu alacağı nedeniyle gayrimenkulün satılmaması, haczin düşmesine yol açmamakta, ancak taşınmaz mülkiyetinin kamu dairesine geçmesiyle doğal olarak haczide sona ermektedir (A.A.T.U.H.K. Madde 98).

A.A.T.U.H.K. madde 98 hükmü, bu kanunun, İ.İ.K. alanına giren cebren tahsil usullerinden ne kadar ayrıldığını ve alacaklı kamu idaresinin ne kadar tek yönlü yararına hareket edildiğini gösteren tipik bir örnektir⁽⁴⁷⁷⁾.

(476) Dnş. Dava Dair Kur. 3.11.1972 gün E 1969/149 K. 1972/9487: 3.11.1972 E 1969/149 K 1972/987. ÜNLÜ, s. 796-798.

(477) ŞİMŞEK, s. 830.

Kamu alacağından dolayı haczedilen gayrimenkul ikinci artırma tarihinden itibaren bir yıl içinde uygun görüldükçe satışa çıkarılır. Bu müddet içinde, bir defadan daha az olmamak üzere satışa çıkarılan gayrimenkul yine satılmadığı takdirde, alacaklı kamu idaresinin teklifi üzerine ve satış komisyonunun kararıyla teferruğ edilebilir⁽⁴⁷⁸⁾. Teferruğ bedeli, gayrimenkulün evvelce takdir edilen rayiç değerinin yüzde ellisidir⁽⁴⁷⁹⁾.

Teferruğ, icrai takibatın zorunlu bir sonucu olmadığından alacaklı kamu idareleri mahcuz malı teferruğ edip etmemekte serbesttir.

Teferruğ muamelesinden sonra, teferruğ bedelinden takip ve teferruğ masraflarıyla, gayrimenkulün aynından doğan vergiler düşüldükten sonra kalan değer, kamu alacağına mahsup edileceğinden, takip ve teferruğ masraflarıyla gayrimenkulün aynından doğan vergilerin toplamı borçtan fazla olduğu takdirde, teferruğ yoluna gidilmemesi gerekir. Çünkü kamu idareleri bu şekilde mal edinme gayesi gütmemelidir. Teferruğ sadece nihai bir zorunlulukla müracat edilen bir tedbirdir⁽⁴⁸⁰⁾.

Borçlu bir yıl içinde, teferruğa konu olan kamu alacağı ile yapılan bütün masraflarla, gecikme zamlarını ve tapu harcı (teferruğ masrafı) kendisine ait olmak üzere ödediğinde, teferruğ edilen mal kendisine iade edilir (A.A.T.U.H.K. Mad. 98/III).

(478) Teferruğ, gayrimenkulün üzerindeki mülkiyet hakkının o gayrimenkul sahibi elinden alınarak, Devletin ya da diğer kamu idarelerini uhdesine intikalini ifade etmektedir. ŞANLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 501.

(479) Dnş Dava Dair K. 14.6.1991 gün E 1991/56 K. 1991/71, ŞİMŞEK, s. 833-834. Dnş. 4 D. 18.6.1987 gün E 1986/5773 K. 1987/2157. ÜNLÜ, s. 814-818.

(480) ŞANLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 502.

Mahcuz gayrimenkulün mülkiyet hakkı, satış komisyonunun tescil kararı ile kamu idaresine geçer. A.A.T.U.H.K.'nun Mad. 98'de bir açıklık yoksa da, satış komisyonu kararı cebri icra yolu olduğundan, MK 633 madde hükmünce tescilden önce mülkiyet alıcıya geçmiş olur. Ne var ki A.A.T.U.H.K.'nun 98'inci maddesinde teferruğdan söz edildiğine göre satış komisyonu kararı ile yetinilmiyerek ayrıca gayrimenkulün tapuya, gemi ise gemi siciline tescili sağlanmalıdır. Alacaklı kamu idaresi, komisyon kararı ile gayrimenkulün maliki olmasına rağmen, tescile kadar mülkiyetini başkasına geçiremez.

Mahcuz malların teferruğu hakkında satış komisyonunca karar verilmeden önce hariçten biri, bu mallara evvelce takdir olunan rayiç bedellerin yüzde yetmişbeşi veya daha fazla bir fiyatla talip olduğu takdirde, teferruğ talebinde bulunan idare bu teklifinden vazgeçer ve o mal, teklifte bulunan şahsa A.A.T.U.H.K.'nun 96'ıncı maddesinde açıklandığı şekilde satılır (A.A.T.U.H.K. Mad. 98/IV)⁽⁴⁸¹⁾.

Gayrimenkulün satış bedeli de peşin (para ile) ödenir. Ancak alıcı ihale bedelini hemen ödemediği takdirde, tahsil dairesince bir süre verilebilir. Bu sürenin verilmesi zorunlu değildir. A.A.T.U.H.K. da bu sürenin ne kadar olacağı hakkında bir hüküm bulunmadığından, bu süreyi tahsil dairesi kendisi tayin eder⁽⁴⁸²⁾.

Satış bedeli ödenmeden gayrimenkul alıcıya teslim edilmez ve tapu dairesine tescil için yazı yazılmaz. İhale bedeli derhal veya verilen süre

⁽⁴⁸¹⁾ AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 321.

⁽⁴⁸²⁾ İ.İ.K.'nun 130'uncu maddesi ise bu süreyi, icra memurunun takdiri ile yirmi günü geçmemek üzere alıcıya bir ödeme süresi verilebileceğini belirtmiştir. ŞİMŞEK, s. 822; Yargıtay 15. HD. 25.1.1990 gün E. 1989/7459, K. 1990/296, ŞİMŞEK, s. 289.

içinde ödenince, gayrimenkulün alıcı adına tescil edilmesi için, tapu dairesine bir yazı gönderilir ve gayrimenkul alıcıya teslim edilir (İ.İ.K. Mad. 135). Yalnız bunun için, ihalenin kesinleşmiş olması yani yedi gün içinde ihalenin feshinin istenmiş olması veya istenmiş olupta tetkik merciinin ihalenin feshi talebini reddetmiş ve bu kararın kesinleşmiş olması gerekir (İ.İ.K. Mad. 134, 135).

Alıcı, ihale bedelini kendisine verilen süre içinde de ihale bedelini ödemediği takdirde, ihale kararı satış komisyonunca fesih edilerek gayrimenkul veya gemi, satış komisyonunca kararın feshi tarihinden itibaren yedi gün içinde yeniden satışa çıkarılır. Bu satışın ilgililere tekrar tebliğine gerek olmayıp, ilanında A.A.T.U.H.K. nun 93üncü maddesi hükmüne göre yapılması icap eder⁽⁴⁸³⁾.

İkinci ihale bedeli, birinci ihale bedelinden fazla olduğu takdirde, varsa rüçhanlı alacaklarla takip konusu yapılan kamu alacağı ve yapılan bütün masraflar ödendikten sonra kalan kısım hacze iştirak eden diğer kamu idarelerinin alacağına ödenir. Böyle bir iştirak yoksa borçluya verilir.

İkinci ihale bedeli, birinci ihale bedelinden noksan olduğu takdirde, ikinci alıcı iki ihale bedeli arasındaki farktan sorumlu olacağından aradaki fark, zararlar ile geçen günlerin yüzde beş faizi teminattan mahsup edildikten sonra kalan kısım, her hangi bir hükme gerek duyulmadan, A.A.T.U.H.K. hükümleri dairesinde kendisinden takip edilerek tahsil edilir.

(483) Bu yedi günlük süreden, ilan tarihi ile ikinci ihale tarihi arasında geçen sürenin anlaşılması icap eder. ŞİMŞEK, s. 822.

Birinci ihale ile ikinci ihale arasındaki fark, kamu alacağından fazla ise, kamu alacağından fazla olan fark gayrimenkul sahibi borçlunun zararı sayılmaktadır. Çünkü, tahsil dairesi, birinci alıcı hakkında yaptığı takibatla kendi alacağını tahsil ettiğinden bakiyesini takip edemez. Bunun için gayrimenkul veya geminin birinci ihalesi ile ikinci ihalesi arasındaki fark, takibe konu olan alacakla masrafların tamamından fazla olduğu takdirde, takip ve tahsili için borçluya bir belge verilmesi gerekmektedir. Borçlu bu belge ile zararını bizzat kendisi genel hükümlere göre takip edecektir⁽⁴⁸⁴⁾.

A.A.T.U.H.K.'nin 99'uncu maddesinde yalnız gayrimenkullere ilişkin ihalenin feshinden söz etmiştir⁽⁴⁸⁵⁾. İ.İ.K.'nunda da durum aynıdır (İ.İ.K. Mad. 134)⁽⁴⁸⁶⁾.

Fesih için idari mahkemelerde ve genel (adli) mahkemelerde dava açılmaz. İhalenin feshi, sadece şikayet yoluyla icra tetkik merciinden istenebilir⁽⁴⁸⁷⁾. Buradaki ihalenin feshi ile satış bedelinin ödenmemesi nedeniyle ihalenin feshi birbirlerinden tamamen farklı olaylardır. Satış bedelinin ödenmemesi nedeniyle fesihte, ortada hukuka uygun bir ihale olmakla beraber alıcı satış bedelini ödemediği için ihale satış komisyonunca fesih edilmektedir. Burada yani A.A.T.U.H.K. Mad. 99'da belirtilen fesihte ise, ortada hukuka ve kanuna aykırı usulsüz ihale

(484) ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 500.

(485) Dnş. Vergi Dava Dai. K. 3.3.1989 gün E 1988/163 K. 1989/15, **Danıştay Kararları Dergisi**, S. 76-77, s. 142-145; Dnş 4.D 23.9.1985 gün E. 35 K. 2274. ŞİMŞEK, s. 856, 857; Yargıtay 12 HD 2.2.1989 gün E. 1988/5961 K. 1989/1390: 22.5.1979 gün E 3760 K 4567. ÜNLÜ, s. 825, 827.

(486) ŞİMŞEK, s. 837.

(487) Dnş. 9 D 25.5.1971 gün E 1970/1184 K. 1971/1464. ÜNLÜ, s. 826.

olduğundan, ihalenin feshi istenilmekte ancak ihalenin feshine satış komiyonu değil icra tetkik mercii karar vermektedir⁽⁴⁸⁸⁾.

İhalenin feshi talebi ile satışın usulüne uygun yapılmadığı ileri sürülerek satışın iptali, icra tetkik merciinden istenebilir. Usulsüzlük, artırmaya hazırlık döneminde yapılan işlemlerden (satış ilanında satışın yapılacağı günün açıkça ve kesin olarak belirlenmemesi, satışın yapılacağı saatin gösterilmemesi, yeni artırmanın satıştan en az yedi gün önce ilan edilmemiş olması, satış ilanında satış ile ilan tarihleri arasında onbeş günden az bir sürenin belirtilmiş olması, satış ilanının ilgililere tebliğ edilmemesi, kıymet takdirinin usulüne uygun bir şekilde yapılmaması, satış ilanında gayrimenkulün önemli özelliklerinin belirtilmemesi ... vb); artırma sırasında yapılan usulsüzlük işlemlerden (ihalenin satış ilanında belirtilen saatten önce yapılması veya ihaleye başlanması, ihalenin satış ilanında belirtilen yerden başka bir mahalde yapılması, ihalenin yetkisiz satış komisyonunca yapılması, tellal tarafından üç defa bağrımadan satış yapılmaması... vb.) kaynaklanabileceği gibi, ihaleye fesat karıştırılmasından (teklifte bulunanlara para vererek ihaleden çekilmelerini sağlamak, satışı yapılacak gayrimenkulün belediyece kamulaştırılacağıının rivayet edilmesi... vb.) ve satılan malın nitelikleriyle ilgili olarak alıcının hataya düşürülmesinden de kaynaklanabilir (BK Mad. 23-24). Örneğin artırma şartnamesinde satılan gayrimenkulün yüzölçümünün olduğundan fazla gösterilmesi satış ilanı ve artırma şartnamesine satılacak gayrimenkulün arazi yerine arsa olarak nitelendirilmesi gibi⁽⁴⁸⁹⁾.

(488) İhalenin yapılmasından önceye ait tahsil dairesi işlemlerinin hukukun uygunluk denetimi, idari yargı yerlerinde yapılır. Dnş. Vergi Dai. K. 28.4.1989 gün E 1989/8 K. 1989/38 **Danıştay Kararları Dergisi**, S. 76-77, s. 139-142.

(489) ÜNLÜ, s. 820: Yargıtay 12 HD 4.10.1966 gün E 8905 K 9293: 25.3.1967 gün E 1786 K. 2110: Yargıtay H.G.K. 24.1.1990 gün E 1989/12-554 K. 1990/12-554 K. 1990/12: Yargıtay 13 HD 16.5.1989 gün E 1703 K 3340. ŞİMŞEK, s. 844,854,859.

A.A.T.U.H.K.'nin 94'üncü maddesi gereğince, gayrimenkulün ihalesine ait karar borçlu veya vekiline veya mümessiline ve tapu sicilinde hakkı kayıtlı olanlardan adresi bilinenlere tebliğ edilir. Aynı maddenin son fıkrasına göre, fesih talebi ilgililere yapılan tebliğden itibaren yedi gün içinde mahallin icra tetkik merciine yapılacaktır. Satılan gayrimenkule ait ihalenin feshi veya kaydın tashihi hakkında idari yargı merciileriyle diğer mahkemelere müracaat edilemez. Tetkik mercii yapılan bu müracaat ve şikayetleri inceleyerek karara bağlar⁽⁴⁹⁰⁾. Tetkik merciinin verdiği kararlar, gerek ihalenin feshini talep edenlerce gerek ilgili kamu idaresi tarafından on gün içinde temyiz edilebilir. Temyiz talepleri genel hükümlere göre, Temyiz icra ve iflas dairesi tarafından incelenir. İhale edilen malın değeri bu miktardan aşağı olduğu takdirde murafaa talebinde bulunulamaz⁽⁴⁹¹⁾.

İhale kararının, A.A.T.U.H.K.'nin 94'üncü maddesinde yazılı şahıslara tebliğinden itibaren yedi gün geçtikten sonra ihale kesinleşir.

İhale feshi ve bu feshin de kesinleşmesi, eski duruma dönülmüş olacağından alıcının ödediği ihale bedeli, harçlar, teminatlar ve tellaliye resminin kendisine iadesi icap eder.

C. İNTİFA HAKKI VE HİSSE SATIŞI

Paraya çevirme şekli, İ.İ.K.nun Mad. 121'in kenar başlığında "Paraya çevirmenin diğer tarzı" olarak ifade edilmiş ve bununla hangi hakların kastedildiği de maddenin metninde açıklanmıştır. Bunlar,

(490) Yargıtay 12 HD 2.12.1967 gün E 11840 K 12337. ŞİMŞEK, s. 844.

(491) ÜNLÜ, s. 821.

intifa hakkı, taksim edilmemiş bir miras hissesi veya iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi şeylerdir. A.AT.U.H.K.'da ise bu hak ve hisselerin satışı hakkında ayrı bir madde ile düzenleme yoluna gidilmemiştir.

Sayılan bu hakların nasıl paraya çevrileceği hususunda İ.İ.K. Mad. 121'in koymuş olduğu hüküm, çok genel nitelikte bir hükümdür. Buna göre, bu gibi hakların satılması gerekirse, icra memuru satışın nasıl yapılacağını icra tetkik merciinden sorar ve satışın nasıl yapılması gerektiği tetkik merciinde kararlaştırılır⁽⁴⁹²⁾.

1. İntifa Hakkının Paraya Çevrilmesi

Haczedilen intifa hakkı İ.İ.K. Mad. 121'e göre paraya çevrilir. İcra tetkik mercii, intifa hakkının (kullanılmasının) açık artırma yolu ile satılıp, bedeli ile alacaklarının ödenmesine karar verebilir. Tetkik mercii bu intifa hakkının satılması için bir memuru görevlendirip, satışı bu memura da bırakabilir. Tetkik mercii, intifa hakkının paraya çevrilmesi için başka bir tedbir alınmasına da karar verebilir. İcra, tetkik mercii, borç ödeninceye kadar intifa hakkının icra dairesi (veya görevlendireceği bir memur) tarafından kullanılmasını emredebilir. Böylece borç ödeninceye kadar intifa hakkı icra dairesi (veya tetkik merciinin görevlendireceği bir memur) tarafından kullanılır ve elde edilen gelirin bir kısmı ile alacaklının alacağı ödenir. Borç ödenip bitince, haciz kalkar ve intifa hakkı sahibi tekrar intifa hakkını kullanma yetkisine kavuşur⁽⁴⁹³⁾.

(492) POSTACIOĞLU, s. 468, 469.

(493) ÜSTÜNDAĞ, s. 313, 314.

2. Hisselerin Paraya Çevrilmesi

Buradaki hisseden maksat, ilk önce İ.İ.K. Mad. 121'de sayılan hisselerdir. Bunlar taksim edilmemiş bir miras hissesi, bir şirket hissesi veya iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesidir. Bu hisseleride şirket hissesi ve iştirak halinde mülkiyet hissesi olarak iki grupta toplamak mümkündür. Çünkü, taksim edilmemiş miras hissesi de, iştirak halinde mülkiyet hissesidir⁽⁴⁹⁴⁾.

a) Borçlunun Haczedilen Şirket Hisselinin Paraya Çevrilmesi

Eğer, borçlunun haczedilen şirket hissesi hakkında elinde bir hisse senedi varsa, (anonim şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerden), o zaman bu hisse senetleri menkul malların satışına ilişkin hükümlere göre satılır. Buradaki şirket hissesinden maksat, bir hisse senedine bağlı olmayan şirket hisseleridir; yani kollektif, komandit ve limited şirket hisseleri ile kooperatif hissesidir⁽⁴⁹⁵⁾.

Kollektif ve komandit şirketlerde; ortağın alacaklısı, ilk önce ortağın şirketteki kar payından tatmin edilir (TTK Mad. 191, 145). Bu kar payının tetkik mercii kararı ile açık artırma yoluyla satılması mümkün olmalıdır (İ.İ.K. Mad. 121).

Limited şirketlerde; borçlu ortağa düşen kar payının paraya çevrilmesi, kollektif şirketlerde olduğu gibidir (T.T.K. Mad. 145/I). Borçlu ortağın şirketteki hissesinin haczedilmesi halinde, alacaklı şirketin feshini isteyebileceği gibi (T.T.K. Mad. 522/I), hacizli ise diğer

(494) POSTACIOĞLU, s. 466.

(495) ÜSTÜNDAĞ, s. 316.

ortakların ve icra dairesinin oluru ile açık artırma yolu ile veya pazarlıkla satılabilir. Burada, icra tetkik merciinin satışa karar vermesi şartı yoktur (İ.İ.K. Mad. 121).

Kooperatifdeki durum da kural olarak kollektif şirkettekine benzemektedir (Kooperatifler K. Mad. 19). Yalnız burada ortağın kooperatifteki tasfiye payını haczettiren alacaklının, kooperatif feshini (dağılmasını) isteme hakkı yoktur. Bu nedenle ve TTK Mad. 119/II'ye benzer bir hüküm bulunmadığından, ortağın kooperatifteki (haczedilen) tasfiye payının, İ.İ.K. Mad. 121 gereğince açık artırma ile satışına icra tetkik mercii karar verebilir.

b) Borçlunun Haczedilen İştirak Halindeki Mülkiyet Hissesinin Paraya Çevrilmesi

Haczedilen iştirak halindeki mülkiyet hissesi, İ.İ.K. Mad. 121 hükmüne göre paraya çevrilir.

Borçlunun taksim edilmemiş bir miras hissesini haczedene icra memuru, satışın nasıl yapılacağını icra tetkik merciine sormak zorundadır. Tetkik mercii, taksim edilmemiş bir miras hissesinin paraya çevrilmesi için, İ.İ.K. Mad. 121/II'ye göre üç türlü karar verebilir. Tetkik mercii, mirasın taksimi sonucunda borçlu mirasçıya düşecek olan hisseni açık artırma yolu ile satılmasına, miras hissesinin cebri idaresine veya miras şirketine dahil olan belli mallar üzerindeki iştirak halindeki mülkiyet ilişkisine son verilmesini sağlamak için alacaklıya veya icra memuruna yetki verilmesine karar verir⁽⁴⁹⁶⁾.

(496) ÜSTÜNDAĞ, s. 315.

Haczedilen, adi şirket hissesinin paraya çevrilmesi kararı yine tetkik merciinindir. Yalnız tetkik mercii, adi şirkete ait mallar üzerindeki iştirak halindeki mülkiyet ilişkisinin kaldırılmasını ve bu malların satışını sağlamak için (miras hissesinde olduğu gibi) haciz koydurmuş alacaklıya veya icra memuruna izalei şüyü davası açma yetkisi veremez. Çünkü, adi şirket tamamen tasfiye edilip borçları ödenmeden önce, borçlu ortağa bir şey düşüp düşmeyeceği belli değildir (Bk. Mad. 539).

c) Borçlunun Haczedilen Müşterek Mülkiyet Hisselerinin Paraya Çevrilmesi

İştirak halindeki mülkiyet hissesi hakkında olan İ.İ.K. Mad. 121, müşterek mülkiyet hisseleri için uygulanmaz. Çünkü, müşterek mülkiyet hissesi, yalnız başına haczedilebilir (MK Mad. 623/III).

Bu nedenle, haczedilen müşterek mülkiyet hissesi yalnız başına satılabilir. Bu satış, müşterek mülkiyet hissesinin konusunu menkul veya gayrimenkul olmasına göre, menkul veya gayrimenkullerin satışı hakkındaki hükümlere göre olur.

IX. PARALARIN PAYLAŞTIRILMASI

İcra takibinin son safhası, paraların paylaşılmasıdır. Paraların paylaşımı için alacaklıların talebine gerek olmayıp, icra dairesi satış sonunda elde edilen paraları re'sen (kendiliğinden) alacaklılara paylaşır. Paraların paylaşımı için haczedilen bütün mal ve hakların satışlarının gerçekleşmesi ve ondan sonra da, elde edilen paraların alacaklılara hisseleri oranında paylaşılması lazım gelir (İ.İ.K. Mad.

138)⁽⁴⁹⁷⁾. Hacizli malların satış bedellerinden bütün alacaklıların ortak menfaatleri için yapılan giderler (haciz, satış, paylaşırma giderleri) çıkarılır.

Satış bedelinden, ortak giderlerin çıkarılması sonucu kalan meblağ, kesin ve ihtiyati (geçici) haciz sebebi alacaklılara alacakları oranında paylaşırılır (İ.İ.K. Mad. 138/II). Yalnız burada ihtiyati (geçici) haciz sebebi alacaklılara dağıtım yapılmayarak hisseleri ayrılır⁽⁴⁹⁸⁾; paylaşırırmada, alacaklılara ödenecek meblağ üç kısımdan oluşur.

- Alacaklının takip konusu yaptığı alacağın aslı
- Alacağın işlemiş faizleri⁽⁴⁹⁹⁾
- Takip giderleri

Takip giderleri, borçuya ait olduğundan bunlar için ayrı bir takibe ve ödeme emri tebliğine lüzum yoktur. Dayanağı olan takip dosyası ile talep ve tahsil olunur.

Satış tutarı, faiz ve takip giderleriyle birlikte bütün alacaklıları karşılamaya yetiyorsa, alacaklılara hisseleri oranında paylaşırır. Bu durumda, paylaşırım için sıra cetveli tanzimine gerek bulunmamaktadır.

Satış tutarı, aynı derecede, hacze iştirak eden bütün alacaklıların alacaklarını ödemeye yetmezse, icra dairesi paylaşırırmaya başlamadan önce tamamlama haczi yapmak ve sıra cetveli düzenlemek zorunda kalır. Tamamlama haczi ile birlikte daha önce satılan hacizli malların

⁽⁴⁹⁷⁾ ÜSTÜNDAĞ, s. 374, 375.

⁽⁴⁹⁸⁾ İhtiyati (geçici) haciz sahibi için ayrılan hisseler, durum anlaşılınca kadar, bankaya yatırılır (İ.İ.K. Mad. 138 son fıkra). ÜSTÜNDAĞ, s. 377.

⁽⁴⁹⁹⁾ İ.İ.K. nun 58/III maddesi uyarınca, alacaklının temerrüt faizine hak kazanabilmesi için, takip talebinde faiz istemiş olması gerekir.

toplam bedeli, bütün alacaklıların alacağını ödemeye yettiği takdirde, icra dairesi bütün alacakları öder.

Fakat buna rağmen toplanan paralar aynı derecede hacze iştirak etmiş alacaklıların alacağını ödemeye yetmezse, icra dairesinin paylaşım yapabilmesi için öncelikle bir sıra cetveli düzenleyerek, bu cetvelin kesinleşmesini beklemek zorundadır (İ.İ.K. Mad. 140-142). Sıra cetvelinde, aynı derecede hacze iştirak etmiş olan bütün alacaklılar alacak miktarıyla gösterilir. Sıra cetvelinde ilk önce rehinli alacaklar, ondan sonra ilk beş sırada imtiyazlı alacaklar, en sonra ise imtiyazsız alacaklar için ödeme yapılır. İmtiyazlı alacaklar da kendi aralarında beş sıraya ayrılmakta ve Devlet alacakları beşinci sırada yer almaktadır.

Daha açık bir şekilde alacaklar aşağıdaki sıraya göre ödenir.

1- Masa alacakları: İflas tasfiyesinin gerçekleşmesi için masanın yaptığı giderlerdir.

2- Malın aynına ilişkin kamu alacakları: Emlak Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Gümrük Resmi gibi bir malın aynından doğan kamu alacakları mal bedelinden öncelikle ödenir (A.A.T.U.H.K. Mad. 21). Beşinci sıradaki Devlet alacakları ise, taşınmaz malın aynından doğan vergilerin dışındaki vergi ve alacaklardır⁽⁵⁰⁰⁾.

3- Özel kanunların kabul ettiği imtiyazlı alacaklar: Sosyal Sigortalar Kanunu Mad. 21/2, Gümrük Kanunu Mad. 72/1-2, Bağ-Kur Kanunu Mad. 17/1 gibi kanunlarda belirtilen alacaklardır.

(500) Yargıtay 12 HD 10.10.1963 gün E 8965 K 10747: 12 HD 12.5.1964 gün E 206 5685: İ.i.D. 19.4.1971 gün E 4313 K 4471: Dnş 7 D. 10.7.1971 gün E 1969/989 K. 1971/2729. ŞİMŞEK, s. 176-179. Yargıtay 12 HD 1.3.1979 gün E 747. K 165. ÜNLÜ, s. 233, 234.

4- Rehinli alacaklar:

5- İmtiyazlı adi alacaklar: Bu alacaklar rehinsiz olup İ.İ.K. Mad. 206/4 maddesinde belirtilen birinci sıradan beşinci sıraya kadar olan alacaklardır. Devlet alacakları beşinci sıraya girmektedir⁽⁵⁰¹⁾.

6- İmtiyazsız adi alacaklar: Bu alacaklar en son ödenmesi gereken alacaklardır.

A.A.T.U.H.K.'nın 21'inci maddesinin ikinci fıkrasında rehinli alacakların hakları mahfuz (saklı) tutulmuştur. Ancak gümrük resmi, bina ve arazi vergileri gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan kamu alacaklarının rehinli alacaktan evvel geldiği belirtildiğinden, mahcuz mal rehinli dahi olsa satış bedelinden önce, varsa bu menkul ve gayrimenkul malın aynından doğan kamu alacakları tahsil edilecek ve daha sonra arta kalan kısmından rehinli alacak ödenecektir. Buna rağmen bir miktar daha kalırsa, bu kalan miktardan diğer alacaklar faydalanacaktır.

Aynı maddenin son fıkrasında, borçlunun iflas, mirasın reddi veya terekenin tasfiyeye tabi tutulması durumunda, İ.İ.K. Mad. 206nci maddesindeki sıraya göre işlem yapılacağı belirtildiğinden, kamu alacakları hakkında bu sıraya göre işlem yapılacaktır.

A.A.T.U.H.K.'nın 47'inci maddesinde, kamu alacaklarına karşılık cebren tahsil edilen paralarla, isteyerek yapılan ödemelerin, kamu alacağına ne şekilde mahsup edileceği hükme bağlanmıştır. Kamu alacağına karşılık cebren tahsil edilen paralar aynı kanunun 74'üncü madde hükmü gereğince, önce takibat giderleri ödendikten sonra parayı

⁽⁵⁰¹⁾ Yargıtay 11 HD 24.4.1989 gün E 9366 K 3017. ÜNLÜ, s. 230, 231.

tahsil eden dairenin, takip konusu yapılan alacağının tamamına, sonra ceza, zam, faiz gibi fer'ilerine, kamu alacağı kısmen teminatlı ise, önce teminatlı olmayan kısmına, artarsa, borçlunun aynı kamu idaresinin takibe iştirak etmiş olan diğer alacaklı tahsil dairesine olan borçlarına aynı sıra ile mahsup edilir⁽⁵⁰²⁾. Bu sıralara riayetsizlik halinde ne yapılabileceği konusunda kanunda açıklık bulunmamaktadır.

X. HACİZ İŞLEMİNE KARŞI DAVA AÇILMASI

A.A.T.U.H.K.'nun 15, 20 ve 58'inci maddelerinde borçlunun ödeme emrine, ihtiyati hacze⁽⁵⁰³⁾ ve ihtiyati tahakkuka⁽⁵⁰⁴⁾ dava açılacağı hüküm altına alınmıştır. Alacaklı kamu idaresinin uyguladığı hacze karşı borçlunun dava hakkı konusunda, A.A.T.U.H.K.'da bir düzenleme yapılmamıştır.

Tahsil dairesinin haciz suretiyle borçlunun malları üzerinde yaptığı tasarruf bir idari işlemdir. Dolayısıyla, her türlü idari işleme karşı dava⁽⁵⁰⁵⁾ yolunun açık olmasını öngören Anayasal prensip, haciz işlemleri bakımından da geçerli olacaktır.

(502) AYKAÇ, **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliği**, s. 189.

(503) Haklarında ihtiyati haciz uygulananlar, hacin uygulandığı gıyapta yapılan hacizlerde ise, haczin tebliğinden itibaren yedi gün içinde ihtiyati haczin sebebine karşı dava açabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. ÜNLÜ, s. 200-202.

(504) Haklarında ihtiyati tahakkuk üzerine ihtiyati haciz uygulananlar, ihtiyati tahakkuk sebeplerine ve miktarına A.A.T.U.H.K. madde 15 hükmü gereğince dava edebilirler. Ayrıntılı bilgi için bkz. ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 157-158.

(505) İcra ve iflas hukukunda haciz uygulamasına; alınan önlemlere ve haciz konusuna dair borçlunun, İcra Tetkik Hakimliğine şikayet hakkı olduğu kabul edilmiştir (İ.İ.K. Mad. 16). Çünkü maddi hukuka ait olmayan sorunlarda haciz yapan memurun yetki sınırları içine giren ve res'en gözetmek durumunda olduğu işlemler ortaya çıkabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. KURU, C.I ., s. 87-106: Talih UYAR, "İcra Hukukunda Şikayetin Konusu", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6, (Aralık 1990), s. 905-917.

Diğer taraftan haczin uygulanması sırasında bir kısım üçüncü kişilerin hakları kanuna aykırı şekilde ihlal edilmiş olabilir. Bu gibi durumlarda, genel (adli) mahkemelerde dava açılması gerekebilir.

Bu nedenle, konunun idari yargı ve adli yargı yönünden ikili bir ayrıma tabi tutularak incelenmesi gerekmektedir.

A. İDARİ YARGI ALANINA GİREN DAVALAR

2577 sayılı İ.Y.U.K.'nunda vergi, resim, harçların tahsili aşamasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların "mali yükümlülükler" kapsamına giren davalar olduğu benimsenmiş olup, bunun için tahsil dairesi ile yükümlü arasında vergi kanunlarının uygulanmasında anlayış farkının doğması ve vergi kanunlarındaki bazı müesseseler yolu ile ortadan kaldırılmamış olması gerekir.

Buna göre, vergi mahkemesinde yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönünden, haciz işleminin hukuka aykırı olduğu iddiası ile dava açılabilecektir.

Haciz işlemine karşı açılacak davada ileri sürülebilecek iddialar sınırlıdır. Borçlu, vergi mahkemesinde haczin konusuna, önlemlere, uygulama şeklinde olduğu gibi borcun ödendiği, tahsil zamanaşımına uğradığı iddiaları için dava açabilir⁽⁵⁰⁶⁾. Öte yandan haciz işlemine

⁽⁵⁰⁶⁾ İ.Y.U.K. ile A.A.T.U.H.K. hükümlerinde belirtilen haller dışında, V.U.K.'nun 378'inci maddesi hükmü dolayısıyla da bazı hususlar vergi mahkemesinde dava konusu yapılabilecektir. Anılan madde hükmüne göre, vergi davasının konusunu oluşturan hususların, verginin tarh edilmesi, cezanın kesilmesi, tadilat ve takdir komisyonu kararları ve kesinti yoluyla alınan vergiler olduğu belirtilmiştir: ŞAMLIOĞLU, ÖZBALCI, s. 397-398.

karşı dava açan borçlu, davada ödeme emrine ilişkin iddiaların ileri süremez⁽⁵⁰⁷⁾.

1. Görevli ve Yetkili Mahkeme

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanununun 6'ncı maddesinde; genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunlara ilişkin zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davalar ve A.A.T.U.H.K. uygulamasına ilişkin davalar, vergi mahkemelerinin görevleri arasında sayılmıştır. Hangi yerdeki vergi mahkemesinin davaya bakacağına gelince; A.A.T.U.H.K. hükümleri gereğince haciz kararı veren alacaklı tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki vergi mahkemesi yetkilidir. Haciz işleminin niyabeten uygulandığı durumlarda yetkili vergi mahkemesi ise, alacaklı tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki mahkeme olacaktır (İ.Y.U.K. Mad. 37).

2. Dava Açma Süresi

Kamu borçlusunun, haciz işlemine karşı dava açma süresi ile ilgili olarak A.A.T.U.H.K.'da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle İ.Y.U.K.'nundaki dava süresine ilişkin genel esaslar geçerli olacaktır. Anılan kanununun 7'inci maddesinde, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde dava açma süresinin Danıştay'da ve idare mahkemelerinde altmış gün ve vergi mahkemelerinde otuz gün olduğu belirtilmiştir. Bu durumda haczin yapıldığı tarihten, haciz sırasında borçlunun bulunmadığı hallerde ise haczin tebliğ tarihinden otuz itibaren gün içinde davanın açılması gerekmektedir.

⁽⁵⁰⁷⁾ Bkz. Dnş. 7. D. 13.12.1973 gün E. 1972/860, K. 1973/316; Dnş. 3. D. 28.1.1987 gün E. 1986/881, K. 1987/291, ÜNLÜ, s. 620-622.

Borçlunun üçüncü kişilerdeki hak ve alacaklarının haczinde ve gayrimenkullerin haczinde dava açma süresi, haczin öğrenildiği tarihten başlayacaktır.

3. Yürütmenin Durdurulması

İ.Y.U.K'nun 27'inci maddesinin 8'inci fıkrasında; vergi mahkemesinde, vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılmasının, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının tahsil işlemini durduracağı öngörülmüştür.

Bu hükmün uygulama yeri, vergi ve benzeri mali yükümlerin tarhına ve bunların zam ve cezalarına ilişkin işlemlere karşı açılan davalardır. Hükümde sözü edilen tarh işlemleri de, ikmalen, re'sen ve idarece yapılanlardır. Beyannameye dayanılarak salınan vergilere karşı açılan davalarda bu hükmün uygulama yeri yoktur.

Tahsilat, dava açmakla kendiliğinden durmaktadır. Yani, bu konuda yargı yerinin herhangi bir kararına gerek yoktur. Bu durum, davanın idari yargı yerince (ilk derecede) sonuçlandırılmasına kadar devam eder.

İ.Y.U.K'nun 27'inci maddesi uyarınca kamu alacakları ile ilgili davalarda, davanın açılmasıyla tahsilat kendiliğinden durmaz. Bu nedenle vergi mahkemesinde dava açılmış olması, icra kovuşturması ve satışın durması için yeterli değildir. Satışın durdurulması, istek üzerine vergi mahkemesince yürütmenin durdurulmasına dair ayrıca karar verilmesine bağlıdır. Aksi halde, tahsil dairesinin paraya çevirme işlemlerine devam edilmesi gerekir. Yürütmenin durdurulması için

borçlunun yeterli güvence göstermesi veya mahcuz malların takdir edilen değerlerinin kamu alacağını karşılaması zorunludur.

Yürütmenin durdurulması yolu ile haciz kaldırılamaz; sadece satış işlemleri durur. Haczin kaldırılması için, vergi mahkemesince verilen kararın Danıştay'dan geçerek kesinleşmesi icap eder (İ.Y.U.K. Mad. 28)⁽⁵⁰⁸⁾.

4. Kanun Yolları

Vergi mahkemeleri başkan ile iki üyeden oluşur ve kural olarak davaları kurul halinde karara bağlar. Ancak, kazançları götürü usulde belirlenen yükümlülerin sınıf ve derecelerinin tespiti işlemlerine karşı açılan davalarla her türlü vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları sekiz milyon lirayı geçmeyen tarhların ve bu miktarlarla sınırlı olmak üzere A.A.T.U.H.K. uygulamasına ilişkin davalar vergi mahkemesi hakimlerinden biri tarafından çözümlenir (B.İ.M.V.M.K. Mad. 4, 7/2).

Vergi mahkemesinin kararına karşı, davanın konusuna göre, tek hakim tarafından verilen hükümler için bölge idare mahkemesi nezdinde itiraz yoluna gitme; kurul halinde verilen kararlara karşı ise Danıştay'a temyiz yolu ile başvurma olanağı vardır. Böylece tek hakimle verilen haciz işlemi ile ilgili kararlar bölge idare mahkemesinin kararı ile, kurul halinde verilen kararlar ise Danıştay'ca tesis edilecek hükme göre kesinleşir. Vergi yargısının iki dereceli düzeninin gereği ve sonucu

(508) Bkz. Lütfi DURAN, "Vergi Davalarında Tahsilatın Durması, Yürütmenin Durdurulması Önleniyor...", **İktisat ve Maliye Dergisi**, S. 1 (Nisan 1983) s. 32-37; Selçuk HONDU, "İdare ve Vergi Mahkemelerinde Verilen Yürütme Kararlarına İtiraz", **Danıştay Dergisi**, S. 80, s. 28-40.

olarak, bölge idare mehkemesi kararları kesin olup, bunlar aleyhine Danıştay'a gidilemez.

Vergi mahkemelerinin tek hakimle verdiği kararlara otuz gün içinde bölge idare mahkemesine itiraz edilebilir (İ.Y.U.K. Mad. 45/1,2). Tek hakimli kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (İ.Y.U.K. Mad. 47).

Gerek yükümlü gerek tahsil dairesi kanun yollarına başvurabilirler. Ancak, tahsil dairelerinin Danıştay'da temyiz yoluna başvurabilmeleri için Maliye Bakanlığı'nın iznini almaları gerekir (V.U.K. Mad. 377/4).

Bölge idare mahkemelerinde itiraz, temyiz şekil ve usullerine tabidir (İ.Y.U.K. Mad. 45/3). İtiraz sonucu verilecek karar kesindir (İ.Y.U.K. Mad. 45/5). İtiraz yolu incelemesinde maddi olayın yeterince açık olduğu görülürse, ya da itiraz yalnız hukuki noktalara ilişkin ise, mahkeme kararındaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi olanağı varsa, bölge idare mahkemesi işin esası hakkında karar verir; aksi takdirde inceleme ve araştırmayı bu mercii kendisi yaparak esas hakkında hüküm verir (İ.Y.U.K. Mad. 45/4).

Vergi mahkemesinde kurul halinde verilen kararlara karşı otuz gün içinde Danıştay'a temyiz yoluna başvurulabilir (İ.Y.U.K. Mad. 46). Mahkeme kararı Danıştay'da görev ve yetki kuralları, usul hükümleri ve esas açısından incelenir. Danıştay inceleme sonunda ya işin esası hakkında karar verir ya da usul ve esas açısından kanuna aykırılık varsa mahkeme kararını bozar. Danıştay kararı kısmen onaylama, kısmen bozma şeklinde olabilir; bu durumda bozmaya ilişkin miktar da belirlenir, onaylanan miktar açısından kamu alacağı kesinlik kazanır. Bozma kararı üzerine dosya kararı veren mahkemeye gönderilir. Kararın

bozulması üzerine yürütme kendiliğinden durur (İ.Y.U.K. Mad. 52/4). Vergi mahkemesi ya bozma kararına uyar, ya da eski kararında direnir. Direnme durumunda konu Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunda nihai olarak karara bağlanır (İ.Y.U.K. Mad. 49/3,4).

Kanun yollarında duruşma yapılması tarafların istemine ve ilgili yargı merciilerin kararına bağlıdır. Bunun dışında vergi mahkemesinde olduğu gibi belli miktarı aşan bir haciz işlemi davasında istem üzerine duruşma yapılması zorunluluğu yoktur (İ.Y.U.K. Mad. 17/2). Üst yargı mercileri gerekli gördüklerinde kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verebilirler (İ.Y.U.K. Mad. 17/4).

Kanun yolların başvurulması haciz işlemi ile ilgili mahkeme kararının yürütülmesini durdurmaz; ancak yürütmenin durdurulması istenirse bölge idare mahkemesi ve danıştay yürütmenin durdurulmasına karar verebilir (İ.Y.U.K. Mad. 27/1,5,52).

İ.Y.U.K.'nun 75'inci maddesinin beşinci bendinde yürütmenin durdurulması kararı kural olarak, teminat koşuluna bağlanmış olmakla birlikte, yargı merciine takdir yetkisi de bırakılmıştır.

B. ADLİ YARGI ALANINA GİREN DAVALAR

Tahsil dairesi, gerçekte borçluya ait olmadığı halde sanki borçlunun malı gibi, gerek borçlu elinde ve gerekse üçüncü kişilerin zilyedliğinde bulunan menkul ve gayrimenkullere haciz koyabilir. Aslında böyle bir malın hazini engelleyen yasal bir hükümde yoktur. Aksine, A.A.T.U.H.K.'nun 62'inci maddesinin ikinci fıkrasında bu gibi malların haczinin en sonraya bırakılacağı belirtilmekle, buna olanak tanınmış olduğu anlaşılmaktadır.

Her iki halde, yani ister borçlu elinde, ister üçüncü kişilerin zilyedlerinde olsun üzerinde istihkak iddiası yapılan bir malın haczi durumunda, haczin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığı adli yargı yerinde çözümlenmesi gereklidir⁽⁵⁰⁹⁾. Görüleceği üzere haciz uygulaması ile ilgili bu tür davalar, mülkiyete ilişkindir. Bu nedenle adli yargının görev alanına girmektedir⁽⁵¹⁰⁾.

Bu konu, yukarıda “Hacizden Doğan İstihkak İddiaları” bölümünde ayrıntılı olarak incelendiği için, burada konuya işaret etmekle yetiniyoruz⁽⁵¹¹⁾.

(509) Dnş. 15. H.D. 1.10.1987 gün E. 2565, K. 3363, ŞİMŞEK, s. 592.

(510) ÖNCEL, KUMRULU, ÇAĞAN, s. 168.

(511) Bkz. Hacizden Doğan İstihkak İddiaları, s. 159-180.

SONUÇ

Devletin sosyal devlet olma vasfı ÷lke vatandaşlarına sunduğu hizmetlerin yaygınlığı ve etkinliği ile ölç÷lebilir. Günümüzde devletin sunduğu hizmetlerin idamesi ve genişlemesi kamu harcamalarının ve dolayısıyla kamu gelirlerinin artışına sıkı sıkıya bağlıdır.

Vergi, resim ve harçlar kamu idarelerinin en önemli ve en büyük gelir kaynaklarını teşkil ederler. Diğer taraftan devamlı ve gelişen bir şekilde görülmesi gereken kamu hizmetlerinin karşılığı olan kamu alacağıının zamanında tahsili önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

İcrai takibat, borçlu ile alacaklı arasındaki anlaşmazlığın son safhasını teşkil eder. Borcunu ödemeyen borçlu hakkında cebren tahsil işlemlerine başvurulmaktadır. Uygulama da en çok kullanılan cebren tahsil şekli ise hacizdir.

Vergi icra hukukunun önemli bir kaynağını oluşturan A.A.T.U.H.K. hükümleri, vadesinde ödenmeyen kamu alacaklarının cebren tahsili için Devlet ve diğer kamu tüzel kuruluşlarına, özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine tanınmayan üstün hak ve yetkiler vermektedir. Devlet ve diğer alacaklı kamu kuruluşları, kamu gücünün ifadesi olan bu üstün hak ve yetkileri kullanarak, kamu alacağını tahsil imkanına sahiptir.

Ülkemizde hemen her çıkarılan kanun ve bu kanunların uygulanmasını düzenleyen yönetmeliklerde A.A.T.U.H.K. uygulamasına yönelik düzenlemelere yer verilmekte, özellikle icrai takibat aşamalarında tahsil dairesine ödev yüklemektedir. Bu durum, vergi dairelerinin asıl fonksiyonları olan mükellefin tespiti, verginin tarh, tahakkuk ve tahsili işlemlerinin aksamasına neden olmaktadır.

Genel olarak ele alındığında, A.A.T.U.H.K.'nun uygulamaları, gerek tahsil dairesi personeli yönünden, gerekse mükellef idare ilişkileri yönünden fazla şikayetlere yol açmamıştır.

A.A.T.U.H.K.'nun uygulanmasında yapılan eleştirilerin başında ihtiyati haciz uygulaması gelmektedir. İhtiyati haciz her ne kadar kamu alacağının, tahsil dairesi açısından, teminat olmakta ise de, mükellefler için haczedilen mallar üzerinde tasarrufta bulunmayı engellemektedir. Bu durum yargı merciilerinin nihai karar sürecine kadar uzun bir süreyi içermesi, şikayetlerinde artmasını beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, tahsil dairesi, karşılıklı menfaatler dengesini bozmamak şartı ile, borçlunun haczedilen malının, diğer bir malı ile değiştirilmesi isteğini yerine getirmede özen göstermelidir.

Her ne kadar A.A.T.U.H.K. ile İ.İ.K.'nunda haciz ve satış işlemleri ile ilgili kesin hükümler bulunmakta ise de, hacizli malların nereye, nasıl taşınacağı ve muhafaza edileceği idarenin takdirine bırakılmıştır. Her iki kanunda da bu yetkinin nasıl kullanılacağına ilişkin açık hükümler yoktur. Bu konuda açık hükümlerin olmaması özellikle tahsil dairelerinin tahsilat servislerinin etkin takibat yapmasını engellemektedir.

Tahsil dairelerinin haciz ve satış işlemlerinde başarı kazanabilmeleri için, haczedilen malların tahsil dairesine ait depolara ve kasalara hemen taşınmalı ve bunların muhafazası sağlanmalıdır.

Bu hizmetlerin görülebilmesi için tahsil dairesinin emrine taşıyıcılar, nakil vasıtaları ve yeteri kadar ödenek verilmesi ve ödeneğin sarfiyatındaki bürokratik engellerin azaltılması haciz işlemlerine işlerlik kazandıracak ve tahsil dairelerinin etkinliğini arttıracaktır.

Haczedilen malların satışları belli bir satış yerinde, tek merkezden ve suritle yapılması gerekmektedir.

Bugüne kadar menkul malları satışında, tam anlamı ile kanunda belirtilen açık artırma yöntemi uygulanamamıştır. Menkul malların satışlarında, hacizli mallara karşı çok az müracaat yapılmaktadır. Haczedilen gayrimenkullerin satışlarında da durum aynıdır. Tahsil giderlerinin artırmasına neden olmasına rağmen, kitle iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle katılımın artırılması hususu büyük bir önem arz etmektedir.

Haczedilen mallara karşı yapılan istihkak iddiaları kamu alacağının cebren tahsilini geciktirmektedir. İstihkak iddiaları adli mahkemelerce karara bağlanmaktadır. Bu davaların uzaması kamu alacağını sürüncemede bırakmaktadır.

Tahsil dairelerinin haciz ve satış işlemleri ile ilgili personelin periyodik olarak, özellikle bu konu ile ilgili olarak hizmet içi eğitimlerinin daha sık ve daha yararlı bir düzeye çıkarılabilmesi için eğitime alınmaları büyük yarar sağlayacaktır.

Personel yönünden gerekli takviyelerin yapılmak suretiyle borcunu ödemeyenlerin tespitinin yapılmasına ve takibe alınmasına çalışılmalıdır. Ödeme emirlerinin zamanında düzenlenerek, tebliğinin en kısa zamanda yapılması sağlanmalıdır. Otomasyon uygulaması, ödeme emrinin düzenlenmesindeki aksaklıkları kaldırdığından, bu uygulamanın suritle yurt geneline yayılmasına çaba harcanmalıdır.

Her ne kadar, A.A.T.U.H.K.'da zabıta kuvvetlerinden haciz esnasında yardım istenebileceği belirtilmekte ise de emniyet ile bu konuda işbirliğinin uygulamada tam olarak sağlanamadığı, sağlansa bile yardımcı olunmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, A.A.T.U.H.K., İ.İ.K.'na oranla borçlulara karşı çok çeşitli ve sert icrai takibat yöntemleri ihtiva etmektedir. Ancak bu yöntemleri uygulayacak dairenin personelinin aynı sert tutumu sürdürmedikleri görülmektedir. Devlet otoritesini temsil eden memurlar, daha insani bir tutum içinde kanunu uygulamaktadırlar. Bunun sonucu bir kısım kamu alacağı zamanında tahsil edilmemekte, bir kısmı ise hiç alınmamaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekirken, kamu alacağı, ödeme gücü olan mükelleften alınabilmekte, ödeme gücünü kaybetmiş mükelleflerden ise tahsil edilememektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKMANSU, Mehmet. : **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun Şerh ve İzahları**, Ankara, 1954.
- AKTAN, Çoşkun Can. : **“Türkiye’de Kamu Alacaklarının Tahsili ve A.A.T.U.H.K.’nun Hukuki Niteliği”**, Yüksek Ticaretliler Dünyası, Nisan/1987.
- Vergilerin Ödenmemesinin Hukuki Sonuçları”** Mali Hukuk, S. 7., Ocak-Şubat/1987.
- ANIL, Yaşar Şahin. : **“İstahkak Davalarında Menkul Mülkiyeti Karinesinin Aksini İspat Kuralları”** Adalet Dergisi, S. 5., Eylül-Ekim/1988.
- AYKAÇ, Kemal. : **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliğleri**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1976.
- Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun 2. B. İstanbul: 1954.**

- BARLAS, Nuray
(DUYAR). : **“Yola Hazır Gemilerin İhtiyati Hacze Tabi Tutulmazlığı İlkesi”** İstanbul Barosu Dergisi, Nisan-Haziran/1987.
- BOY, Kadir. : **“Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Yapılan Son Değişiklikler”**, Vergi Dünyası, S. 167, Temmuz/1995.
- BULUT, Mehmet. : **“Mirası Reddetmemiş Olan Mirasçı Adına Haciz Uygulaması”**, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S. 180, 15.7.1994.
- “Kimi Menkul Malların Haciz ve Satışında Dikkat Edilecek Hususlar”** Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S. 133., 1.8.1992.
- “Kamu Alacağının Cebren Tahsil Belgesi Olan Ödeme Emrinin İçeriği”** Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S. 116., 15.11.1991.
- CANDAN, Turgut. : **“Ödeme Emri ve Yargı Denetimi-I”** Maliye Postası. S. 190. Ağustos/1988.
- ÇAĞA, Tahir,
Rayegân KENDER : **Deniz Ticareti Hukuku III**, 3.B. Filiz Kitabevi İstanbul, 1997.
- ÇAĞAN, Nami. : **Vergi Hukukunda Süreler**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 389, Ankara, 1975.

- DEVELLİOĞLU, Ferit. : **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 7. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 1986.
- DOĞAN, Ali Abdullah, Cemil ALVER. : **İcra ve İflas Kanunu**, Ankara, 1989.
- DÖNMEZ, Recai. : **Teoride ve Uygulamada Vergi Afları**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 557, Eskişehir, 1992.
- DURAN, Lütfi. : **Vergi Davalarında Tahsilatın Durması, Yürütmenin Durdurulması Önleniyor...** Maliye ve İktisat Dergisi, S. 1, Nisan/1983.
- ER, Yaşar. : **“Yazar Kasaların Haczedilememesi”**, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S. 94, 15.12.1990.
- ERGİNAY, Arif. : **Türkiye Cumhuriyet Dönemi Vergi, Resim ve Harç Kanunları, 1920-1977**, 1. Kanun, Ankara, 1977.
- : **Vergi Hukuku**, 14. B. Savaş Yayınları, Ankara, 1970.
- ERİŞ, Gönen. : **Açıklamalı-İçtihatlı Hacizden Doğan İstihkak İddiaları**, Ankara, 1994.
- : **“Hacizden Doğan İstihkak Davaları”**, Maliye Postası, S. 330, 1.6.1994.

“Hacizden Doğan İstihkak Davaları-II”,
Maliye Postası, S. 335, 15.8.1994.

“Hacizden Doğan İstihkak Davaları-III”,
Maliye Postası, S. 336, 1.9.1994.

**“Hacizden Doğan İstihkak Davaları-IV
Hacizli Malın Üçüncü Kişide Bulunması
Halinde İstihkak Davası (1)”**, Maliye Postası,
S. 338, 1.10.1994.

ERYILMAZ, Ahmet A. : **“Bankalardaki Mevduat Haczinin Bazı
Sonuçları Üzerine Düşünceler”** Banka ve
Ekonomik Yorumlar Dergisi, S. 3,
Mart/1984.

GENÇ, Süleyman,
Emin TANRIVERMİŞ. : **Vergi Kanunları, Harç ve Resimler. Belediye
Gelirleri Kanunu**, C. II. Süryay A.Ş.

GÖZÜBÜYÜK A. Şeref,
Tekin AKILLIOğLU. : **Yönetim Hukuku**, 5. B., Turhan Kitabevi,
Ankara, 1992.

GÜRDOğAN, Burhan. : **İcra Hukuku Dersleri**, Ankara, 1970.

HONDU, Selçuk. : **“İdare ve Vergi Mahkemelerinde Verilen
Yürütme Kararlarına İtiraz”**, Danıştay
Dergisi, S. 80.

- KIRBAŞ, Sadık. : **Vergi Hukuku** 7.B Siyasal Kitabevi, Ankara, 1995.
- KIZILOT, Şükrü. : **Danıştay Kararları ve Özelgeleri**, Yaklaşım Yayınevi, Ankara, 1994.
- : **Vergi Uyuşmazlıkları ve Uygulaması İle İlgili Müktezalar ve Danıştay Kararları**, Ankara, 1983.
- KUMRULU, Ahmet, G. : **“Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”** Prof. Akif ERGİNAY’a 65. Yaş Armağanı, Ankara Hukuk Fakültesi Yayın No: 460.
- KURU, Baki. : **İcra ve İflas Hukuku**, 3. B., C. I., İstanbul, 1988.
- : **İcra ve İflas Hukuku**, 3. B. C. II., İstanbul, 1990.
- KURU Baki,
Ramazan ARSLAN,
Ejder YILMAZ. : **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, 7. B., Yetkin Yayınları, Ankara, 1991.
- KURU, Baki,
Şanal GÖRGÜN. : **İcra ve İflas Hukuku Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Eği. Sağ. ve Bil. Araş. Çal. Vak. Yay. No: 71, 1989.

- KURU, Baki. : **“İlamsız İcrada Zamanaşımının İleri Sürülmesi”** Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 3/4, Aralık/1986.
- ONAR, Sıddık Sami. : **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, 3. B., C. I., İstanbul, 1966.
- İdare Hukukunun Umumi Esasları**, 3. B., C. II., İstanbul, 1966.
- İdare Hukukunun Umumi Esasları**, 3. B., C. III., İstanbul, 1966.
- ÖNCEL, Mualla,
Ahmet KUMRULU,
Nami ÇAĞAN. : **Vergi Hukuku** 3. B., Savaş Yayınları, Ankara, 1995.
- ÖZBALCI, Yılmaz. : **Katma Değer Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara, 1984.
- ÖZER, İlhan. : **Kamu Alacaklarının Tahsil Teorisi ve Türkiye Uygulamaları**, T.O.D.A.İ. Yayınları No: 187, Ankara, 1979.
- ÖZDEMİR, Emin. : **Hacizli Malların Satışında Bir Sorun, Vergi Sorunları Dergisi**, S. 75, Kasım-Aralık 1994, s. 18-21.

- ÖZMEN, E. Sebâ. : **“Türk Hukukunda Hacizlerin Şerhle Kazandığı Hukuki Nitelik ve Buna Bağlı Hukuki Sonuçların İrdelenmesi”** Ankara Barosu Dergisi, S. 2, Mart/1991.
- POSTACIOĞLU, E. İlhan.: **İcra Hukukunun Esasları**, 4 B İstanbul, 1982.
- SAVAŞ, Vural.
Sadık MOLLAMAHMUTOĞLU: **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Cilt 2, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1994.
- SOYMAN, Enver. : **“Kanun ve Tatbikat”** Vergi ve Resimler Dergisi, S. 201, 4 Şubat/1954.
- ŞAMLIOĞLU, Servet,
Yılmaz ÖZBALCI. : **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları**, Ankara, 1984.
- ŞİMŞEK, Edip. : **Amme Alacakları Tahsil Usulü Kanun Şerhi**, 2. B., Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996.
- TANRIKULU, Abdurrahim.: **“Kamu Alacaklarının Korunması İle İlgili İki Önemli Kurum: İhtiyati Haciz-İhtiyati Tahakkuk”**, Vergi Sorunları Dergisi, Nisan/1983.

- TEKGÜNDÜZ, Metin. : **“Amme Alacaklarının Tahsilinde İhtiyati ve Kati Haciz Uygulaması”**, Maliye Postası, S. 365, 15.11.1995.
- TEPEBAŞI, Ozan Turhan.: **“4108 Sayılı Kanun İle 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Yapılan Değişiklikler”**, Vergi Sorunları Dergisi, S. 82, Temmuz/1995.
- TERZİOĞLU, Ömer. : **“Yeni Tahsil Sistemimiz Hakkında”** Vergi ve Resimler Dergisi, S. 193, Ekim/1953.
- TİKVEŞ, Özkan. : **İcra ve İflas Kanunu** Evrim B.Y.D. İstanbul 1990.
- ULUKAPI, Ömer. : **“Haczedilmezlik ve Haczedilmezliğin ‘4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu’ Kapsamındaki Uygulaması”**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 1-2., 1995.
- UMAR, Bilge, : **İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi** Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Yayın No: 64/38, İzmir, 1973.
- : **İktisatçılar İçin Medeni Usul Hukuku ve İcra İflas Hukuku Ders Notları**, Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Yayınları No: 64/31, İzmir, 1973.

UYAR, Talih.

: **“Hacizden Doğan İstihkak Davalarının Sonuçları”**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1/4. 1988.

“Hacizden Doğan İstihkak İddiaları” İstanbul Barosu Dergisi, S. 3, 1973.

“Hacze Adi İştirak” Ankara Barosu Dergisi, S. 4., 1973.

“Hacze İmtiyazlı İştirak” “Takipsiz Katılma” Adalet Dergisi, S. 8., 1973.

“İcra ve İflas Yasasının 97. Maddesi Üzerine Bir İnceleme” Ankara Barosu Dergisi, S. 5-6, 1983.

“İcra ve İflas Kanununun 94’üncü Maddesi Üzerine Bir İnceleme” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 411, Prof. Dr. Osman F. BERKİ’ye Armağan, Ankara, 1977.

“Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, (İ.İ.K. Mad. 82) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 351, Dr. A. Recai SEÇKİN’e Armağan, Ankara, 1974.

“İcra Hukukunda Şikayetin Konusu”, Ankara Barosu Dergisi, S. 6, Aralık/1990.

“İcra Tutanakları” Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S. 27, Ağustos/1980.

“İcra Hukukunda Takip Talebinin İçeriği” Ankara Barosu Dergisi, S. 6, 1982.

“Hacizli Malların Paraya Çevrilmesini İsteme Süresi” Bursa Barosu Dergisi, S. 32 Şubat/1988.

“Haciz İsteme Hak ve Süresi” Ankara Barosu Dergisi, S. 4, Ağustos/1990.

“İcra ve İflas Dairelerinin Faaliyetinden Doğan Hukuki Sorumluluk”, İzmir Barosu Dergisi, S. 1., Ocak/1983.

“Genel Haciz Yolu İle İlamsız Takiplerde Ödeme Emrine İtiraz Şekli” Yasa Hukuk Mevduat ve İctihat Dergisi, S. 8, Ağustos/1990.

“Haciz Yapılış Şekli ve Haczi Yapan Memurun Yetkisi”, İstanbul Barosu Dergisi, Ocak-Mart/1990.

“Kısmen Haczedilebilen Şeyler” (İ.İ.Y. Mad. 83), Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S. 30. Mayıs/1981.

“Adi Şirketlerde Hisselerin Haczi” Mali Sorunlara Çözüm, S. 10. Ekim/1985.

“Kooperatif Hisselerinin Haczi” Mali Sorunlara Çözüm. S. 9. Eylül/1985.

“Limited Şirketlerde Şirket Hisselerinin Haczi” Mali Sorunlara Çözüm, S. 8, Ağustos/1985.

“Komandit Şirketlerde Şirket Hisselerinin Haczi” Mali Sorunlara Çözüm, S. 6., Haziran/1985.

“Kollektif Şirketlerde Şirket Hisselerinin Haczi”, Mali Sorunlara Çözüm, S. 5, Mayıs/1985.

“Anonim Şirketlerde Şirket Hisselerinin Haczi” Mali Sorunlara Çözüm, S. 7, Temmuz/1985.

“Kooperatif ve Adi Şirketlerde Alacaklı Üçüncü Kişilerin Kooperatif, Adi Şirket ve Ortağı Takip Hakkının Kapsamı”, Yasa Hukuk Dergisi, S. 8, Ağustos/1980.

“Takip Hukukunda Süreler” Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 1981.

“Takip Hukukunda İtirazın Kesin Olarak Kaldırılması” (İ.İ.Y. Mad. 68) Ankara Barosu Dergisi, S. 5, 1982.

“İcra Hukukunda Mal Beyanında Bulunmama Suçu” (İ.İ.K. Mad. 337), Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 1977.

ÜNLÜ, M. Cengiz.

: **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1995.

ÜSTÜNDAĞ, Saim.

: **İcra Hukukunun Esasları**, 5. B., İstanbul, 1990.

YILDIRIM, M. Kamil.

: **“İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi”** Hukuk Araştırmaları Dergisi, Ocak-Mart/1989.

YILMAZ, Ejder.

: **“İcra ve İflas Kanunumuz Yine Değişti”** (Değişikliklere İlişkin Bazı Düşünceler), Ankara Barosu Dergisi, S. 1, Ocak/1989.